

T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

ZAFER ve ULUS GAZETELERİNDE
YER ALAN TEFRIKA ROMANLARDA
SİYASAL KİMLİK İNŞASI
(BATICILIK, ANTİKOMÜNİZM, ANTİFAŞİZM)

ÖZGE CENGİZ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

AĞUSTOS 2017

**ZAFER ve ULUS GAZETELERİNDE YER ALAN TEFRİKA
ROMANLARDA SİYASAL KİMLİK İNŞASI (BATICILIK,
ANTİKOMÜNİZM, ANTİFAŞİZM)**

Özge CENGİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

GAZETECİLİK BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS 2017

Özge CENGİZ tarafından hazırlanan “Zafer ve Ulus Gazetelerinde Yer Alan Tefrika Romanlarda Siyasal Kimlik İnşası (Batıcılık, Antikomünizm, Antifaşizm) ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan : Prof. Dr. Ersin ÖZARSLAN

Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye : Doç. Dr. Sevgi Can YAĞCI AKSEL

Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 23/08/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Hilmi ÜNSAL

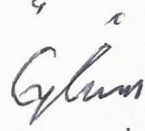
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Özge CENGİZ

23.08.2017

ZAFER ve ULUS GAZETELERİNDE YER ALAN TEFRIKA ROMANLARDA
SİYASAL KİMLİK İNŞASI (BATICILIK, ANTİKOMÜNİZM, ANTİFAŞİZM)

(Yüksek Lisans Tezi)

Özge CENGİZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS 2017

ÖZET

Bu çalışmada tefrika romanların ideolojik boyutu üzerinde durulmuş ve Ulus ve Zafer Gazetelerinde 1945-1960 yılları arasında yayımlanan tefrika romanlardaki, Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm inşaları incelenmiştir. Edebi romanların günlük gazetelerde sıralı bir biçimde yayımlanan şekli olan tefrika romanlar edebiyat ve basın arasında bir köprü görevi üstlenmektedir. Bu çalışmanın amacı da tefrika romanlar ile gazeteler arasındaki ideolojik etkileşimi ortaya koymak, gazetelerin yayımladıkları tefrika romanlar ile yayın politikaları arasında bir benzerlik olup olmadığını incelemek ve yayımlanan tefrika romanları dönemin ideolojik seyri ile bir benzerlik taşıyıp taşımadığını analiz etmektir. Tefrika romanlara yönelik yapılan çalışmalar az sayıdadır ve genel itibarıyla tek yazar-tek konu çerçevesinde sınırlı kalmaktadır. Tefrika romanlar ile ideoloji arasındaki ilişkiyi ortayakoyacak olması ve tefrika romanların 1950’li yıllarda Ulus ve Zafer Gazetelerindeki konumunu açıklayacak olması nedeniyle bu çalışma önem kazanmaktadır ve literatüre katkı sağlayacaktır. Yapılan çalışmayla 172 roman incelenmiş ve elde edilen bulgular John B. Thompson’un ideolojinin işleyiş kiplerine göre metin analizi yöntemi ile irdelenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre Ulus ve Zafer Gazetelerinde 1945-1960 yılları arasında yayımlanan tefrika romanlarda siyasal kimlik inşalarının yer aldığı, bu iki gazetenin tefrika romanları yayımlarken kendi ideolojik konumlarını göz önünde bulundukları ve her iki gazetede yayımlanan tefrika romanların da Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine yönelik benzer tutum içerisinde oldukları görülmüştür.

Bilim Kodu:116501

Anahtar Kelimeler: tefrika roman, batıcılık, antikomünizm, antifaşizm, Zafer Gazetesi, Ulus Gazetesi

Sayfa Adedi: 193

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Political Identity Construction (Occidentalism, Anti-Communism, Anti-Fascism) in Novel-
Feuilletons That Published in Zafer and Ulus Newspapers

(M. S. Thesis)

Özge CENGİZ

GAZI UNIVERSITY

SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

AUGUST 2017

ABSTRACT

In this study, ideological dimension of novel-feuilletons is discoursed and political identity constructions (about occidentalism, anti-communism and anti-fascism) in novel-feuilletons which were published in Ulus and Zafer Newspapers between 1945-1960 are examined. Roman-feuilletons, which are published serially on dailys newspapers, take on a bridge duty between litareture and press. Aim of this study is to reveal the ideological interaction between novel-feuilletons and newspapers, to examine if there is a similarity between the novel-feuilletons that published in newspapers and publishing policy of these newspapers and to analyse if these novel feuilletons have some similarities with the ideological process of the era. Studies about novel-feuilletons are remarkable and they are generally limited with single subject/writer. The study gain importance because of revealing the connection between novel-feuilletons and ideology and explaining the novel-feuilletons' position in Ulus and Zafer Newspapers by 1950's and it will contribute to the literature. With this study 172 novels are examined and obtained findings are scrutinized with textual anaysis according to John B. Thompson's working modes of ideology. Up to the results obtained, it is seen that there are political identity constructions in the novel-feuilletons that published in Ulus and Zafer Newspapers between 1945-1960, these two newspapers consider their own ideological positions while publishing novel-feuilletons and the novel-feuilletons, which were published in both newspapers, are in similar manners aimed at the ideologies of occidentalism, anti-communism and anti-fascism.

Science Code: 116501

Key words: novel-feuilleton, occidentalism, anti-communism, anti-fascism, Zafer Newspaper, Ulus Newspaper.

Page Number: 193

Supervisor: Prof. Dr. Nurettin GÜZ

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca desteğini ve bilgisini esirgemeyen danıőmanım Prof. Dr. Nurettin GÜZ'e, yardımlarından dolayı Doç Dr. Selda BULUT'a, Milli Kütüphane Süreli Yayın çalışanlarına, arkadaşlarım Aysel YILDIZ, Demet FIRAT, Hülya DEMİR YALEZE, Mahmut BİNGÖL, Konuralp AKTAŐ, Tezcan KAPLAN, Ülkü AKTAŐ ve Senem DEMİREL'e, yardımlarından ve paylaőımcılıęından dolayı Gökhan DEMİRKOL'a, ellerinden gelen her türlü maddi, manevi desteği gösteren canım aileme ve bu süreç içerisinde beni fazlasıyla destekleyen, zorlandığım zaman hemen yardımına koşan eőim Can CENGİZ'e teőekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ.....	1
1. KİMLİK, İDEOLOJİ, EDEBİYAT.....	9
1.1. Kimlik Nedir	9
1.1.1 Hayalle Gerçek Arasında Bir İfade: Ulus Kimliği	15
1.1.2. Kimlik İnşası ve Kitle İletişim Araçları	18
1.2. İdeoloji Nedir?.....	20
1.3. İdeolojinin Yayılmasında ve Kimlik İnşasının Kurulmasında Edebiyatın Rolü.....	28
1.4. Roman ve İdeoloji	32
1.4.1. Tefrika Roman.....	36
1.4.2. Türkiye’de roman ve tefrika romanın gelişimi.....	39

2. 1950'Lİ YILLARIN SİYASAL, EKONOMİK, KÜLTÜREL VE İDEOLOJİK YÖNELİMLERİ	47
2.1. Tek Parti Dönemi Öncesinde Türkiye'nin Siyasal, Ekonomik ve Kültürel Yaşamı.	47
2.2. Tek parti dönemi	51
2.3. Çok partili Hayata Geçiş	55
2.4. Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi Arasındaki Temel Farklar	58
2.5. 1950'li yıllar	61
2.6. Batılılaşma, antikomünizm, antifaşizm ideolojileri	73
2.6.1. Batılılaşma	73
2.6.2. Antikomünizm	79
2.6.3. Antifaşizm	86
2.7. 1950'li yıllarda basın	89
2.7.1. <i>Ulus</i> Gazetesi	95
2.7.2. <i>Zafer</i> Gazetesi	97
3. <i>ULUS</i> ve <i>ZAFER</i> GAZETELERİNDE YAYIMLANAN TEFRIKA ROMANLARIN ANALİZİ	101
3.1.1. Baticılık	104
3.1.2. Antikomünizm	116
3.1.3. Antifaşizm	120

3.2. <i>Zafer</i> Gazetesi'nde Yayımlanan Tefrika Romanlarda Yer Alan Siyasi Kimlik İnşalarının (Batıcılık, Antikomünizm, Antifaşizm) Analizi.....	123
3.2.1. Batıcılık	126
3.2.2. Antikomünizm	140
3.2.3. Antifaşizm	147
3.3. <i>Ulus</i> ve <i>Zafer</i> Gazeteleri'nin Karşılaştırılması.....	156
4. SONUÇ	161
KAYNAKLAR.....	167
EKLER	185
EK-1. <i>Ulus</i> Gazetesi'nde 1945-1960 yılları arasında yayımlanan tefrika romanların künyesi.....	186
EK-2. <i>Zafer</i> Gazetesi'nde 1949-1960 yılları arasında yayımlanan tefrika romanların künyesi.....	189
ÖZGEÇMİŞ.....	193

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
DP	Demokrat Parti
NATO	North Atlantic Treaty Organization
SS	Schutzstaffel (Koruma Timi)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Birey ve toplum arasındaki etkileşim yüzyıllardan beri farklı yollarla açıklanan bir ilişki olmuştur. Bireyler mi topluma şekil verir yoksa toplum mu kendi kurallarını bireylere dayatır? Bu problem için birçok düşünür farklı farklı cevaplar üretmişlerdir ancak karmaşıklığı nedeniyle ortaya kesin bir yanıt konulamamaktadır. Bundan dolayı ne tam anlamıyla bireylerin toplumu oluşturduğu, ne de toplumun bireyleri etkisiz hale getirerek şekillendirdiği düşünülmelidir. Bireyler ve toplum arasındaki ilişkiye bakıldığı zaman önemli bir unsur olarak ideolojinin ön plana çıktığı görülecektir.

“Doğru düşünme bilimi” gibi dar bir anlamla kullanıma sokulan ideoloji kavramı, zaman geçtikçe daha geniş bir anlam kazanmış ve bir bütünsellik içerisinde bir yandan toplumun şekil verdiği, bir yandan ise topluma şekil veren bir olgu haline gelmiştir (Mardin, 2015:22). İdeoloji izin verilse de verilmese de toplum içerisinde yaşayan, daha doğrusu “sosyal bir varlık olmak zorunda olan” insanların hayatına girer ve ideolojiyi kuranların doğrultusunda bu insanların bazıları üzerinde baskı uygulayarak, bazıları için ise yeni bir yön yaratarak hegemonyanın işleyişine yardımcı olur. Bu aşamada da birincil olarak devlet, toplum, aile gibi etmenlerden faydalanır. Bir devlet, toplum ve aile içerisinde yaşayarak sosyalleşmek zorunda olan birey var olan kurallara göre hayatını idame ettirir ve ne kadar bu kuralları sorgularsa sorgulasın tam anlamıyla “önceden oluşturulmuş” olan bu sistemin dışarısına çıkamaz. Eagleton’un (2011:22) da belirttiği gibi “ön kabulsüz düşünce yoktur ve bu bağlamda, düşüncelerimizin tamamının ideolojik olduğu söylenebilir”. İdeolojinin düşünceler üzerinde bu denli etkili olabilmesinde kitle iletişim araçları ve edebiyat oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Kitle iletişim araçları ideolojinin daha geniş bir alana yayılmasını sağlar ve bir yandan bireylere haber aldıklarını, bilgilendiklerini, boş zamanlarını değerlendirdiklerini düşündürürken bir yandan ise ideolojik unsurları bu bireylerin hayatlarına yerleştirirler. Bu görevi de gizli bir şekilde yerine getirirler. Bireyler bu araçları kullanırken tam anlamıyla kendilerine yüklenen ideolojik unsurların farkında olmazlar. Ancak bu noktada bireyleri tamamen pasif özneler olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Kimi zaman bireyler bu ideolojik yüklenimlerin farkında olabilirler ve bu yüklenimlere karşı koyabilirler ya da istekli bir şekilde bu yüklenimleri memnuniyetle kabul edebilirler. Fakat ideolojik yüklenimlerin gizli bir şekilde inşa edilmesi bireylerin bu duruma karşı koymasını

güçleştirmektedir. Kitle iletişim araçları ile ideolojinin daha gizil bir rol üstlenmesinde bu araçların sahip olduğu rollerin de payı büyüktür. Haber ve bilgi verme, eğitim, eğlendirme, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, kültür geliştirme, bütünleştirme (Güz, 2005: 14;16) gibi roller üstlenen kitle iletişim araçları tüm bu unsurlarla ideolojinin bireyler üzerinde tahakküm kurmasına yardımcı olur. Bu tahakkümün kurulmasında bu araçların kullandığı dil de çok önemlidir.

İletişimin en önemli unsuru olan dil, sadece iletişim kurmaya yarayan bir araç olarak ele alınmamalıdır. Dili oluşturan toplumlardır ve dolayısıyla toplumun bütün yaşayışı, kuralları, ahlak anlayışı, gelenek ve görenekleri bu dilin içerisine yerleşmiştir. Dilin içerisine yerleşen bu unsurlar nedeniyle anlam da göreceli bir hal alır (Hall, 2014a:89). Tek kelime yeri geldiğinde gündelik bir anlam içerisinde var olurken, yeri geldiğinde devrim yaratacak bir anlam kazanabilir. Dilin ustalıkla kullanılarak yeni anlamların türetildiği ve bu anlamların okura kabul ettirildiği alan ise edebiyat sanatıdır.

Kitle iletişim araçlarına benzer bir şekilde edebiyat da ideolojinin yayılmasında önemli bir rolü üstlenir. Edebiyat insan ürünüdür ve insanlık yüzyıllardan beri başta sözlü, daha sonrasında ise yazılı biçimde estetik değerlerini ortaya koymak, hayallerini paylaşmak, yeni değerler yaratmak, güzeli anlatmak, çirkini anlamak, toplumsal gidişatın eksikliklerini ortaya koymak, düzene uyum sağlamak veya düzene başkaldırmak gibi birçok kaygıyla edebi külliyatı genişletmiştir. Bu anlamda edebiyatın ne sadece insanın yüksek estetik değerlerini ortaya koyan, seçkin bir sanat dalı olduğu, ne de sadece toplum yararına hareketler için kullanıldığı düşünülmelidir. Edebiyat tek bir zümrenin tekelinde olmayan, fikri olan insanların üretebileceği bir alandır ve ortaya çıkan eserler de içerisinde bu insanların fikirleri gibi başka başkalık barındırmaktadır. Edebiyat her ne kadar insan ürünü olsa da, bir sanat dalı olarak sadece ürün boyutunda kalmamış, sanatın gerektirdiği gibi insanlarla bir etkileşim içerisine girerek değişimler, dönüşümler yaratmıştır. Bu değişim ve dönüşümleri yaratmak için de birçok rol üstlenmiştir.

Edebiyatın üstlendiği roller kesin olarak şudur denilerek maddeleştirilemese de, öne çıkan bazıları üzerinde uzlaşılabilir. Bir toplumu anlamak için o toplumun edebi eserleri bir kaynak olacaktır, tarihsel olayların izdüşümleri yine edebiyat üzerinde izlenebilir, edebiyat kültürün korunmasına yardımcı olur, insanlar için psikolojik bir rahatlama görevini üstlenir ancak tüm bunların yanında edebiyat “inşa” eder. Bu “görülemeyen”, “somut olmayan” inşa

kimlikler üzerinden şekillenir ve ideoloji ile biçim alır. Kimlikler birçok oluşum vasıtasıyla şekil alabilir, özellikle devlet, devlet kurumları, kültür, toplumsal yapı, aile kimliğinin şekillenmesi üzerinde birincil görevler üstlenirler. Ancak bu noktada edebiyatın rolü daha gizil bir hale gelmektedir. Edebiyat bireylere “şunu yapmalısın, böyle düşünmelisin” minvalinde direktifler vermez; ancak yaratılan karakterler dolayısıyla bireylerin “nasıl davranmaları, nasıl düşünmeleri” hakkında ipuçları verilir ve ideolojik bir kimlik inşası kurulur.

Bu çalışmada da konu olarak edebiyat, ideoloji ve kitle iletişim araçlarının kesişim noktası olan tefrika romanlarda yer alan siyasal kimlik inşaları ele alınacak ve bu inşalar dönemseller hareketlere göre analiz edilecektir. Tefrika romanların gazetelerde kullanımı 19. yüzyılda başlamış ve bu romanlar gazetelerin “eğlence” açığını kapatmışlardır. Tefrika romanlardan önce gazetelerde yer alan haberlerdeki dedikodu, aşk, cinayet gibi temalar bu romanlarla birlikte popüler hale gelmiştir (Jeanneney, 1996/1998:95). Tefrika romanlar, edebi bir tür olan romanın gazetelere uyarlanarak dizileştirilmiş hali olarak tanımlanabilirler. Ancak tefrika romanlar, roman türünün sadece gazetede basılan dizileştirilmiş versiyonları olarak ele alınmamalıdır. Gazetede yayımlanan tefrika romanların ticari yükü daha ağırdır ve gazetenin daha çok okunmasını sağlama adına bu romanlarda merak unsuru öne çıkmaktadır. Bunun yanında okurun ilgisini çekebilmek için bu romanlarda güncel olaylara da sıklıkla yer verilmektedir.

Tefrika roman ilk olarak İngiltere ve Fransa gibi Batılı ülkelerde ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerin gazetelerinin gelişimsel sürecine bakıldığında, gazetelerde tefrika roman uygulamasına geçilmesinin oldukça geç başladığı görülecektir. Ancak Türkiye’deki duruma bakıldığında tefrika romanların Osmanlı İmparatorluğu döneminde çıkmaya başlayan ilk Türk gazeteleri ile birlikte uygulamaya sokulduğu görülecektir. 1940’lı yıllardan itibaren popülerliğini artıran (Günay, 2010) ve 1970’li yıllara kadar da varlığını sürdüren tefrika romanlar Türkiye basınının önemli bir uygulaması olarak gazetelerde yer almışlardır.

Tefrika romanlar da gazeteler üzerinden bu değişimin takip edilebileceği önemli yayınlardır. Tefrika romanlar, gazete ve edebiyatın bir buluşma noktası olarak tanımlanabilir. Edebi romanlardan farklı olarak tefrika edilen romanlar süreli yayınlarda yayımlanır ve bu nedenle bu süreli yayınların yayın politikalarına uyum göstermek zorundadır. Bunun yanında bu romanlarda “okurların merak duygusunu körükleyebilmesi,

ilgi çekici bir konuya sahip olması, güncel olayları takip etmesi” ve benzeri özellikler bulunmaktadır. Gazeteler ticari amaçlı kuruluşlar oldukları için, tefrika edilen romanların da bu ticari özelliği besleyebilmesi, gazetelere daha çok okur kazandırabilmesi gerekmektedir. Genel özelliklerine bakıldığında, tefrika romanların edebi nitelikteki romanlardan bazı noktalarda farklılaştığı görülmektedir. Gazetelerde yayımlanan tefrika romanlar, genel itibarıyla ya kısaltılmış ya da kısa yazılmış metinlerden seçilmektedir. Bunun yanında gazetelerin yayın politikalarına uygun olarak tefrika edilen romanlardan bazılarının güncel olaylara dayanarak ısmarlama yazıldığı söylenebilir. Gazete ve edebiyat ilişkisinin kolaylıkla incelenebileceği bir alan olan tefrika romanlar basın tarihi içerisinde incelenmesi ve araştırılması gereken önemli bir alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışmayla gazetelerin tefrika romanlar üzerindeki ideolojik etkisini ve tefrika romanların ideolojiyi yayma adına oluşturduğu kimlik inşalarını ortaya koyarak dönemsel bir tefrika roman portresi çizmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada tefrika romanların kimlik inşasında ne gibi bir rol oynadıkları, gazetelerin seçtikleri tefrika romanlarla kendi ideolojileri arasında bir benzerlik olup olmadığı ve seçilen iki gazetenin yayımladığı tefrika romanlar ve bu romanlarda yapılan siyasal kimlik inşaları arasında belirgin bir fark olup olmadığı irdelenecektir. 1950’li yıllar sadece tefrika romancılığın popülerleşmesinin arttığı yıllar olması nedeniyle öne çıkmamaktadır. 1950 senesi Türkiye için bir dönüşüm noktası olarak görülebilir. Bu tarihte Türkiye çok partili hayata geçmiş ve halk Demokrat Parti’yi iktidara taşımıştır. Her ne kadar Demokrat Partililer Cumhuriyet Halk Partisi ekolünden yetişseler de, merkez sağ konumunda yollarına devam etmişler ve bu geleneğin Türkiye’ye yerleşmesine aracı olmuşlardır. Merkez sağ politikaları 1950’li yıllardan günümüze kadar Türkiye siyasetini şekillendirmiş ve toplumun çoğunluğunun politikası haline getirilmişlerdir. Bunun yanında 1950’li yıllarda iyice artan Batıcılık ideolojisi, bu dönemde Amerikan etkisine dönüşmüş, Amerika Birleşik Devletleri’nden önce ekonomik ve siyasal anlamda alınan yardımlar ülkenin kültürel anlamda da Amerikancı bir portre çizmesine neden olmuştur. ABD ile birlikte diğer Batılı ülkelerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında antifaşizm ideolojisini güçlendirmeleri ve bununla birlikte Soğuk Savaş’ın etkisiyle artan Rusya korkusu nedeniyle antikomünist faaliyetlerin hızlandırılması Türkiye’ye de yansımış ve bu ideolojiler ülkenin siyasetinden, kültürel yapısına kadar birçok alana sirayet etmişlerdir. Bu etkilerin en iyi izlenebileceği alanlardan birisi de dönemin popüler yayınları olan tefrika romanlardır. Bu nedenle çalışmada hem söylemde bir gazete-tefrika roman ilişkisini ortaya koymak hem de tefrika romanların kimlik inşasında ve

ideolojiyi yaymada nasıl rol oynadığını göstermek amaçlanmaktadır. Böylelikle, tefrika romanların ideoloji ile olan bağlantısını ortaya koyacak olması ve tefrika romanların Türkiye’de popüler hale geldiği 1950’li yılları analiz ederek dönemin iki siyasi gazetesi olan *Zafer* ve *Ulus* Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanları Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojileri üzerinden yapılan kimlik inşalarına göre irdeleyecek olması nedeniyle çalışma önem kazanmaktadır.

Bu çalışma 1950’li yılların ideolojik anlamda öne çıkan gazeteleri olan *Ulus* Gazetesi ve *Zafer* Gazetesi’nde yer alan tefrika romanlar ve bu romanlarda yer alan Batıcılığa, antikomünizme ve antifaşizme yönelik siyasal kimlik inşaları ile sınırlandırılmıştır. Tefrika romanlar ve gazeteler arasındaki ideolojik belirlenimin daha kolay izlenebileceği düşünülerek dönemin iktidarı olan DP’nin yarı resmi yayın organı *Zafer* Gazetesi ve dönemin muhalefeti olan CHP’nin yarı resmi yayın organı *Ulus* Gazetesi örneklem olarak seçilmiştir. CHP’li tek parti yönetiminin ardından 1950 senesinde Demokrat Parti’nin iktidar olması ve bu değişimin toplum üzerinde yarattığı etkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için *Ulus* Gazetesi’nde 16.04.1945 – 27.05.1960 tarihleri arasında yayımlanan tefrika romanlar incelenmiş ve tek parti yönetimi dönemindeki ideolojik belirlenim de bu romanlar üzerinden analiz edilmiştir. *Zafer* Gazetesi’nin ise yayımlandığı ilk gün olan 30.04.1949 tarihi ile kapatıldığı gün olan 27.05.1960 tarihleri arasındaki dönem incelenmiş ve bu dönemde yayımlanan tefrika romanlar analiz edilmiştir. Bu anlamda yapılan çalışma sadece 1945–1960 dönemi arasında *Zafer* ve *Ulus* Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanlarla sınırlandırılmıştır. Bunun yanında gazetelerde harp hatıraları, gezi notları, diplomatik hatıralar, şeklinde tefrika edilen yazılar incelenmemiş, Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm konuları bağlamında yer alan edebi romanlarda yer alan kimlik inşaları analiz edilmiştir. Gazetelere ulaşmak için Milli Kütüphane Süreli Yayınları ve Ankara Üniversitesi Gazeteler Veritabanı’ndan yararlanılmıştır.

Çalışmanın varsayımları ise şu şekildedir:

Ulus ve *Zafer* Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanlarda Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine dair siyasi kimlik inşaları yer almaktadır.

Ulus ve *Zafer* Gazeteleri yayımladıkları tefrika romanları kendi ideolojik konularına göre seçmişlerdir.

Bu iki gazetede yayımlanan tefrika romanlar ve bu romanlarda yer alan siyasi kimlik inşaları arasında iki gazetenin ideolojik boyutu çerçevesinde hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır.

Ulus ve Zafer Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanlarda yer alan siyasi kimlik inşaları çözümlenirken yöntem olarak metin analizi yönteminden yararlanılacak ve bu analiz John B. Thompson'un ideolojinin işleyiş kiplerine göre değerlendirilecektir. Thompson (2007/2013:77), ideolojinin işleyişini beş kip üzerinden açıklamaktadır. "Meşrulaştırma, taslama, birleştirme, parçalama ve şeyleştirme" olarak adlandırdığı bu kipleri metin içerisinde gizil konumda bulunan ideolojik unsurları açıklamak için kullanır. Bu çalışmada da tefrika romanlarda yer alan Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizme dair ideolojik kimlik inşaları bu kiplere göre analiz edilecek ve böylelikle romanlarda bu ideolojilere dair yaratılan örtük anlamlar ortaya çıkarılacaktır. Thompson, ideolojinin işleyiş kiplerinin bazı stratejiler ürettiğini ve bu stratejiler vasıtasıyla metin içerisine gizlenmiş anlamların ortaya çıkarılabileceğini savunur. Tefrika romanlar da metin içerisinde gizli anlamlar taşır ve kimlik inşasının oluşum sürecine katkıda bulunur. Bu nedenle Thompson'un yönteminden bu romanlarda yer alan siyasi kimlik inşalarını ortaya koyabilmek ve analiz etmek amacıyla yararlanılacaktır. Tefrika romanlar incelenirken, amaç siyasi kimlik inşalarını ortaya koymak olduğu için kitap özetleri, kitap karakterleri üzerinde durulmayacak, sadece siyasi kimlik inşaları üzerinde durulacaktır.

Tefrika romanlara yönelik Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında, bu alanın üç yüksek lisans ve bir doktora tezi ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu çalışmalar ve konuları ise şu şekildedir: tarihi tefrika romanlarda Türk ulusal kimliğinin inşası (Gökçen Başaran, 2004), polisiye tefrika romanlarda siyasi kültür motiflerinin incelenmesi (Gökhan Demirkol, 2009), Takrir-i Sükun döneminde Türk modernleşmesinin tefrika romanlara yansımaları (Meltem Erinçmen Kanoğlu, 2006) ve Kemal Tahir'in tefrika romanları (Özgür Günay, 2010). Bu çalışmalarda tefrika romanların belirli dönemleri ele alınmış ve genel olarak sınırlı sayıda roman ve yazar incelenmiştir. Türkiye basını için önemli bir unsur olan tefrika romanları inceleyen çalışmaların fazlasıyla sınırlı ve bireysel kaldığı, özellikle tefrika romanların ideolojik boyutu üzerinde durulmadığı görülmektedir. Bunun yanında bu romanların tefrika edildiği gazetelerle, tefrika edilen romanlar arasındaki bağlantı üzerinde de durulmamış; gazetelerin tefrika edecekleri romanları seçerken kendi ideolojik konumlarına göre davranıp davranmadıkları analiz edilmemiştir. Alanda bir başka eksiklik

olarak ön plana çıkan unsur, tefrika romanların dönemsel anlamda da incelenmemesidir. 19. yüzyıl itibariyle dünyada yaşanan savaşlar, ekonomik bunalımlar, kültürel çatışmalar gibi sebeplerden ötürü sık sık gündem değişmiştir ve buna bağlı olarak gazeteler de değişen ideolojilere ayak uydurmaya çalışmışlardır.

Ancak Türkiye basınındaki tefrika romanlara yönelik çalışmalarda dönemsel incelemelerin Cumhuriyet'in kuruluş yıllarını kapsadığı, tefrika romanların popüler hale geldiği 1940-1960 yılları arasındaki dönemin gerekli şekilde incelenmediği tespit edilmiştir (Demirkol, 2009). Ayrıca gazetelerin tefrika romanlara ne kadar yer ayırdıkları, bu romanları düzenli bir şekilde yayımlayıp yayımlamadıkları, bu romanların ne kadarının yerli ne kadarının yabancı olduğu gibi sorulara bir yanıt verilmemiş, genel itibariyle romanlar ve yazarları üzerine çalışılmıştır. Bu tezlerin dışında basın tarihi ile ilgili eserlerde de tefrika romanlara yer verilmiş ancak bu bilgiler tefrika romanların ilk ortaya çıktığı dönem ve bu dönemde en fazla eser üreten yazarların bilgileri ile sınırlı kalmıştır.

Çalışma planına göre birinci bölümde kimlik ve ideoloji kavramları üzerinde durulacak ve bu bağlamda edebiyatın rolü irdelenerek tefrika romanların dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimsel seyri incelenecektir. Birinci bölüm kimliğin tanımlanmasıyla ve ötekileştirme, ulus kimliği ve kimlik inşası kavramlarının ne olduğuna dair bir girişle başlamaktadır. Bu tanımlamaların ardından kimlik inşasının oluşturulmasında kitle iletişim araçlarının rolü üzerinde durulacaktır. Kitle iletişim araçları kimlik inşasının kurulmasında önemli bir rol üstlenirler ve bunu da ideolojiden yardım alarak yaparlar. Bu nedenle ideolojinin de tarihsel gelişimi ele alınacak ve bu tarihsel gelişim içerisinde özellikle eleştirel anlamda öne çıkan kuramlar ve düşünürler üzerinden ideoloji ve kimlik tanımlanacaktır. Bu kuramlar ve düşünürler arasında ilk olarak eleştirel düşüncenin kurucu isimleri sayılabilecek olan Karl Marx ve Friedrich Engels'in ideoloji tanımlamaları üzerinde durulacak, sonrasında Frankfurt Okulu ve bu okulun temsilcileri olan Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı, Louis Althusser'in ise devletin ideolojik ve baskı aygıtları üzerinde durulacaktır. Sonrasında ise İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu geleneği incelenecek ve Stuart Hall'un ideoloji üzerine fikirleri üzerinde durulacaktır. Hall'un ardından Kültürel Çalışmalar geleneğinden gelen John B. Thompson'un ideolojinin işleyiş kipleri tanımlanacak ve ideoloji ile roman geleneği arasındaki bağlantı açıklanmaya çalışılacaktır. Edebiyatın en önemli türlerinden olan romanın dünyadaki ve Türkiye'deki gelişim süreci incelenecek ve son olarak çalışmanın

konusu olan tefrika romanların dünyada ve Türkiye’deki gelişim süreci, özellikleri ve ideolojik boyutu analiz edilecektir.

İkinci bölümde çalışmanın sınırlılığını oluşturan dönem olan 1950’li yıllarda dünyada yaşanan gelişmelerin ekseninde Türkiye portresi çıkartılacaktır. Bu bölümde ilk olarak çok partili dönem öncesinde dünyada yaşanan ikinci dünya savaşı ve dünya genelinde oluşan blokların incelenecek, sonrasında ise Türkiye’de 1950 senesine kadar hüküm süren tek parti dönemi ve bu dönem içerisinde yaşanan ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmeler incelenerek Demokrat Parti oluşumunu ortaya çıkaran koşullar analiz edilecektir. Demokrat Parti ve bu partinin iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye’nin çok partili yaşama geçerek daha “demokratik” bir hal alması Türkiye tarihi için önemli bir dönüşüm noktası olmuştur. Gücünü toplum içerisindeki merkez-sağ gelenekten alan Demokrat Parti’nin oluşturduğu gelenek ve 1950-1960 dönemi arasında gerçekleştirdiği uygulamaların etkileri bugün de etkisini sürdürmektedir. 1950’li yıllara kadar da etkisi fazlasıyla hissedilen Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojileri bu dönemden itibaren etkisini artırmış, özellikle Batıcılık Amerikancılık algısına dönüşmüştür. Bu nedenle Demokrat Parti’nin kuruluş ve gelişme aşaması incelenecek, bu dönemde Türkiye’nin ekonominin, toplumsal ve siyasal yapısına yönelik gelişmeler irdelenecek ve Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerinin Türkiye’deki etkileri aktarılmaya çalışılacaktır. Bunun haricinde tek parti döneminde ve Demokrat Parti döneminde basına yönelik tutum üzerinde durulacak ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin yarı resmi yayın organı *Ulus Gazetesi* ile Demokrat Parti’nin yarı resmi yayın organı *Zafer Gazetesi* hakkında genel bir bilgi verilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümü araştırmanın bulguları kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde *Ulus Gazetesi*’nde 1945-1960 dönemi arasında, *Zafer Gazetesi*’nde ise 1949-1960 dönemi arasında yayımlanan tefrika romanların yazarlarına, yayımlanma ve bitiş tarihlerine, kaç sayı tefrika edildiklerine ve hangi sayfada yayımlandıklarına dair genel bir tablo verilecek, yayımlanan romanların bu gazetelerdeki kullanımına yönelik genel bir bilgi verilecektir. Sonrasında ise *Ulus Gazetesi* ve *Zafer Gazetesi*’nde yayımlanan tefrika romanlarda yer alan kimlik inşaları Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine göre analiz edilecektir.

1. KİMLİK, İDEOLOJİ, EDEBİYAT

1.1. Kimlik Nedir

“Kimlik” olgusunun tarihi, her ne kadar kavramsallaştırılması yeni sayılsa da, insanın düşünme faaliyetlerinin kökenlerine kadar uzanmaktadır. “Ben kimim?” sorusu, etrafında şekillenen yeni soruları, cevapları ve arayışları sürekli olarak farklı noktalara taşımış ve bu soru çeşitli felsefi tartışmalar neticesinde sosyal bilimlerin ortaya çıkışında önemli bir rol oynamıştır. İnsanın bilme isteği ve merak dürtüsü, onu kendisi hakkında bazı arayışlara götürmüştür. Bu arayışlar genel olarak görülen “farklılıklar”ın anlamlandırılmasından ya da tam tersi olarak anlamlandırılmamasından kaynaklanmaktadır. Neden bir aileye ait olduğu ve bu aitliğin getirdiği yükümlülüklerin neler olduğu, neden inanışlarda ve yaşam tarzlarında diğer insanlarla birebir benzeşmediği, beğenilerinin ve isteklerinin neye göre farklılaştığı, neden fiziksel farklılıkların insanın kişiliğine anlam yüklediği gibi arayışların kişileri götürdüğü nokta ise kimlik olarak açıklanmaktadır.

İngiliz dilinde kullanıma sokulması 16. yüzyıla denk gelen kimlik kavramı Latince *idem* (aynı) kökünden gelmektedir (Gleason, 2014:23). Türkçedeki kimlik kavramı ise “Kim, yani ‘kimlerden(sin)’ sorusundan üremiş, zorunlu bir mensubiyet işaretidir” (Kılıçbay, 2003:161). İlk çağlardan bu yana ne olduğu tartışılan kimlik kavramı, şimdiki kavramsallaştırılmasına en yakın anlamıyla ilk olarak Aristoteles tarafından “töz” kelimesiyle kullanılmıştır. Descartes’la birlikte kimlik kavramının anlamında değişimler meydana gelmiş ve insan “özne” haline gelmiş ve her şeyin sebebi olarak görülmüştür. Kant’la birlikte ise kimlik kavramı yine eski soyutluğuna geri dönmüş fakat eski dönemde kullanıldığından daha kapsamlı hale gelmiştir. 20. yüzyılın başlarında ise Freud, kimliği psikolojik açıdan inceleyerek kimlik kavramını başka bir anlamlandırma çemberine sokmuştur. Kimliği id (alt bilinç), ego (benlik) ve süper ego (üst benlik) kavramlarıyla açıklamış ve erken çocukluk döneminin kimlik inşasındaki rolüne değinmiştir (Varol, 2016: 151;153). 1960’lı yıllara kadar oldukça geniş bir anlam yelpazesine sahip olan kimliğin bugünkü anlamıyla kavramsallaştırılması ise psikolog Erik Erikson tarafından gerçekleştirilmiştir ve kimliği sürekli olarak değişim içinde olan, statik olmayan bir oluşum olarak tanımlayan Erikson’un (1968/1994:24) kimlik tanımı ilk olarak psikoloji biliminde kullanılmıştır (Mollaer, 2014: 8;9).

Geniş bir anlama sahip olduğundan dolayı kimlik birçok düşünür tarafından farklı farklı yorumlanmıştır ve bu nedenle tek bir kimlik tanımına ulaşmak oldukça zordur. Gleason (2014:34) kimliği: “temelde, belirli bir isim tarafından tayin edilme, bu tanımlamayı kabul etme, ona eşlik eden gerekli rolleri içselleştirme ve bu kurallar uyarınca hareket etme meselesi” şeklinde tanımlar. Benzer bir şekilde Stuart Hall (2014b:284) da kimlikleri öznenin almak zorunda kaldığı konumlar olarak açıklar ve bu kimliklerin bir farklılaşmadan yani ötekinin bulunduğu yerden inşa edildiğini söyler. Gleason’un tanımından farklı olarak Hall’un kimlik tanımlamasında özne kendisine yüklenen özellikler için yeterli olmadığını bilir, buna rağmen yine de bu konumları almaya devam eder. Woodward (2004:6) ise kimliklerin bağlantı kurma özelliği üzerinde durur. Ona göre kimlikler bireyler ve dünyaları arasında bir bağlantı sağlar. Kimlik kişinin kendisini nasıl tanımladığını ve başkalarının onu nasıl gördüğünü birleştirir. Ancak bu birleştirmeler her zaman aynı yönde ilerlemeyebilir. Kişi kendisini çok farklı bir yerde konumlarırken, karşısındaki kişi onu olduğundan olumlu ya da olumsuz başka yerlere yerleştirebilir. Nuri Bilgin (2007:7;11) ise kimliğin psikolojik özellikleri üzerinde durur. Ona göre algılar kişinin kim olduğuna dair olan sorularını çözmesini sağlar. Kişi algıları sayesinde kendisini ve etrafındaki şeyleri tanır ve anlamlandırır ve bu sayede sahip olduğu bilgilerle kendi benliği ile ilgili soruları edindiği mevcut bilgilerle çözer. Bu çözümlene sürecinde ise ihtiyaç ve beklentilerinden, alışkanlıklarından ve yaşam tarzından, geçmiş ve gelecek hayallerinden, inanç ve mitoslarından, içinde yer aldığı toplumsal grubun kurallarından, içinde bulunduğu dönemin koşullarından ve değerler sisteminden yararlanır.

Kimlikler sadece dilsel tanımlamalardan ibaret değildirler; “fiziksel özellikler, eylem örüntüleri, anlam haritaları, amaçlar, duygular, üyelik şartları, değerler” ve benzeri durumlar kimlik olgusuyla iç içe geçmiş durumdadırlar (Kara, 2014:40). Tüm bu iç içelik kimlik olgusunun toplumdan bağımsız olamamasından kaynaklanmaktadır. İnsanlar, doğdukları andan itibaren birçok kimlik edinirler ve kimlik edindikleri ölçüde bir gruba dâhil olurlar. Bireyin bir gruba dâhil olması, sosyalleşmenin getirdiği bir durumdur. Bireyler doğuştan veya daha sonradan kazandıkları beceriler vasıtasıyla bir gruba dâhil olabilecekleri gibi; toplum, kültür, iktidar, ekonomi ilişkileri gibi etmenler tarafından dayatılan yollarla grup kimlikleri kazanabilirler (Önenerk, 2016). Her ne kadar toplum tarafından dayatılsa da, kimlikler, bireyler onu içselleştirdiği oranda kimlik haline gelirler (Castells, 1997/2006: 13).

İnsanın kimlik arayışı ve bu arayışa dair sorduğu sorular, farklılıklar ve benzerlikler, bireylerin sınırlılıkları üzerinden cevaplandırılmıştır. Bu aşamada benzerlikler benimsenmiş, farklılıklar ‘ötelenmiş’ ve bu diyalektik tarih boyunca aynı seyrini sürdürmüştür. Kimlik krizinin bugünkü noktada da çözülememiş olması, işte bu benzerliklerin ve farklılıkların insan üzerindeki tahakkümünden kaynaklanmaktadır. “Bireyin politik anlayışı ve dünya görüşüyle kimlik duygusu arasında bir korelasyon” bulunmaktadır. Kimlik duygusu kazanıldığı andan itibaren kişinin dünyayı anlamlandırmasında bir mekanizma gibi işler ve davranışlarının, tepkilerinin, tutumlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynar (Bilgin, 2007:91;92). Castells’in (1997/2006:12) de belirttiği gibi “kimlik, insanların anlam ve tecrübe kaynağıdır”. Bir anlamda kimlikler bir süzgeç görevi görerek kişinin sınırlılıklarını çizer ve bu daire içinde “güvenli” bir şekilde dolaşımını sağlar.

Çoğu zaman aynı anlama gelecek şekilde kullanılsa da Castells (1997/2006:13), kimliğin rol kavramından ayrıştırılması gerektiğini savunur. Ona göre roller toplum kurumları ve örgütlenmeleri tarafınca şekillendirilir. Kimlikler ise bireyler için bir anlam kaynağıdır ve kişinin bireyleşme sürecinde inşa edilir ve rollerden daha güçlü anlam kaynakları olarak öne çıkarlar. Yani, roller toplum tarafından direkt olarak atfedilen şeylerken, kimliğin bir inşa edilme süreci vardır. Benzer bir şekilde Woodward (2004:6) da kimliğin kişilik kavramından ayrı tutulması gerektiğine dikkat çeker. Kişilik özellikleri dar bir alanda paylaşılırken kimlik “sözleşmeli” olarak daha geniş bir kesimle paylaşılır. Woodward bu yargısını şu örnekle açıklar: “Örneğin, cumartesi günü yüksek sesle bağırarak ve eğlenmek için futbol maçlarına gidiyor olabilirim ve bu benim kişiliğimin bir özelliğidir. Çarşamba günleri Sheffield izlemeye takımın atkısıyla, belirli arkadaşlarımla gidiyorsam bu kimliğimin bir özelliğidir; çünkü başka bir takımı değil o takımı tutuyorumdur”. Aynı şekilde kimlik kavramı benlik kavramı ile de ayrıştırılmalıdır. Varol’un (2016:147) dediği gibi benlik tecrübelerle biçimlenen ve insan zihninin bütünlüğü olarak ele alınması gereken bir kavramdır. Kimlik ise bu bütünlüğün dışı yansıttığımız kısmıdır.

Kimlik kavramı üzerine çalışan düşünürler daha iyi açıklamak adına kimliği kişisel/sosyal kimlik, toplumsal/kolektif kimlik ve benzeri gibi belirli gruplara ayırmışlardır. Parekh’in (2014:53) tanımlamasına göre kişisel kimlik, kişinin bireysel olarak konumunu belirleyen kendi fikirleri, inanışları ve bağlılıklarından oluşmaktadır. Parekh, toplumsal kimliği ise kişinin kendi konumunu belirlemesine hazırlayan ilişkiler bütünü olarak ele alır. Çoğul olarak kabul ettiği toplumsal kimlik, kişinin toplum içerisinde karşılaştığı farklı

kimlikleri gözlemlemesi ve kendisine yakın olanına öncelik vermesini sağlar. “Toplumsal kimlikler, normatifliği ve iktidarın harmanlanmasını temsil ederler, mevcut inançlar bütünüyle meşrulaşırlar ve mevcut iktidar ilişkileriyle ayakta dururlar” (Parekh, 2014:62). Bilgin (2007:13) ise bu kavramsallaştırmayı sosyal kimlik ve kolektif kimlik olarak kullanır. Ona göre kimliğin kişiler arası düzeydeki ifadesi olan sosyal kimlik, kişinin belli bir gruba ait olduğu hakkındaki bilgi ve bilincidir. Kolektif kimliği ise “sınırları belli bir alanda belli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik” olarak tanımlar. Kişi aynı anda birçok farklı grubun üyesi olabilir ve tüm bu kolektif bütünlükler ona bir yerine göre çok önemli olabilen bir kimlik verir (Sen, 2006:66). Bilgin’e (2007:218) göre kolektif kimlik bir yönüyle de geçmişe dönüktür; çünkü içinde geçmişten gelen birtakım sembolleri, anıları, sanat eserlerini, tarihi eserleri, töreleri, alışkanlıkları, değerleri, inançları, gelenekleri barındırır.

Kimliği sadece bireyin özne olduğu bir konumda açıklamak, kimlik üzerinde etkisi olan diğer etmenleri göz ardı etmek anlamına gelmektedir, bu da kişiye aldığı bütün kararlarda ve gösterdiği bütün davranışlarda tek kişilik bir mahkûmiyet getirecektir. Hâlbuki kişi hangi koşullarda doğacağına, anne babasının, dininin, devletinin, kökeninin, cinsiyetinin, çevresinin ve benzeri dışsal koşulların seçimine karar veremez. Tüm bunların yanında, bu fiziksel koşulların getirdiği davranışsal etkiler de kişinin karar verme yetkisinin dışındadır. Tüm bu noktalarda toplumsal/kolektif kimlik devreye girer. Bu aşamada Stuart Hall’un (2010:384;385) kendi kimliğinin “başkaları” tarafından belirlenmesini anlattığı anısını paylaşmak yerinde olacaktır:

İngiltere’de geçirdiğim otuz yılın farklı dönemlerinde ‘renkli’, ‘Batı Hintli’, ‘zenci’, ‘siyah’, ‘göçmen’ olarak ‘seslenildim’ veya çağırıldım. Bazen caddede; bazen cadde köşelerinde; bazen aşağılayıcı olarak; bazen dostça bir tarzda; bazen ikircikli bir şekilde (Bir siyah arkadaşım, siyasal örgütü tarafından ‘ırkçılık’ yapmak iddiasıyla cezalandırıldı; çünkü ikimizin de öğrenci olarak yaşadığı beyazlarla dolu bir mahalleyi mahcup etmek amacıyla gece geç saatte pencerenin altında ve caddenin ortasında dikkatimi çekmek için yüksek sesle ‘zenci!’ diye bağırmıştı). Bunların tümü kimliği renk, etniklik, ırk kategorileri aracılığıyla kuran bir anlamlama zinciri içinde ‘yerime’ yazmaktadır beni.

Stuart Hall’un aktardığı bu durum, Parekh (2014:75) tarafından şöyle açıklanmıştır: “Dini, etnik ve kültürel kimlikleri alay konusu olup saldırıya uğrayabilir ve kişiler bunu öz saygı meselesi haline getirip kimliklerine daha gönülden bağlanabilirler”.

Kimliklerin oluşturulması ve hangi kimliğe dâhil olunacağı aşamasında, kişi stereotiplerden yararlanır. Stereotipler kişinin doğduğu andan itibaren başka insanları kategorilendirmede kullandığı ve kanaatin oluşma aşamasında oldukça işe yarayan

anahtarlar, “gruplara yüklenen olumlu veya olumsuz imajlardır” (Bilgin, 2007:129). Genellikle stereotipler ön yargı ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılsa da, aslında bu ikisi birbirinden farklıdır. Ön yargılar stereotipleri değerlendirme ve karşımızdakini yargılama sürecidir. Stereotipler bir yandan kişinin hayatını kolaylaştırır, vakitten tasarruf sağlar ancak bölünmeyi ve farklılaşmayı da beraberinde getirir. Kategorilendirme, insanın anılarından, yetiştiği çevreden, bilincinden ve içinde bulunduğu toplumun ideolojik temelinden bağımsız tutulamaz.

Woodward’ın (2004:6) bahsettiği gibi, birisiyle ilk tanıştığımız zaman ilk olarak nereli olduğunu ve ne iş yaptığını öğrenmek isteriz. Bunu yapmamızın sebebi o kişiyle kendi aramızda bir benzerlik bulma ya da farklılıkları anlama isteğidir. Eğer o kişinin özellikleri ile bir yakınlık kurarsak, kendi kimliğimizi benimsercesine karşımızdaki kişiyi de içselleştirir ve ona daha çok seveceğimiz özellikleri atfederiz. Farklılıkları ayırt ettiğimiz zaman da, karşımızdaki kişiyi ötekileştirme yoluna gider ve farklılıklarının neden kaynaklandığını anlamak isteriz ve bunu ötekileri bir simgeler sistemiyle özdeşleştirerek yaparız (Güvenç, 1991:233). Özdeşleşme konusunda işlev gören kimlikler, kendi simgeler sisteminin dışarısında kalan unsurları ötekileştirir, kendisinden aşağı olarak tanımlar (Hall, 2014b:282).

Ötekileştirme aşamasında grup aidiyetlerinin rolü ön plana çıkmaktadır. Grup aidiyetleri, kişinin benzerlik kurduğu gruplara bağlanmasını sağlar ve beraberlik, bütünlük duygusu geliştirir. İnsan, sosyal bir varlıktır ve doğduğu anda toplum yapısının içerisine düşer. Onaylanma ve beğenilme isteği, tamamıyla bütün özelliklerini desteklemese de, belli başlı gruplara dâhil olmasını ve onlardan bu hususlarda tatmin olmasını gerektirir. Kendi fikirlerinin beğenildiğini ve onaylandığını gören birey, grup kararları hakkında da aynı şekilde davranma ihtiyacı hisseder. “Birileriyle birlikte olmanın rahatlatıcı bir yanı vardır. İnsanlar, tek başına haklı olsak, pek çok kişiyle birlikte yanılmayı tercih etmektedirler. Çünkü soyutlanma korkusu, hakikati savunmaktan daha büyük bir ağırlık taşımaktadır” (Bilgin, 2007:23). Bu nedenle toplum içerisinde yaşayan birey bir grup arayışı içerisine girer ve bir gruba dâhil olduğu andan itibaren aidiyetler ve bu aidiyetlere bağlı olarak diğer gruplara yönelik bir ötekileştirme politikası başlatır.

Kişilerin aynı gruba dâhil olduklarını hissetmeleri aralarında değişmez bir dayanışmanın olduğunu göstermez, bu grupların sürekli yeniden yapılanmaları

gerekmektedir. Kişi kendisini milli kimlik duygusuyla belirli bir milletin içerisinde konumlayabilir, bundan gurur duyabilir, bu toplumsal için belli kavgalara girebilir ancak toplum içerisindeki tutumların “türdeş olduğu ya da çatışmalardan –örneğin, sınıf savaşımından- arınmış bulunduğu düşünülemez” (Burke, 1995/2005:57). Amartya Sen (2006:21) de kolektif kimliklerin olumsuz özelliklerine değinir ve bu kimlikleri “öldürücü olabilmeleri” ile tanımlar. Bir gruba güçlü bir aidiyet duygusuyla bağlanma diğer gruplarla aynı samimiyeti kurmama algısını da kişiye düşündürtebilir. Ötekileştirilen “karşı” gruba karşı duyulan olumsuz duygular, “ben”den ziyade “biz”i yaratır, “biz”den olmayan dışlanır (Korat, 2012:187). Dışlamanın her dışa vurumunda, kişi bir farklılaştırma çabasına girer ve karşısındakini kendisinden ayırmak için kendini içine dâhil etmeyeceği terimleri, kavramları kullanır. “Her farklılaşma çabası, aslında bir gruplaştırma, her gruplaşma ve gruplaştırma özünde, bir farklılaştırma denemesidir” (Güvenç, 1991: 220). Bu deneme yanılma yöntemleriyle birey kendi kimliğini de ait olduğu gruplar dâhilinde oluşturma, dönüştürme sürecine girer.

Her ne kadar kişiler yasalar önünde eşit sayılırsalar da, kendilerine karşı yapılan en ufak bir haksızlıkta hemen farklılaştırma yoluna giderler ve kendi kimliklerini, sosyal unvanlarını, konumlarını ön plana çıkarırlar (Güvenç, 1991:221). Bir nevi ötekini meşrusuzlaştırarak kendi meşrutiyetlerini sağlarlar (Bilgin, 2007:187). Gruplar arasındaki karşılıklı kimlik tanımlamaları, yapılan ötekileştirmeler üzerinden yürür. “Öteki” her zaman kendisini karşısındakinin olumsuzuna yönlendirir, bazen bu durum sırf “onlardan olmama” adına kişiyi ve çevresindekileri tahrip edici boyutlara ulaşabilir. (Kılıçbay, 2003:162). Kimlik sorunlarının genel olarak toplumların azınlık kesimlerinde ortaya çıkmasının da bir sebebi, çoğunluk tarafından kendi kimlik özelliklerinin tahrip edilmesidir. Bu iki grup arasındaki karşılaştırma veya kıyaslama yapılmadığı zaman ise, kişiler kendi kültürel geleneklerinin önemini kavrayamayabilir (Özdalga, 2014:41). Burke (1992/2005:26) de bu konuda, özgül kültürel nitelikleri karşılaştırmanın kişileri yüzeyselliğe götürdüğüne değinir. Bu karşılaştırmalardan her ne kadar somut veriler elde edilse de, benzerlik arayışları bütüne uygulandığı zaman ortaya çok sağlıklı sonuçlar çıkmayabilir. İki kişinin kendi aralarındaki farklılıkları ve benzerlikleri karşılaştırmaları bile birbirlerini anlamlandırma sürecinde sıkıntı çıkarabilirken, iki farklı toplum için bu kategorilendirmeye gitmek çok sağlıklı sonuçlar doğurmayacaktır.

1.1.1 Hayalle Gerçek Arasında Bir İfade: Ulus Kimliği

Toplumlar da aynı bireyler gibi, kendi kimliklerini yaratmak adına diğer toplumlara ötekileştirirler ve kendi ülkelerinde görmek istemedikleri tüm bu özellikleri ötekilere yükleyerek kendilerini yüceltirler (Bilgin, 2007:180). Bu noktada Batı'daki tarihsel değişim süreçleriyle ortaya çıkan 'ulus' kavramından ve ulus kimliğinin yüceltilerek ortaya çıkan 'ırkçı' oluşumlardan söz etmek gerekir. Tarihsel süreçte imparatorlukların yıkılması ve yeni bir arayışa girilmesi tek uluslu devletlerin oluşumuna yol açmıştır. Bu *ulus* kavramının yaratılması için ise, insanların inanıp destekleyebilecekleri ortak aidiyetler etrafında birleşmeleri gerekmiştir. Kökeni itibari ile ulus kavramı Batılı bir kavramdır, çünkü yeni bir siyasal yapı olarak ulus ilk defa Batı'da ortaya çıkmıştır (Uzun, 2003: 138;139). On dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan ulus düşüncesi, devletlerin ve toplumların imparatorluklar sonrası yeniden inşa sürecinde önemli bir araç haline gelmiştir. Yirminci yüzyıl ise iyice yerleşen ulus fikirleri ve imparatorlukların sona erışı ile birlikte 'uluslar çağı' olarak nitelenir olmuştur. (Özyurt, 2012:96).

Smith (1991/2014:32) ulusal kimliğin oluşturulması için belirli etmenlerin bir arada olması gerektiğine değinmiştir. Bu etmenler; tarihi bir toprak veya ülkenin bulunması, ortak mitlerin ve tarihi belleğin yaratılması, ortak bir kitlesel kamu kültürünün inşası, topluluğun bütün bireyleri için geçerli olmak üzere ortak yasal hak ve görevlerin belirlenmesi ve topluluk üyelerinin ülke üzerinde serbest hareket etmelerine imkân bulacakları ortak bir ekonominin var olmasıdır. Smith (1991/2014:33;35) ulusal kimliği ve milleti birbirlerinden etnik, kültürel, bölgesel, ekonomik, yasal-siyasi ve daha birçok etmen vasıtasıyla beslenen karmaşık yapılar olarak tanımlar. Ona göre milli kimlik duygusu kolektif kişilikleri ortaya atar ve kolektif kimlikler üzerinden tanımlanabilen bireysel kimliklerin dünya üzerinde yer almasını sağlayan güçlü bir araçtır. Ulusal kimlikler ideolojik ve psikolojik süreçlerle oluşur. Bu kimliklerin oluşturulmasındaki en önemli aracı ise devlettir. Devlet bireylerinin kendilerini bir ulusa ait hissetmelerini sağlar ve onlara yalnız olmadıkları duygusunu aşılır. Devletin bu kimlikleri oluşturmadaki başarısı, ekonomisi, siyasal yapısı, diğer dünya devletleri ile arasındaki ilişki ve gücü ile bağlantılıdır (Özyurt, 2012: 121;124).

Ulusal kimliklerin ortaya çıkışı, düşünürler tarafından farklı farklı yorumlanmıştır. Benedict Anderson (1983/2009:20;22) ulusu "hayal edilmiş bir siyasal topluluk" olarak açıklar. Ona göre *ulus* hem egemenliğinin hem de sınırlılıklarının hayal edildiği bir

“cemaat”tir. Ulusun hayal edilmiş olma durumunu da, aynı topluluk içerisinde yaşayan bireylerin birbirlerini tanımamalarına, birbirleri hakkında herhangi bir şey işitmelerine karşın kendi kafalarında bir bütün olarak ulusu ve o ulusun halkını tahayyül etme durumuna bağlar. Anderson’un tanımlamasına göre, tam anlamıyla birbirlerini gören, bilen, tanıyan ilkel kabilelerin haricindeki siyasi oluşumlar; hatta belki de ilkel kabileler de dâhil olmak üzere hepsi, hayal edilmiştir. Bu nedenle cemaatlerin birbirlerinden gerçeklik-sahtelik kavramsallaştırmasından ziyade hayal edilme şekillerine göre ayrıştırılması gerekir. *Ulusun* hayal edilmesinde belli kıstaslar vardır. İlk olarak ulus“sınırlı” olarak hayal edilir; çünkü çizilmiş olan belli sınırlar etrafında belirli bir sonu olması gerekmektedir. Dünyadaki en büyük, en kalabalık ulusun bile sınırları dışarısında yaşayan, başka *uluslara* mensup kişiler vardır. İkinci olarak ulus “egemen” olarak hayal edilir. Bunun sebebi de kavramın Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi’nin, hanedanlıkların hiyerarşik ve ilahi yapılarını tehdit etmeye başladığı bir dönemde ortaya çıkmasıdır. Son olarak ise ulus bir cemaat olarak hayal edilir. Her ne kadar toplum içerisinde çatışmalar, eşitsizlikler, sömürüler, sınıflar olsa da ulus her daim “derin ve yatay bir yoldaşlık olarak tasarlanır”. *Ulus* için bireylerin ölümü, öldürmeyi göze almalarının esas sebebi budur. Tüm bu kardeşlik, birlik beraberlik duygusu bireylerin kendi uluslarına karşı ayaklanmalarını önler ve bir bütün olarak ulusun fikri ile uyumlu karar vermesini kolaylaştırır. Marksist teorilerde şartlar oluştuğu takdirde muhakkak yok olacağı söylenen ulusların en temel dayanağı hayali cemaatlerin bağlılığı ve bağımlılığıdır.

Ernest Gellner için ise ulusal kimliklerin yaratılmasındaki en büyük sebep endüstri toplumunun ortaya çıkmasıdır. Çünkü endüstri toplumu kültürel bir türdeşlik yaratır ve yüzeyde milliyetçi görünüşünü muhafaza eder. Fabrikada çalışan işçilerden paralarını fabrika sahibinden almalarının, aynı zamanda da fabrikanın duvarlarında asılı olan ulusal aktörlere saygılı olmalarının beklenmesi gibi. Eric Hobsbawm ise hükümetlerin ve halkın milliyetçiliği arasında ayırım yapılması gerektiğini vurgular ve halkın milliyetçiliğinin, endüstrileşmeyle birlikte önem kazandığını ileri sürer (Aktaran Burke, 1992/2005:56).

Ulus kavramının oturması ve yerleşmesi için toplumlar farklılaşma ekseninde yeni kimlik inşalarına girişmişler ve yeni tarihsel tabanlar aramaya başlamışlardır. Ulus ve ümmet gibi kimlik alanlarının inşaları, diğer ulusve ümmetlerden farklılaşma yoluyla oluşturulur; ancak toplumun kendi içerisindeki farklılıklar “bir olma” adına yok sayılır (Kılıçbay, 2003:162). Dolayısıyla “kol kırılır, yen içinde kalır”.

Korat (2012:187) “ötekinin, berikilerin standartlaşmasına yol açan bir prototip” olduğunu söyler ve bu durumu homojenleşme ile açıklar. Uluskimliğinin yaratımı için egemen ideolojiler homojen bir grup varsayımından yola çıkar ve ancak bu sayede kendi sınırları dışarısındaki kalanları ötekileştirerek, düşman pozisyonu yaratabilirler. Bu kapsamda tarih kitapları, edebiyat ve sanat egemen ideolojinin lehine çalışarak “düşman” ötekinin bütün olumsuz özelliklerini derinlemesine incelerken, kendi ülkesinde yer alan çelişkileri yok sayarlar. Milliyetçilik bütün olayları rasyonelleştirir ve tekelleştirir; bunu yapmasının sebebi ise ulusal kimlik için yeni fetişler geliştirmek ve bu kimliğin dağılmasını önlemektir (Balibar ve Wallerstein, 1991/2013:73). Balibar ve Wallerstein (1991/2013:119) hiçbir ulusun etnik temeli olmadığını savunurlar. Bu düşünce, Anderson’un hayali cemaatler kavramsallaştırmasına oldukça yakındır. Toplumlar uluslaştıkça etnik temel daha derine kazılır ve hükmedilen toplum etnikleşir, “kendiliğinden bir ilk kimliğe, kültüre, çıkarlara sahip olan, bireyleri ve toplumsal koşulları aşan doğal bir cemaat oluşturmuşçasına geçmişte ya da gelecekte temsil edilir hale gelir”. Etnikleşen halk ya da kitle de ulusla aynı doğrultuda bir yanlılık, tavır sergiler. Bütün bunlar toplumsal olanın ırksal ve yurtsal kılınması mantığıyla ilişkilidir (Balibar ve Wallerstein, 1991/2013:30). Halkın ve iktidarın aynı oranda “uluslaşması”nın bir ileri boyutu, ırkçılıktır. Irkçılık her ne kadar deri rengi, boy uzunluğu, fiziksel özellikler gibi genetik özellikler ve dilsel tercih, kültürel modeller, dinsel bağlılık gibi toplumsal ölçütler üzerinden açıklansa da esasında bunlardan çok daha kapsamlı bir şeye karşılık gelir. “Irkçılık normal olarak böylesi küçümseme ve korkuyu içerir, ancak bunlardan daha fazla bir şeydir” (Balibar ve Wallerstein, 1991/2013:45;47). Aynı kimlik oluştururken yapıldığı gibi, ırkçılıkta da belirli kategoriler oluşturulur, bu kategoriler kendi *ulusunun* gösterdiği özelliklere göre olumlanır veya “düşman” olan ötekinin özelliklerine göre olumsuzlanır. Irkçılıkta, empati duygusu yoktur, “öteki”ni anlamak yerine, ırkçı duyguların getirdiği kolaylıklara sığınarak Hitler Almanya’sı gibi korku imparatorlukları yaratılır. Balibar ve Wallerstein, toplum içerisindeki grupların dolaşımlarına da değinir. Bu gruplar hareketli olabilir, bazıları kaybolabilir, bazıları birleşebilir, bazıları ise tamamen bölünerek yeni oluşumlara dönüşebilir. “Fakat her zaman ‘zenci’ olan birileri vardır. Eğer ortada hiç siyah yoksa ya da bu rolü oynamak için sayıları yetersizse ‘beyaz zenciler’ icat edilebilir”.

1.1.2. Kimlik İnşası ve Kitle İletişim Araçları

Toplumlar arasında yapılan kimlik tartışmaları en basit şekliyle, etnosentrizm gibi sorunları ortaya çıkarır. Balibar ve Wallerstein (1991/2013:38), bu konuda yaptıkları çalışmalarda ayrı kimlikler ya da simgesel yapılar olarak ele alınan kültürlerin farklılığını araştırmanın, sadece Avrupalı alan içindeki kültürel eşitsizliği yarattığını belirtirler. Çünkü emperyalizmin etkisiyle bilimsel araştırmalar da dâhil olmak üzere bütün çalışmalar “Batılılaşmıştır” ve kültürler sanayileşme, eğitim düzeyi, uluslararasılaşma ve kendini yeniden üretebilme kıstasları üzerinden eşitsiz şartlarda incelenmektedir. Ulusal kimliklerin bireylere yeterli gelemediği alanlarda, uluslararası kimlik inşaları devreye girer. Bu noktada en baskın olarak hissedilen Batı’nın oluşturduğu kimliklerdir. Uluslar her ne kadar kendi kendilerine yetme düşüncesi ile yola çıksalar da, bugünkü küresel düzen içerisinde bu pek mümkün görünmemektedir. Yapılan alışverişler, savaşlar, barışlar, ilişkiler bir kültürel yayılmayı da beraberinde getirmektedir.

Bu anlamda Kaplan (2005:28) kültürel yayılmanın ilk olarak yüksek tabakada, idareci sınıfta ortaya çıktığını belirtir. Bunun da gelir seviyesi, entelektüel düzey, yurt dışı imkanları gibi birçok sebebi vardır. Kültürel yayılmadan etkilenen üst sınıf zamanla halktan kopar, halk bir yandan eski gelenek göreneklerini, örf ve adetlerini devam ettirir, bir yanda da “değişmeye” başlayan üst sınıfı kendi kültürlerine ihanet etmekle suçlar. Bu noktada kimlik çatışmaları başlar ve iki taraf birbirini ötekileştirir aynı zamanda da berikileştirmek için çeşitli zorlamalarda bulunur. Etnik, dini, kültürel kimlik krizleri bu dönemlerde ortaya çıkar. Kapitalist toplumların ortaya çıkışı, kimliklerin de yeniden düzenlenmesine yol açmıştır. Kurtuluş’un (2003:81) belirttiği gibi, sermayenin yoğunlaştığı kentlerde mekan, din, cemaat ve etnik kimliklerden çok sınıfsal kimliklere bağlı ayrışmalar öne çıkmaya başlamıştır. “Sınıf kimliği diğer kimliklerin önüne geçerken, kapitalizmin doğası gereği derinleşen eşitsizliklerin mekânda yeniden düzenlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır”.

Kimlikler bireysel oluşumlar gibi görünseler de, bireyin dışında kalan şeylerin kimliğin oluşumu ve inşası üzerine birçok etkisi bulunmaktadır. İnsan sosyal bir varlıktır ve bu nedenle bu sosyalleşme beraberinde yapılandırılmış kimlikleri de getirmektedir. Stuart Hall (2014b:282), kimliklerin her zaman düşünülenin aksine benzerlikler yoluyla ve söylemin dışında değil, farklılıklar aracılığıyla ve söylemin içerisinde inşa edildiğini belirtir.

Kimlik inşalarını ürettikleri tarihsel bağlam ve özgül söylemler içerisinde ele almak gerekmektedir. Kimlik inşası, kişilerin keyfi olarak istediklerini gerçekleştirebilecekleri bir inşa değildir. Bu süreci aktörlerin yanında tarihsel koşullar, ideoloji, doğal ortam gibi birçok faktör bir bütün olarak besler. Bilgin (2007:109) de her şekilde kimliği inşa etmek için diğerlerine ihtiyaç duyduğumuzu belirtir ve aynı Hall gibi farklılıkların inşa üzerindeki rolü üzerinde durur. Ona göre her ne kadar doğal gibi görünseler de, etnik ve cinsel de dâhil olmak üzere bütün kimlikler inşa ürünüdür (Bilgin, 2007:35). Berger ve Luckman toplumun inşa edilen bir gerçek olduğundan ve bu gerçekliğin gündelik bilgi içerisinde oluşturulduğundan bahsederler. Toplum veya sosyal gerçeklik aynı anda hem beşeri hem de diyalektik olgulardır. Kişiler ve gerçeklik algılamaları karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenir, bu süreçte aktörler pasif değildir (Aktaran Bilgin, 2007:60).

Aktörler her ne kadar kimlik inşası süresinde aktif konumda olsalar da, bazı durumlarda toplumun ve ideolojilerin baskısı daha güçlü olmakta ve kişiler derinleşmiş eğilimlere karşı mücadele etmenin anlamsız olduğunu düşünüp kabullenme yoluna gitmektedirler (Parekh, 2014:57). Bu durum çoğu zaman egemen ideolojilerin de işine gelmektedir. Siyasetin temelleri inanılabilirlik varsayımı üzerine kurulmuştur ve bireylerin eylem ve söylemlere karşı “geçirgen” olduklarına inanılır. Bu nedenle bireyler daha çok istatistiki veriler olarak düşünülür (Baudrillard, 1978/1991:28). Egemen ideolojiler söylemlerini oluştururken en son aşama olarak baskı yoluna giderler ve bireyler kendilerini bu ideolojik söylemlerin içinde anlamlandırabilir ve bu formların içerisinde tanıyabilir. Yani sadece ideolojinin üretimi ve bireylerin bunu pasif bir şekilde kabullenmesi yoktur, aralarında bir diyalektik vardır (Bilgin, 2007:14). Ancak bu noktada ideolojinin ortaya koyduğu dil önemlidir. Bu dille ideolojiler kolektif kimlikleri biçimlendirirler ve bireylerin bu duruma karşı çıkmaları için çok fazla bir seçenek bırakmazlar. Demokratik zeminde toplumun rızasını almanın önemli bir olgu olduğu düşünülse de oluşturulan meşrulaştırma dili, bireyleri çaresiz bırakmaktadır (Mert, 2007:7). Bu dilin oluşturulma aşamasında en önemli rollerden birisini de kitle iletişim araçları üstlenmektedir.

20. yüzyıldaki teknolojik ilerlemeler, kimlik inşası sürecinde de değişimleri beraberinde getirmiştir. Kitle iletişim araçlarının kullanıma girmesi, egemen ideolojilerin halkı istedikleri yönde yönlendirme konusunda güvende hissetmelerini sağlamış ve gazete, kitap, dergi, televizyon ve benzeri araçlarla kimlik inşaları oluşturulmuştur. Kitle iletişim araçları “taklit edilebilecek davranış kalıpları, rol modeller, değer yargıları ve yaşam tarzı

önerilerinin sunumu” yoluyla, yani temsiller üzerinden kimlik inşası sürecinde rol oynarlar. Kitle iletişim araçları hem tükettirir, hem de içerdiği temsillerce aktarılan rol modellerini, yaşam tarzlarını ve ideolojileri bireylerin içselleştirmesini ve taklit etmesini sağlarlar (Varol, 2016:179). Yer verdikleri olaylara ve olgulara belirli anlamlar yüklerler ve bu anlamların içerisinde egemen ideolojileri ve onların isteklerini barındırırlar (Yaylagül, 2010:94). Bu istekleri de göze batırmadan, normalleştirerek, var olan istekleri yokmuşçasına saklayarak yerine getirirler. Kitle iletişim araçlarının kimlik inşası sürecinde önemli ölçüde başarılı olma nedenini Maigret (2003/2014:88) bu araçların endüstri gibi işletilmesiyle ve medyanın sürekli olarak baştan çıkartma taktikleri uygulamasıyla açıklar. Kitle iletişim araçları kişileri rahatlatır, hafifletir, hayal kurdurur ve umut ettirir. Kişilere bireysel olarak asla ulaşamayacakları yerlere ulaşma, gitmek istediği ortamlar arasında bulunan sınırları aşma imkanını sağlarlar (Giddens, 1991/2010:114). Ancak kitle iletişim araçlarının bu denli güçlü olmasının arkasındaki esas neden olan “ideoloji” unutulmamalı, kitle iletişim araçlarının gücü bu “ideolojik konumu” ile ele alınmalıdır.

1.2. İdeoloji Nedir?

Kimliğin şekillenmesinde ve kitle iletişim araçları ile kimliğin inşa edilme sürecindeki kilit rol ideolojiye aittir. İlk olarak Destutt de Tracy tarafından 1797’de “herkese doğru düşünme imkanları sağlamak için kullanılacak fikir” anlamında kullanılan “ideoloji” kelimesi, birçok düşünürün anlam ürettiği, ancak “kesin ve net olarak anlamı şudur” denemeyecek bir kelimedir (Mardin, 2015:24). Varol (2016:108), ideoloji kavramını ilk olarak dolaşıma sokan kişilerin Francis Bacon ve Thomas Hobbes gibi aydınlanma düşünürleri olduğunu belirtir. Aydınlanma düşüncesini ve Fransız Devrimi’ni hazırlayan temeller, ideoloji kavramını da beslemiştir. Mardin’in (2015:22) de söylediği gibi, ideoloji kavramı ilk olarak doğru düşünme bilimi için kullanılmıştır. Daha sonraları düşünürler bu kavram için birçok tanım ortaya atmışlar ve ideoloji kavramı daha çok “yönlendirme”, “kalıba sokma” manaları ile öne çıkmıştır. İdeoloji, 19. ve 20. yüzyılda gerçekleşen üç olay sebebiyle yayılma imkânı bulmuştur. Bunlar; yeni yayım araçlarının gelişmesi, yeni eğitim sistemlerinin ortaya çıkması ve aydınların fikir üreticisi olarak toplumda giderek güç kazanmasıdır (Mardin, 2015:129). Oskay (1980) ise, bu durumu Avrupa’daki devrimci hareketlerin yenilgisine ve peşinden gelişen düşünce akımlarına bağlamaktadır.

Maigret (2003/2014:151), ideolojiyi “yaşananın doğalmış gibi doğrulandığı yan anlamsal iletilerin kodlanmasında ve dolaşımında” tanımlar ve ideolojinin tarihin dönüşümü olduğunu belirtir. Ona göre ideoloji doğadaki anlam ve güç ilişkileridir. Mardin (2015:117) de Maigret gibi ideolojinin simgeselliği üzerinde durur ve onun düşünceye dayanan ve bu düşüncenin hayatımızdaki öneminden kaynaklanan bir görüngü olduğunu söyler. Oskay (1980) ise ideoloji kavramının bir yandan gerçekliği gizleyen bir yandan da yeni toplumsal yapılar içerisinde yer alan insanları harekete geçirme özelliğine sahip olan bir “izlenç” olduğuna dikkat çeker. Ona göre ideoloji sorununda dikkat edilmesi gereken nokta, ne sadece “idealar dünyayı yönetir” demek ne de “ekonomik temel her şeyi belirler” demektir. Bu iki düşünce de ideolojinin kapsamını sınırlamaktadır.

İdeoloji çerçevesinde en fazla fikir üreten düşünürlerden birisi Terry Eagleton’dur. Ona göre (Eagleton, 1991/2011:28) ideoloji, belli özneler arasında dilin nasıl kullanıldığıyla ilgili bir olgudur, bir ifadenin içerdiği dilsel özelliklerden ziyade kime ne kadar hizmet ettiği ile ilgili bir meseledir. Herhangi bir önermenin, kendi söyleminin bağlamı haricinde incelenirse bile, ideolojik olup olmadığına karar verilmesi mümkün değildir. İdeolojiler hem “karanlık, yarı dinsel inançların beslediği, aşırı tutku ve belagat yüklü şeylerdir”, hem de toplumu yeniden inşa etmek isteyen “cansız kavramsal sistemler”dir (Eagleton, 1991/2011:22). Eagleton (1991/2011:14) ideolojiyi “insanların birbirlerini, zaman zaman, tanrı ya da böcek katılan koymalarına yol açan şey” olarak tanımlar ve ideoloji hakkında üretilen anlamların bir kısmını şöyle sıralar (2011:18):

- (a) toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci;
- (b) belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi;
- (c) bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler;
- (d) bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler;
- (e) sistemli bir şekilde çarpıtılan iletişim;
- (f) özneye belirli bir konum sunan şey;
- (g) toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimleri;
- (h) özdeşlik düşüncesi
- (i) toplumsal olarak zorunlu yanılısama;
- (j) söylem ve iktidar konjonktürü;
- (k) içinde, bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam;
- (l) eylem-amaçlı inançlar kümesi;
- (m) dilsel ve olgusal gerçekliğin karıştırılması;
- (n) anlamsal [semiotik] kapanım;
- (o) içinde, bireylerin, toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları kaçınılmaz ortam;
- (p) toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç

Bu kavramlar arasında, ideolojinin, egemen toplumsal grup ya da sınıfın iktidarını meşrulaştırmakla ilişkili olduğu iddiası üzerinde en çok anlaşılabilir iddiadır (Eagleton,

1991/2011:23). Nitekim Marx'la birlikte ideolojinin olumsuz kullanımı yaygınlaşmaya başlamış ve sonrasında gelen düşünürleri oldukça etkilemiştir. Marx ve Engels (1924/2012:24) için ideoloji, özellikle egemen kesimin ideolojiyi kullanım biçimi düşünüldüğü zaman, kesinlikle iyi bir şey olarak tanımlanamaz. Onlar fikirlerin, anlamların ve bilincin üretiminin her şeyden önce ekonomik koşullara bağlı olduğunu savunurlar. Bu durum bireylerde olduğu kadar halkın kendisinde de geçerlidir. Onlara göre, sahip oldukları anlayışları, fikirleri üreten insanın kendisidir; ancak bu fikirlerin hangi karşılıklı ilişkiler sonucunda oluştuğunu bilemezler. İdeolojiler, bireylerin her şeyi “camera obscura”daymış gibi tersinden görmesine yol açar, hiçbir zaman bireyin lehine çalışmaz.

Marx ve Engels'in düşünceleri fazlasıyla ekonomik temelli bulunarak eleştirilmiş, Frankfurt Okulu ve İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu bu ekonomik temelli ideoloji kavramsallaştırmasını yumuşatarak sonraki düşünürler tarafından daha çok kabul gören kültür temelli ideoloji söylemine yer vermişlerdir. Frankfurt Okulu da aynı Marx ve Engels gibi ideoloji kavramını “olumsuz” bir olgu olarak değerlendirir. Bu okulun düşünürlerine göre, kapitalizmin yürürlükte olduğu toplumlarda burjuva kesimi gerçekliği üretir ve bu gerçeklik kültür endüstrisi ürünlerinde işlenir. Bu ürünler de, mevcut sistemi meşrulaştırmak ve sınıf çatışmalarını önlemek adına ideolojiyi burjuvaların lehine çarpıtır (Yaylagül, 2010:95). Therborn (2013:52), Frankfurt Okulu üyelerinin yüksek burjuva sınıfı arasından çıkma, Nazi yönetimi nedeniyle kendi ülkelerindeki işçi sınıfından kopmak durumunda kalmış bir akademik aydınlar topluluğu olduğunu söyler. Entelektüel olgunluğa ulaşmalarını ise, uluslararası anlamda işçi sınıfının yenilgisinin söz konusu olmasına bağlar.

Frankfurt Okulu düşünürleri kültürü “sınıf çıkarlarının doğrudan bir yansıması” olarak görmezler; aksine onu bir bütünsellik içerisinde değerlendirerek statükocu ve statüko karşıtı anlayışların bütünselliği içerisinde ele alırlar (Yaylagül, 2010:99;100). Bu okulun üyeleri arasında ideoloji kavramıyla ilgili Gramsci ve Althusser'in kavramsallaştırmaları öne çıkmaktadır. Bu iki düşünür, okulun ikinci kuşak elemanları arasındadır ve ilk kuşakta görülenin aksine sadece ekonomik altyapı temelli nedensellendirmeler yerine, üstyapı kurumlarının görece özerkliği kavramını ön plana çıkarmışlardır (Dağtaş, 1999). Gramsci, ideolojiyi açıklarken “hegemonya” kavramına başvurur. Egemen ideolojilerin bazen baskı kullanarak, bazen de ideolojik aygıtlar yoluyla rızaya dayalı egemenliğini yeniden ve yeniden devam ettirmesi olarak açıklanabilecek olan hegemonya kavramı Gramsci'ye (1948/1986:73) göre, egemen sınıfların kitleler üzerinde zor kullanmasını gerektirir.

Gramsci, rızayı egemen sınıfların kendi düşüncelerini, inançlarını ve düşünme biçimlerini toplumun geneline kabul ettirmesi olarak açıklar. Bunu yaparken, toplumun okul, kilise, kitle iletişim araçları gibi bazı kurumlarından yararlanır. Bu kurumlar insanların düşüncelerinin yeniden ve yeniden üretildiği, şekillendirildiği, ideoloji yüklü kurumlardır (Yaylagül, 2010:111). Hegemonya güç ilişkilerinin açık değil tam tersine gizli bir şekilde işlendiği bir alandır. Bu alanın işleyişine ise egemen kesim karar verir. Bu kesimin egemenliğinin devamı için hegemonyayı sürekli işletmesi, yazılı veya yazılı olmayan “ideoloji” kurallarını yeniden ve yeniden işleme sokması gerekmektedir. Hegemonik ilişkinin devamı için herhangi bir düzenlemeye veya zorlamaya gerek yoktur, bu ilişkiler doğal olarak, kendiliğinden işler. İlişki kapsamındaki taraflar da birbirini tanımak durumunda değildir. Bu ilişkide bireylerin istekleri, düşünceleri, niyetlerinden ziyade ideoloji yürürlükte olan sosyal yapı ve pratikler içerisinde işler. Bu nedenle insanlar alışlagelmiş yaşamlarına devam ederler ve içinde buldukları hegemonik ilişkiyi anlamlandıramazlar. Her türlü etkinlik içerisinde, okulda, işte, evde, alışveriş merkezinde, sokakta, hatta tuvalette bile bu egemen ideolojilere maruz kalırlar ve bu durumun farkında olmadıkları için herhangi bir direnç gösterme eğilimi taşımazlar (Güngör, 2013:258;271).

Althusser (1995/2015:11;12) de Marx’ın kuramından yararlanır ve devlet organlarının işleyişi ve işlevleri karşısında sınıf mücadelesinin varlığını göz ardı etmemek gerektiğini vurgular. Ona göre ideoloji, oldukça uzun süren, “sert” bir sınıf mücadelesinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Althusser’e göre ideoloji, insanları öznelere dönüştürür ve içinde buldukları ideolojik süreçleri algılayamadıkları için kendilerini “ajan” olarak görmelerini sağlar (Yaylagül, 2010: 116). Kişilerin kendilerini ajan olarak tanımlamaları, egemen güçlerin işlerine yarayan bir durumdur (Güngör, 2013:263). Bağlılık, sadakat gibi kavramlar üzerinden istihbarat alanı sağlar. Ona göre (Althusser, 1995/2015:69;81) ideoloji, bireylerin gerçekler üzerine kurdukları “hayaller”den ibaret olan bir alandır. Somut bireyleri somut öznelere dönüştürür. İdeoloji, insan zihninin işleyişinin bir parçası, insanların beyinlerine hükmeden düşünce ve temsil sistemidir. Bu temsil alanında sadece egemen güçler değil, alt sınıflar da söz sahibidir. İdeolojinin yeniden üretim alanı, kapitalizm için en önemli güç kaynaklarından birisidir. Belli bazı aygıtlar sayesinde devamı sağlanan sistem, yeniden ve yeniden üretimle daha da güçlenir, sağlamlaşır (Güngör, 2013:262;263). Alt sınıfların da ideoloji üzerinde bir etkisinin olması, egemen sınıfları kendi varlıklarını, maddi, siyasal ve ideolojik açıdan üstün olmak adına tekrar ve tekrar üretmek durumunda bırakmaktadır. Çünkü oluşturdukları her ortam, karşıt ortamlarca sabote edilmektedir ve bu

egemen ideolojileri çöküşe götüren bir durumdur. Bu çöküşten kurtulmak amacıyla, egemen ideolojiler devletin aygıtlarını kullanmaya başlamışlardır (Althusser, 1995/2015:12). Althusser bunları, devletin ideolojik ve baskı aygıtları olmak üzere ikiye ayırır.

Devletin baskı aygıtları, devlet başkanlığı, hükümet, idare, silahlı kuvvetler, adalet, mahkemeler, hapishaneler gibi baskı alanlarını kapsarlar. Bu nedenle ideolojik aygıtlarla karıştırılmamalıdır. Devletin ideolojik aygıtları ise baskı kullanmak yerine kamuoyunda rıza oluşturur ve bu sayede işler. Bu aygıtları; okul, aile, kitle iletişim araçları, dini kurumlar, siyasi partiler ve benzeri yerlerdir. Aynı Gramsci gibi, Althusser de bu kurumların egemen kesimin kendi ideolojilerini yaymalarına yardımcı olduğunu söyler. Bu işleyiş sürerken, bireyler hiçbir şeyin farkında değildir. Devletin ideolojik aygıtları, hem bir sınıf mücadelesinin konusu hem de bu mücadelenin ortaya konulduğu alan olmak durumundadırlar. Bu mücadele, toplumdaki egemen sınıf mücadelesinin, egemen ideolojilerin aygıtları vasıtasıyla sürdürülmesinin mücadelesidir (Althusser, 1995/2015:14;16). Devletin ideolojik ve baskı aygıtları bireylere bir sürü beceri öğretir ve bir yandan da “egemen ideolojiye tabii olma” durumunu da beraberinde getirir (1995/Althusser, 2015:41).

Gramsci ve Althusser’in düşünceleri İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu’na bir temel hazırlamıştır. Asıl ismi Birmingham Çağdaş Kültürel İncelemeler Merkezi (the Birmingham Center for Contemporary Cultural Studies) olan İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu, Frankfurt Okulu’nun ekonomiyi merkeze alma bağlamında biraz daha yumuşatılmış bir versiyonu olarak düşünülebilir. Althusser ve Gramsci’nin etkilerinin oldukça fazla görüldüğü bu okul, daha çok kültür, dil ve ideolojinin metinler üzerindeki analizi üzerinde durmuştur. 1960’lı yıllarda Richard Hoggart’ın yöneticiliğinde kurulan okul, Stuart Hall’ın çalışmalarıyla birlikte 1970’li yıllardan itibaren daha bilinir hale gelmiştir (Smith;Riley, 2009/2016:219). Medya metinlerinin üretim ve tüketim süreçleri açısından, ideoloji merkezli olarak çalışılması bu okulla birlikte başlamıştır. Bu okulun düşünürleri medyayı, toplumda egemen güçlerin ideolojisini yayan bir kurum olarak görür (Dağtaş, 1999). İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu düşünürleri, medyayı incelerken medyayı egemen sınıfın görüşlerini, fikirlerini, bilincini yayan bir ideolojik aygıt olarak görürler. Bu kavramsallaştırmayı da Gramsci’nin hegemonyasına ve Althusser’in devletin ideolojik aygıtlarına dayandırır. Medya aynı Marx ve Engels’in Alman İdeolojisi isimli kitaplarında belirttikleri gibi “camera obscura” gibi işler, yani var olan gerçeği tersine çevirerek gösterir. Düzenin çarpıklıkları,

emek sömürüleri, yapılan haksızlıklar sanki “yokmuş gibi” gösterilir. Bu sayede egemen görüşleri işçi sınıfı ve alt sınıfların arasında yayarak onların eleştirel bir bakış açısı kazanmalarını ve bu duruma direnç göstermelerini engeller (Yaylagül, 2010:132). Bu okulun düşünürleri de aynı Frankfurt Okulu’ndakiler gibi, yaşadıkları dönemlere ve o dönemin egemen düşüncelerine göre farklı farklı dönemlere ayrılmaktadır. İlk dönem düşünürleri Althusser ve Gramsci’den yararlanırken, 1980’lerden sonra okul daha çok post modern ve post yapısalcı yaklaşımlara yaklaşmıştır. Okulun ilk dönem düşünürlerinden Richard Hoggart kültür ve ideoloji konusunu açıklamak için popüler kültür ürünlerinin incelenmesi gerektiğini savunur ve bu ürünlerin incelenmesine öncülük eder. Raymond Williams da aynı şekilde popüler kültür ürünlerinin incelenmesi gerektiğini savunmuştur. İşçi sınıfının kültürünü anlamak için bu sınıfın takip ettiği “bulvar” gazetelerini, aktivitelerini, okudukları yayınları, oturdukları mekânları vs. incelemiştir (Yaylagül, 2010:127;128). ,

Smith ve Riley (2009/2016:215), İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu’nun temel özelliklerini şöyle sıralamışlardır:

- Araştırma ilgileri ve kuramsal etkileri bakımından belirgin bir biçimde disiplinler arasıdır.
- Temel ilgi, kültürün iktidar ve direnişin işlediği bir alan olarak araştırılmasına yöneliktir.
- “Yüksek kültür” kadar popüler kültür incelemelerine de yer verir.
- Solun ilgelerine yönelik siyasal kararlar, araştırma başlıklarını çoğunlukla etkiler

İngiliz Kültürel Çalışmalar Okulu’nun yükselme dönemi düşünürü Stuart Hall, ideolojiyi anlamlar etrafında şekillenen bir mücadele alanı olarak görür ve ideolojinin köklerinden somut etkileri üzerine yoğunlaşır (Dağtaş, 1999). Hall’a (2010:363) göre, ideoloji seçme ve birleştirme yoluyla bir eş değerlikler zinciri kurar ve anlamı sabitler. İdeolojinin gizli bir etkisi vardır. Bireyler ideolojiyi içlerinden gelen ve kendiliğinden yayılan bir şey olarak tanımlasalar da aslında ideolojiler bu bireyler doğdukları andan itibaren onların rızalarının dışında da hayatlarına dâhil olmaktadır (Hall, 2010:387). Hall da Gramsci ve Althusser’in görüşlerinden faydalanmıştır ve medyada yer alan ideolojik mesajların genellikle gerçeği çarpıttığını, ters yüz ettiğini savunmaktadır (Smith; Riley, 2009/2016:220). Ona göre popüler kültür ya da kitle kültürü “egemenliğin saf etkisi” ya da “bağımsız bir sanatsal anlatım” değildir. Üzerinde uzlaşmıştır ancak egemen kesimlerin yararına olan bir ilişkidir (Maigret, 2003/2014:192). Hall (2010:371), Althusser’in devletin ideolojik aygıtları kavramsallaştırmasına genel olarak katılsa da bazı noktalarda eksiklikler görür. Bunlardan bir tanesi, bu ideolojik aygıtlar tanımlanırken sadece hâkim sınıfın

ideolojisini hesaba katmasıdır. Ona göre egemen sınıfa bağımlı olan sınıfın ideolojisi, bütün çıkarlara hizmet eden, pasif bir ideoloji olarak görülmemelidir. İdeoloji çelişkili bir kavramdır ve Althusser'in ideolojik aygıtlarında ezilen sınıfların nasıl üretilip yeniden üretildiği çelişkisi es geçilmiştir. İkinci olarak Althusser ideolojinin sadece toplumsal üretim ilişkilerini yeniden üretmek olduğunu varsayarken, Hall (2010:393) buna katılmaz. Ona göre ideoloji baskıcı bir toplumun kendisini kolay, düzgün ve işlevsel bir şekilde yeniden üretebilmesinin sınırlarını da belirler.

Hall'a (2014b:285) göre ideolojinin bir etki alanının olmasının sebebi, çok yönlülüğünden kaynaklanmaktadır. İdeoloji hem "ruhsal kimlik ve dürtülerin en alt katmanlarında" hem de "toplumsal alanı kuran söylemsel oluşum ve pratikler düzeyinde" işler. Hall Gramsci'nin hegemonya kavramından da etkilenmiştir. Medyanın, egemen sınıflar adına toplumda rıza üretimi gerçekleştirdiğini öne sürer (Güngör, 2013:271). Hegemonyaya karşı ideolojik mücadeleyi de "eklemlenme" kavramı ile açıklar. Ona göre "eklemlenme kullanım sırasındaki üretimdir ve kültürel metinler ve pratikler eklemlenme ile anlam kazanır" (Dağtaş, 1999).

Hall, egemen kesimin yaydığı ideolojinin toplumun bütün kesimlerince sorgusuz sualsiz kabul edildiği görüşünü reddeder. Bunun için medya üzerinden okuma biçimlerini üçe ayırır; egemen okuma, tartışmalı okuma ve muhalif okuma. Egemen okumada okuyucu metnin ulaştırdığı ideolojik etkiyi olduğu gibi alır ve ideoloji amacına ulaşır. Hall, bu kesimin daha çok düşük eğitim düzeyine sahip, toplumun alt kesiminden gelen kişiler olduğunu belirtir. Tartışmalı okumada okuyucuda bir farkındalık vardır; ancak o ideolojiden kaçmak için herhangi bir teşebbüste bulunmaz. Muhalif okumada ise okuyucu egemen ideolojinin tamamen farkındadır ve bunları metnin içerisinde çözebilme kapasitesine sahiptir. Hall bu okuyucu kesiminin eğitim ve entelektüel düzeyi yüksek, toplumun orta ya da üst kesiminden geldiğini belirtir (Güngör, 2013:127). Medya üzerinden oluşturulan ideolojik anlamları çözümlenmek için Hall kodlama ve kodaçıklama sistemini de geliştirmiştir. Kodlama, verilmek istenilen mesajı kodlayarak medya metninin içine yerleştirmekken, kodaçıklama da bu kodları yukarıda da bahsedilen okuma çeşitleriyle çözümlenmektedir. Hall'a göre profesyonel kodlar, egemen hegemonyanın içerisine yerleşiktir. Her ne kadar medya kuruluşu bu hegemonik düzenin içinde yer almak istemese bile, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde sistem onu da kendisine dâhil eder (Güngör, 2013:269;270).

Kültürel Çalışmalar geleneğinden gelen Thompson (2007/2013:14;16) ise ideolojiyi “ötekinin” yani kendinden başka birinin düşüncesi olarak tanımlar. Ona göre, genel olarak ideoloji “gücün (iktidarın) hizmetinde olmak” anlamına gelmektedir. İdeolojiyi incelemek için, anlamın karmaşık imgeler ve farklı semboller yoluyla inşa edilme sürecini ve iletilme biçimini sorgulamak gerekmektedir. Bunu yapmak için de o anlamın üretildiği toplumsal bağlamı iyi bilmek ve kime hizmet ettiğini ya da etmediğini, eğer ediyorsa bunu niçin ve nasıl yaptığını araştırmak gerekmektedir. Ona göre sembolik biçimlerin ideolojik olmaları yanlış ya da yanıltıcı olmalarını gerektirmez. Sembolik biçimler hatalı, yanıltıcı hatta ideolojik toplumsal ilişkileri “örtbas edici” olabilirler ancak tüm bunlar ideolojinin getirdiği ihtimallerden bazılarıdır, tam tersi durumlar da geçerli olabilir (Thompson, 2007/2013:73). Sembolik biçimler sadece sistemli bir şekilde asimetrik güç ilişkileri kurmaya ve sürdürmeye çalıştıkları ölçüde ideolojiktir (Thompson, 2007/2013:86;87). Thompson’a (2007/2013:100) göre, ideolojilerin ortaya çıkmasında ve işlev görmesindeki en büyük etken, geleneksel yaşamdan kopuşun ve modernleşmenin ortaya çıkardığı “temelsizlik” hissine bireylerin uyum göstermesini sağlamasıdır.

Thompson (2007/2013:77), ideolojinin beş genel işleyiş kipi olduğunu söylemektedir. Bunlar; “meşrulaştırma”, “taslama”, “birleştirme”, “parçalama” ve “şeyleştirme”dir. Bu genel kipler bazı tipik stratejilerle inşa sürecinde etkili olmaktadır. Meşrulaştırma kipi, ussallaştırma, evrenselleştirme, öyküleme stratejilerini kullanır. Ussallaştırma stratejisi, yapılan eylemleri mantıklı bir nedene dayandırarak kabul görmesini sağlama stratejisidir. Evrenselleştirmede sadece küçük bir kesimin yararına olan düzenlemelerin topluma mal edilmesi görülür. Öyküleme stratejisi ise, geçmişi anlatan hikayeler yoluyla şimdiki zamanın gelenekselleştirilmesi sürecini yansıtır (Thompson, 2007/2013:79). İdeolojinin ikinci kipi olan taslama, yerinden etme, hüsnütahirleştirme, mecaz (kapsamlama, düzdeğişmece, eğretileme) stratejileriyle inşa sürecine katılır. Taslama kipinde tahakküm ilişkileri gizlenir, inkar edilir ya da örtbas edilir, böylelikle mevcut ilişkiler üzerindeki dikkatler başka yönlere dağıtılır ve ilişkinin sürekliliği sağlanır. Yerinden etme stratejisiyle geleneksel olarak bir kişiye ya da bir nesneye hitap etmek için kullanılan terimin bir başkasına aktarılması ve anlamın o kişi veya nesne üzerinden sürdürülmesi durumu vardır. Hüsnütahirleştirme stratejisiyle eylemler, kurumlar, ilişkiler olumlu bir şekilde yeniden değerlendirilir ve yapılan tarifler bu olumlu anlam üzerinden sürdürülür. Mecaz stratejisiyle, sembolik biçimler temsili bir şekilde kullanılır. Kapsamlama yöntemi ile parça ve bütün birleştirilir. Düzdeğişmece yöntemi, benzetme amacı olmadan sözcüklerin

birbirleri yerine kullanılmasını sağlar. Eğretilme yöntemi ise bir terimin tam anlamıyla kapsayamayacağı nesnelere ya da eylemleri kapsamaları için kullanılır (Thompson, 2007/2013:80;81). İdeolojinin üçüncü kipi birleştirmedir ve kolektif kimlikler oluşturulurken bu kipten yararlanılır. Birleştirme kipi standartizasyon ve bütünü simgeleştirilmesi stratejilerini kullanır. Standartizasyon yöntemiyle sembolik biçimler “standart bir çerçeveye” uyarlanır. Bütünü simgeleştirilmesi yöntemi ise kolektif kimlik ve özdeşleştirme sembollerinin inşasını içermektedir (Thompson, 2007/2013:82). İdeolojinin dördüncü kipi olan parçalama; farklılaştırma ve ötekinin sansüre uğraması stratejilerini içerir. Farklılaştırma yöntemi ile kişi ve gruplar arasındaki ayrım, farklılıklar, bölünmeler vurgulanır. Ötekinin sansürlenmesi yöntemi ise varlığı tehdit olarak görülen ve egemen çoğunluğa göre azınlıkta kalan grupların sindirilmesi sağlanır (Thompson, 2007/2013:83). Son olarak şeyleştirme kipi sosyo-tarihsel olayların toplumsal ve tarihi niteliğinin gizlenmesini içerir ve bunu yaparken doğallaştırma, ebedileştirme ve adlandırma/edilgenleştirme yöntemlerini kullanır. Doğallaştırma yoluyla sorumluluklardan kurtulunur ve olaylar sanki bir kaçınılmaz durummuş gibi ele alınabilir. Ebedileştirme yolu ile tarihsel-sosyal olayların içi boşaltılır ve bu olaylara “kalıcılık” özelliği atfedilir. Adlandırma/edilgenleştirme yolu ile de özneler pasifize edilir (Thompson, 2007/2013:84).

Thompson (2007/2013:312;313), sembolik biçimlerin toplumsal ve tarihsel bağlama yerleşik olduğunu bu nedenle yorumlama metodolojisi yoluyla ele alınmaları gerektiğini vurgular. Yorumlama metodolojisi kişinin incelediği sembolik biçimlerin aslında daha önceden yorumlanan alanlar olduğunu anlamasına yardımcı olur. Yorumlama metodolojisi üç aşamadan meydana gelir; sosyo-tarihsel analiz, biçim ya da söylem analizi ve son olarak yorumlama/yeniden yorumlama (Thompson, 2007/2013:322). Sembolik biçimler incelenirken ilk olarak üretildikleri sosyal tarihsel bağlam ele alınmalı daha sonra ideolojinin işleyiş kiplerine göre biçim ve söylemleri yorumlanmalı son olarak da zaten önceden yorumlanmış olan bu sembolik biçimler yeniden yorumlanmalıdır.

1.3. İdeolojinin Yayılmasında ve Kimlik İnşasının Kurulmasında Edebiyatın Rolü

İdeolojinin en etkin olduğu ve kimlik inşasına sıkça rastlanılan önemli alanlardan bir tanesi edebiyattır ve bu çalışmanın konusunu da edebiyatın bir türü olan tefrika romanlar oluşturmaktadır. Edebiyatın işleyişine geçmeden önce, edebiyatın oluşmasını sağlayan dilin

kullanımına ve anlamın yapısına bakmakta yarar vardır. Dil kendi içerisinde ilişkili olan bir anlamlar sistemidir ve bilinçli bir şekilde oluşturulmamıştır. İnsanlar belli bir dil sisteminin içerisine doğarlar ve bu sistem sayesinde düşünceleri şekillenir (Iggers, 2000/2012:59). Anlam da aynı dil gibi işlev görür ve pratik olarak işler. Tüm toplumsal ilişkilerle ve yapılarla eklemlenmiştir, bu nedenle “iktidar ilişkilerinin oyun alanı dışında kavramsallaştırılmaz” (Hall, 2014a:90). Anlam, dil içerisinde sadece dünyanın birebir kopyasını yansıtmaz. Terimler, kategoriler ve referans sistemleri arasındaki farklardan oluşur ve böylelikle dünyayı sınıflandırarak dünyanın toplumsal düşünce ve ortak duyu içerisinde kavranmasını sağlar (Hall, 2010: 385).

Anlamın “doğası gereği çok anlamlı”dır. Bu nedenle “gerçeklik içinde var olan, gerçekliğin münhasıran ve sorunsuz biçimde sahip olduğu, tercüme edici aktarma sistemleri olarak işlev gören dil ve diğer medya sistemlerinin boş zihinlere ve alıcılarının bilinçlerine basitçe yerleştirebileceği hiçbir ‘ileti’ yoktur” (Hall, 2014a:89). Said’e (1995/1998:122) göre, anlatılar tek başlarına değil; beslendikleri fikir ve deneyimlerle bağlantılandırılmalı ve buna göre yorumlanmalıdır. Ona göre, “Metin dilinde dünyaya ilişkin doğrudan deneyim ya da yansıtma gibi bir şey yoktur”. Her metnin aynı tüm coğrafi bölgelerde olduğu gibi “örtüşen deneyimleri ve birbirine bağımlı çatışma tarihleriyle” birlikte bir ruhu vardır. Bu nedenle kültür yapıtları için de “özerk” olmaları ve “dışa kapalı” olmaları açısından bir karşılaştırma yapılabilir. Yaylagül (2010:132) de aynı Said gibi, metinlerin sadece düz anlamlarıyla ele alınmaması gerektiğini söyler. Ona göre her metinde ilk okunduğu zaman anlaşılmayan gizli anlamlar ve ideolojiler yer almaktadır. Böylelikle siyasi ideolojiler metinler sayesinde pekiştirilerek topluma aktarılır. Akşin (1999:10) de, kişinin bir anlatı yaratırken belli sözcükleri seçerek aslında bazı sınırlamalara gittiğini belirtir. Seçilen kelimeler anlamı daraltır ve anlama verilecek olan ağırlığın yönüne şekil verir. Bakhtin ise metinlerin diğer metinlerden bağımsız olmama durumuna değinir. Bir söylem başka bir söylemle ilişkilidir ve bu sayede varlık kazanır. Ona göre metin dolayumsuz bir gerçekliktir ve yazılı veya sözlü de olsa bütün disiplinlerin ve bilimlerin en önemli verisidir (Aktaran Güngör, 2013: 211).

Metnin içerisinde yatan ideolojik anlamları çözümlmek sosyal bilimciler için önemli bir uğraş alanı olmuştur. Bu anlamda en öne çıkan yaklaşım Britanya Kültürel Çalışmalarıdır. 1980’li yıllarla birlikte bu kuramcılar, Saussure, Barthes ve Levi-Strauss gibi kuramcılardan yararlanarak medya metinlerini ayırmak ve metinlerin içerisinde yer alan

örtük anlamları ortaya koymak için analiz çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Foucault, iktidarın iki işleyiş zemini olduğundan bahseder; bunlar mekân ve söylemdir. Mekân boyutu eşyaların konumlanması, mekânsal ortamların düzenlenmesi ve organizasyonu, kentin tasarlanması gibi durumlarda belirginleşir. Söylem ise tamamen iktidarın boyunduruğu altındadır. Her söylenen cümlede iktidarın bir etkisi bulunmaktadır. Cümle sadece cümle olmakla değil, kimin söylediği, ne söylendiği, neden söylendiği, bunu kimin dinlediği ve yeniden ürettiği kapsamında incelenmesi gereken bir olgudur (Güngör, 2013: 244).

Smith ve Riley (2009/2016:221), metnin içerisinde yer alan örtük anlamları ortaya koymak için bir örnek vermişlerdir. Bu örnekte bir gazeteyi ele alan düşünürler bir grevin gerçekleşme durumunu ele almışlardır ve metinle birlikte grev olma durumunun ne tür anlamlara çekilebileceğini göstermeye çalışmışlardır. “Açgözlü işçiler *ulusal* istikrarı tehdit ediyor” şeklinde verilen bir haber okuyucuları grevlerin kötü olduğu yorumuna sevk ederken “İşçiler haklarını aramak için greve gittiler” şeklinde bir haber tam tersi yorumların oluşmasına sebebiyet verebilir. Onlara göre okudukları metin hakkında yorum yapan okurlar, örtük anlamları tanımlarken temsili kodların yayılmasını sağlayabilir ancak bunu yaparken kendisinde bulunan ideolojik yüklenimlerin farkına varmaz.

Eco da metin içerisinde birçok kodun, şifrenin ve biçimsel geleneklerin bulunduğunu söyler. Bu kodlar, şifreler ve biçimsel gelenekler sadece gizli bir şekilde metnin içerisinde yer almaz, aynı zamanda okurlar için ipuçları sunar ve metnin nasıl okunacağını da söyler (Smith; Riley, 2009/2016:267). Eco’ya (1992/2003:34) göre “Yazarın getirdiği sözcükler, okurun sessizce ya da gürültüyle görmezlikten gelemeyeceği, oldukça şaşırtıcı bir maddi kanıtlar kümesi oluşturur”. Ancak metnin niyeti metin üzerinde açıkça ifade edilmez. “Metin, örnek okurunu üretmek amacıyla tasarlanmış bir aygıttır” (Eco, 1992/2003:74).

“Bütün etkiler söylemsel alanda inşa edilmek durumundadır” (Hall, 2014a:92). Edebi eserler de dilden ziyade söylemin parçalarıdır, yani özel durumlara bağlı olan dildirler (Eagleton, 2012:146). Eagleton, edebiyat ve ideoloji üzerine çalışmış ve birçok görüş ortaya koymuştur. Ona göre edebi metinler her zaman ideolojik olarak alınırlar. İdeoloji ve metnin ideolojisi ayrı şeylerdir. Metnin ideolojisinde gösteren ve gösterilen ilişkisi önem kazanır (Korat, 2012:168). “Edebiyat, bir metin karşısında ne yaptığımızı kolaylaştırıcı bazı stratejiler, kendimizi o metne göre ayarlama ya da yönlendirmemizdir” (Eagleton, 2012:59). Edebi eserler ise “pratik hayatımızı, bir rüyadaki gibi, geçici olarak durduran kabul

edilebilir bir uyuşturucuya ya da felç yapan bir ilaca benzer. Ya da bir kâbusta bir canavar tarafından takip edilirken korkudan donakalmakla eşdeğerdirler”. Edebiyat sayesinde günlük alımlamalarımızı harekete geçirmekten ziyade bastırabiliriz (Eagleton, 2012:160).

Alver (2006) de edebiyatı “belli bir arka plan ve kültürel zemin üzerinde oluşan bir anlatı sistemi” olarak tanımlar ve sadece bir “dil” olarak algılanmaması gerektiği üzerinde durur. Edebiyat toplumsal hayatın önemli unsurlarından birisidir ve ortaya çıkışında sadece sanatsal kaygılar yer almamaktadır. Okurların bu metinleri okumasındaki tek neden de edebi hazlarını sağlamak değildir. Ona göre edebi anlatının yön bulmasındaki belirleyici etmenler içinde yer aldığı toplumsal koşullar, ideoloji, kültürel ortamdır. Benzer bir şekilde Kaplan (2005:11) da, kültürel yapıda olan her şeyin yansımalarının edebiyatın içerisinde bulunabileceğini söyler.

Edebiyat, edebi bir zevk sağlamanın haricinde birçok işlev üstlenir. Siyasi gücü sağlamlaştırır, Tanrı’yı över, ahlak eğitimi verir, okul görevini üstlenir, hayal gücünü geliştirir, yapay bir din hizmeti sunar, ticari şirketlerin karlarını arttırmalarına yardımcı olur ve benzeri birçok görev üstlenir (Eagleton, 2012:35). En önemli özelliklerinden birisi de onu ne dediği için okuduğumuzda aynı zamanda başka bir şeyi üstü kapalı olarak söylemeye çalıştığını düşündürme gücüdür (Eagleton, 2012:92). Lukacs (1971/2014:50) da, sanatsal türlerin artık birbirlerinden ayırt edilemez hale geldiğine değinir ve bu türlerin içeriğinde tarihi ve felsefi anlamın “gizli” bir şekilde bütünselleştiğini söyler.

Edebiyat toplumsal ortam ve tarihsel süreçten bağımsız tutulamaz, bu nedenle kimlik inşası yaratımında önemli bir rol üstlenir. Yazar hiçbir zaman içinde yer aldığı toplumun kurallarının ve ideolojisinin tamamen dışına çıkamaz ve bu nedenle yazdığı metin, ürettiği karakterler ve bu karakterlerin dünyası gerçek dünyayla büyük benzerlikler gösterir. Yazar ürettiği metinle okuyuculara bir kimlik önerir ve okurların yaşam tarzlarına, hayatlarına etkide bulunur (Alver, 2006). Özdalga (2014:111) da, kimliğin oluşum sürecinde edebiyatın rolüne değinir ve ulusal kimlik bazında edebiyatın oldukça önemli bir rol oynadığını vurgular. Ona göre modern edebiyat ile ulusal bağlamla kendini özdeşleştiren bireylerin ortaya çıkışı tesadüfi değildir. Benzer şekilde Eagleton (2012:73) da, edebi eserlerin egemen ideolojilerin çıkarı için de çalıştığını belirtir. İşçi sınıfı üretilen eserler vasıtasıyla kendi hayatlarının sıkıcılığını ve ulaşamadıkları imkânları düşünmezler. Edebi eserler, hoşgörü, anlayış gibi değerlerin yaygınlaşmasını sağlar ve bu sayede siyasi istikrar güçlenir.

Edebiyatın ideolojik yönü hakkında Baudrillard (1978/1991:12) ise şunu söyler: “İster politik, ister eğitici, isterse kültürel içerikli olsun sonuçta niyet anlam ileterek kitleleri anlamın *egemenliği altında* tutmaktır”.

Eagleton (2012:53;54), bireylerin okur olarak bir toplumun parçası olduklarına değinir ve ona göre “topluluk için anlam her zaman kesindir”. Okur için yorumlama görevini topluluk yerine getirir. Eagleton (2012:68) iyi edebiyat eserlerini “alışılan şeyi yapmaya izin veren eserler” olarak tanımlar. İyi bir edebiyat eseri sürekli kendini onaylamak zorunda ve diğer iyi edebiyat eserlerine benzemek durumundadır. Okurlar bir eseri edebi olup olmamasına göre değerlendirirken ise beş kıstastan yararlanır. Buna göre metni okuduklarına eserin kurmaca olup olmadığına, günlük gerçeklerden ziyade insanların deneyimlerine yönelik bir içgörü sunmasına, dilinin coşkulu olmasına, mecazlara yer vermesine ve alışveriş listesine göre çok daha fazla değer verilme özelliğine dikkat etmektedirler (Eagleton, 2012:36). Edebi eserler sadece yazarların birebir düşüncelerini yansıtmışçasına değerlendirilmemelidir, yazar aksini düşündüğü bir düşünceyi karakterlerinin ağzından verebilir. Bunun yanında okur da okuduğu metindeki karakterlerin iddialarına inanmak zorunda değildir, bu karakterler üzerinden çok daha başka fikirler üretebilir (Eagleton, 2012:132;133).

Bu nedenle her ne kadar edebi metinlerin üretildikleri toplumun ideolojisini yansıttıkları ve böylelikle egemen ideolojiye hizmet ettikleri düşünülse de, bu durumun tersinin de gerçekleşebileceği unutulmamalıdır. Bu anlamda birçok eser ceza almış ve yayımı durdurulmuştur. Bunlardan bir tanesi 1856 senesinde yayımlanan Madame Bovary’dir. Bu eser Revue de Paris’te tefrika edilmeye başlandığı zaman, birçok sahnesi sansüre uğramıştır ve hakkında “kamu ahlakına ve dine aykırı” olduğu iddiasıyla dava açılmıştır (Timur, 2002:50;51). Edebi eserlerin baskın ideolojiye karşı çıkmasındaki en önemli gücü “hayal gücünü geliştirme” işlevleridir çünkü “Hayal gücünün statükoya ayak direyen bir yanı vardır” (Eagleton, 2012:41).

1.4. Roman ve İdeoloji

Edebiyatın en popüler türlerinden birisini oluşturan roman, ideolojinin yayılmasında ve kimlik inşalarının oluşturulmasına önemli bir rol üstlenmektedir. Başaran’a göre (2004) edebi metinler, özellikle de roman “olgu ile kurgu arasındaki sınır”ı okura bırakarak bir

özgürleşme sağlarlar. “İç içe geçmiş gerçek dünyalar ve kişiler” hâlihazırda romanların içerisinde yer almakta ve ideolojilerle kaynaştırılarak okurlara sunulmaktadır.

Edebiyat ve ideolojinin iç içe geçmesindeki önemli rollerden birisini gazeteler üstlenmiştir. Edebi eserler sadece “edebi” yönleriyle ele alınmamalıdır. Bu eserlerin ortaya koymasında, okunmasında, yayılmasında bir iletişim gerçekleşmektedir. Roman, şiir, tiyatro, şarkı sözü ve benzeri eserler üretilirken bu ürünlerin üreticisi iletiyi gönderen konumundadır, alıcısı ise bu ürünleri tüketen kişi yani okurdur (Göktürk, 1997: 13; 14). On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda gazete endüstrisinin gelişimini Thompson (2007/2013:210) iki nedene bağlar. Bunlardan birincisi yüksek tirajlı gazetelerin büyümesi ve güçlenmesi; ikincisi ise haber toplama faaliyetlerinin giderek uluslararasılaşan bir hale bürünmesidir. Anderson (1983/2009:50), gazeteyi “kitabın aşırı ucu” olarak tanımlar. Ona göre her gün önemli miktarda gazete satılmasına rağmen, gazetenin popülerliği kalıcı değildir; çünkü ertesi güne gazetenin okunma şansı kalmaz, modası geçer. Anderson ilk kitlesel metalardan olan gazetenin bu durumunu, tüketim mallarının genelde dayanıklı ve kalıcı olmalarından ötürü, oldukça tuhaf bulur. Yine Anderson (1983/2009: 58), ulus devletlerin oluşumunda üretim, üretim ilişkileri sistemi yani kapitalizm, bir iletişim teknolojisi olarak matbaa ve dünyadaki dil çeşitliliği arasındaki etkileşime büyük bir önem atfeder. Bu etkileşim ister rastlantısal ister bilerek kurulmuş olsun insanlar için altüst edicidir. Matbaa teknolojisinin yerleşmesinden önce hayali cemaatlerin oluşturulması sürekli yolculuklar vasıtasıyla kurulmaktaydı (Anderson, 1983/2009: 71). Kapitalizmin gelişimine kadar çok fazla önem verilmeyen “aynı dilde anlaşma olgusu”, kapitalizmin ve uluslararası yayınevlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte önem kazanmıştır. Kapitalizm girişimciliği olarak tanımladığı yayıncılığa da hayali cemaatlerin oluşturulmasında önemli bir rol verir. Ulusal sınırların dışına çıkarak *uluslararası* boyuta ulaşan yayın evleri, kendileriyle birlikte ideoloji yüklü edebi metinlerin de dolaşımını sağlamıştır (Anderson, 1983/2009:53;58).

Bu anlamda edebi bir tür olan romana ve sonrasında tefrika romana, bunların ortaya çıkış koşullarına, kimlik inşa süreçlerine değinmekte fayda vardır. Çalışmanın bulguları kısmında tefrika romanlardan elde edilen bilgilerin yorumlanmasından önce, romanın ve tefrika romanların hangi hususlarda farklılaştıkları, gizil öğelerin ve ideolojik unsurların bu romanlarda nasıl yer aldığı düşünürlerin fikirleri ve yorumlarıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Roman “Kişilerin başlarından geçenleri, yaşantılarını, iç dünyalarını, duygu ve tutkularını, sosyal olayları, olguları ve durumları düz yazı biçiminde geniş ve ayrıntılı olarak ortaya koyan ilgi çekici, hayal ürünü anlatı türü” anlamına gelmektedir (Ötüken Türkçe Sözlük, 2007). Lukacs (1971/2014:64) romanı şöyle tanımlar: “hayatın kapsamlı bütünselliğinin artık dolaysızca verili olmaktan çıktığı, anlamın hayata içkinliğinin bir sorun haline geldiği ama yine de bütünsellik terimleriyle düşünen bir çağın epiğidir”.

Roman, okuyucu ile yazar arasında belirli bir mesafe oluşturur. Romanı okurken okur karşısında herhangi bir muhatap bulamaz ve sadece önünde olan metinle ve ortaya konan üretimle yetinmek durumundadır (Uçan, 2003:18). Roman tamamıyla üretildiği toplumun özelliklerine bağlanmıştır ve o toplumun entrika mekanizmalarını bünyesinde barındırır; bunun yanında toplumda yer alan kurumlara ve mevcut iktidara dair ideolojiyi de içerir. Romanda yer alan karakterler aynı burjuvazide olduğu gibi hareketliliği ve enerjiyi simgeler. Başlarından geçen maceralar, edindikleri deneyimler aslında bir yandan bu karakterlerin sınırlarını oluşturmaktadır (Said, 1995/1998:127). Said (1995/1998:136), romanın otoriteyi pekiştiren bir görev de üstlendiğini belirtir. Toplumsal gücün ve yönetimin işleyişinin yansımaları, romanın kendi iktidarı içerisinde oluşturduğu kuralların içerisinde kolaylıkla görünebilir. Bir anlamda roman, dışarıdaki dünyada var olan iktidar hegemonyasını, kendi dünyasının içerisinde oluşturur ve düzenin devamının sağlanmasında pekiştirme görevi görerek önemli bir rol üstlenir. Lukacs (1971/2014:57) ise, romanın yazım aşamasında “olması gereken” den yola çıkarak bu yolda inşa edilen karakterlerin, tarihsel gerçeklikten uzaklaşmadığını; yani ideolojinin gölgesi olmaktan öteye gidemediklerini savunur. Ancak bu karakterler ve dünyaları, romanın yapısal özelliklerinden ötürü gerçek dünyanın sadece kopyası olmak durumundadır. Eagleton (2012:143) da, kurmaca eserlerin atıf yapıyor gibi göründükleri şekillerin kendilerini ürettiğini belirtir. Kurmacalar ifadelerinden ayrı düşünülmemesi gereken olaylardır.

Romanın kökeni için farklı tezler öne sürülmüştür. Antropologlar ve edebiyat eleştirmenleri romanın kökenini destanlara ve efsanelere dayandırırken Marksist yaklaşım romanın oluşumunda burjuvazinin gelişimine büyük bir önem atfeder (Timur, 2002: 18;19). Romanın Batı’da ortaya çıkması ve yaygınlık kazanması burjuvazinin gelişimiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle roman dönemin yeni ideolojisi olan liberalizmin ve yeni bilgi bilimi ampirik pozitivizmin özelliklerini taşımaktadır (Parla, 1993:9). Said’e (1995/1998:126;127) göre, roman burjuva toplumuna ayrılmaz bir biçimde bağlıdır. Bu nedenle burjuva

toplumunun kültürel bir ürünü olan roman emperyalizmden de ayrı düşünülmemelidir. Diğer edebi türlerin yanında oldukça yeni sayılan roman, Said'e göre tarihi en iyi bilinen, en batılı, toplum otoriteleri tarafından kuralları tamı tamına belirlenmiş edebi türdür ve bu nedenle ne emperyalizm ne de roman diğerini dışarlayarak okunmamalıdır.

Romanın tarihçesi her ne kadar efsanelere, masallara dayandırılrsa da ona en yakın örnek olan nesir hikâyenin ortaya çıkışı İtalya'da gerçekleşmiştir. Bu anlamda yazılan ilk eser de Giovanni Boccaccio'nun (1313-1375) *Décaméron* (On Gece) adlı eseridir. Doğaüstü hikayelerden, tanrılarla ilgili efsanelerden ziyade gündelik yaşamda karşılaşılan unsurlara yer veren bu yazım türü zamanla romana evrilmiş ve önemli bir edebi tür olarak popülerliğini korumuştur (Özön, 2009:19). 1789 Fransız İhtilali ile okuma belirli bir sınıfa ait bir uğraş olmaktan çıkıp, her kesimden insanın ulaşabileceği bir hak olmuştur. Hükümetler okumayı zorunlu kılmış ve ortaya geniş bir okuyucu kitlesi çıkmıştır; bu da yazarların zayıf bir aristokrat kesimden ziyade karşılarında güçlü ve kalabalık bir okuyucu kesimi bulmalarına yol açmıştır. Böylelikle okuma etkinliği aristokrasinin salonlarından çıkarak geniş kesimlere yayılmış, böylelikle kitapçı, gazete ve dergiler toplumda tutunma şansı bulmuştur (Özön, 2009:27). Roman türünün ortaya çıkışında ve yayılmasında Batılı ülkelerin payı oldukça büyük olmuştur. Hatta öyle ki, yirminci yüzyılın ortalarına kadar, Dickens, Austen, Flaubert ve Camus gibi yazarlar Avrupa sınırları dışarısında bulunan yerleri anlatırken veya karakterlerini Avrupa dışından gelme olarak kurgularken bile sadece batılı okuru göz önünde bulundurmışlardır (Said, 1995/1998: 120;121).

Yetkin (2008:271), her edebi eserin istese de istemese de yazarın ait olduğu sınıfın izlerini taşıdığını savunur. Ona göre yazar eserlerinde bu sınıfı savunur, bu sınıf hareketini güçlendirmeye çalışır, bu sınıfın çıkarlarına karşı olan ideolojik yapıtların karşısında durur. Yazarın ait olduğu sınıfa karşı ilgisiz eserler bile vermesi, onun kendi sınıfsal yapısını ya da koşullandırılmışlığını aştığını gösterir; ancak ilgisizliğini de yine bu sınıf üzerinden gerçekleştirmektedir. İdeolojik fikirlerin bir edebi tür olan romanlar vasıtasıyla yayılması ile ilgili Said (1995/1998:115) İngiltere örneğini verir. On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl başlarında İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin kültürlerinin neredeyse tamamında emperyal olgulara rastlandığını söyleyen Said, bunların hiçbirinin İngiliz romancılığında olduğu kadar ön plana çıkmadığını savunmaktadır. Aynı şekilde dönemin öne çıkan bir diğer ülkesi Amerika'nın edebiyatında da emperyal olguların sıklıkla işlendiğini söyleyen Said (1995/1998:117), Cooper, Twain, Melville gibi yazarların "el değmemiş yerlere iş görmeye

gitme” gibi bağınaz fikirleri kitaplarında kullandıklarını belirtir. Bu yazarların romanları çoğunlukla tefrika olarak gazetelerde yayımlanmış, daha sonra kitap olarak basılmıştır. Edebi ürünler matbaa tekniğinin ilerlemesi sayesinde popülerlik kazanmış ve bu noktada gazete ve dergiler önemli bir rol üstlenmişlerdir (Korat, 2012:132). Demirkol (2009) tefrika romanların, siyasal kültürün kitle iletişim araçları ile yeniden üretilmesinde edebiyatın en yaygın formu olarak işlev gördüğünü belirtir.

1.4.1. Tefrika Roman

Popüler kültür ürünü olan tefrika romanlar, gazete okurları için önemli bir açığı kapatmışlardır. Heyecanlı, tutkulu, okuması kolay ve merak uyandıran tefrika romanlar roman türünün ilk popüler ürünleri değildir. Fransa’da basılan ve şeker paketlemekte kullanılan ucuz mavi kağıtla ciltlenmiş küçük kitaplar ilk popüler yayınlar olarak ele alınabilir (Briggs; Burke, 2002/2011:31). Tefrika romanların gazetelere girişi tesadüfi bir deneme sonucunda olmamıştır. Gazeteler ticari amaçlı yayınlardır ve kuruluşlarından bu yana halkın ilgisini çekmek ve daha çok satmak için uğraş vermişlerdir. Tefrika romanların öncesinde, gazete sahipleri kanlı cinayet haberlerinin, sosyetenin aşk dedikodularının, doğaüstü hikâyelerin halk tarafından beğeni gördüğünü fark etmişlerdir. Ancak bu tür haberlerin her gün bulunması ya da üretilmesi oldukça zordur. Bu nedenle gazetenin ilk sayfasında, alt kısımda tefrika roman kullanımına başlanmıştır. O dönemde yazarlar da yeteri kadar yayınevini bulunmaması, matbaa tekniklerinin gelişmemiş olması ve halka ulaşılabilirlik açısından zorluk çekmekte ve kendilerini geçindirecek parayı ürettikleri eserlerden karşılayamamaktadırlar. Bu nedenle yazarların neredeyse tamamına yakını “edebi metin” üretmenin dışında maaşlı bir işte çalışmaktadır. Gazetelerde başlayan tefrika roman geleneği ise yazarlara yeni bir ekonomik alan oluşturduğu için, çoğu yazar gazetelerde bölüm bölüm yazılarının yayımlanmasına karşı çıkmamıştır (Jeanneney, 1996/1998:95;96).

Tefrika romanlar sayesinde geniş okuyucu kitlesinin karşısına her kesimden yazar çıkabilmiş ve eski yüzyıllarda saygınlık kazanma ya da vakit geçirme adına yapılan yazarlık mesleğinin alanı genişleme şansı bulmuştur (Özön, 2009:27).Tefrika romancılığın halk tarafından fazlasıyla beğeni görmesi üzerine, sadece tefrika roman üzerinden yayımını devam ettiren gazete örnekleri de ortaya çıkmıştır. 1863 senesinde Moise Millaud’un

öncülüğüyle çıkmaya başlayan, beş kuruşa satılan ve dört sayfadan oluşan Le Petit Journal gazetesi bu örneklerden birisidir (Jeanneney, 1996/1998:102).

İngiltere’de de gelişmişliğe, okuryazarlık oranının yüksekliğine, oturmuş bir burjuva sınıfına sahip olmasına bağlı olarak popüler edebiyatın hızla gelişmesi (Kanoğlu, 2006), tefrika romancılığın da İngiltere ile özdeşleşmesine sebebiyet vermiştir. Briggs ve Burke (2002/2011:140), dizileştirme olarak tanımladıkları tefrika romanların bilindiğinin aksine İngiliz edebiyatı ve Charles Dickens’la başlamadığını savunurlar. Tefrika romancılığın tarihi Fransa ve İspanya’ya kadar sürülebilmektedir. Fransa’da gazetelerde tiyatro ilanları, eleştiri yazıları, yemek tarifleri, siyasi makaleler gibi bölümlerin yanında romana da yer ayırmak için “feuilleton” sözcüğü oluşturulmuş ve tefrika romancılığa başlanmıştır.

Jeanneney (1996/1998:103), tefrika romanların başlangıç evresinde önemli bir türün öne çıktığını, bu türün de polisiye-macera türü roman olduğunu söylemektedir. Doğaüstü olaylar, büyüler, cinayetler, komplo ve ortadan kaybolmalar, ailesini arayan öksüzler, iyi ile kötünün maceraları ve benzeri konular bu romanlarda yer almaktadır. İlk defa bir gazetenin tefrika bölümüne konuk olan yazar ve eseri Frédéric Soulié’nin (1800-1847) “Şeytanın Yadigarları” adlı romanıdır (Özön, 2009:31). Sonrasında eserleri gazetelerde tefrika edilen ilk yazarlar Honore de Balzac (romanlarını *La Presse*’de yayımlamıştır), George Sand, Victor Hugo, Alexandre Dumas ve Eugene Sue gibi isimlerdir (Briggs; Burke, 2002/2011:140; Jeanneney, 1995/1998:95;96). Eugene Sue, Jeanneney tarafından bu türün ustası olarak kabul edilmektedir. *Les Mystères de Paris* (Paris Esrarı) ve *Le Juif errant*’ın (Serseri Yahudi) gibi eserlerin sahibi olan Sue, romanlarının basıldığı *Les Journal des débats*, *Le Juif errant* ve *Constitutionnel* gazetelerinin gelirlerinde büyük oranda bir artış sağlamıştır. Sürekli yazmak zorunda olan tefrika romancılardan 47 yaşında ölmüş olan Frédéric Soulié’nin roman ve dram olarak 100 eseri bulunmaktadır. Eugène Sue’nun (1804-1857) roman ve dram olarak 200 eseri, Charles- Paul de Kock’un (1793-1871) da 300 eseri bulunmaktadır (Özön, 2009:31). Bu dönemin yazarlarını Kanoğlu (2006), “dönemin toplumsal, ekonomik ve siyasi hareketlerinden etkilenen, günlük gelişmeleri roman şeklinde okula sunan ve ortak bir paylaşımında birleştiren”, kendilerini bir an önce topluma kabullendirebilmek adına hızlı bir şekilde sürekli eser üreten kişiler olarak tanımlar.

20. yüzyılın başından itibaren ise hem dönem koşullarında hem de tefrika roman yazarlarında değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Moran’ın (2011:55) belirttiği gibi,

bir önceki dönemin güvenli, basit, iyimser özellikleri ortadan kalmış ve yerini güvensizlik dolu, karamsar bir ortama bırakmıştır. Bu dönemin “modernist” olarak adlandırılan yazarları da “kaybolan ahengi, anlamı ve tutarlılığı, simgeler, imgeler, ritim gibi öğeler kullanarak” okura yansıtmaya çalışmışlardır. Özön (2009:31), ilk olarak tam olarak gerçekçi sayılmasa da içinde bulunduğu toplumun bazı özelliklerini gerçekçi bir şekilde yansıtan tefrika roman türünün zaman geçtikçe giderek bozulduğuna dikkat çekmiştir. Tefrika romancılık 1970’li yılların sonuna kadar popülerliğini korumuştur. Sadece gazetelerle sınırlı kalmayıp, radyoda da etkinliğini artırmış, “sesli roman tefrikaları” birçok insanın ilgilendiği ve merakla beklediği etkinlikler olmuştur (Korat, 2012:46). Bugün gazetelerde tefrikaların yer almamasının sebebinin Korat (2012:46) gelişen yayıncılığa bağlamaktadır. Romanlar artık çok ucuz fiyatlara basılabilmekte ve büyük reklamlar sayesinde birçok okura ulaşabilmektedir. Gazete de Korat’a göre “eski evcilliğini” yitirmiş ve ev halkına seslenmekten daha uzak bir konuma yerleşmiştir.

Romanlar tefrika şeklinde yayımlandıkları zaman bazı değişimlere uğramaktadırlar ve zamanla tefrika romanlar üzerinden yaşanan bu değişimler roman yazarlığı ve tefrika roman yazarlığı arasında belli başlı ayrımlar oluşmasına sebebiyet vermiştir. Edebi metinlerde haber dilinden farklı olarak bilgilendirme amacı yoktur, bu nedenle mesajlar açık ve anlaşılır olmaktan ziyade metnin içerisine yerleşmiş durumdadır (Korat, 2012:127). Böylelikle okur, metnin içerisinde oluşturulan kimlik inşasının çoğu zaman farkına varamaz. Bu anlamda romanlarda edebi bir beklentinin daha fazla olduğu, bir kalite arandığı yargısına varılabilir. Tefrika romancılık ise, edebiyatı edebiyattan uzaklaştıran bir yapıya sahiptir. En başta yazarların düşünmesi gereken “eserin halkın ahlakına ve düzenine uygun olup olmadığı” sorunsalı, yazılan eserin yazar veya yayıncı tarafından sansürlenmesine ve dolayısıyla gündelik yaşam korkusunun ve bu işten para kazanma isteğinin edebiyatın önüne geçtiğini göstermektedir. Tefrika roman yazarlığı, roman yazarlığından farklılıklar içermektedir. Ayrı bir beceri ve ritim duygusuna sahip olması gereken tefrika roman yazarları, merak uyandırmak ve bunu her bölüm tekrardan yapmak zorluğu içerisinde (Jeanneney, 1995/1998:95;96).

1.4.2. Türkiye’de roman ve tefrika romanın gelişimi

Romanın ve tefrika romancılığın Türkiye’deki seyrine baktığımız zaman, bir edebi tür olarak romanın ülke sınırları içerisinde dolaşıma girmesinin fazlasıyla yeni olduğunu görürüz. Bu konuda Özön (2009:136), okumanın Avrupa’da bir sınıf meselesi, Türkiye’de ise bir talih işi olduğunu söyler. Timur’a (2002:13) göre de, Türkiye’ye romanın oldukça geç yerleşmesinin en önemli nedeni uluslararası kapitalizmin eşitsiz yerleşimi ve toplumsal evrimi engellemesidir. Yazının evrenselleşmesi işe kapitalizmin gelişmesi *uluslararası pazarın oluşmasında öncü rol oynayan ülkelerce sağlanmıştır*. Avrupalı ülkeler, sömürgeleştirdikleri ülkelerde ilk olarak romanı değil roman okuyucusunu yaratmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu’nda da ilk olarak tercüme ve adaptasyon eserlerin çoğunlukta olmasının sebebi budur. Osmanlı toplumu uluslararası kapitalizmle oldukça uzun bir sürede bütünleşebilmiş bu nedenle ilk Osmanlı romanları da oldukça geç bir tarih olan 1870’lerde ortaya çıkmıştır (Timur, 2002:304;306). Tanzimat Dönemi’nde yazılan romanlar geniş kitlelere hitap edememiştir. Çünkü o dönemde Fransa ve İngiltere’deki okur kitlesinin aksine Osmanlı okuru elit bir kesimden oluşmakta, eğitim ve öğretim toplumun tüm kesiminde yaygın bulunmamaktadır. Bu nedenle yazılan romanların okunurluğu kentli, zengin aydın sınıfla sınırlı kalmıştır (Börekçi, 2014:95).

Moran (2011:11) da Türkiye’ye romanın geç gelmesine değinerek, Avrupa’da olduğu gibi toplumsal koşullar sonucunda doğmadığını belirtmiştir. Yine de roman Türkiye’ye geç gelmesine rağmen, tamamen Batı uyarlaması bir tür olarak düşünülmemeli ve romanın oluşumunu anlamak için geleneksel hikâye türleri ve tarihsel-toplumsal koşulların incelenmesi gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nda roman dağılma evresinde ortaya çıkmış ve tamamıyla Batı şekline dayandırılmıştır. Üretilen ilk eserler genellikle çeviri veya Batı romanlarının Osmanlı’ya uyarlanmış halleridir. Bunların dışında kalan eserlerde de daha çok yüksek kesimin sorunlarına, hayallerine, karakterlerine dem vurulmuştur. Bu nedenle köylülük vurgusu bu dönemdeki eserlerde görülmemektedir.

Alver (2006), Türk edebiyatında romanın ortaya çıkışının görev ve benzemeye dayandığını söyler. Romanın ortaya çıktığı dönemde Batı toplumları artık güçlerini göstermişler ve Osmanlı İmparatorluğu’ndan neredeyse her anlamda öne geçmişlerdir. Bu nedenle Batı toplumları da uygarlığın temsilcisi olarak görülmeye başlanmıştır. Romanın ortaya çıkışında çevirilerin bu kadar fazla olmasının sebebi budur. Türk romanının

kuruluşunda Batı'nın tesiri oldukça fazladır. Evin (2004:17) "Türk romanı, doğuş anından itibaren yerel geleneklerin etkisinden yalıtılarak kurulmuştu" diyerek bu konuyu açıklamıştır. Ona göre Türk romanının ortaya çıkması Batı'daki kadar uzun bir sürede gerçekleşmemiştir bu nedenle bu romanların temelleri Tanzimat dönemiyle birlikte gelen yeniliklerde aranmalıdır (Evin, 2004:57). Evin'in (2004:10) deyiimiyle roman da aynı tiyatro eserleri gibi çağın başarısı olarak görülmüş ve "modern uygarlığın ayrılmaz bir parçası" olarak nitelenmiştir. Beşir Fuad'a kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda herhangi bir kültürel bunalım görülmemektedir. Tanzimat Dönemi'nde de Batılılaşma ve Batı üzerine duyulan çelişkiler, çözümü mümkün bir sorunsal olarak görülmektedir (Parla, 1993:49).

Türkiye'de edebiyat kendisine gazete sayesinde bir yayılma alanı bulmuştur. Böylelikle Tanzimat döneminin ilk şairleri, yazarları kendilerine gazetede yer bulmuş, eserlerini gazete üzerinden yayımlamıştır. Bunun nedeni edebiyat dergilerinin gazetelerden daha sonra yayın hayatına başlamasıdır (Çıkla, 2009:39). Benzer şekilde Tanpınar da Türkçe'de düz yazı geleneğinin gelişmesinde Tanzimat dönemine de önemli bir rol biçer. Ona göre düz yazının devamı için insanların ve toplumun değişmesi, eğitim sisteminin de Türkçeye dönmesi gerekmektedir ve Tanzimat da bu görevi üstlenmiştir (Tanpınar, 2014: 52).

Batı'nın edebi eserlerinin Türk edebiyatına girişi 1859-1860 senelerine rastlamaktadır. Batı'dan ilk çeviriyi "Tercüme-i Telemak" adıyla Fenelon'un Telemaque isimli eserinden yapan Yusuf Kamil Paşa, her ne kadar edebi yönden bazı kesimlerce eleştirilse de Tanpınar (2014:157) onun öneminin Namık Kemal ve Recaizade Mahmut Ekrem gibi isimlerin önünü açmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Aynı senelerde Victor Hugo'nun Sefiller adlı romanı "Mağdurin Hikâyesi" Diyojen gazetesinde tefrika edilmeye başlanmıştır. İlk olarak tefrika halinde yayımlanan, sonrasında uzunluğu nedeniyle kitap halinde basılan Monte Kristo romanının çevrilmesi de bu senelere denk gelmektedir. Yine Bernardin de Saint-Pierre'in Paul ve Virginie adlı eseri ve Daniel Defoe'nun Robenson Cruise adlı romanı da bu senelerde çevrilerek Türkçe'ye Batılı romanların ve bu romanların tekniklerinin girişi sağlanmıştır (Özön, 2009:141).

Yine de Tanpınar'a (2014:157) göre Batılı anlamda ilk öne çıkan eser Şinasi'nin 1859'da yayımladığı Tercüme-i Manzume isimli şiir tercümeleridir. Bu tercümelerle birlikte Lamartine, Musset, Hugo ve Racine gibi isimler Türkiye'ye giriş yapmıştır. Tanpınar bu

kitabı “yeniye açılan kapı” olarak tanımlar. Şinasi her şeyden önce halkı eğitmek ve dili sadeleştirmek zorunluluğu üzerinde durmuş ve 1862 senesinde çıkarmaya başladığı Tasvir-i Efkar gazetesini bu amaçla sanki bir okulmuşçasına kullandı. Bir yandan okul işlevi gören gazete bir yandan da sade dili ile birlikte yeni bir edebiyat anlayışını ortaya çıkarmıştır (Moran, 2011:17).

“19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, romancılarla gazetelerin ilk büyük buluşması” gerçekleşmiştir (Korat, 2012:30). Bu dönemde basın büyük bir dil problemi vardır ve bu problem anlaşılabilirlik sorununa yol açmaktadır. Korat (2012:39), bu problemin esas sebebi olarak ülkeye has bir düz yazı geleneğinin olmamasını işaret eder. Matbaanın Osmanlı İmparatorluğu’na oldukça geç gelmesi, iletişim araçlarının, görsel temsillerin ve edebi eserlerin yaygınlaşmasının, gelişmesinin önünde bir engel oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk olarak Yahudiler (1493), ardından da Ermeniler (1567) matbaa kurmuştur. İlk Türk matbaasının kuruluşu ise ancak 18. yüzyıla denk gelmiştir. 1726 senesinde Protestan vaizlikten İslam dinine geçen bir Macar’ın matbaa kurma isteği üzerine sadece dini olmayan kitapların basımına izin verilmiştir. Bu matbaa da hattatların ve dini liderlerin muhalefetine dayanamayarak kısa süre içerisinde kapanmıştır. Matbaa ile ilgili bu durum Osmanlı’da gazeteciliğin gelişimini engellemiş, ilk resmi gazete Takvim-i Vekâyi 1831 senesinde, ilk resmi olmayan gazete Ceride-i Havadis ise ancak 1840 senesinde basılabilmıştır (Briggs; Burke, 2002/2011:27).

Çıkkla’nın (2009:44) belirttiğine göre, Tanzimat Döneminden sonra edebi çalışmalar gazetelerde köşe yazıları, tefrikalar ve münferit yayınlar olmak üzere üç şekilde yayımlanmıştır. Yayımlanan tefrikalar da genellikle romanlar, piyesler ya da uzun hikâyelerden oluşmaktadır. Türkiye’de yayımlanan ilk tefrika eser de Şinasi’ye aittir. Tercümân-ı Ahvâl gazetesinde tefrika edilen “Şair Evlenmesi” adlı eseri, sonrasında uzun bir müddet sürecek olan gazetelerdeki tefrika geleneğini başlatmıştır. 1859 senesinde yazılan ve 1860 senesinde tefrika edilen eser, daha sonra kitap olarak tekrar basılmıştır (Tanpınar, 2014:157). Türkçe’ye eseri en fazla çevrilen tefrika roman yazarları ise Alphonse Karr (1806-1890), Paul Feval (1817-1887), Xavier de Montépin (1826-1902), Alfréd Assolant (1827-1886), Ponson de Terrail (1829-1871), Emile Richebourg (1833-1898), Jules Mary (1851-1933), Pierre Decourcelle (1856-1935) gibi isimlerdir (Özön, 2009:31).

Türkiye’de roman geleneğini başlatan kişiler Moran’ın (2011:20) deyimiyle iki yönden ilerlemeye hizmet etmektedir. Bunların birincisi gelişmiş, uygar Avrupa’dan roman edebi türünü ülkeye getirerek Batılılaşmaya yardımcı olma, ikincisi de gazete gibi romanı da eğitim amacıyla kullanarak gelişmeye hizmet etmektir. Evin’e (2004:3) göre, Türkçe’deki ilk romanları yazan isimler “devlet dairelerinde eğitim gören ve Fransız edebiyatına açık olan yeni entelijensiyanın üyeleri”dir. Entelijensiya’nın, çeviri yaptığı Avrupa eserlerinin halk tarafından ilgi görmesi, onlarda kendi fikirlerini halka dayatabilecekleri görüşünü yaratmıştır. Orta sınıf aydınları arasında roman yayımlamak, yeni okur kitlesi kazanmanın yollarından bir olarak görülmüştür (Evin, 2004:14). Bu dönemin aydınlarını Tanpınar (2014: 223) ise, 1826 ile 1840 yılları arasında doğmuş, yeni açılan mekteplerde okuma ve yazma öğrenmiş, yabancı lisan öğrenmiş ve Batılı fikirlere fazlasıyla açık bir kuşak olarak tanımlar. Bu aydınların batıcıl baskılarına karşılık da Yeni Osmanlı Cemiyeti şekillenecektir.

Moran (2011:15), Yeni Osmanlı hareketinin, özgürlük ve anayasa gibi uygarlığının temelini oluşturan kavramlara bakmaktansa Batı’yı sığ bir şekilde taklit eden, dine, geleneklere önem vermeyen Tanzimat hareketine ve bu temeller üzerinden diktatör bir bürokrasi oluşturan iktidara karşı bir tepki olarak oluştuğunu söyler. Börekçi (2014:95) de, Tanzimat aydınlarının Batı hakkında düştükleri ikileme değinmiş ve bu aydınların Osmanlı’nın kurtuluşu için hem Batı’nın teknolojisini kullanmanın zorunluluğuna inandıklarını hem de Batı’nın içinde bulunduğu durumu “ahlaksal bir zaaf” olarak tanımlayarak çelişki yaşadıklarını belirtmiştir. İlk Osmanlı romanlarında örf ve adetlerin Batılılaşmasına oldukça soğuk bakılmış ve bu durum romanlarda yaratılan yüzeysel karakterlerle eleştirilmiştir, bu sayede yazarlar Batı’nın taklidi ile alay etmişlerdir (Timur, 2002:234).

Osmanlı’nın evrenselleşmesi geleneksel değerlerin ve hayat biçiminin değişimine yol açmış ve bu durum yeni bir “aşk” anlayışı oluşturmuştur. İlk Osmanlı romanlarında da bu yenileşmelerin izleri görülmektedir. Fakat romanlara konu edilen bu yenilikler toplumda oldukça küçük bir kesimin ilgisini çeken, yüzeysel yeniliklerdir. Romanlarla birlikte daha çok tanınır hale gelen Avrupa da daha çok Fransız romanları aracılığıyla tanınmış ve bu romanlardaki romantik güzellik ya da doğalcı çirkinlik anlayışı Osmanlı romancılarının “gözlem ve imgelem alanlarını daraltmıştır”. Bu nedenle ilk romanlarda karşılaşılan karakterler daha abartılı ve karikatürize edilmiş haldedir (Timur, 2002:306).

Adivar (2009:315) da, Türk edebiyatında Batı tesirinin çok güçlü olduğuna, özellikle Fransız edebiyatının tesirlerinin yadsınamayacak ölçüdeki büyüklüğüne dikkat çekmiştir. Romanlardaki bariz Fransız etkisi özellikle Paris şehrinin vurgulamalarıyla ön plana çıkmaktadır, hatta bu konuda Halil Gökhan ve Timour Mouhidine'nin Türk Edebiyatında Paris isimli bir kitabı bulunmaktadır (2009). Gökhan ve Mouhidine Paris'i çoğul bir şehir olarak tanımlamışlar ve Paris'i Türk edebiyatının ilk göz ağrısı, yabancı şehri olarak nitelemişlerdir. Onlara göre "Paris, edebiyatımız için öykülerin, yazıların yazıldığı çatı odaları, üniversite kitaplıkları ve yazarlığın rüştünün kendisi" demektir (2000:9). Paris'in Türk edebiyatının ilk romanlarında bu denli ön plana çıkmasının sebebi diplomatiktir. Osmanlı ve Fransız ilişkileri, Osmanlı aydınlarının bu şehre elçilik ve benzeri görevlerle sık sık gidip gelmesi "Paris kültürü"nü romanlara da kültürel, ticari, mimari, teknik boyutlarla yansımaya neden olmuştur (Gökhan – Mouhidine, 2000:11).

Adivar (2009:317), Fransa haricinde İngiliz, Alman ve Rus edebiyatının da Türk edebiyatını şekillendirdiğini belirtmiştir. Dönem itibariyle Amerikan etkisinin oldukça az olduğunu da söylemiştir, ancak günümüzde bu durum değişmiştir. Amerikan edebiyatının etkileri diğer ülke edebiyatlarından, özellikle "kolay okunabilir macera, romantik, polisiye gibi hafif tabir edilen" türlerde, daha çok ön plana çıkmaktadır. Adivar da bu durumu ayrı bir başlık olarak değerlendirmiş ve tefrika romanlarda, cep kitaplarında Amerikan tesirinin yeni başladığını, ancak güç geçtikçe bu etkinin artacağını belirtmiştir.

Tanzimat romanında Batı'nın Türk topraklarında en iyi tahlil edilebileceği mekân Beyoğlu'dur. Parla (1993:81), Beyoğlu'nu Avrupa'nın bir aynası olarak tanımlamış ve İstanbul'un bu ilçesinin aynı Avrupa gibi sürekli tehlikelerle dolu olduğunu söylemiştir. Bu tehlikelerin de cinsellik, duyusallık ve tensellik üzerinden anlatıldığını belirtir. Aynı mevzular tefrika romanlara da konu olmakta ve özellikle Avrupalı kadınların "baştan çıkarıcılığı" yerli roman karakterleri için bir tehdit unsuru olarak çizilmektedir. Tanzimat romancıları cinselliği kaçınılması gereken bir tehlike olarak görmüşler ve okurlarını olası her türlü kışkırtmalara karşı uyarılmışlardır. Bu noktada Orta Avrupa ile ilgili yaptıkları bütün betimlemeler, tanımlamalar okurlarını Avrupalının bilerek kışkırttığı cinsellikten uzaklaştırmaya dönük olmuştur (Parla, 1993:84). Bu durum Tanzimat döneminden sonra da aynı yoğunlukta olmasa da, devam etmiştir. Ancak Tanzimat Dönemi'nde fazlasıyla Fransız ve İngiliz kadınlarının ahlaksızlığı üzerinde durulurken sonraki yıllardan itibaren Amerikalı kadınlar da bu ithamlardan kendilerine pay almaya başlamışlardır.

Tanzimat sonrasında Cumhuriyet edebiyatı dönemi baş göstermiş ve kurtuluş hikâyeleri, kahramanlık hikâyeleri romanlara ve tabii ki tefrika romanlara konu olmaya başlamıştır. Bu dönemin yerleştirdiği dramatik dil, sonraki dönemlerde Türkiye'nin herhangi bir yurt dışı ilişkisinde kendisini göstermeye başlamış (Kore Savaşı'nda gazetelerde Kore'de savaşan Türk askerlerinin kahramanlık öykülerinin anlatılması gibi) ve yazarlar kimi zaman kahramanlık duygusunun aşılması gereken herhangi bir durum olmasa da halkın ilgisini canlı tutma adına halk kahramanlarının hikâyelerini sıklıkla romanlara ve tefrika romanlara konu etmişlerdir. Bu dönemin bir başka özelliği olarak ideolojinin romanlar içerisinde kendisine büyük bir yer edinmesini de gösterebiliriz. Korat (2012:181), Türkiye'nin ideolojik tarihinin roman üzerine olan tartışmalarda da yer aldığını söylemektedir. Sol edebiyat ve sağ edebiyat her zaman Mahmut Makal ve Peyami Safa gibi örnekler üzerinden ideolojik boyutta tartışılmıştır ve Korat'ın deyimine göre bu tür değerlendirmeler Türkler için bir standart haline gelmiştir. Gazetelerde de bu durumun izleri görülmekte, gazetenin ideolojik boyutuna göre yayımlanan romanlar şekil almaktadır. Bu durum bir yandan halk arasında bir kutuplaşmaya sebebiyet verse de, esas olarak halkın ilgisini canlı tuttuğu aşikârdır.

Tefrika romanların oldukça fazlaştığı 1950'li yıllar, Türkiye'nin çok partili hayata geçmesi, modernleşmesi, kalıp değiştirmesi adına belirleyici yıllar olmuştur. Toplumsal hayatta görülen değişimler okura ve romanlara da yansımış, Börekçi'nin (2014:69;70) de belirttiği gibi aydın kesim geleneksel bağlamından uzaklaşarak "geçimini devletten karşılamayan, devlet desteğindeki ideolojiye karşı çıkan" bir konuma evrilmiştir. Romanlara yansıyan en önemli yeniliklerden birisi de köylülük temasının romanlarda işlenmeye başlamasıdır(Timur, 2002:99). Köy konusunu işleyen Türk romancıları, Avrupa'da ve Rusya'daki durumdan farklı olarak köylülük ideolojisinin tam olarak yerleşmediği bir ortamda eser üretmek zorunda kalmışlardır (Timur, 2002:153).

Demirkol (2009), Türkiye'deki tefrika romanların Avrupa'da olduğu gibi bir pazar yaratamadığını ve zaman zaman ülkenin içinde bulunduğu siyasal krizler sebebiyle kesintiler yaşadığını belirtir. Hükümetlerin bu durumdaki esas etkisi, gazetelerin devlet yardımı ile kurulmaları ve devletten aldıkları ekonomik yardımlarla ayakta durabilmeleridir. Türkiye'de tefrika romancılık ancak 1940'lı yıllarda sonra toparlanabilmiş ve yine ara ara kesintiler yaşasa da yaygınlaşabilmiştir.

Çıkla (2009:37), edebiyatın Tanzimat Döneminden itibaren okurları kendisine gazete ve tefrika romanlar vasıtasıyla bağladığını ve bu durumun 1960'lı yılların sonuna kadar sürdüğünü belirtir. Bu nedenle gazetelerde edebi eserlerin en fazla yayımlandığı dönemin 1860-1960 arasındaki yüz yıl olduğu söylenebilir (Çıkla, 2009:44).1960'lı yıllardan sonra da edebiyat ve gazete sürekli iç içe olmuştur; ancak gelişen yayın evleri, kitapların ucuzlaması ve diğer gelişmelerden ötürü tefrika romanın gazete üzerindeki varlığı azalmaya başlamıştır (Çıkla, 2009:51).

2. 1950'Lİ YILLARIN SİYASAL, EKONOMİK, KÜLTÜREL VE İDEOLOJİK YÖNELİMLERİ

Tefrika romanlar vasıtasıyla üretilen kimlik inşalarını ve yayılan ideolojik fikirleri ortaya koyabilmek için öncelikle bu romanların yazıldığı dönemin siyasal, ekonomik, kültürel özelliklerini bilmek ve sonrasında buna göre çıkarımlarda bulunmak gerekmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde 1950'li yıllar temel alınarak dünya ve Türkiye genelinde yakın dönem tarihi ana hatlarıyla incelenmeye çalışılacaktır. 1950'li yılların ideolojik yönelimlerini anlayabilmek için 19. yüzyılda yaşanan tarihi olaylar ve ideolojik gelişmelerle ilgili genel bir harita ortaya konacak, sonrasında bütün dünya ülkelerini etkisi altına alan Batıcı, antikomünist ve antifaşist hareketlere değinilecektir. Bu bilgiler doğrultusunda da 1950'li yıllar Türkiye'sinde yaşanan gelişmeler, dönemin kültürel hayatı ve ideolojik fikirleri ekseninde irdelenecektir.

2.1. Tek Parti Dönemi Öncesinde Türkiye'nin Siyasal, Ekonomik ve Kültürel Yaşamı

Dünya tarihine bakıldığında yeni bir çağı başlatan gelişmelerin savaşlar olduğu görülecektir. Her ne kadar teknolojik, kültürel gelişmeler bu noktada önemli olsalar da, savaşlar ülkeler arasında bir akış yaratma ve ideolojik daralmaların gevşemesini sağlama görevlerini üstlenmektedirler. 1900'lü yıllara bakıldığında da savaşların belirleyici rolü fark edilecektir. Birinci Dünya Savaşı'ndan yorgun çıkan dünya ülkeleri bu yorgunluğu atlatmadan yeni bir dünya savaşının içine girmişler ve bu savaşlar belli ideolojik yapılanmaları da beraberinde getirerek ülkeler arası yeni kutuplaşmalara yol açmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumunu etkileyen, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması, 1. Dünya Savaşı'nda alınan yenilgi ve neticesinde ülke sınırlarını koruma adına bir Kurtuluş Savaşı'nın başlaması, tüm dünyaya yayılan ulusalcı akım ve benzeri birçok etmen bulunmaktadır. Özellikle 19. yüzyıl itibariyle baş göstermiş olan ideolojiler ve ülkede bu ideolojilerden beslenen aydınların ortaya çıkardığı oluşumların etkisi sadece Türkiye'nin kuruluş aşamasıyla sınırlı kalmamış, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. 19. yüzyılın hem dünya ülkeleri hem de Türkiye için bir yenileşme dönemi olduğu, bu dönem itibariyle ulusçuluk gibi yeni bir düşüncenin birçok ülkeyi etkilediği, ülkeler arasındaki etkileşimin artması sebebiyle siyasal, ekonomik ve kültürel yapılarda bir dönüşümün başladığı

söylenbilir. Tanilli (2014:107) bu dönemi Batı uygarlığı için “ani ve keskin dönüşümlerin yaşandığı” bir “devrimler yüzyılı” olarak tanımlar. Siyasal alanda yaşanan devrimlerin etkisi kendisini iktisadi ve sosyal alanda da göstermiş ve bu etkinin yankıları uzun seneler boyunca hissedilmiştir. Fransız Devrimi sonrasında güç kazanan özgürlük, eşitlik, adalet fikirleri ulus devletlerin kurulmasının önündeki engelleri kaldırmış ve imparatorluklar birbirlerinin peşi sıra bu etkileşime girerek ulus devletlere dönüşmeye başlamışlar, aristokratik, monarşik yapılar yerlerini milliyetçi demokrasilere, cumhuriyetlere bırakmışlardır.

“Halkların, kendine özgü bir kültüre sahip canlı varlıklar olduğu düşüncesi” her ne kadar Fransız Devrimi öncesinde ortaya çıksa da, esas olarak bu devrimle biçim, saygınlık ve önem kazanmıştır (Tanilli, 2014:112). Bu nedenle ulus devletlerin kurulması beraberinde Fransa’nın düşünce yapısını da getirmiş ve dolayısıyla ulus devletlerde bariz bir Fransız kültürü etkisi görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu da sıkıntılarla karşılaşmış, imparatorluğun bünyesindeki azınlıkların ulus devletler haline gelmeleri ile imparatorluk parçalanma aşamasına girmiştir. Tüm bu evrede Fransa etkisi kendisini göstermiş, imparatorluğun uzun yıllardır zaten yakın ilişkiler içerisinde bulunduğu Fransa’nın bir devrim hareketinde bulunması ve neticesinde Osmanlı İmparatorluğu azınlıklarında yaşanan ulus devlet olma düşüncesinin getirdiği coşku, imparatorluk içerisinde çeşitli ideolojik bölünmelerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Kaçmazoğlu’nun (2012:23) değindiği önemli bir tespit vardır. 1902 senesinde gerçekleşen 2. Jön Türk Kongresi’nden itibaren Türkiye ağırlıklı olarak iki ideolojik çizginin arasında kalmıştır. Bu çizgilerden birincisi merkezîyetçi, devletçi, Batıcı ve milliyetçi çizgidir. İkincisi ise âdemi merkezîyetçi, Batıcı, liberal-muhafazakâr çizgidir. Ortaylı (2013:300), Jön Türklüğü “özgün bir siyasal kimlik” olarak tanımlar ve monarşiye karşı ayaklanan, direnen bütün muhaliflerin bu isimle adlandırıldığını belirtir. Ona göre Yeni Osmanlıların düşünceleri “anayasacı liberalizmin çizgilerinden modernist İslamcılığa, hatta olgunlaşmamış bir Türkçülüğe ve sosyalizme kadar çeşitli görüşleri içeren renkli bir yelpaze” oluşturur (Ortaylı, 2013:307). Jön Türklerin İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin altyapısını oluşturması, birbirinin peşi sıra gelen meşruti yönetimleri oluşturmuş; ancak denenen türlü türlü yenilikler dahi Osmanlı İmparatorluğu’nu dağılma evresinden uzaklaştıramamıştır. Ancak Jön Türklerin ortaya attıkları fikirler Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda da oldukça etkili olacaktır.

On dokuzuncu yüzyılda parçalanma aşamasına gelen Osmanlı İmparatorluğu'nun bu yüzyıl içerisinde yaşadığı en büyük zorluk kendisine bağlı olan milletleri Osmanlılık ideolojisi altında bir arada tutmaktı (Karpata, 2009:20). Oldukça tartışılan bir kavram olan Osmanlılık ideolojisi Karpata'ya (2009:22) göre Türklerin modern kimliğini ve Türkiye'nin temelini oluşturan bir düşüncedir. Ona göre üniter bir devletin kurulması için Osmanlılık düşüncesi laik bir temel oluşturmuştur. İlk olarak birliği sağlamaya yönelik ortaya atılan bu düşüncenin temelini ilk olarak 2. Mahmut şu sözleriyle şekillendirmiştir “Bir kişi kilisede Hristiyan, camide Müslümandır ama buraların dışında herkes benim uyruğumdur.” Osmanlılık fikrine göre hanedan devletin sahibi olmaktan ziyade koruyucusu durumundadır ve toprakları üzerinde yaşayan tüm milletler Osmanlı adı altında birleşir. Bu nedenle klasik Osmanlı düşüncesindeki toprak ve üzerindeki her şeyin hanedana ait olması durumundan farklılaşan özellikler sergiler (Karpata, 2009:23). Ortaylı (2013:274), “Osmanlılık”ı Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılına ait bir olgu olarak değerlendirir ve bu ideolojinin hiçbir zaman halk kitlelerine yayılmadığını, yayılmasının da düşünülmediğini belirtir. Bu ideolojinin aksine bu dönemle birlikte Türkiye sınırları içerisinde zaten hâlihazırda kendisini hissettiren Batıcılık ideolojisinin etkisini artırdığı görülecektir.

Bu aşamada başka bir noktaya daha temas etmekte fayda vardır. 19. yüzyılda yaşanan en önemli gelişmelerden birisi de orta sınıfın “burjuvazi” adı altında yeni bir sınıf kimliğine bürünmesidir. Bu durum yeni kimlik sorunsallarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve kimlik problemlerine siyasi bir anlam yüklenmesini sağlamıştır (Karpata, 2009:58). Burjuvazinin gelişimi bütün yoksulluğuna karşın Batılı yaşam biçiminin kapitalist unsurlar vasıtasıyla yayılmasını ve tüketilmesini sağlamıştır. Batı hem yeni özelemlerin hem de bitmek tükenmek bilmeyen çaresizliklerin yeni kapısı haline gelmiştir (Çavdar, 2013:382).

Karpata (2009:17), Türkiye'nin ulusal kimliğinin Avrupa'ya nazaran çok daha yeni bir süreçte oluştuğunu belirtir. Bu süreçte Jön Türkler Batı düşüncesinin, kültürünün ve temel olarak ideolojisinin Türkiye'ye girmesini sağlamışlar ve neticesinde günümüze kadar süren muhafazakâr kesim ile Batıcı “laik kesimin” çatışmasını başlatmışlardır. Birinci Dünya Savaşı esnasında da yine bu ayırım üzerinden çatışmaların yaşandığı ülke Kurtuluş Savaşı nedeniyle Mustafa Kemal Atatürk tarafından bir araya getirilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak Cumhuriyetin kurulması da bir nebze kadar halkı yatıştırmış, Cumhuriyetin arkasından gelen ve rejim aleyhtarlarının cezalandırıldığı İstiklal Mahkemeleri, 1924 tarihinde halifeliğin kaldırılması, 17 Kasım 1924'te Terakkiperver

Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve etrafında muhafazakâr kesimin toplanması, sonrasında çıkan Kürt isyanı ve buna dayalı olarak Takrir-i Sükûn Yasası'nın çıkarılması ve 1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması ülkeyi siyasal anlamda bir açmaz içine sokmuş, çok partililiğe gitme yolunda halkın isyanından duyulan korku büyük bir engel yaratmıştır. İlk denemenin başarısızlığı Atatürk'ü demokrasi adına ikinci bir denemeden alıkoymamış ve 12 Ağustos 1930 tarihinde arkadaşı Ali Fethi Okyar'ın başkanlığında anlaşmalı olarak Serbest Fırka kurulmuş, fakat bütün muhafazakârların bu parti etrafında toplanması nedeniyle 17 Kasım 1930 tarihinde bu parti de kapatılmak zorunda kalmıştır. Serbest Fırka'nın kapatılmasının ardından Menemen Olayı'nın patlak vermesi ve şeriat düzeni isteyenlerin bu olayla birlikte ortaya çıkmaları nedeniyle hükümet olağanüstü hal ilan etmiş ve Türkiye on beş senelik bir tek parti yönetimi boyunduruğu altına girmiştir (Güz, 1993:4).

Türkiye'de çok partili hayata geçişin gecikmesini birçok nedene bağlamak mümkündür. Bu anlamda ilk ve en önemli sebep olarak Cumhuriyet'in Batı ile özdeşleşmesi ve Cumhuriyetle birlikte halifeliğin kaldırılması, harf değişikliği, kılık kıyafet değişikliği, tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi birçok yeniliğin bir nevi halka "yukarıdan dayatılması" ve bu duruma bağlı olarak halkın her türlü muhalefet ortamını isyanlarla destekleyebilecek ve ülkede iç karışıklık çıkarabilecek bir potansiyel oluşturmasına bağlanabilir. İkinci olarak ülkenin ekonomik gidişatı öne çıkmaktadır. Savaşlar ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan devir alınan borçlar nedeniyle ülke ekonomisinin bozuk olması ve köylü kesimin bu noktada giderek fakirleşmesi, iktidarı halkın gözünde kötüleştirmiş ve memur sınıfının dışında kalan halk genel olarak iktidardan memnuniyetsiz bir tavır içine girmiştir. Toprak ağaları ve ülkenin burjuvazisi de gidişattan memnun değildir, çünkü rejimin "devletçilik" ilkesi onların üst sınıf hayalleri için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Son sebep olarak ülkenin toplumsal ve kültürel anlamda çok partili bir hayata hazır olmaması gösterilebilir. Yeni rejim ulusalcılık gibi halkın çok da hazır olmadığı bir değişikliği beraberinde getirmiş ve iktidar ulusalcılığa kimi, neyi dâhil edeceği konusunda dünyada yaşanan faşizm nedeniyle de bir kafa karışıklığı yaşamış, bu kafa karışıklığı halka da sirayet etmiştir. Ulusalcılığa bağlı olarak harf değişikliği, kılık kıyafet değişikliği, kültür sanat bağlamında TRT Radyoları aracılığıyla halka Hafif Batı müziğinin dayatılmaya çalışılması, büyük şehirlerde memur sınıfının tiyatro, opera ve benzeri kültürel ortamlarda kendilerine yer bulabilmeleri ancak yoksul köylü sınıfının bu olanaklara kolaylıkla ulaşamamaları, zaten bu yoksul sınıfın genel

bir yol problemi nedeniyle birçok şeye ulaşamaması, halkı iktidara karşı kıskırtmış ve iktidar yeni bir partinin kurulmasını bu sebeplerden ötürü sağlayamamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen İsmet İnönü dönemi de Türkiye siyasi tarihinde tek parti dönemi olarak anılmaktadır. Ancak bu dönem bir “tek parti döneminden” ziyade “geçiş dönemi” olarak ele alınmalı ve ülkenin çok partililiğe adım atışı esnasında İnönü'nün tavrı, ülkenin siyasal, ekonomik ve kültürel durumu, halkın gelişmişliği ve genel olarak dünya ülkeleri ile Türkiye'nin ilişkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle tüm bu ilişkileri tarihsel bağlamda incelemenin, Türkiye'nin çok partili hayata nasıl geçtiğini anlamak açısından faydası olacaktır.

2.2. Tek parti dönemi

Tek parti yönetimi sadece Türkiye'ye has bir durum değildir, ulus devletlerin kurulmasından sonra dünya savaşlarının başlaması ve ekonomik anlamda liberalizm ile komünizm arasında yaşanan çekişme nedeniyle dünya genelinde bir siyasi dalgalanma başlamış ve ülkeler iç tehditlerle boğuşmak durumunda kalmışlardır. Bu anlamda pür liberal ya da tamamıyla komünist bir tutum izleyen ve bu hususta ülke içerisinde hiçbir çatışma yaşamayan ülkeye rastlamak mümkün değildir. Karatepe (2001:16), tek parti yönetimlerinin üçüncü dünya ülkelerinin temel özelliklerinden birisi olduğunu söyler. Ona göre liberalleşme yolunda ilerleyen Batılı ülkeler, gelenekçi güçlerle aralarında fikir ayrılıkları çıkınca tek parti yönetimlerini desteklemişlerdir. Bunun sebebi tek parti yönetimlerinde devletin partizanca bir tutum izlemesi ve kendi ideolojisi dışında kalan tüm fikirleri bastırması, kendi ideolojisini de tartışma alanının dışında bırakmasıdır (Aron, 1969,1979:66). Böylelikle liberal Batı düşüncesine dayalı olarak inşa edilen ulusal kimlikler “seçkin aydınlar ve Fransız pozitivist düşüncesinden etkilenen kentli ve sivil bürokratlar” tarafından yukarıdan dayatılabilir (Özdalga, 2014:44).

29 Ekim 1923 tarihinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren demokratikleşme yolunda belli başlı çabalar sarf etmiş, öncelikle 1924 senesinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, sonra da 1930 senesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, ancak bu partiler oldukça kısa ömürlü olmuşlardır. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın da kapatılmasıyla çok partili sistemin üstleneceği görevleri tek partili sistem tek başına üzerine almış ve on altı sene sürecek tek parti yönetimi başlamıştır. Bu tek parti

dönemi boyunca hükümete muhalefet edebilecek hiçbir kurum bırakılmamış, bu kurumlar kapatılarak yerlerine tek parti sistemiyle uyumlu yeni örgütler kurulmuştur (Güz, 1995:9;10).

Tek parti dönemi Türkiye'si Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında sıkışmış, kültürel, ekonomik ve tabii ki siyasal olarak nefes alamayan bir Türkiyedir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bir rejim değişikliği yaşayan ülke bu değişime alışamamış, alışamamasında ise bir önceki bölümde de değinilen kültürel, toplumsal yeniliklerin payı büyük olmuş, ancak en önemli sebebi bir türlü düzelmeyen ekonomi oluşturmuştur. Ekonomik durumun belirsizliği sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir, Birinci Dünya Savaşından sonra yaşanan ekonomik bunalım ve hemen arkasından yeni bir savaşın patlak vermesi bütün dünya ülkelerini de ekonomik açıdan bir huzursuzluğa sürüklemiştir. İkinci Dünya Savaşı esnasında Türkiye tarafsız bir tutum izlemeye çalışmış ve savaşa girmemiştir, yine de dünyada yaşanan savaşın getirdiği sıkıntılardan fazlasıyla etkilenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi ordularının yarattığı korku ve kaygı her ne kadar o zamana kadar ilişkileri iyi olsa da Türkiye için de büyük bir sorun teşkil etmiştir. Bu nedenle bu dönemde Türkiye İngiltere ve Fransa ile içinde olduğu ilişkileri duraksatmış, Nazilere karşı zor durumda kalmamak için denge politikası yürütmüştür. Böylelikle ülke savaşa girmemiş ve savaş neticesinde oluşacak kayıpların önüne geçilmiştir (Timur, 2002:97).

İsmet İnönü her ne kadar savaşa girmeme yönünde büyük bir çaba sarf etse de, bu konu uzun bir süre belirsizliğini korumuş ve iktidarın tedbire yönelik bazı sıkı kararlar almasına sebep olmuştur. İnönü döneminin sürekli eleştirildiği noktayı da bu tedbirler ve tedbirlerin uygulanma koşulları ortaya çıkarmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi Türkiye'yi sürekli olarak ekonomik durumu ön planda tutma ihtiyatlılığına sevk etmiştir. Savaş esnasında Türkiye tarafsızlığını korumuş olsa da ekonomik anlamda dünyadaki gerilimlerden kendisini uzak tutamamış, bu döneme kadar başarıyla uygulanan devletçilik politikası sekteye uğramıştır. Keyder'in (2014:140) belirttiğine göre 1932-1939 yılları arasında imalat sanayisi üretimi iki katına çıkmıştır ve bu üretim hacminin dörtte biri devlete aittir. Ancak 1939 senesinden sonra bu üretimde hızlı bir düşüş gözlenmiştir. 1945'teki üretim miktarı 1932 senesindekinden sadece yüzde yirmi oranında yükseklik göstermiştir (Keyder, 2014:140).

Bu yıllarda üretim ve dış ticaret durma noktasına gelmiş, bütün üretken nüfus “ne olur ne olmaz” düşüncesiyle silahlı altına alınmıştır (Çavdar, 2013:424). Ülkeyi savaşa hazır bir durumda tutma adına sıkı bir polis rejimi içerisine girilmiş, orduya yapılan kaynak aktarımı oldukça fazlalaştırılmıştır. Bu dönemde parti ve devlet örgütü aynı anlama gelir olmuş, temel yaklaşım olarak “fert yok, cemiyet vardır” ilkesinde birleşmiştir. Birey haklarına cemiyet haklarına nazaran daha az önem gösterilirken, temel haklar partinin belirlediği sınırlar içerisinde kalmıştır. Özgürlük isteğinde bulunan sol gruplar ağır baskılar altında sindirilmiş, örgütlenme hakkı ise zaten bu gruplara hiç tanınmamıştır (Çavdar, 2013:264). Ortaylı’ya (2014:146) göre tek parti ideolojisi, bürokratik kadroların tek parti ideoloji etrafında kenetlenerek mevcut ideolojinin düzenli devamını sağlama istekleri nedeniyle, Osmanlı İmparatorluğu zamanında görülmeyen bir hiyerarşiyi, otoriteyi meydana çıkarmıştır.

Seferberlik adına ülke içerisinde vesikalı uygulamaya geçilmiş, halk en temel gıda kaynaklarını bile temin edememe noktasına gelmiştir. İlaç gibi en zorunlu maddeler bile bulunamaz hale gelmiş, kahve ve aspirin karaborsaya düşmüştür (Başgil, 2008:98). Eroğul’un (2014:4) deyiimiyle vesikalı, sıkıyönetimli rejim halkı ezerek, karaborsadan nemalanan yeni bir zengin sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halk arasında sıkıyönetim ve vesikalı uygulamadan kaynaklanan bu gelir adaletsizliği kısa bir süre sonra iktidar için de bir sıkıntı teşkil etmiş ve istifçiliğin, vurgunculuğun ve savaşın çıkmasından kaynaklı olarak halkın içinde bulunduğu yokluğun, yoksunluğun önüne geçme adına Milli Korunma Yasası adlı fazlasıyla tartışılan bir yasayı uygulamaya geçirmişlerdir (Ahmad, 2010/2014:104). Bu yasaya göre devlet, ülkenin bütün üretim ve tüketim unsurlarına, hangi malın ne kadar üretileceğine, yatırımların hangi yönde yapılacağına karışır hale gelmiştir (Cem, 2014: 258). Milli Korunma Kanunu vasıtasıyla devlet tarım ürünlerinin fiyatını epeyce aşağıya çekmiş bu durum da köylü ve eşraf arasında büyük bir memnuniyetsizlik yaratmıştır (Cem, 2014: 260). İşçiler ve köylüler fazlasıyla çalışma yükümlülüğü üstlenmiş ve bunu düşük ücret karşılığında yapmak durumunda bırakılmıştır. Zorunlu çalışma yükümlülüğü iş kazalarını da beraberinde getirmiştir (Çavdar, 2013:428). Halkı yoksulluktan koruma adına düzenlenen bu kanun, amacının tam karşıtı bir sonuca sebebiyet vermiş, eşrafın ekonomik durumu sarsılmış, köylü daha da yoksullaşmış, karaborsa da önlenememiştir.

Karaborsadan kaynaklı olarak zenginleşen kesim ise iktidarın getirdiği Varlık Vergisi ile huzursuz edilmiştir. Varlık Vergisi'nin esas olarak ortaya çıkmasının sebebi savaş koşullarıyla birlikte karaborsadan ve istifçilikten faydalanan kesimin zenginleşmesini önlemektir ve en çok Gayrimüslimlerin ağır vergiler altında ezilmesini sağlamıştır. Keyfi uygulamaları nedeniyle Çavdar (2013:433) bu yasa'yı "talihsiz bir yasa" olarak tanımlamaktadır. Bu yasa nedeniyle yurt dışından da Türkiye'ye ciddi eleştiriler yöneltilmiştir. Bu vergi "dış ticaretin milli çıkarlara uygun işlemesi" amacıyla yürürlüğe konulan bir vergi olmasına rağmen 300 milyon liralık bir gelirin dışında, ekonomiye çok büyük bir katkı sağlayamamış (Cem, 2014: 260) ve ortaya koyduğu huzursuzluk Gayrimüslimlerle birlikte Türk burjuvazisini de derinden etkilemiştir (Zürcher, 2004/2014:305). Savaş esnasında istifçilik, vurgunculuk ve karaborsadan kaynaklı olarak zenginleşen Türk burjuvazisi, devletin katı vergi uygulamasından fazlasıyla rahatsız olmuş ve İnönü'nün çevresinden uzaklaşmaya başlamışlardır.

Refik Saydam'ın başbakanlığı esnasında ülkede uygulanan savaş ekonomisi esnasında, birincil tüketim ürünlerinin vesikaya bağlanması, Milli Korunma Yasası ve Varlık Vergisi nedeniyle köylünün, işçinin, gayrimüslimlerin ve burjuvazinin tepkisini çeken hükümet, Şükrü Saraçoğlu'nun başbakanlığı döneminde bu tepkilerin köklü bir muhalefete dönüşmesinden çekindikleri için ekonomide serbestleşmeye gitmiştir (Akşin, 2014:273). CHP, katı devletçi ve korumacı politikalarıyla ülke içerisinde bir sermaye birikmesini sağlamış ve bu nedenle aslında ticari ve endüstriyel bir burjuvazinin doğmasına yol açmıştır (Özbudun, 2011:29). Avcıoğlu (1969:276), bu dönemde dünyada hüküm süren bunalıma rağmen Türkiye'nin bütün borçlarını ödediğini hatta altın ve döviz rezervi bile yaptığını belirtir.

Türkiye ekonomik anlamda bir ferahlama yaşamasına rağmen, köylüler hala yoksuldur ve iktidardan şikâyetçidir. Bu nedenle CHP köylü kesimi rahatlatmak adına yine özellikle toplumun varlıklı kesimlerinden fazlasıyla tepki toplayan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu kanunun asıl amacı topraksız ya da az miktarda toprağa sahip olan köylülere hazineye ait olan ya da toprak sahiplerinin kamulaştırılmış arazilerini dağıtmak ve böylelikle topraksız olan köylüleri toprak sahibi yaparak o kesimin de sempatisini kazanmaktır (Sinan Yıldırım, 2015:542). Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu yoluyla toprak ürünlerinin yapay bir şekilde düşük fiyatlandırılması, büyük toprak sahiplerini CHP'ye karşı soğutmuştur (Zürcher, 2004/2014:305). Ağalık sistemini kaldırıp köylüleri de toprak sahibi

yapma adına çıkarılan Çiftçiyi Topraklandırma Yasası, birçok tartışmaya sahne olduğu gibi Demokrat Parti'nin de kuruluşunda önemli rol oynayan bir yasa olmuştur. Bu yasaya karşı çıkan milletvekillerinin çoğu sonrasında Demokrat Parti çatısının altında bir araya gelmişlerdir. Oldukça sert muhalefetler oluşmuş, CHP ile toprak sahipleri arasındaki bağ da kopmuştur (Çavdar, 2013:440). Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun çıkmasından sonra meclis "Dörtlü Takrir" önermesine sahne olmuştur. Bu önergede yer alan isimler Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü meclisinin kendilerine yeteri kadar demokratik bir ortam sağlamadığını bu nedenle anayasa üzerinde bazı değişikliklerin yapılmasının lazım geldiğini belirtmişlerdir (Çavdar, 2013:455).

1946 senesi hem birçok partinin kurulması açısından hem de ekonomik durumda yaşanan değişiklikler açısından Türkiye adına önemli bir sene olmuştur. 1930 senesinden beri devam eden kapalı ekonomik düzen 1946 senesinden itibaren ithalatın serbestleştiği, içe dönük iktisat politikalarının gevşediği, dış açıkların artmaya başladığı, dolayısıyla dışa bağımlılığın arttığı ve kronikleşmeye başladığı bir durum içerisine girmiştir (Boratav, 2015:96). Bu sene içerisinde 14 siyasi parti kurulmuş ve 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar liderliğinde kurulan Demokrat Parti bir anda halkın gözdesi haline gelmiştir (Kaynar, 2015:15).

Türkiye'nin kitleleri bir araya getiren ilk en önemli muhalefet partisi olan Demokrat Parti'nin bu kadar sevilmesi ve CHP iktidarının bu gidişatı anlayamaması, anladığı zaman da geç kalması tek bir nedene bağlı değildir. Bu nedenle öncelikle çok partili hayata geçişte CHP iktidarının tutum ve tavrının incelenmesi, sonrasında ise iki parti arasındaki gerilimin ve bu gerilimin kaynaklandığı sebeplerin ortaya konması gerekmektedir.

2.3. Çok partili Hayata Geçiş

Türkiye çok partili hayata geçmeyi 1946 senesine kadar iki kez denemiş ve bu denemelerde başarısız olmuştur. Başarısızlık için öne sürülen en büyük sebep halkın ve dönemsel koşulların çok partili bir hayata hazır olmamasıdır ve nitekim Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Fırka denemelerinin sonra tüm muhafazakâr kesimin bu partilerin arkasında toplanması ve hemen ardından patlak veren isyanlar dönemin iktidarını bu anlamda haklı çıkarmıştır. 1946 senesine gelindiğindeyse hem dönemsel koşulların, hem tek parti idaresinin çok partililiğe geçiş için koşulları oluşturdukları görülecektir. Tanilli

(2007:55;56) Demokrat Parti'nin doğuşunun çok az partiye nasip olacak olağanüstü koşullara denk geldiğini belirtir. Bu dönemde yoksul ama dünya ülkelerine karşı dik durabilmiş bir Türkiye portresi vardır, dışarıda faşizm yenilgiye uğramıştır, liberal bir sosyal devlet anlayışı yerleşmiştir. Bu dönemde dünya genelinde bir demokratikleşme hareketi başlamıştır ve bu hareket Türkiye'ye de sıçramış (Coşkun, 2014:133), bu hareketliliği fark eden İsmet İnönü “milli şef”ten beklenmeyecek bir şekilde çok partili hayatı kurma ve yaşatma konusunda çaba harcamıştır (Avcıoğlu, 1969:249).

Timur (2002:98), Türkiye’de çok partili hayatın bir demokratik devrim ya da halk hareketi sonucunda doğmadığını, aşamalı bir şekilde aynı Tanzimat Fermanı ve Meşrutiyet gibi ilan edildiğini belirtir. Demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi de buna uygun bir seyir izlemiştir. Tüm bu geç kalınlık esas olarak Cumhuriyet rejimi ile bağıntılıdır. Kökten değişikliklerle kurulan Cumhuriyetin ortaya çıkardığı söylemleri politikalar ve ideolojiler toplumun büyük bir kesimi tarafından desteklenmemiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın bitimine kadar bu konu ile ilgili çatışmalar, hak arayışları türlü baskılarla görmezden gelinmiş ve belli başlı kanunlarla çözüme ulaştırıldığı düşünülmüştür. Çok partili hayata geçiş ise Cumhuriyet’e karşı olan tüm muhalefetin Demokrat parti etrafında toplanmasına ve hoşgörülü bir ortamda oluşmayan siyasi zeminin sürekli olarak şiddet unsurlarına sahne olmasına sebebiyet vermiştir (Coşkun, 2014:133).

Eroğul (2014:81) Demokrat Parti’nin sınıfsal tabanını, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra ülkede iktidara tamamen sahip olmak adına halk hareketini kendilerine araç edinen asalak egemen sınıflar olarak tanımlamaktadır. Ancak, Demokrat Parti her ne kadar kırsal kesimden büyük bir oy sağlasa da, sadece köylü partisi ya da sadece liberalleri bir araya getiren bir parti olarak adlandırılmamalıdır (Özbudun, 2011:30). Bu parti döneminde toplumun en olmayacak kesimleri birbirlerine eklemlenmiş ve oy veren yelpazesi bu manada genişlemiştir. Bu nedenle Ağaoğlu (2016:55) Demokrat Parti’nin kuruluşunu, Cumhuriyet Halk Partisi’ne karşı köylü, işçi, esnaf, yeni fikir ve görüşlerin etkisi altında ki genç aydınlar ve Halk Partisi’nden çeşitli sebeplerle ayrılan aydınların ayaklanmasına bağlamaktadır. Kuruluşundan kısa bir süre sonra liberalizmin sözcüsü haline gelen Demokrat Parti, CHP yönetiminin aldığı kararlar nedeniyle huzursuz olan liberal aydınların ve iş adamlarının desteğini de kazanmıştır (Ahmad, 1995/2011: 128).

Demokrat Parti'nin halk tarafından böylesine bir sevgi görmesi ve sahiplenilmesi CHP'yi şaşkınlığa uğratmış ve iktidarda kalabilmek uğruna CHP kendisini halka sevdirecek taktikler denemeye başlamıştır. Toprak mahsulleri vergisini kaldırmış, işçi sigortaları kanununu yürürlüğe koymuş ve ekonomide liberalleşme politikalarını yürürlüğe koyarak Amerika'ya hoş görünmek için elinden geleni yapmıştır (Missouri savaş donanmasına yapılan şaşalı karşılama töreni gibi) (Eroğul, 2014:14). Bunun yanında yeni bir parti olmasına rağmen halk tarafından büyük takdir toplayan Demokrat Parti'ye seçimlerde şans vermemek için 1947 tarihinde yapılacak olan seçimin tarihini erkene seçerek, muhalefete seçim kampanyası için zaman bırakmamıştır.

21 Temmuz 1946 seçimleri “açık oy, kapalı tasnif” usulünün uygulanması nedeniyle oldukça olaylı ve baskılı geçmiştir (Ortaylı, 2014:144;148). Seçim sonuçları ne tam olarak CHP'yi ne de DP'yi memnun edebilmiştir. Özellikle kapalı tasnif esnasında oyların değiştirildiği şayiası halkın iktidara karşı daha sert bir tutum almasına ve sol kesimden sağ kesime büyük bir çoğunluğun DP'nin destekçisi haline gelmesine neden olmuştur. Özellikle DP içerisinde gençliği ile sivrilen eski CHP'li Menderes'e karşı halk arasında büyük bir sevgi oluşmaktadır. Aydemir (2014:212) tarafından “liderler ve iktidarlar tarihinde toprağı tanıyan ve onun dilinden anlayan ilk şef” olarak tanımlanan Menderes ilk olarak Serbest Fırka ile siyaset hayatına girmiş, sonrasında CHP'ye girerek sivrilmeye başlamıştır. Adnan Menderes'in politikaya girme sebebini arkadaşı Samet Ağaoğlu (2016:25), köylünün ekonomik ve sosyal şartlarında gördüğü geriliğe bağlamaktadır. Menderes bu durumun çözümünü toprak veriminin arttırılmasında, daha teknik bir ziraatte ve kooperatifçiliğin gelişiminde görmektedir. Menderes'in halk tarafından bu kadar çok sevilmesinde de toprağı iyi bilmesi ve halkla kaynaşabilmesinin etkisi büyüktür. Aydemir'e (2011:69) göre, Cumhuriyet Halk Partisi Adnan Menderes'in halk tarafından fazlasıyla sevilmesine ve sahiplenmesine gereken önemi vermemiş ve bu nedenle seçimlerde büyük bir hüsrana karşılaşmıştır. 1946-1950 yılları arasında DP herhangi bir ideolojik kampanya yürütmemiş, daha çok demokrasi ve kişi hürriyetleri söylemleri üzerinden destek görmüştür. Bu anlamda ön plana çıkan sloganları “Yeter, söz milletindir!” cümlesi olmuştur (Özbudun, 2011:36).

“Yeter, söz milletindir!” sloganı, belki de Demokrat Parti'nin iktidara gitme yolunda attığı en önemli adımlardan birisidir. Çünkü bu sloganla birlikte halk aslında demokrasi adında bir yönetim biçimine sahip olduğunu anlamış ve uzun yıllar boyunca hüküm süren tek parti idaresinin dışında da yeni bir hükümet görebilme şansının olduğunu fark etmiştir.

Demokrat Parti, halkın sadece bir değişim uğruna tutunacağı bir dal görevi üstlenmemiştir; aksine ülke içerisindeki kitleleri bir araya getirebilmiş ve soldan sağa, yoksuldan zengine, köylüden memura her kesime seslenebilmiştir. Bu nedenle CHP'leşmeye başlayan bir DP'den söz etmeden önce, kuruluş aşamasında ve iktidarının ilk yıllarında CHP'den bir fark ortaya koyabilen DP'yi ve hangi noktalarda CHP'den farklılaşarak halkın sempatisini kazandığını ayırt etmek önemlidir.

2.4. Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi Arasındaki Temel Farklar

CHP yönetimi iktidara gelmesinden günümüze kadar ülkenin rejim değişikliğinden sorumlu tutulmuş ve halkla gerekli olan yakınlığı sağlayamamıştır. Kaynar'ın (2015:26) erken Cumhuriyet politikalarının ürünü olarak tanımladığı CHP, bu dönemin ağırlığını sürekli omuzlarında taşımış ve yeni bir rejim kurmanın yarattığı gerginlik sürekli olarak CHP'ye bir yük olmuştur. Varel (2015:211) de CHP'li olmanın bir kimlik olduğunu söyler ve mevcut durumda ülkeyi yöneten siyasilere eklemlendiğini, bağımsız bir parti şeklinde kurulup sonradan siyasi iktidarı ele geçiren bir örgüt olmadığını belirtir. Bu konuda Aydemir (2014:91) de CHP'nin, 1908 öncesinden başlayarak Demokrat Parti'ye kadar görülen tüm partilerde olduğu gibi, kendi tarihini yazamadığını belirtir. Keza CHP Atatürk'le özdeşleştirilen bir parti olmasına rağmen onun sözleri, demeçleri, nutku CHP'nin tarihi olarak ele alınmamalıdır. CHP'nin örgütsel yapısı zayıftır ve kağıt üzerinde kalmıştır; bu nedenle CHP devlete şekil veren bir parti olmaktan ziyade devletin şekil verdiği bir oluşum olarak düşünölmelidir (Kaynar, 2015:26).

CHP'nin halk kesimlerince desteklenmemesinin birçok sebebi vardır. Bunlardan en önemlisi partinin yıllar boyunca dayanağını askerden ve bürokratlardan alan bir kadro partisi olarak kalması, bütün kesimlere seslenmektense sadece elit kesimlerce desteklenmesidir. CHP tek parti dönemi boyunca sosyal temelini genişletmeye çalışmamış, köylü ve işçi sınıfını sürekli es geçmiştir. Bununla birlikte savaş döneminin getirdiğı ekonomik bunalım nedeniyle de oldukça otoriter bir yapıya bürünmüş ve köylülerin hoşnutsuzluğunu artırmıştır. Köylüler CHP yönetimini "vergi tahsildarı ve jandarma" ile eşit görür hale gelmiştir (Karatepe, 2001:46). Bu noktada köylülerin bir haklılık payı da vardır, çünkü kırsal kesimlerde hükümetin ve ağa sömürsünün artması nedeniyle köylü kesimi sürekli artan bir yoksulluk içerisinde bırakılmıştır. Yol vergisi nedeniyle beli bükölen köylüler, bu vergiyi ödeyemedikleri zamanlarda yol yapımında borçları karşılığında çalıştırılmışlar,

jandarmadan türlü sebepler üzerinde şiddetli baskı görmüşlerdir. İşçilere ve memurlara özlük hakları verilmemiş, tüccar ve sanayicilerden oluşan burjuvazi de yönetimin çıkardığı Milli Korunma Yasası, Varlık Vergisi gibi uygulamalardan dolayı huzursuzluk içinde bırakılmıştır (Çavdar, 2013:17). Tüm bu sıkıntılarda CHP'nin asker ve bürokrat kökenli olmasının ve toplumda oluşabilecek herhangi bir muhalefete karşı partinin kurucusu olan Atatürk'ün desteğinden kaynaklı olarak bir umursamazlık havasına bürünmelerinin payı oldukça büyüktür.

Bir lider olarak İsmet İnönü'nün de halkın aradığı bir karakter olmadığı söylenebilir. İnönü her zaman Atatürk'ten sonra “milli şef”liğe soyunan, bir milleti yönetmek için gerekli olan karizmaya ve anlayışa sahip olmayan bir lider olarak görülmüştür. Aslında İnönü'nün en büyük talihsizliği cumhurbaşkanlığının İkinci Dünya Savaşı'na denk gelmesi olmuştur. Sertel (2001:207), İsmet İnönü'yü her ne kadar Türkiye'yi İkinci Dünya Savaşı'ndan uzak tutabilse de, ülkeyi yıkıntıya uğratmakla itham etmektedir. Bu dönemdeki büyük baskılara rağmen Türkiye'nin tarafsızlığını korumayı başaran İnönü, bu tarafsızlığı koruma adına, haklı veya haksız olarak, yürüttüğü siyasi politikalar nedeniyle büyük bir kesim tarafından eleştirilmiştir (Ahmad, 1995/2011:128).

İnönü'nün önderliği ve “milli şefliği” esnasında CHP “geleneksel kesimleri susturmak ve dindar kesimin üzerinde baskı kurmak” amacıyla bir tek parti ideolojisi geliştirmiş ve bunu baskılı bir yönetimle uygulamışlar (Karatepe, 2001:52), ve bu nedenle muhafazakar kesime bir türlü ulaşamamışlardır. Çok partili hayata geçişle birlikte seçmen kitlesinde büyük bir düşüş olduğunu “nihayet” gözlemleyen parti, dine karşı olan tutumunda büyük değişikliklere gitmiş ve 1947 senesinden itibaren dini konulara daha hoşgörülü yaklaşmaya başlamıştır. Okullara seçimlik din dersleri konulmuş, vaiz yetiştirme kursları açılmış, Ankara Üniversitesi'nde İlahiyat Fakültesi kurulmuş, 1949 senesi itibariyle türbelerin yeniden açılmasına izin verilmiştir (Zürcher, 2004/2014:339).

Çok farklı bir imaj çizilse de aslında ideolojik açıdan CHP ve DP arasında çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Demokrat Parti'yi kuran dört isim zaten CHP'den ayrılarak bu partiyi kurmuşlar ve Aydemir'in (2014:150) deyiimiyle “Halk Partisinden, yalnız kadrosunu değil, programını da aktarmış”lardır. 1945 senesinden sonra liberalizme, dinsel popülizme, sol karşıtlığına ve dış politikada Amerikan bağımlılığına yönelen CHP bir “geçiş” ortamı oluşturarak DP'nin önünü açmış (Kaçmazoğlu, 2012:14) ve aynı ideolojik ve

siyasal kökten gelmiş olmaları, Türkiye'nin tek partili hayattan çok partili hayata geçişini sorunsuz bir şekilde atlatmasındaki en büyük faktör olmuştur (Özbudun, 2011:34).

Ancak iki parti arasındaki en büyük gerilim parti liderlerinin siyasal ve ideolojik tutumundan kaynaklanmıştır. İsmet İnönü ve Celal Bayar arasında yaşanan gerginliğin temeli 1930'lu yıllarda atılmıştır. Bu gerginliğin asıl sebebinin Çavdar (2013:377) ekonomi politikasındaki yaklaşımlara bağlamaktadır. Bir tarafta ekonomide liberalleşmeyi savunan, "İş Bankası" gibi özel kesimlere seslenen Celal Bayar özelleşmeyi savunanları temsil ederken, diğer tarafta devlet korumacılığını savunan İsmet İnönü daha radikal kesimlere seslenmektedir. Partinin son döneminde liberalleşmeye dair attığı adımlar, zaten dünya genelinde yayılan bir liberalleşmenin Türkiye'ye sıçraması olmuş ve partinin içine sindirerek aldığı bir karar değil "iktidarı kaybetmeme" uğruna göze aldığı bir değişimdir.

İki parti arasındaki bu özelleşmeci/devletçi fark, Köy Enstitüleri düşüncesi ile daha net anlaşılacaktır. Köy Enstitüleri esas olarak Atatürk döneminde Köy Okullarının açılması ve askerlerden yetiştirilen öğretmenlerin bu köylerde hocalık yapmasıyla başlamış, İnönü döneminde ise enstitü haline getirilerek yaygınlaştırılmıştır. Her ne kadar köylülerin bilinçlenmesi ve okuryazarlık oranının artması düşünülse de enstitüler toplumun önemli bir kısmı tarafından eleştirilmişlerdir. Bu eleştirinin esas sebebi Mert'e (2007:25) göre, CHP'nin bu enstitüler yoluyla köylülerin bilinçlenmelerini sağlaması ancak ekonomik durumlarına dair bir vaatte bulunmamasıdır. Köylü tarım ürünlerine dair aldığı derslerle "sadece köylü kalacağı" bir yola girmektedir. Oysaki Demokrat Parti kurulduğu günden itibaren "her mahallede bir milyoner yaratma" idealini ortaya koymuş ve CHP'nin devletçiliğine karşı liberal bir cennet vaadi sunmuştur.

DP'nin desteklenmesinin tek sebebi bu "milyonerlik ve refah" vaadi değildir. Demokrat Partili milletvekillerinin daha genç olmaları, seçim bölgeleriyle daha köklü ilişkileri olmaları, ticaretin içinden gelmeleri halkın bu kişilere daha fazla yakınlık kurmasını sağlamıştır. CHP'yle olan en büyük farklılık ise bu milletvekilleri arasında asker-bürokrat sınıftan neredeyse hiç kimsenin olmamasıdır (Zürcher, 2004/2014:323). CHP daha çok katı, kalıplaşmış bir görünüm sergilerken, DP daha dinamik bir görünüm sergilemektedir (Avcıoğlu, 1969:253;254). Tüm bunların yanında esas olarak halk CHP dönemindeki baskılardan yılmıştır ve yeni bir arayış içerisindedir, bu aşamada da DP sahneye çıkmış ve halkın bu ihtiyacını iyi anlayarak ona cevap verebilmiştir.

İktidar olmaya giden yolda DP'nin attığı bu adımlar ve muhalif olmalarından ötürü birçok kesime sığınılacak bir liman olduğu güvenini vermesi halka umut vermiş ve ülke DP'nin iktidara gelmesi ile büyük bir değişime kapılmıştır. CHP'den farklı olarak DP'nin özelleşmeye, ekonomiye, siyasiler için küçük sayılan ancak halk için fazlasıyla büyük sorunlara temas etmesi, ilerleyen yıllarda halkın sürekli olarak merkez-sağ görüşteki partilere yakınlık duymasına ve CHP'yi değiştirmeyecek bir şekilde “elit, yukarıdan bakan” bir konuma yerleştirmesine sebep olacaktır.

2.5. 1950'li yıllar

Türkiye'nin demokrasi serüveni adına bir dönüm noktası sayılacak 1950'li yıllar, dünya genelinde de büyük değişimlere sahne olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir kırılma yaşanan dengeler, bloklaşmalar üzerinden bir değişime uğramış, liberalizm ve komünizm yükselen iki güç olarak tüm ülkeleri etkisi altına almaya başlamıştır. Türkiye de bu dönemde liberal politikalarla yana bir tavır almış ve halkın büyük desteğiyle iktidara gelen Demokrat Parti liberalizmle başlayan iktidar yıllarını faşizme kadar uzanacak bir baskı ortamıyla noktalamıştır. Bu bölümde dünyada yaşanan siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmelere bağlı olarak Demokrat Parti'nin iktidara gelişi, on yıllık iktidar süresi boyunca Türkiye'de yaşanan gelişmeler ana hatlarıyla ortaya konmaya çalışılacak ve Batılılaşma, antikomünizm ve antifaşizm ideolojileri bağlamında genel bir çerçeve oluşturulacaktır.

Öncelikle Demokrat Parti'nin -esas olarak yola çıkış amaçlarında böyle bir politikadan söz etmeseler de- iktidar olduğu dönem boyunca kendisine bir çizgi olarak belirlediği merkez sağ politikadan ve bu politikanın ideolojisinden bahsetmekte fayda vardır. Merkez sağ siyaset ortalama vatandaşa seslenir ve mevcut düzenin devamı için çalışır, genellikle pratik ve yerli konularla ilgilenir. Geliştirdikleri romantik imajlarla da toplumun büyük bir kesimini hedefler, hayaller çerçevesinde halkı etrafında toplar ve iktidarının devamlılığını bu kesim ile güçlendirir. Bu nedenle aydınların ilgisini çekebilmesi oldukça zordur ve bu kesim merkez sağ partilere karşı sürekli muhalefet içerisinde yer almıştır (Mert, 2007:39). Kerestecioğlu (2014:29), Türkiye'de merkez sağ düşüncenin “farklı söylemlerin hegemonya mücadelesine bağlı olarak geliştiğini” söyler ve bu düşüncenin “milliyetçi, mukaddesatçı, kalkınmacı, milli iradeci, liberal” akımlardan beslendiğini belirtir. Tamamıyla bir merkez-sağ parti özelliği gösteren DP ise bu noktada, özellikle iktidara

geldiği yıllar itibariyle farklılaşmaktadır. Seneler boyunca iktidara gelemeyen muhafazakar kesim, uzun yıllar muhalefette kalmanın acısını iyi anlamış ve bu nedenle ülkenin sol ağırlıklı aydın kesiminin isteklerini de sahiplenmiştir. Bu nedenle DP'nin iktidara gelme aşamasında etrafında oluşturduğu seçmen kitlesi, sonrasında merkez-sağ partilerin etrafında şekillenen seçmen kitlesinden farklılık göstermiş ve halkın yönelimlerine dair genel bir çerçeve içerisinde kalmıştır.

Osmanlı İmparatorluğundan 1950'li yıllara kadar bürokratlar tarafından fazla seçenek bırakılmayarak yönetilen Türkiye, 14 Mayıs 1950 seçimlerine gelindiğinde eline geçen fırsatı değerlendirerek ve halkın büyük bir katılımı sağlanarak oy kullanmış ve neticesinde Demokrat Parti oyların %55,2'sini kazanmış ve meclisteki 416 sandalyeyi garantilemiştir (Kaynar, 2015:18). Böylelikle siyasetin seçkinlerin tekelinden çıkarak, topluma mal edildiği yeni bir dönem başlamıştır (Keyder, 2014:147). Ağaoğlu'nun (2016:43) söylemiyle Celal Bayar'ın "siyasi kişiliği ve soğukkanlı vakarı" ile Adnan Menderes'in "zarif tevazuu demokrasi ideali" bu dönemin başlayabilmesindeki en önemli unsurlar olmuşlardır. 22 Mayıs'ta toplanan ilk meclis Refik Koraltan'ı meclis başkanlığına, Celal Bayar'ı da cumhurbaşkanlığı görevine getirmiştir. Adnan Menderes de ilk Demokrat Parti hükümetini kurma görevini üstlenmiştir (Eroğul, 2014:71).

Demokrat Parti'nin halkın büyük bir çoğunluğunun oyunu toplayarak iktidara gelmesi büyük bir demokrasi zaferi olarak kutlanmıştır. Bu aşamada CHP'nin uğradığı hayal kırıklığının oldukça büyük olduğu söylenebilir. Çünkü, uzun yıllar boyunca iktidarını sürdüren ve neredeyse devletle özdeşleşmiş olan CHP, plansız programsız bir halde, daha öncesinde her şekilde görmezden geldiği muhalefet konumuna geçmek zorunda kalmıştır. 1950 seçimlerinin ortaya çıkardığı iktidar değişikliği, aslında büyük bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorun Demokrat Parti'nin iktidara, Cumhuriyet Halk Partisi'nin de muhalefete hazır olmamasıdır. Böylelikle iki parti arasında sonu gelmeyen çatışmalar başlamış ve birbirinin siyasi duruşunu kabullenemeyen bu iki parti ülkenin siyasi düzenini sürekli olarak tetikte tutmuşlardır (Aydemir, 2014:135).

Aydemir (2011:480), 1950 seçimlerinin halk ile iktidar arasında yaşanan bütün dargınlıkları, kırgınlıkları, kini, nefreti ön plana çıkardığına değinir. Bu nedenle 1950 seçimlerine yoğun bir katılım olmuş, bütün halk sınıfları harekete geçmiştir. Bunun nedenini de Aydemir Demokrat Partili vekillerin siyaseti halka mal etme başarılarına bağlar. Partinin

1950 seçimlerinde kazandığı bu büyük başarı, halka yönelişin genişlemesini sağlamıştır. Ancak Demokrat Parti kuruluş aşamasında özgürlükler ve bireysel hürriyetler yani liberal öğelerden sıkça faydalansa da bu tutumunu iktidara geldikten sonra muhafaza edememiş ve kendisini destekleyen kesimin isteklerine yönelmek durumunda kalmıştır. Bu durumdan rahatsız olan kesim partiden ayrılarak Hürriyet Partisi'ni kurmuşlar, sonrasında da partiye yeteri kadar kişi çekememeleri nedeniyle CHP ile birleşmişlerdir (Mert, 2007:53).

DP ile CHP ilişkilerine bakıldığı zaman ise, iki partinin de oldukça gergin bir hava içerisinde yer aldığı görülecektir. İki parti de, DP'nin iktidar olduğu dönem boyunca çok az bir araya gelmişler, hatta Bayar ve İnönü bu on senelik zaman dilimi içerisinde sadece bir defa buluşmuşlar, bu durum da siyasi, ekonomik, kültürel mevzuların büyük çatışmalara dönüşmesine sebebiyet vermiştir (Aydemir, 2014:229). Zürcher (2004/2014:324) bu durumun sebebini Demokratların CHP'den devraldıkları bürokrasiye ve orduya güvenmemelerine ve bu nedenle bu sınıfları kendi denetimleri altına almaya çalıştıklarına bağlamaktadır. Özgürlük ve bireysel hürriyet söylemleriyle yola çıkan Demokrat Parti, iktidarı eline aldıktan sonra tüm bu söylemleri bir kenara atarak tek parti döneminde yaşanandan bile daha fazla baskı uygulamaya girişmiştir. Bu baskılardan en fazla payını alanlar basın, muhalefet ve azınlıklar olmuştur (Coşkun, 2014:135).

Aydemir'in (2011:148;149) belirttiğine mahalli liderlerin milletvekilleri ile içli dışlı hale gelmeleri, CHP'ye yönelik tasfiye girişimi istekleri ve bu partiyi destekleyenlere yönelik oluşan küçümseme hisleri yeni bir akımı ortaya çıkarmıştır. Demokrat Parti iktidara gelir gelmez ilk olarak CHP döneminde yapılan dini kısıtlamaları gevşetmiştir. Arapça ezan tekrar yasal hale gelmiş, din eğitimi genişletilmiş, imam hatip okulları çoğaltılmış, cami inşaatları artmış ve dini yayınların satışlarına yeniden izin verilmiştir. Halkın büyük çoğunluğunun da istekleri bu yönde olduğu için tüm bu gevşetmeler hemen benimsenmiştir (Zürcher, 2004/2014:339;340). Seçimlerde büyük destek gördüğü işçileri de unutmayan parti 1952 senesinde ilk kez ulusal düzeyde bir birliği sağlayarak Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) oluşturmuştur (Koçak, 2015:74).

Ancak tüm bu değişiklikler sadece belirli kesimlere yönelik hareketlerdir ve esas olarak halkın ekonominin düzelmesine ihtiyacı vardır. Böylelikle DP iktidara gelirken sözünü verdiği "her mahallede bir milyoner yaratma ve ülkeyi küçük Amerika hali getirme idealini gerçekleştirmek için ekonomik alanda büyük değişikliklere gitmiştir. Demokrat

Parti döneminde köklü iktisadi gidilmesinin en önemli sebeplerinden birisi, meclisteki milletvekillerinin dinamik ve çeşitli yapısıdır. Taşradan gelen ve mahalli tabana sahip milletvekillerinin çoğunlukta olması tarım alanında daha dikkat çekici atılımların yapılmasını sağlamıştır (Keyder, 2014:159). 1950 senesinde Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuş ve yerli bankalar ve sanayiciler bu bankaya yönlendirilerek sanayiye canlandırmak için uğraşmıştır. Tarım alanında gelişme sağlamak adına ilk olarak doğrudan ekilebilir tarım alanını genişletilmiş, devletin elindeki toprağın önemli bir kısmı köylülere dağıtılmış, boş topraklar da işleme dâhil olmuş ve meralar da ekim alanı kapsamına girmiştir. Bunun yanında gizli işsiz nüfus, bu yeni tarım alanlarına istihdam edilmiş ve işsizlik oranı nispeten azaltılmıştır. Fakat partinin en önemli atılımı tarımda makineleşmeye gitmek olmuştur. Traktör sayısı on kat arttırılmış, mibzer, biçer-döver ve benzeri alet edevatlar ithal edilmiş ve Ziraat Bankası'nın basit bir kredi uygulamasıyla köylülere dağıtılmıştır. Ancak tarım alanındaki bu yenilikler bir sorun yaratmış ve sonraki yıllarda Türkiye için büyük bir sorun teşkil edecek olan köyden kente göç dalgası başlatmıştır. Göç olgusu Demokrat Parti döneminin en önemli uğraş alanlarından birisi olmuş, her ne kadar etkileri o dönemde çok fazla hissedilmese de sonraki dönemlerde durumun çarpık kentleşme, işsizlik şeklinde sonuçlanması nedeniyle büyük bir sorun teşkil etmiştir. 1945-1950 döneminde köyden kente göç eden kişi sayısı 214.000 iken, 1950-1955 yılları arasında bu sayı 904.000'e ulaşmış ve sonrasında da aynı miktarda artarak devam etmiştir (M. Hakan Koçak, 2015:71). Tüm bu göç olaylarında tarımda makineleşmeye gidilmesinden ötürü insan emeğine olan ihtiyacın azalması ve neticesinde yaşanan işsizlik gösterilebilir. Bir başka unsur olarak köylü kesimin "belki şehirde iş buluruz ve milyoner oluruz" umudu da göç olgusunun bir başka boyutu olarak öne çıkmaktadır.

Her ne kadar tarımda makineleşme uzun vadede işsizliğe, göçe ve yoksulluğa sebebiyet verse de kısa vadede köylünün yüzünü güldürmüştür. Yine ürünlerin nakli ve korunması için yeni uygulamalara gidilmiş, depolama alanları arttırılmıştır. Tek parti döneminde oldukça düşük tutulan ve köylünün tepkisini çeken tarımsal fiyatlar yükseltilmiş ve köylünün o dönem içerisinde refahı temin edilmiştir (Eroğul, 2014:132).

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan önemli bir altın birikimi ve geniş dış kredi olanaklarıyla çıkması, Demokrat Parti'nin hızlı atılımlarında büyük bir rol oynamıştır (Kirby, 1962/2015:493). Bu anlamda bu dönemde elde edilen başarılar sadece bu partinin değil CHP'nin de bir başarısı olarak görülmelidir. Yabancı sermayenin Türkiye'ye gelişi de

bu nedenle sadece Demokrat Parti'nin bir uğraş alanı olarak ele alınmamalıdır. Çavdar (2013:355), böylesi bir düşüncesinin tarihin saptırılmasına yönelik bir çaba olduğunu söyler. Ona göre bu hususta DP kadar CHP'nin de sorumlulukları vardır. Küçük (2007a:207) de yabancı sermayenin önemli bir politika haline gelmesinin CHP zamanına rastlayan 1947 senesine ait bir gelişme olduğunu vurgular. 1 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilen Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile de yabancı sermayeye kolaylık sağlanarak turizm, enerji, sanayi ve benzeri mecralarda yabancı ülkeler için bir yatırım alanı oluşturulmuştur. 1946-1953 seneleri arasındaki ekonomik durumu Boratav (2015:108), tüm sosyal grupların durumlarının ve yaşam koşullarının düzeldiği, reel gelirlerinin arttığı; buna karşılık ücretli-maaşlı grupların göreceli durumlarının gerilediği; genel olarak mülk gelirlerinin ve özellikle ticaret sermayesinin milli hasıladan paylarının arttığı; geniş köylü kitlelerinin ise fiyat hareketleri nedeniyle bozulan bölüşüm ilişkilerini, üretim dinamizmi içinde fazlasıyla telafi edebildikleri bir dönem” olarak tanımlar.

DP'nin ilk dönemindeki değişiklikler bunlarla sınırlı değildir. CHP döneminde yapılmaya çalışılan partiyi Atatürk'le özdeşleştirme hareketi amacına ulaşmış ve DP iktidara geldiği andan itibaren muhalefetten iktidara gelmek halk için CHP'yi Atatürk üzerinden “yaralamak”la aynı anlama gelir olmuştur. Bu dönemde Atatürk aleyhine hareketler hızlanmış ve şeyh olduğunu iddia eden kişiler Atatürk devrimlerini suçlamaya başlamışlar, Atatürk'ün heykelleri ve büstleri çekiç ve baltalarla parçalanmıştır (Öymen, 2008:168). Eroğul'un (2014:119) Atatürkçülüğünü “biçimsel bir politika” olarak tanımladığı DP bir yandan Atatürk karşıtı hareketlere göz yumarken, bir yandan da neredeyse bütün söylemlerinde Atatürkçü olduğuna değinmiştir. Bu dönemde Atatürk ile ilgili iki gelişme yaşanmıştır. Atatürk'ün hatırasına veya heykellerine saldıranlara 25 Temmuz 1951 tarihli Atatürk kanunu ile cezai yaptırımlar uygun görülmüş ve Atatürk'ün mezarı için Anıtkabir tamamlanarak naaşı buraya defnedilmiştir. Bunun yanında Atatürk'ün bıraktığı bir değer olan ve Kirby'nin (1962/2015:103), “Köycülük Cemiyeti”nin devamı olduğunu söylediği Halkevleri CHP ile ilişkilendirilerek 1953 tarihinde kapatılmıştır. Böylelikle bir yandan Atatürk heykelleri korunurken, bir yandan da halk arasından düşünce ve kültür birliğini sağlama amacıyla açılan Halkevleri kapatılmakta ve muhafazakâr kesimin istekleri buna göre değerlendirilmektedir.

Muhalefete yönelik ilk baskı ise, *Ulus* Gazetesinde yazdığı “Gözü Kapalı Oy Verme” başlıklı yazısı nedeniyle hakkında kovuşturma açılan CHP milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın’ın milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması olmuştur (Eroğul, 2014: 113). Bu olayın ardından ise CHP’nin elindeki mallara yönelik bir tartışma yaratılmış ve öncelikle CHP’lilerin elindeki gayrimenkuller alınmış, sonrasında ise parti mallarına el konulmuştur. Böylelikle partinin iktidara gelirken oluşturduğu olumlu ve ılımlı hava gerginleşmeye başlamış ve CHP ile ortak bir paydada buluşma hayali sona ermiştir.

Bu dönemde dünyada yaşanan gelişmeler de Türkiye için büyük önem teşkil etmektedir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Aydemir’in (2014:248) tabiriyle bütün dünya ülkeleri için bir “kıvılcık çağı” başlamış, ekonomik bunalımda bir çözülme olmuştur. Ancak ekonomideki bu rahatlama siyasette gerçekleşmemiş, dünyadaki kamplaşma daha belirgin hale gelmiştir. Sovyetlerle Doğu Avrupa’daki halk cumhuriyetleri; Polonya, Macaristan, Arnavutluk, Çekoslovakya, Yugoslavya (daha sonra yansız bir tavır almıştır), Doğu Almanya, Bulgaristan bir blok oluşturmuşlar, bu bloklaşmaya karşı Atlantik İttifakı (NATO) oluşturulmuştur. Karşılığında Sosyalist blok da Varşova Pakti’ni kurmuştur (Çavdar, 2013:34). Tüm bunların yanında dünya genelinde hüküm süren Soğuk Savaş evresi de Türkiye’ye yansımış, Örnek’in (2015:30) belirttiği gibi ülkede Soğuk Savaş Batı’ya kıyasla çok daha erken başlamış ve etkileri nedeniyle daha geç bitmiştir.

Demokrat Parti de dünyada yaşanan bu gelişmeleri Türkiye lehine çevirmek için uğraşmış ve bunun için birçok taviz vermek durumunda kalmıştır. Demokrat Parti’nin iktidara gelişinden sonraki dış politika adımlarını, CHP’nin uzlaşımçı politikasından uzaklaşması nedeniyle Tanilli (2007:59) bir sapma olarak değerlendirir. Bu dönemde DP para beklentisi ve antikomünist düşüncelerle Kore’ye asker göndermiş, sonrasında da buna ödül olarak 1952 senesinde NATO’ya alınmıştır. Demokrat Parti’nin Kore’ye asker gönderme kararında en çok sorgulanan nokta bu kararı alırken ne TBMM’ye, ne bir yasaya, ne de Bakanlar Kurulu Kararı’na danışmasıdır. Bu konuda resmi gazetede yayınlanmış herhangi bir Bakanlar Kurulu Kararı mevcut değildir. Kaynar’ın (2015:22) belirttiği gibi “alınan karar sadece Adnan Menderes’in siyasi açıklamaları, Bakanlar Kurulu’nun *irade beyanı* mahiyetini taşıyordu”. Partinin kararı oldukça tartışılrsa da, Tuğgeneral Tahsin Yazıcı komutasında 4.500 asker Kore’ye gönderilmiş, savaş sonuna doğru bu sayı 5.560’a kadar çıkmıştır. Savaş sonunda Türkiye 721 şehit, 2.000’den fazla yaralı, 163 kayıp, 244 esir vermiştir (Kaynar, 2015:24). İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sırasında başlayan

propaganda taktikleri ilk olarak Kore Savaşı sırasında sistemli bir şekilde uygulanmıştır. Basın, radyo ve sinema bu dönemde daha öncesinde rastlanmayan bir propaganda kalkışmasının içine girmiştir (Öztan, 2014b:100). Kore Savaşı'na katılmada iktidarın asıl amacı Batılı ülkelere bağılıklarını kabul ettirmektir. 27 Temmuz 1953 tarihinde son bulan savaşın sonucunda Türkiye de bir "kan bedeli" ödemiş ve neticesinde Atlantik Paketi'na girmeyi başarmıştır (Eroğul, 2014:105). Türk askerlerinin Kore'ye gönderilmesi halk arasında ilk olarak anlamlandırılmasa da yapılan propagandalar ve basında sürekli olarak yer verilen kahramanlık hikâyeleri nedeniyle ülke durumu kabullenmiş ve Demokrat Parti'yi bağrına basmıştır.

Demokrat Parti'nin dış politikayı istikrarlı tutma adına iç politikada uyguladığı yöntemlere bakıldığı zaman ise çelişkili bir durumun ortaya çıktığı görülecektir. Gerger (1999:64), iktidarı devralan Demokrat Parti'nin gerçekleştirmek üzere dört görevi kendisine amaç edindiğini belirtir. Bu görevler ülkeye serbest piyasa koşullarını yerleştirmek, dış ticarete serbestliği sağlamak, dış yardımı ve yabancı sermaye yatırımlarını bir kalkınma projesi haline getirmek ve ABD 'nin öngördüğü Soğuk Savaş politikasını uygulamaktır. Ancak hükümetin liberal politikaları savunmasına ve devletçiliğin karşısında olduğunu belirtmesine rağmen, en fazla kamu yatırımı da bu partinin iktidar olduğu yıllarda gerçekleştirilmiştir (Çavdar, 2013:58). Tüm bu eylemleri gerçekleştirirken de Batı'nın esas olarak Türkiye'den beklediği demokratikleşme sürecini sekteye uğratmış, bu dönemde de siyaset şiddetle iç içe olmuş, muhalefetle türlü çatışmalar içerisine girilmiş ve karşılıklı masaya oturulamamış, çoğulculuk ise topluma yerleştirilememiştir (Coşkun, 2014:129).

DP muhalefetle türlü türlü tartışmalar içine girse de yine de 1954 senesine kadar demokratik ve hoşgörülü bir ortam sağlamayı başarmış ve ekonomide yaşanan iyileşmelerin de etkisiyle 2 Mayıs tarihinde yapılan seçimlerde büyük bir başarı elde etmiştir. Seçimlerde katılım oranı %88', bulmuş ve Demokrat Parti %56,61, CHP ise %34,78 oranında oy almışlardır (Eroğul, 2014:129;130). Bu seçimlerde elde edilen başarının en önemli faktörü halkın ekonomik anlamda bir refaha ulaşmasıdır, partinin iktidar dönemindeki ilk yıllarında milli gelir %15 oranında artmış, sonrasında bu oran %38,9'a kadar çıkmıştır (Eroğul, 2014:131).

Bu seçimlerde partinin elde ettiği başarı, büyük bir zafer sarhoşluğuna dönüşmüş ve bu döneme kadar oluşturulan demokratik ve hoşgörülü ortamın temelleri sallanmaya

başlamıştır. Seçimlerin getirdiği rahatlamayla DP, muhalefete, üniversite ve basın kurumlarına karşı antidemokratik yasalar çıkarmış, kuruluşundan beri partiyi destekleyen liberal aydınlar da bu yasalar nedeniyle bir bocalama dönemine girmişlerdir. Çünkü özgürlük ve hürriyet vaatleriyle iktidara gelen parti artık bu ilkelerin sözcülüğünü yapamaz duruma gelmiştir (Ahmad, 1995/2011:136). Seçimlerden sonra parti hem siyasi hem de ekonomik anlamda geri adımlar atmış, liberalleşme vaatlerinin yerini devletçilik politikalarına bırakmaya başlamıştır. Bu durumun en önemli sebebi ise hem dünyada tekrar etkisini göstermeye başlayan ekonomik bunalımdır, hem de iktidarın geliştirdiği baskı ortamı nedeniyle aydınların ve ordunun hükümetten soğumasıdır (Zürcher, 2004/2014:327). Baskı ortamı sadece halkla ve muhalefetle sınırlı kalmamıştır, aslında iktidar da büyük bir baskı altındadır; çünkü o zamana kadar çeşitli olan seçmen kitlesi yerini muhafazakâr, sabit bir kitleye bırakmaya başlamış, partinin bir sonraki seçimlerde muhalefete karşı iktidar olabileme şansı sallantıya girmiştir.

1954 seçimlerinden sonra partinin yaptığı ilk iş, seçimde oy toplayamadıkları Kırşehir ilini ilçe haline getirmek olmuştur. Kırşehir halkı Osman Bölükbaşı'nın kuruculuğunu yaptığı Millet Partisini ve partinin kapanmasından sonra da Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni desteklemiştir ve böylelikle Menderes'in tepkisini çekmiştir. Yine benzer bir şekilde Kırşehir'in ilçe haline gelmeden on beş gün önce Malatya ili de İnönü'ye verilen oylar nedeniyle böylesi bir cezaya çarptırılmış, ancak ilçeye dönüştürülmek yerine Adıyaman ve Malatya olmak üzere ikiye bölünmekle yetinilmiştir (Eroğul, 2014:153;154). Bunun dışında parti büyük bir tasfiyeye girişmiş; memurlar, üniversiteler, yargıçlar, gazeteciler ve muhalefet unsuru taşıyan siyasal hareketler bu tasfiyelerden en çok payını alan kurumlar ve meslek grupları olmuşlardır (Eroğul, 2014:243). Sol kesimi ve aydın çevreleri fazlasıyla kızdıran bu tasfiyeler, partinin kendi merkezindeki destekçi tabanına dönmesine neden olmuş ve bu tabanı da ellerinden kaçırmamak için çeşitli politikalar yürütülmeye başlanmıştır. Bu politikaların başlangıcında ise vahim bir şekilde sonuçlanan 6-7 olayları fazlasıyla etkili olmuştur. 6 Eylül 1955'te, İstanbul Ekspres gazetesinde, Atatürk'ün Selanik'teki evinin bomba atılarak Yunanlılar tarafından tahrip edildiği haberi çıkmış (Eroğul, 2014:165;166), sonrasında ise adeta bir linç kültürü oluşturularak halk Gayrimüslimlere karşı kışkırtılmıştır. O dönemde Kıbrıs Türkleri'ne yaşatılan sıkıntılar nedeniyle zaten gergin olan Müslüman-Gayri Müslüman ilişkileri bu olayların ardından büyük bir kırılma yaşamıştır.

6-7 Eylül olaylarından itibaren dini anlamda halka birçok rahatlama sağlanmış ve bu rahatlama Türkiye'nin dış siyasi pozisyonunda da bazı dini açılımları tekrardan benimsemesine neden olmuştur. Aydemir (2011:175) dinin siyasete alet edilmesini, "Batı Türkleri tarihinin şifa bulmaz bir hastalığı" olarak tanımlar. Demokrat Parti de 1954 seçimlerinden itibaren bu hastalığa yakalanmış, neredeyse bütün söylemlerini dini ve muhafazakâr bir çerçevede şekillendirmiştir. Dönemin muhafazakâr yazarlarından olan Peyami Safa bile, seçim sonrasında oluşan durumu "İnkılâp iki aşırılık arasında sıkışmıştı: devrim yobazlığı ve irtica" cümlesiyle açıklamaktadır (Mert, 2007:137). Muhafazakâr kesim sol düşünceye karşı bir alternatif oluşturmakla uğraşmış ve "Cumhuriyetin muhafazakâr yorumu üzerinden ulus kimliği yeniden tanımlamış ve devlete sadakat geleneğini yeniden düzenleyerek modernleştirmeye" çalışmıştır.

1954-1961 yılları arasında ise bir önceki döneme göre milli gelir büyüme hızı keskin bir biçimde düşmüştür (Boratav, 2015: 113). Bu durumun bir önemli sebebini olumsuz hava koşulları oluşturmakta, esas önemli sebebini DP'nin dış ülkelerden sürekli borç alması ve bu borçları ödeyememesi nedeniyle ekonomik açığın sürekli olarak büyümesi oluşturmaktadır. Ekonomide yaşanan bu olumsuzluklardan ötürü parti adeta "hırçın bir baskıyla bütün bir toplumla kavga eder" hale gelmiştir (Gerger, 1999:92). Partinin olumsuz durumlarda hemen liberalizmin kollarından ayrılarak devletçilik ilkesine sarılması da ülke burjuvazisini rahatsız etmiş, burjuva sınıfı sürekli olarak iktidara karşı kendisini savunmasız hissetmiştir (Küçük, 2007b:233).

DP'nin 1954 seçimlerinden itibaren giderek muhafazakârlaşması, halka, muhalefete, üniversitelere ve basına karşı uygulanan politikalar neticesinde bir baskı ortamı yaratması, partinin kendi içerisinde yaşanan çalkantılar ve belki de en önemli sebep olarak ekonominin giderek kötüleşmesi nedeniyle 1957 seçimlerine giderken ülke içerisine huzursuz bir hava hâkim olmuş ve ilk iki seçimlerde elde ettikleri başarılar nedeniyle partinin halka ve kendi bünyesindeki siyasetçilere duyduğu güven sallanmaya başlamıştır.

Ülke genelinde hüküm süren tüm olumsuzluklara rağmen, 27 Ekim 1957 tarihinde yapılan seçimlerde Demokrat Parti %47,70 oranında oy alarak, geçici de olsa iktidarını bir sonraki seçimlere kadar garantilemiştir (Eroğul, 2014:126). Ancak, önceki yıllarla kıyaslandığı zaman gözle görülür bir şekilde düşen oylar nedeniyle bu seçim sonucu bir zafer kutlamasına dönüşmemiştir. 1957 seçimleri ve sonrası Demokrat Parti'nin iktidarda en

zorlandığı yıllar olmuştur. Enflasyon artmış, döviz krizinden kaynaklanan bir ekonomik durgunluk peydah olmuştur (Ahmad, 1995/2011:138). Parti, savaş ekonomisi nedeniyle halkı karaborsaya, sefalete sürükleyen ve bu nedenle eleştirdiği CHP'nin durumuna düşmüş, ülke genelinde büyük bir ekonomik kriz baş göstermiştir.

Ekonominin giderek kötüleştiği bu dönemde, kriz dönemlerinde medet umulan Batı ile de ilişkiler bozulmuş bu nedenle Menderes Uzak Doğu ve Orta Doğu ile yakınlaşma çabalarına girmiştir. DP iktidarı dış politikada denge unsurunu gözetmeye çalışmış, sürekli olarak Ortadoğu devletleri ile yakın ilişkiler içerisinde kalmaya gayret etmiştir. Bu yakınlığın Türkiye'ye bölgenin önder ülkesi olma konumunu yükleyeceğini farz etmişlerdir. Bunu yaparken de ABD ile olan ilişkilerden ve soğuk savaşa dair tutumlarından da ödün vermemişlerdir (Akşin, 2014:254). Menderes iktidar olduğu süre boyunca Batının Ortadoğu üzerindeki çıkarlarını gözetmiş ve bu çıkarların Türkiye'nin kendi güvenlik çıkarlarına özdeş olduğunu varsaymıştır (Bağcı, 2001:37). 1957 seçimlerinden sonra Menderes, her zaman devletlerin ve iktidarların ilgisini çeken Ortadoğu'daki liderlik ve önderlik düşüncesi içerisine girmiştir (Aydemir, 2014:271). Ancak Irak Kralı Faik Baysal'ın ve Irak Başbakanı Nuri Sait'in Bağdat Paketi'ne katılmak üzere yola çıktıklarında çıkan isyan esnasında öldürülmeleri (Eroğul, 2014:142), Menderes'in Ortadoğu ile ilgili planlarını bozmuş ve ülke içerisinde çıkabilecek herhangi bir isyan ya da iç savaşa yönelik paranoyaklaşmasına sebep olmuştur. Bunun haricinde Irak'ta patlak veren savaşta Menderes'in Amerika'nın yanında yer almak istemesi muhalefet tarafından büyük eleştirilere tutulmuş, DP'nin muhalefet partisi ile iyice arasının açılmasına sebep olmuştur. İç savaştan ya da olası bir darbeden çekinen DP, bu dönemde muhalefet partisini sindirebilmek için elinden geleni yapmış, halkı muhalefete karşı kışkırtarak bir "Vatan Cephesi" oluşturmuştur. Vatan Cephesi'nin ortaya çıkışı Adnan Menderes'in 12 Ekim 1958 tarihinde Manisa'da yaptığı konuşmaya dayanmaktadır. Bu konuşmasında Menderes muhalefete karşı bir "Vatan Cephesi" kurulmasını önermiştir. Bu konuşmanın ardından her ilde bir Vatan Cephesi kurulmuştur. Aslında halk Demokrat Parti'ye üye olmakta, ancak adına Vatan Cephesi denmektedir. Üyelik sadece kâğıt üzerinde kalmamış, her gün bu cepheye üye olanların isimleri tek tek radyoda okunmuştur (Akşin, 2014:256).

Bütün bu gerginliğin arasında Kıbrıs meselesini konuşmak üzere Londra'ya giden Menderes ve ekibinin dönüş yolunda uçağı düşmüş, 16 kişinin öldüğü kazadan Menderes hafif yaralı olarak kurtarılmıştır ve bu durumun neticesinde halk arasında "Allah'ın sevdiği

insan” olarak yüceltilen Menderes, 27 Mayıs darbesine giden süreç içerisinde halktan aldığı sevgiden ve “Allah’ın sevgili kulu” olduğuna dair inancından ötürü birçok hata yapmıştır (Eroğul, 2014:146;147). Muhalefetle çatışmalarını artıran Menderes, kendi parti ideolojileri dışında kalan hiçbir düşünceyi kabul etmez hale gelmiş ve böylelikle ülkedeki muhalifler için nefes alacak bir alan bırakmamıştır. 1959 Uşak olayları iktidarın muhalefetle olan kavgasındaki doruk noktalarından birisi olmuştur. İnönü Kurtuluş Savaşı esnasında da önemli olaylara sahne olan Uşak’ı ziyaret ederek propaganda gezilerine başlamak istemiş ancak, Uşak vatandaşları çeşitli tahrikler altında muhalefet yöneticilerine saldırmışlar, İsmet İnönü büyük bir zorlukla linç edilmekten kurtarılmıştır. Uşak olayından sonra benzer bir olay da Topkapı’da yaşanmış, İnönü Topkapı’dan geçmeye çalışırken çevre halkı tarafından linç edilmeye çalışılmış, o esnada orada bulunan bir binbaşının yardımıyla kurtulabilmiştir. 1960 Nisan ayında ise Kayseri’ye gitmek isteyen İsmet İnönü, askeri birlikler tarafından şehre sokulmamıştır (Eroğul, 2014:245;246).

Demokrat Parti’nin sonunu getiren gelişmenin 15 Nisan 1960 tarihinde Baha Akşit ve Mazlum Kayalar tarafından oluşturulan Tahkikat Komisyonu olduğu söylenebilir. CHP ve iktidara karşı olan basın hakkında soruşturmalar yapılmasını öngören 15 kişilik bu komisyon, asıl olarak CHP’nin kapatılmasını öngörmektedir. Neden olarak da Halk Partisi’nin gayri meşru hale gelmesi, halkı silahlandırması, orduyu siyasete alet etmesi, hücre teşkilatı kurması, basının da aynı amaçları desteklemesi gerekçe gösterilmiştir (Aydemir, 2014:359). Tahkikat Komisyonu halkın dayanma noktasının son aşamasına getirmiş ve kendi aralarında bir buluşma gerçekleştirmeye götürmüştür. Bir gün öncesinde halka arasında “555 K” parolası yayılmış ve Beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay Meydanı’nda toplanılmıştır. Meydanda toplananlar “Olur mu böyle olur mu?” türküsünü söylerken, oradan geçmekte olan Menderes arabasını durdurarak kalabalığa “Öldürün beni” diye bağırmıştır (Çavdar, 2013:79). Bütün bu gelişmeler de 27 Mayıs 1960 darbesi ile neticelenmiş ve demokrasi zaferi ile iktidara gelen Demokrat Parti devri darbe ile sonlandırılmıştır.

Toplum içerisinde yaşanan çatışmalardan, Demokrat Parti’nin giderek faşizan bir hal almasından, Tahkikat Komisyonu’nun kurulmasından ve son olarak 5 Mayıs günü Kızılay’da gerçekleşen öğrenci yürüyüşünden rahatsızlık duyan ordu, zaten bir süredir planladığı darbeyi 27 Mayıs 1960 günü gerçekleştirmiştir. Ordu Demokrat Partililer için her zaman bir huzursuzluk yaratmıştır, bu durumun nedeni de ordunun her zaman İsmet

İnönü'ye daha yakın bir tavır sergilemesidir (Zürcher, 2004/2014:347). Ahmad (1995/2011:20), 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbeyi Türkiye'de türünün sonuncusu olarak tanımlar. Ona göre küçük rütbeli askerler tarafından yüksek komuta kademelerine karşı düzenlenen bu darbe, 1908 Jön Türk Devrimi geleneği içinde yer almakta ve iktidarı değiştirmenin yanında toplumun yapısında da bazı değişikliklerin yapılmasını öngörmektedir. Darbenin neticesinde kısa süreli bir soruşturma evresi yaşanmış, Başbakan Adnan Menderes, Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan idam edilmiş, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve diğer parti üyelerinin cezaları ise hapis cezasına çevrilmiştir.

27 Mayıs 1960 darbesi, 1946 senesinde Demokrat Parti'nin kurulması ile başlayan demokratikleşme çabalarının önünü tıkamış ve halkın seçimi önemsenmeyerek iktidar alaşağı edilmiştir. Darbeyi gerçekleştirenler, bu durum için birçok sebep öne sürmüşlerdir. Birinci ve en önemli sebep olarak demokrasi vaatleriyle iktidara gelen Demokrat Parti'nin bu sözünü tutamaması ve hak ihlalleri, memurlara, üniversitelere, basına ve muhaliflere yönelik tevkifatlarda bulunması, dönemin muhalefet partisi CHP ile hiçbir şekilde ortak paydada buluşamaması gösterilebilir. DP, kendi muhafazakâr tabanından gelen desteği kesmemek adına muhaliflerin kendilerini gösterebilmeleri için en ufak bir alan bırakmamış, Tahkikat Komisyonu gibi demokrasiden tamamen uzak olan bir uygulamayla halk arasında da büyük bir gerginliğe sebep olmuştur. İkinci olarak ekonomik sebeplerin öne çıktığı görülecektir. 1950'li yılların başında CHP'nin de bıraktığı olumlu gelişmelerden ötürü ekonomik durumda büyük bir rahatlama görülmüş, dış ülkelerden aldığı yardımlarla da DP halkın, özellikle de köylünün refahını sağlayabilmiş, tarımda büyük ilerlemeler kaydedilebilmiştir. Ancak 1954 senesinden itibaren hem hava koşullarının kötü gitmesi, hem de dış ülkelere alınan borçların ödenememesi ülkeyi ekonomik krizle baş başa bırakmış, halk yine yoksulluğa, karaborsaya ve istifçilerin eline sürüklenmiştir. Son olarak ülkedeki sınıfsal duruma değinmek gerekmektedir. Her mahallede bir milyoner yaratamayan DP ne köylüleri, ne işçileri, ne memurları, ne de orduyu memnun edebilmiş, ekonomik krizden dolayı uygulanan ağır vergilerle köylünün belini bükmüş, özlük haklarında herhangi bir iyileştirme yapılmayan işçiler ve memurlar CHP dönemini özlemle anar olmuştur. DP'nin ordu ile ilişkileri ise iktidara gelme aşamasında darbe aşamasına kadar yeterince iyi olmamış ve Menderes'in iç tehditlere ve darbeye karşı paranoyaklaşması be attığı hatalı adımlar orduyu hiç memnun edememiştir.

Demokrat Parti dönemi sadece iç ve dış politikalar kapsamında ele alınmamalıdır. Dönem itibariyle tüm dünya ülkelerinde belli başlı ideolojik yönelimler gerçekleşmiş ve Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm gibi bu yönelimler ülkelerin iç ve dış siyasetlerini belirleyen unsurlar olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı esnasında birçok ülkeye yayılan faşizmin savaş sonunda Almanya'nın yenilgisi üzerine yerini antifaşizme bırakması, Soğuk Savaş nedeni ile Amerika ve Rusya ülkeleri etrafında şekillenen bloklaşmalar ve neticesinde komünist ülkeler haricindeki ülkelerde, herhangi bir tehdit olsun veya olmasın, antikomünist politikaların yürütülmesi ve kaçınılmaz olarak emperyalizmin ve sömürü düzeninin etkisiyle Batıcılık ideolojisinin tüm dünyayı etkisi altına alması, Türkiye tarihinde de incelenmesi gereken hususlardır ve Türkiye siyasetini, ekonomisini, kültürel ve toplumsal yaşamını bu hususları göz ardı ederek okumak eksik bir değerlendirme olacaktır.

2.6. Batılılaşma, antikomünizm, antifaşizm ideolojileri

1950'li yıllar itibariyle yaşanan gelişmelerin Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojileri kapsamında irdelenmesi, bu yılların tefrika romanlarında yel alan kimlik inşalarını anlamlandırmak açısından faydalı olacaktır. Bu nedenle Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojileri bu bölümde Türkiye'ye yönelik etkileri kapsamında incelenecek ve tek parti dönemi ile Demokrat Parti dönemlerinde yaşanan gelişmeler kapsamında açıklanmaya çalışılacaktır.

2.6.1. Batılılaşma

Batılılaşma ideolojisi, kısaca “Batılı ülkelerin siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal politikalarını emperyalist olgularla birleştirerek geri kalmış ülkeler üzerinde dolaşıma sokması” olarak tanımlanabilir. Batılılaşma hareketleri dünya ülkeleri üzerinde farklı farklı tarihlerde baş göstermeye başlamıştır, ancak teknolojinin gelişmesi ve Batılı ülkelerin bu teknoloji aygıtlarına sahip olmaları nedeniyle özellikle 1950'li yıllardan itibaren bu hareketlere bir ivme kazandırılmıştır. Burada asıl sorgulanması gereken şey Batılılaşma hareketinin nasıl bu kadar hızlı yayıldığı değil, neden politik ideolojilerini yaygınlaştıracak tüm aygıtlara Batılı ülkelerin sahip olduğudur. Bu sorunun cevabını da uzun yıllar boyunca düşünürler tarafından şekillendirilen ve böylelikle Batılı düşüncenin özünü oluşturan “maddiyatçı ve ferdiyetçi” düşünce yapısı oluşturmaktadır. Cem (2014:274), Batı medeniyetinin ve kültürünün temelini “maddiyatçılık” olduğunu belirtir ve dolayısıyla

Batılılaşma hareketinin esasen “*bir sınıfa sahip olamayacağı nitelikleri kazandırtmak*’ çabasıyla, *ferde biriktiremeyeceği sermayeyi biriktirmek*’ uğraşı” olduğunu söyler (2014: 283). Maddiyatçı, birikimci ve ferdiyetçi Batı ülkelerinin bu politikalar sonucunda ülkeler genelinde önemli bir sermaye elde etmeleri ve bu sermayenin haricinde emperyal düzenlerinden ötürü sömürü düzeninden yararlanarak üçüncü dünya ülkelerinin sermayelerine de el koymaları, kendi ideolojilerini yayacak olan teknolojik aygıtlara sahip olmalarına ve dünya genelinde bir üstünlük kazanmalarına sebebiyet vermiştir.

Maddiyatçı yapının beraberinde getirdiği emperyalizm ve yayılmacılık, Batılı ülkelerin kültürel anlamda da diğer ülkeler üzerinde bir hâkimiyet kurmalarına yol açmıştır; ancak bu hâkimiyet gösterile gösterile kurulmaktan ziyade gizli bir yayılma süreci üstlenmiş, ülkeler arasında kurulan iletişimle, ticaret ilişkileriyle, dağıtımına sokulan kültür endüstrisi ürünleri yoluyla Batı kültürü “medeni” bir kültür olarak inşa edilerek yayılım sağlanmaya çalışılmıştır. Küçükömer (2012:97), bu durumun üçüncü dünya ülkeleri arasında bir “kültür devrimi” gibi gösterildiğini, aslında Batı düzeni ve kapitalist sistemi için gayet mantıklı bir işlevi olan kültürün bu ülkelere geldiği ya da getirildiği zaman fazlasıyla yüzeysel kaldığını belirtir; çünkü bu ülkelerde o kültürün kendi kendine oluşması için gerekli olan şartlar oluşmamıştır. Türkiye’nin Batılılaşma serüveninde de işte bu durum oldukça etkili olmuş, Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme döneminden itibaren başlayan Batıcı hareketler, Batılı ülkelere her zaman bir adım geride kalınmasından dolayı tam anlamıyla yerleşememiş, Batıcılığın sağlam bir temeli atılamamıştır. Aslında Batıcılık ideolojisinin gelişmesi ve yaygınlaşması Napolyon savaşları ve dönemin en büyük teknolojik gelişmesi olan buharın kullanıma sokulmasıyla başlamış (Berkes, 2002:32), ancak Osmanlı İmparatorluğu bu gelişmeyi takip edebilmek için yeterli bir dikkat ve hız gösterememiştir. On yedinci yüzyıla kadar dünya genelinde büyük bir yayılma sağlayan ve imparatorluğu sürdürme adına başarı gösteren Osmanlı, bu yüzyıldan itibaren gerileme ve dağılma dönemine girmiştir. Ancak o zamana kadar olan başarı, imparatorluğun “nerede yanlış yaptığını” görmesine imkân tanımamış, dünya genelinde Batı merkezli olarak yaşanan teknolojik, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmeler kayda değer bulunmayarak takip edilmemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nun Batılılaşması bir anda gerçekleşen bir olgu değildir, aşama aşama bir gelişim yaşanmıştır. Önce dini, sonra ulus devletler, ardından siyasal oluşumlar ve son olarak teknolojik gelişim seviyesi baz alınarak değerlendirilen Batı, zaman içerisinde “Hristiyan dünyası olarak Batı”, “Avrupa devletleri olarak Batı”, “emperyalizm

olarak Batı” ve “uygarlık olarak Batı” şeklinde tanımlanmıştır (Berkes, 2002:29). Bütün bu gelişim sürecinde en önemli noktayı da Batıdaki teknolojinin gelişmesi oluşturmuştur, önce askeri anlamda yararlanmaya başlanan bu teknoloji daha sonra devletin uzak kalamayacağı boyutta gelişince imparatorluk içerisinde çeşitli ıslahatların başlamasına ön ayak olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nda Batılılaşma hareketlerinin başlaması 2. Mahmut dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde yapılan yenilikler yüzeysel kalmış ve fazla etkili olamamıştır ancak bu dönem sonrasında Batılılaşma adına yaşanacak olan gelişmelerin önünü açmıştır. Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla biçimini almaya başlayan Batılılaşma hareketleri, dönem düşünürlerinin siyasi, ekonomik ve kültürel sebeplerden dolayı sürekli yurt dışına çıkmaları ve neticesinde gittikleri ülkelerde gördükleri yenilikleri imparatorluğa taşımaları ile hızlı bir gelişim göstermiştir. Şinasi, Namık Kemal, Ali Suavi, Ahmet Mithat Efendi gibi isimler tarafından başlatılan yenileşme hareketleri Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş aşamasına kadar dilsel, kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal bağlamlarda bir seyir izlemiştir.

Devletin Batılılaşmaya yönelik tutumu da zaman zaman iniş çıkışlar yaşamıştır ve Batılılaşma hareketine dair net bir tavır sergilenememiştir. Kurtuluş Savaşı dönemine kadar uzun bir müddet boyunca Batıcılık davası ile uğraşan Türkiye bu savaşla birlikte asıl probleminin toplumsal devrimcilik olduğunu anlamış ve Batıcılık kavramını bu kavram üzerinden değerlendirmeye başlamıştır (Berkes, 2002:30). Cumhuriyetin kuruluş aşamasından sonra, Batı ülkeleri arasında yaşanan gerginlikler ve çatışmalar Türkiye’nin siyasi ve ekonomik kararlarını da etkilemiştir. Atatürk döneminde Batıyı anlamak için gösterilen çaba ve ülkeyi devletçilik politikası ile bir sömürü düzenine izin vermeden geliştirme politikası, Atatürk’ün ölümünden sonraki dönemlerde aynı kararlılıkla uygulanamamış, ülkenin Batıyı anlama çabaları karşılıksız kalmış ve Batı uyduculuğunun önüne geçilememiştir (Berkes, 2002:19). Çavdar (2013:22) Batı uyduculuğunun Türkiye’ye yerleşmesinin en önemli sebebi olarak ülkenin imparatorluktan kalma bir düşünce alışkanlığı olarak Batılılaşma adımları atarken içten içe kapitalistleşmenin hayali kurmasına bağlar. Küçükömer’in (2012:25) de belirttiği gibi, Batı’nın üstün görülmeye başlanması Osmanlılarla birlikte on altıncı yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Bu dönemin ileri gelenleri Batı’nın askeri, siyasi, hukuki ve eğitim gibi kapitalist kurumlarını Osmanlı’ya uyarlamak için büyük çaba sarf etmişlerdir, ancak hem Osmanlı İmparatorluğu, hem de Türkiye Cumhuriyeti yönetimlerinde tüm bu sistemin yerleşmesi için kapitalist sınıfın ortaya çıkması ve güçlenmesi gerektiği gerçeği göz ardı edilmiştir. Kapitalistleşme için elinde yeteri kadar imkân olmayan ve en önemlisi kapitalistleşme için henüz yeteri kadar hazır

olmayan ülke de bu ikilemin zorluklarını çekmiş, çareyi Batıdan alınan yardımlarla kapitalistleşmekte bulmuş ve neticesinde Batılı ülkelerin uydusu haline gelmiştir. Ülke burjuvazisinin tam olarak gelişmemesine rağmen, ekonomide burjuvaziye dayanan bir kalkınma modelinin izlenmesi Türkiye'nin ekonomik yapısının temelinde büyük bir bozukluk yaratmış (Cem, 2014:297), izlenecek olan Batılılaşma hareketlerinin, tıpkı diğer yenileşme hareketlerinde olduğu gibi hızla yürürlüğe konmasına sebep olmuştur.

İsmet İnönü döneminde İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve dünya genelinde yaşanan ekonomik bunalımın Türkiye'deki izdüşümü, savaş sonrasında ise Batılılaşma hareketlerinin giderek artması ve demokratik yönetimlerin Batılılaşma yolunda gerekli bir ön şart olması Türkiye'yi yeni arayışlara sokmuştur. Dünyada yaşanan kutuplaşma ve dünya ülkelerinin liberalizm ile komünizm arasında gidip gelmeleri, Türkiye için de bir taraf seçme zorunluluğu oluşturmuş ve nitekim Türkiye kararını Batı'dan yani liberalizmden yana kullanmıştır. Bu kararın mükâfatı olarak da Amerika Truman Doktrini ve Marshall Yardımı programlarına Türkiye'yi dâhil etmiş ve sonrasında hızla artacak olan Amerikancılık ülke içerisinde etkisini göstermeye başlamıştır. Bu iki programın da asıl amacı güçlenen komünizm tehdidine karşı ülkeleri askeri anlamda kuvvetlendirmektir; ancak programlar amacını aşarak yardımdan faydalanan ülkeleri birçok anlamda etkilemiştir. Marshall Planı Türkiye'nin dış politikasında dış ülkelerin etkisine daha fazla açık olmasını gerektirmiş ve bu durum nedeniyle özel teşebbüs desteklenerek devlet tekelinde sanayileşme yerine dış kaynak kullanımı yaygınlaştırılmıştır (Feridun Cemil Özcan, 2015:39). Böylelikle Atatürk ve tek parti döneminde sanayileşmeye çalışan bu konuda büyük atılımlar gerçekleştiren Türkiye, Marshall yardımı ve sonrasında gelen yurt dışı telkinleri ile tarım ülkesine dönüştürülmüştür (Avcıoğlu, 1969:270). Truman Doktrini ise yapılan askeri yardımlar neticesinde ülkenin Amerika'ya daha fazla bağımlı hale getirilmesi fonksiyonunu üstlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'na girmeyen ve kullanıma sokulan ağır vergilerle ve askeri anlamda Batılı ülkelere borç alarak bu dönemi atlatabilen Türkiye'de, değişen dünya düzeni ile birlikte çok partili hayata geçiş için bir hareketlenme yaşanmış ve neticesinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle ülke ekonomisi, siyaseti, toplumsal ve kültürel yaşamı için yeni bir sayfa açılmıştır. Bütün dünya ülkeleri gibi Türkiye de Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında özgür dünya için kendilerine Amerika Birleşik Devletleri'ni rol modeli almışlardır (Iggers, 2000/2012:44). Tek parti döneminde Batıcılığı iktidardaki ve aydın

kesimindeki elit sınıflarla bir tutan halka, Demokrat Parti döneminden itibaren “ülkenin geri kalmış bir toplum olduğu ve ancak Amerikan desteğiyle kalkınabileceği” görüşü empoze edilmiş ve böylelikle Amerikan uyduculuğu kabul ettirilebilmiştir (Berkes, 2005:15). Bu dönemde ülkeyi refaha ulaştırmak adına yurt dışından, özellikle de Amerika’dan yüklü miktarlarda borç alınmaya başlanmıştır. Yapılan yardımlar her ne kadar Amerika’nın cömertliği olarak addedilse de, aslında durum cömertlik hususundan çok farklıdır; çünkü yapılan yardımlar sayesinde Amerika malzeme, silah, bilgi ve askeri usullerini Türkiye’ye getirmiş, ülkenin bütün kaynaklarını elinde toplamıştır (Avcıoğlu, 1969:268). Adıvar (2009:274), Amerika’nın siyasi demokrasinin kalesi olarak görüldüğünü ve bu durumun iyi ve kötü yanlarıyla Amerika’nın bir bütün halinde taklit edilmesine sebep olduğunu belirtir ve bir öz eleştiride bulunur. Ona göre kendisi de dâhil olmak üzere ülkenin ileri gelen akıl kesiminde Amerika bütün teşkilatı ile taklit edildiği takdirde, siyasi demokrasinin derhal Türkiye içerisinde de kurulacağı algısı oluşmuş ve hiçbiri siyasi demokrasinin bir ülkenin olgunlaşması yoluyla ulaşılabilecek bir evre olduğunu düşünmemiştir. Ancak bu dönemde aydınlar ve iktidar sağduyulu davranamamış, Amerika’nın düzenli olarak sürdürdüğü yardımlar bu kişiler arasında bir minnet duygusu yaratmıştır. Amerika da bu minnet duygusunu körüklemek adına askeri ve ekonomik anlamda yaptığı yardımların yanında farklı faaliyetler de yürütmüştür. Kore Savaşı’na büyük bir coşku ve anlamsız bir hınç ile katılan halkın, şehit haberleri gelmeye başlayınca “neden kendi sınırlarından fazlasıyla uzak bir ülkede, kimin adına savaşa girdiğini” sorgulamaya başlaması üzerine ABD’nin asker ailelerine madalya dağıtması bu faaliyetler için önemli bir örnektir (Örnek, 2015:188).

İmparatorluktan cumhuriyet yönetimine dönen ve daha bu dönüşümün etkilerini üzerinden atamayan halkta da Batılılaşma hareketleriyle birlikte gelen değişimler olumlu veya olumsuz anlamda kendisini göstermiştir. Batıcılığın halk ve hükümet arasında yayılması da zaman ve mekân açısından bir fark ortaya koymuş, ülkenin aydınları ve yönetici kesim Batılılaşma hareketine fazlasıyla olumlu yaklaşır ve bu yenilikleri bir an önce kabullenerek dolaşıma sokmaya çalışırken, halk bu anlamda geri planda kalmış ve neredeyse “dayatma” şekline bürünen bu yenilikleri kabullenmesi uzun bir zaman almıştır. Böylelikle Batılılaşma hareketleri bir yandan ülkenin rejiminin değişmesine ve yönetimin, verilen kararların, bürokrasinin buna göre şekil almasını sağlamış, bir yandan ise ülkenin üst düzey kesiminin kendilerini Batılılaşma hareketlerine fazlasıyla adanmaları nedeniyle halk ile aydınlar/bürokratlar arasında bir anlaşmazlığın, kabullenemeyişin kök salmasına neden olmuştur. Batılılaşma politikaları Osmanlı döneminden itibaren üst düzey yöneticiler

tarafından halka dayatıldığı için, devlet ve otoriteyle özdeşleştirilmiş bu nedenle bu dayatmaya karşı çıkan kesim tarafından muhafazakar bir direniş kültürü geliştirilmiştir (Keyder, 2014:48). Bu nedenle Berkes (2002:161) Batıcılığı “hiçbir yerde gerçekleşmemiş, sadece gericiğe yarayan, bir bireyci aydın ütopyası” olarak tanımlamaktadır. Kendi içlerinde Batı ile olan sorunlarını, tamamen olmasa da, bir çözüme ulaştıran aydınlar, aynı çözümleri halka da sunmuş ve anlaşılmayı beklemek dışında bir harekette bulunmamışlar; bu nedenle de halkın giderek muhafazakârlaşmasına ve Demokrat Parti ile başlayarak sürekli olarak merkez-sağ partilere yönelmesine bir anlam veremeyip hüsrana uğramışlardır. CHP’nin yürüttüğü Batılılaşma politikalarının halka getirdiği bıkkınlık, halkın Demokrat Parti’ye yönelmesine neden olmuş ve sanki bu parti Batı’ya karşılık herhangi bir politika yürütmüyormuş gibi bir algı yaratmıştır. Oysaki halkın sığındığı liman olan DP de Türkiye’den küçük Amerika yaratma halet-i ruhiyesi içine girmiş, liberalizm ve bireyciliği ön plana çıkararak Batılı zihniyetin yerleşmesine ön ayak olmuştur (Kaçmazoğlu, 2012:37). Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken nokta şudur ki; Demokrat Parti bu hayalini gerçekleştirirken ideolojik unsurlarla halkı ürkütmemiş, aksine “milyonerlik” gibi maddi unsurlarla gözlerini boyamıştır. Demokrat Parti döneminde dış ülkelerle bağlantılar daha çok artmış ve Batıcılığın etkisi daha çok artmıştır; ancak halkın bu duruma tepki göstermemesindeki en önemli sebep iktidarın Batı’yı halka sunma şekli olmuştur. CHP döneminde yürütülen Batılılaşma hareketinden farklı olarak DP döneminde Batıcılık İslam ve Türk milliyetçiliği üzerinden şekillendirilmiş, muhafazakârlar farklı Batı anlayışları içerisine girmişlerdir. Sadece Batı üstünlüğünü kabul etmeyip, Doğu’nun da Batı’yı etkilediği fikrini savunmuş ve Batılılaşmanın modernleşme ve millileşme ekseninde birleştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Kaçmazoğlu, 2012:205). Bunun yanında DP döneminde iktisadi anlamda halkın yaşadığı iyileşmeler, parti tarafından Amerika ile ilişkilendirilmiş ve bu durum da halkın Amerika’ya büyük bir sempati beslemesini sağlamıştır. Kore Savaşı’na girilmesi, Marshall Yardımı ve nihayetinde NATO üyeliği Türkiye ile ABD ilişkilerini daha da sağlamlaştırmış ve bu ilişkiden oldukça memnun olan halk bunu çeşitli biçimlerle belirtmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Amerika seyahati esnasında yurttan yaşanan coşku bu duruma en iyi örneklerdendir (Erden Eren Erdem, 2015:135).

Askeri ve ekonomik yardımlarla şekil almaya başlayan Amerikan etkisi, toplumsal ve kültürel anlamda da Türkiye’yi büyük bir dönüşüm içerisine sokmuştur.

Amerikan tesiri diğer Avrupalı toplulukların etkisine göre nispeten yeni sayılmalıdır

(Adıvar, 2009:273). Bu döneme kadar Fransa, İngiltere ve Almanya Batılılaşma adına ülkeyi, özellikle de ülkenin aydınlarını etkilemiştir ancak bu etkiler Amerikan tesiri kadar şiddetli olmamıştır. ABD kültürel unsurlarıyla Türkiye için büyük bir rol modeli olmuştur. Bu durumdaki en büyük etkeni ise 1940'lı yıllardan itibaren gelişen ilişkiler nedeniyle ülkede dolaşıma sokulan Amerikan kültür endüstrisi ürünleri oluşturmaktadır. Kırklı yıllardan itibaren gazete ve dergiler vasıtasıyla Amerika'nın moda ve magazin yaşamı ülkenin önemli eğlence araçlarından birisi haline gelmiş, özellikle İstanbul, Ankara gibi kentlerde bu dönüşüm mimari, dekorasyon gibi unsurlar üzerinden çok rahat gözlenir hale gelmiştir (Cantek, 2015:429). Örnek'in (2015:94) belirttiği gibi en çok Hollywood filmleriyle etkisini gösteren Amerikan popüler kültürü, "saç modellerinden giyim tarzına, yeme içme kültürlerinden danslara büyükşehirlerin gündelik hayatlarında gözlemlenebilir" hale gelmiştir. Magazin dergileri popülerliklerini daha çok kadın bedeni, film yıldızlarının sansasyonel aşk hayatları ve benzeri konular üzerinden sağlamış, Hollywood imrenilen ve gelişimde arzu edilen bir nokta olarak sinema sektöründe çalışanların hayallerini süslemiştir (Cantek, 2015:442). Bu dönemin en önemli kültür öğelerinden birisi de gazetelerdeki tefrika yayınlardır. Özellikle pehlivan, güreş, kahramanlık, polisiye türündeki tefrikalar gazetelerin popülerliğini arttırmış, halkın eğlence açığını kapatmalarına yardımcı olmuşlardır (Cantek, 2015:446). Bu işlevlerin yanında tefrika romanlar Batılılaşma unsurlarını gizil bir şekilde içlerinde barındırarak, inşa sürecini "eğlenceli, modaya uygun, muhakkak yaşanması gereken bir durum" haline getirmişlerdir. Yerli ve yabancı romanlarda Batı'nın, özellikle Amerika'nın adeta bir "cennet" olarak kurgulanması, Batı ülkesi vatandaşlarının sadece pasaportlarının bile üstünlük belirten bir durum olarak kodlanması, Batılı halkların "medeni, kültürlü, eğlenmesini bilen, kaliteli" kişiler olarak resmedilmesi ve tüm bu romanlarda karakterler kurgulanırken lüks sayılabilecek zevklerin "Batı'da yaşayanlar için bir hak" olarak sunulması ülkenin Batılılaşmasını kolaylaştırma adına büyük bir görev üstlenmiştir.

2.6.2. Antikomünizm

1950'li yıllarda Batıcılıktan sonra en fazla üzerinde durulan ve yaygınlaştırılmaya çalışılan ideoloji antikomünizmdir. Antikomünizm geniş anlamıyla, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişkiyi, emperyalizmin elinde bulundurduğu sosyo-ekonomik, siyasal, askeri, ideolojik ve kurumsal araçlar vasıtasıyla kapitalizm lehine, sosyalist sisteme ve komünist ve işçi sınıfı hareketine karşı kullanması olarak tanımlanabilir (Girginov; Mshvenieradze, 1978:56;57). Girginov ve Mshvenieradze (1978:7) antikomünist tutumları üç evreye

ayırırlar. İlk evre, Sosyalist Devrim'den İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan zaman aralığı, ikinci evre İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş Dönemi'ni, son evre ise Soğuk Savaş döneminden itibaren Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar olan zaman dilimini içermektedir. Rusya'da Sosyalist Devrim'in başlaması ve kısa sürede birçok ülkenin de bu devrime dahil olması, Batı ülkeleri arasında büyük bir tedirginlik yaratmış ve liberal Batı ülkeleri ile SSCB arasında bir kutuplaşmaya yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı döneminde Almanya ve İtalya'da faşist hareketin güçlenmesi ve bu güce bağlı olarak faşizmin olumlanması, komünizm karşıtlığını güçlendirmiş, Soğuk Savaş da antikomünist tutumun öncü etmeni haline gelmiştir (Örnek, 2015:59). Komünizmin yanında sendikacılık, kooperatifçilik gibi sosyal faaliyetler de Amerika tarafından “ülkenin liberal ekonomisinin düzenini bozabileceği” endişesiyle hoş görülmemiş (Öymen, 2008:289), 1948 senesinde Berlin'in Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi ve Çekoslovakya'da komünist partinin iktidara gelmesi üzerine de NATO fikri ortaya çıkmıştır (Bağcı, 2001:9). NATO'nun ortaya çıkmasıyla da, Türkiye ve benzeri ülkeler de bu kutuplaşmanın bir parçası haline gelmiş ve antikomünist tutum neredeyse bir “moda” haline gelerek komünist olsun ya da olmasın her türlü muhalefet oluşumları için büyük bir tehdit oluşturmuştur.

Antikomünist tutumun Türkiye'ye yerleşmesi, belki de Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma alışkanlıklar nedeniyle, hiç zor olmamış, hükümet ve halk bu tutumu hemen benimsemişlerdir. 20. yüzyılın başlarından itibaren Rusya her zaman “en yakın tehdit unsuru” olarak konumlanmış ve düşmanlaştırılmıştır. Bu düşmanlık argümanının en büyük temeli olarak da Rusya'nın ezelden beri sıcak denizlere inmek uğruna her türlü politikayı benimseyebileceği görüşü gösterilmiş ve dönemin popüler söylemi haline gelmiştir (Öztan, 2014a:79). Cumhuriyet döneminde nispeten ilişkilerin iyi tutulduğu Rusya'nın Yalta Konferansı'nda savaş veya barış döneminde Boğazlar'dan geçiş hakkı istemesi, Türkiye ile Rusya arasındaki dengeleri tekrar bozmuştur. Bu durumun üzerine Türkiye tek çareyi ABD'ye yanaşmakta bulmuş ve tüm Soğuk Savaş dönemi boyunca ülkede etkili olan dış ve iç politika bu olayın etrafında şekillenmiştir (Bayram Koca, 2015:294;295).

Bütün bu anlaşmazlıklar, Rusya'nın komünist politikaları nedeniyle başka bir boyut daha kazanmış ve komşu Rusya'nın rejimi olan “Komünizm/sol, başa çıkılması gereken bir rakip, def edilmesi gereken bir bela, kökünün kurutulması gereken bir fesat” olarak konumlandırılmıştır (Bora, 2014: 14). Komünizmin SSCB ile özdeşleştirilmesi ve yaratılan düşmanlık politikası cumhuriyet dönemindeki iktidarları antikomünist söylemler etrafında

birleştirmiş ve her ne kadar iktidar partileri değişse de, komünizm düşmanlığı ülkenin sabit bir politikası haline gelmiştir (Örnek, 2015:64). Çavdar'ın (2013:81) da belirttiği gibi “İştirakçi Hilmi'nin, Dr. Refik Nevzat'ın oluşturdukları örgütlerden itibaren hiçbir sol nitelikli (gerçek anlamda) siyasal parti, örgüt, dernek yaşatılmamıştır”. Hükümet kendi bilgisi doğrultusunda oluşumunu tamamlayan sol partilere bir nebze olsun müsaade ederken, kendiliğinden oluşan sol fikirlere, örgütlere ve partilere yaşam hakkı tanımamıştır (Kaynar, 2015:38). Ancak bu durum sadece sol partilere yönelik bir tutum olarak ele alınmamalıdır. Cumhuriyetin kuruluş aşamasından itibaren sol partiler haricinde kalan oluşumlar da kısa ömürlü olmuş, liberal ya da muhafazakâr olması hiçbir şeyi değiştirmemiştir. Yeni rejimin getirdiği değişimleri, kuralları uygulamak adına CHP dışında kalan görüşler ve partiler 1945 senesine kadar sindirilmişlerdir.

Türkiye'nin sola dönük uygulamalarında, diğer ideolojik düşüncelere yönelik uygulamalardan farklı olarak bir nefret tutumunun öne çıktığı görülmektedir. 1945 senesine kadar kurulan partiler kısa ömürlü olmuş, ana akım Cumhuriyetçi düşüncelerin dışında kalan kesim sindirilmiş; ancak sola yönelik sindirme politikaları her zaman daha baskın bir şekilde ön plana çıkmıştır. Bu tutum sadece Cumhuriyet dönemine has bir tutum olarak kalmamış, aksine tüm Türkiye tarihi boyunca sağ düşünceden milliyetçi düşünceye kadar iktidarda olan bütün hükümetler, ülkede ve dünyada yaşanan tüm olumsuz gelişmeler için komünizmi ve sol görüşü suçlamışlardır. Bu tutum sergilenirken Tebessüm Öztan'ın (2014:139;145) da belirttiği gibi komünist/sosyalist/sol ideolojinin ne ile ilgili olduğu önemsenmemiş, tamamen alakasız argümanlarla sol sadece “kötü” ve “tehlikeli” gösterilerek dışsallaştırılmıştır. 1930'lu yıllardan itibaren antikomünist tutumun belirginleşmesi, liberal kesimden muhafazakar kesime kadar olan herkesi komünizm düşmanlığı çatısı altında toplamış (Örnek, 2015:59), herhangi bir şekilde muhalefete yönelen kesimler solcu olsun veya olmasın “komünist” olarak adlandırılmış ve suçlanmışlardır. 1946 senesinde iktidar olan CHP, DP'yi, “Komünistlerin, Moskova'nın çizgisinde” olmakla suçlamış, bu suçlamalarla DP listesinde aday olan Mareşal Fevzi Çakmak bile komünist olmakla yaftalanmıştır (Çavdar, 2013:458).

Türkiye'ye antikomünist söylemlerin yerleşmesi Soğuk Savaş döneminden önce, CHP döneminde başlamıştır. Bu dönemde CHP, dünyada da bu ideolojinin yayılması nedeniyle, “Türkiye'de ve dünyada bir komünizm tehdidi” olduğuna dair bir imaj yaratmış ve bu söylemleri üzerinden Batı'dan ekonomik yardım almayı hedeflemiştir (Koca,

2015:295). Bu antikomünizm söylemi, ülkedeki sağ oluşumlar için de “müttefiklik üzerinden bir birlik” yaratmıştır (Özta, 2014a:86). O güne kadar sağ oluşumlara da fazla yüz vermeyen CHP iktidarı, özellikle Soğuk Savaş döneminden itibaren “komünizm tehdidi” nedeniyle bu oluşumlara göz yummaya başlamıştır. Bu aşamada sol partilere, sol oluşumlara, basın organlarına yönelik baskı oluşturulmuş ve antidemokratik bir tutum içerisinde suçlanan kişilere herhangi bir söz hakkı verilmemiştir. Her şeye rağmen bu ikilem çok uzun sürmemiş, CHP’nin hoşgörülü yaklaşımı kısa bir süre içerisinde baskıcı bir tutuma yönelmiştir. 16 Aralık 1946 tarihinde, 19 Haziran 1946 tarihinde kurulan iki parti - Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi- kapatılmış, sol görüşlü yayın organlarına kapatma cezaları verilmiş, özgür sendikacılık hareketinden vazgeçilerek “güdümlü” bir sendikacılığa geçilmiş ve işçinin grev hakkı isteği yine sonuçsuz bırakılmıştır (Avcıoğlu, 1969:274). 1936 senesinin İş Kanunu’nda açık bir şekilde grev yasaklanırken, 1947 senesinde çıkan Sendikalar Kanunu ile greve yönelik teşvik cezası getirilmiş ve böylelikle grevin ve dolayısıyla oluşabilecek bir işçi örgütlenmesinin önünün kesilebileceği düşünülmüştür. İktidara gelmeden önce işçilerin de sempatisini kazanma adına grev hakkını savunan Demokrat Parti de, iktidar olduğu dönem boyunca grev hakkını meclis gündemine taşımamış ve “*henüz Türkiye sanayinin ve işçi sınıfının grev için gerekli güce, olgunluğa ulaşmadığı*” biçiminde özetlenebilecek argümanlarla” grev yasağını devam ettirmiştir (Koçak, 2015:82). Yine tek parti döneminde sola yönelik şiddetin kendisini gösterdiği en önemli olaylardan birisi Tan Gazetesi’ne ve matbaasına yönelik saldırılardır. 3 Aralık 1945 tarihinde Hüseyin Cahit Yalçın tarafından yazılan “Kalkın Ey Ehli Vatan” başlıklı yazısı, 4 Aralık 1945 günü Tan Gazetesinin ve matbaasının yağmalanmasına neden olmuştur (Bora, 2014:23;24). On bin kişiye yakın bir grup, polisin haberi olmasına rağmen hiçbir engelle karşılaşmadan Tan Gazetesi’ne ellerinde balyoz ve baltalarla girmişler ve “Kahrolsun komünizm. Kahrolsun Serteller.” nidaları eşliğinde gazeteyi ve matbaayı talan etmişlerdir (Mumcu, 2014:74).

Komünizmin tehdit olarak algılanması ve buna göre siyasi politikaların içine girilmesinin Türkiye için belki de tek olumlu tarafı çok partili hayata geçiş sürecini hızlandırmasıdır. Sovyetlerle ilişkisi bozulan Türkiye, Batı blokuna girmek için öncelikle çok partili siyasete geçme koşuluyla karşılaşmış ve neticesinde doğruluğu, yanlışlığı tartışılır biz hız içerisinde çok partili yaşama geçmiştir (Karatepe, 2001:95). Böylelikle Sovyetler Birliği belki de hiç farkında olmadan, Türkiye’nin Batılılaşmasına yardım etmiştir (Karpaz, 2012:263). Bu çok partili hayata geçiş aşamasında Türkiye büyük bir ikilem içerisinde

kalmıştır. Hem çok partili sistemin getirdiği ortamı yaratmak için tüm ideolojik görüşlere hoşgörölü yaklaşması, hem de Batı bloku ülkesi olabilmek için antikomünist bir tavır takınması, ki zor olmamıştır, gerekmiştir (Öymen, 2008:275). Bora ve Ünüvar'ın (2015:159) da söylediği gibi, bu dönemde demokrasiyi inşa etmek adına iktidar giriştiği “taşkın antikomünist” söylemleri, ülkenin Hür Dünya ülkeleri arasında bir konum kazanmak adına, olduğundan daha fazla büyütme yoluna gitmiştir ve çok partili hayata geçişle birlikte, “Türkiye komünizmin hızlı toplumsal ve ekonomik dönüşümü sağlayacak tek geçerli yöntem olmadığını gösteren bir vitrin haline” getirilmiştir (Kasaba, 2014:34). Bu politikanın neticesinde de Batı'nın iktidar Batı'nın takdirini kazanmış ve Batı ile ilişkiler önceki dönemlere göre hızla ilerlemiştir. Amerikan kültürünün Türkiye üzerinde yaygınlaşması bir hayranlık boyutuna varılarak, antikomünist söylemler üzerinden yürütülen düşmanlık imgesi alabildiğine artırılmış, “komünist” kavramı içerdiği anlamdan başkalaştırılarak “Kızıl, Moskof uşağı” ve benzeri betimlemeler aracılığıyla dışsallaştırılmış, hatta karikatürleştirilmiş ve “ahlaki düşüklüğü” temsil eder hale getirilmiştir (Bora; Ünüvar, 2015:160). Tek parti yönetimi esnasında başlayan bu ötekileştirme, çok partili hayata geçişte Demokrat Parti tarafından kınanmış ve parti yöneticileri tarafından sola dönük iyileştirmeler yapılacağına garantisini verilmiştir; ancak Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi de bir çözüm yaratmamış, aksine sol oluşumlara yönelik benimsenen “üvey evlat” muamelesi devam ettirilmiştir.

2.6.2.1. Demokrat parti döneminde sol

Demokrat Parti'nin 1950 senesinde iktidara gelmesinde sol düşünceli kişilerin payı da oldukça büyüktür. Bunun nedeni de partinin iktidara gelmeden önce sol oluşumları da tanıyacağına, sola yönelik baskıyı azaltacağına vaadini vermesidir. Ancak liberal politikaları ve bu politikaları Batı desteğiyle gerçekleştirebileceklerine yönelik inançları nedeniyle parti Batıcıl bir politika izlemiştir. Bu politikayı harekete geçirirken de emperyalist ülkelerin gözüne girebilmek için, Batılı ülkelerde bile görülmeyen bir antikomünizm propagandası yürütmüş ve ülke içerisinde hayali bir komünizm tehlikesi yaratmıştır (Kaçmazoğlu, 2012:200). Demokrat Parti döneminde sola yönelik baskı unsurları daha belirgin hale gelmiştir. Dünyada dalga dalga yayılan antikomünizm korkusu, Türkiye'de de gereğinden fazla hissedilmiş, hatta aldıkları önlemler göz önünde bulundurulursa Türkiye'nin ortaya koyduğu tepki Amerika Birleşik Devletleri'nin tepkisinden bile daha sert olmuştur. Bu tepki sadece siyaset alanında değil, ekonomik,

kültürel, gündelik yaşamda bile kendisini gösterir hale gelmiştir. Buna verilebilecek en güzel örnek Rus salatasının adının Amerikan salatası olarak değiştirilmesidir. Antikomünizm dalgasından sosyalist hatta sosyal demokrat kesimler de payını almıştır. Melih Cevdet Anday, Orhan Veli Kanık gibi şair ve yazarların eserleri yasaklanmış (Çavdar, 2013:81), Nazım Hikmet ülkeyi terk ederek Sovyetlere sığınırken, Sabahattin Ali “CHP iktidarının son yıllarında devletin istihbarat birimlerinin içinde olduğu iddia edilen tertip sonucunda bir kaçakçı tarafından” öldürülmüştür (Ahmad, 2010/2014:114).

Tek parti döneminde sol oluşumlara yönelik sürdürülen baskı Demokrat Parti döneminde artarak varlığını sürdürmüştür. Bu durum Adıvar’ın (2009:321) da dikkatini çekmiş ve dindar/dinsiz, alakası olan/olmayan herkesin alınına bu kızıl damganın vurulabileceğini ve bunun karşısında herhangi bir engel olmadığını söylemiştir. Komünizmi savunmak bir yana, ABD’nin eleştirilmesi bile “Moskofçuluk” yapmakla bir tutulmuş, bütün vatandaşlardan sabit bir yanlılık beklentisi içerisine girilmiştir (Örnek, 2015:84). Bu beklentinin oluşturulmasına özellikle Başbakan Adnan Menderes’in payı önemsenmelidir. “Biz solculuğu bugün bu memleketin aleyhine ve zararına çalışan kuvvetlerin ajanı olma manasına alıyoruz. Bunları bir fikir ve his olarak kabul etmekten uzağız,” şeklinde demeçler veren Menderes Gencer Özcan’a (2015:100) göre, hem antikomünist söylemi körüklemiş hem de solun dışsallaştırılmasında büyük bir aracı rolü üstlenmiştir. Komünist düşünceye sahip olanlar çoğu zaman aynı Menderes’in tanımladığı gibi “kimliğini saklayabilen ve kılık değiştirme konusunda özel becerilere sahip olan ajanlar” olarak düşünülmüş, böylece antikomünist bir tutuma sahip olanlara bile güvenle yaklaşılamamıştır (Özman; Yakın, 2014:109). Bu noktada “komünist” damgası yememek için önemli olan şey ne Demokrat Parti’ye ne de Amerika’ya dair herhangi bir eleştiri getirmemek ve Menderes’in söylemlerini bir nevi onaylayarak “ülke içerisindeki komünistlere dair tetikte” olarak bir “jurnalci” ülkesi yaratmaktır.

1950’li yıllarda ilk olarak Zonguldak’ta, daha sonra İstanbul’da olmak üzere Komünizmle Mücadele Dernekleri kurulmuş ve antikomünist tutum bu kurum aracılığıyla bir meslek haline getirilmiştir. Derneğin kuruluş amacı milletin istikbalinin komünizmle mücadeleye bağlılığı olarak açıklanmış ve 27 Mayıs 1960 darbesine kadar bu dernekler faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Bora; Ünüvar, 2015:160). Bu derneklerin yanında resmi olarak da bir baskı oluşturulmuş, Türk Ceza Kanunu’nun 141. ve 142. maddeleri ile komünizm propagandası yapanlara 7,5 yıldan 15 yıla kadar ağır cezalar uygulanmıştır

(Akşin, 2014:241). Sola yönelik bir başka baskı unsuru ise Kore Savaşı'na Türkiye'nin katılması olmuştur. Komünizm tehdidiyle, aslında ülkenin vatandaşları arasında büyük bir görüş birliği sağlanamayacak Kore Savaşı'na katılma konusunda iktidarın desteklenmesi sağlanmıştır (Yıldırım, 2014:52;54). Kore'ye asker gönderilmesini protesto eden Behice Boran ve Adnan Cemgil gibi isimlere hapis cezası verilmiş ve ülke sınırlarının binlerce kilometre uzağında savaşa girmenin anlamsızlığını sorgulayan bu isimler “vatan hainliği” ile suçlanmışlardır. Ağustos 1950'de Sovyetler'de bulunan “Narodni Dom” kuruluşları ile benzer olduğu gerekçesiyle sayıları beş bine yakın olan Halkevleri ve Halkodaları kapatılmıştır. 1951 senesinde ise sola yönelik en büyük tevkifat gerçekleştirilmiş, “TCK'nın 141. Maddesi uyarınca ‘...komünist cemiyet teşkil etmek ve bu cemiyete girmek ve faaliyet göstermek’ iddiasıyla, aralarında TKP merkez komitesi üyelerinin de bulunduğu Şefik Hüsnü Deymer, Reşat Fuat Baraner, Zeki Baştımar, Mihri Belli, Halil Yalçinkaya, Vedat Türkali, Behice Boran, Mübeccel Kıray gibi kişiler” ağır cezalara çarptırılmışlardır. Bunun dışında sol yayıncılık komünist propaganda bahanesiyle kitaplar toplatılarak, Köy Enstitüleri ise 1954 senesinde Köy Öğretmen Okulları'na dönüştürülerek iktidarca cezalandırılmıştır (Koca, 2015:306).

Demokrat Parti komünizme ve SSCB'ye yönelik bu sert tavrını iktidar olduğu sürenin sonlarına doğru değiştirmeye çalışmış ve Sovyetlerle yakın ilişkiler kurma isteğinde bulunmuştur. Ancak halk arasında yaratılan “komünizm” korkusu hiçbir zaman geçmemiş, sol sürekli olarak dışlanmış ve ürkülen bir ideoloji olarak konumlandırılmıştır. Bu aşamada işin kültürel boyutundan ve bu boyutun halka yansımından da bahsetmek gerekmektedir. Özellikle kitle iletişim araçları vasıtasıyla (gazetelerdeki haberler, köşe yazıları, dergiler, sinema ve tiyatrolar) komünizm tehdidi sıkça işlenmiştir. Özellikle bu tezin de konusu olan tefrika romanlarda Sovyet ajanlarının Amerika ve diğer ülkeler adına yarattıkları tehlikelerden, komünizmin ne kadar sinsice yayılan bir ideoloji olduğundan, eğer ülkeye komünizm gelirse herkesin tembelleşeceğinden ve aile diye bir kurumun ortadan kalkacağından, insanların istedikleri kıyafetleri giyemeyip, istedikleri şarkıları dinleyemeyeceğinden sıkça bahsedilmiş ve sol görüşe sahip kişiler “kızıl, Allahsız, ajan, vatan haini” ve benzeri kelimelerle kodlanarak güçlü bir antikomünizm söylemi inşa edilmiştir.

2.6.3. Antifaşizm

1950’li yıllarda yükselişe geçen bir başka ideoloji ise antifaşizmdir. 1930’lu yıllarda dünya ülkelerini fazlasıyla etkisi altına alan faşizm, İkinci Dünya Savaşı esnasında faşist cephenin yenilgisi ve Hitler’in bu dönem içerisinde Yahudilere uyguladığı soykırım nedeniyle yerini antifaşizme bırakmış ve ülkeler antifaşist söylemler üzerinden liberalizmi ve liberalizmin vaat ettiği refahı yüceltmişlerdir. Akşin’in (2014:155), “kanlı bir zorbalık düzeni” olarak tanımladığı faşizm ilk olarak 1922 senesinde İtalya’da ortaya çıkmış bir düzendir. Almanya’da ise faşizm yerine nasyonal sosyalizm tanımlaması kullanılmıştır (Akşin, 2014:157). Faşizm genel itibariyle bütün yetkilerin tek bir otorite elinde toplandığı ve kuralların baskı unsurları yoluyla halka dayatıldığı bir tek parti düzeni olarak tanımlanabilir. 20. yüzyıldan itibaren batı demokrasileri çoğulcu/yarışmacı ve tek parti yönelimleri olmak üzere iki kutba ayrılmıştır. Karatepe (2001:11), tek parti yönetiminin tamamıyla bu döneme ait bir siyasi rejim türü olduğuna değinir. Böylelikle faşist/sosyalist ve kapitalist yönetimler arasında bir ayrışma yaşanmıştır.

1930’lu yıllardan itibaren dünya genelinde yaşanan kapitalistleşme süreci, ortaya çıkan hoşnutsuzlukları çözmeye amacıyla milliyetçi dalgaya da bir yer açmış ve üçüncü dünya ülkeleri çoğunlukta olmak üzere milliyetçilik ve sonrasında milliyetçiliği daha ileri taşıyan faşizm yönetimleri yükselişe geçmiştir. Anderson (1983/2009:157), üçüncü dünya ülkelerinde yaşanan milliyetçi dalganın sebebini, küresel emperyalizme ve buna bağlı olarak gelişen sanayi kapitalizme karşı olan tepkiye bağlamaktadır. Ulus devletlerin tarihsel konumlarını, atalarının bir zamanlar komşularının topraklarını yönettiği ve dolayısıyla bu toprakların kendi tarihsel vatanları olduğu algısı üzerinden kurmuşlardır. Böylelikle kendi tarihsel konumlarını yüceltmiş, kendileri haricinde kalan ülkeleri ise alçaltma yoluna giderek tarihi çarpıtmışlardır (Karpata, 2009:98). Böylelikle kapitalistleşme aşamasında çöktüğüne inandıkları değerleri yeniden gün yüzüne çıkarmayı amaçlamışlardır. Aron’a göre (1969/1976:289), faşizm içerisinde esas olarak kapitalizmden çok farklı özellikler barındırmamaktadır, çünkü faşizmin ortaya çıkışında kapitalizmin rolü oldukça büyük olmuştur. Ona göre kapitalist rejimler kendi iktidarlarını sürdürmek adına, dönemsel şartları göz önünde bulundurarak yönetimde faşist ancak ekonomide kapitalizmi bozmayacak derecede liberal yönetimlerin kurulmasına yardımcı olmuşlardır. Bu nedenle faşizm ilk ortaya çıktığı zaman bir tehdit olarak görülmemiştir, hatta Almanya’nın antikomünist tavrının dünya ülkelerince desteklendiği bile söylenebilir. Ancak Hitler’in SSCB’yle birlikte

Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya üzerine fetih planları yapması bir tehdit olarak görülmüş ve Almanya karşıtı bir cephe oluşturulmuştur (Akşin, 2014:221).

Milliyetçilik dalgası tüm dünyayı etkilemiş ve bunun etkileri Türkiye’de de fazlasıyla hissedilmiştir. Berkes (2002:18), Türkiye’deki milliyetçilik akımının Batılılaşma ve Batıcılık akımının başlangıcı ile birlikte doğduğuna değinir. Ona göre her iki akımın Osmanlı İmparatorluğu’nda görülmesinin esas sebebi, ülkenin içinde bulunduğu çıkmaz ve bunun sonucunda Batı ile oluşan yakın temastır. Türk etnik milliyetçiliği Karpas (2009:31;49) söylediği üzere büyük ölçüde Azerbaycanlı Hüseyinzade Ali, Ahmet Ağaoğlu ve Kazanlı Yusuf Akçura tarafından geliştirilmiştir. 1908 senesinden sonra Türk kimliğinin tanımlanması üzerine düşünürler arasında bazı tartışmalar yaşanmıştır. Yusuf Akçura milli kimliğin temelini ırk, soy ve kavmiyete bağlayarak dine ikincil bir rol verirken, başlangıçta Pantürkizmi savunan sonrasında ise kültüre dayalı milliyetçi görüşün savunuculuğunu yapan Ziya Gökalp, uluslararası bir Türklükten ziyade Anadolu ve Rumeli Türklerinin kültürleri üzerinden milliyetçiliği tanımlamıştır. Gökalp Türk kültürünün en saf biçiminin alt sınıflarca korunduğunu söyler ve Osmanlı İmparatorluğu’nu halkın etnik milli kültürünü ve kimliğini geliştirmesine izin vermemekle itham eder. Bunun yanında ona göre İslam da modernlik, milliyetçilik ya da cumhuriyetçilik ideolojileriyle uyumsuz değildir, bu nedenle milli kimliğin tanımlanmasında saf dışı bırakılmamalıdır. Karpas (2009:33) aynı zamanda Türk terimi etrafında şekillenen tartışmaların Cumhuriyetin çözülmemiş sorunlarından birisi olduğuna da değinmektedir. Osmanlı’nın son döneminde artan etnik bölünmeler ve *ulusal* birleşmeler nedeniyle bir kimlik bunalımı yaşanmış ve Türk kavramının ırka göre mi yoksa ülke toprakları üzerinde yaşayan ve kendisini Türk olarak tanımlayan herkesi kapsayacak şekilde mi algılanacağı büyük bir sorunsal olmuştur.

1923 senesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan kısa bir süre sonra dünyadaki ekonomik ve siyasi durumlar faşizme kayacak yönde değişmiş ve bir müddet anti-liberal politikalar izlenmiştir. 1930’lu yıllardan itibaren kapitalist birikim süreci tamamıyla devlet denetiminin altına girmiştir (Keyder, 2014:42). Bu yıllarda CHP yönetimi de “Tarih Tezi” ve “Güneş Dil Kuramı” gibi teorilerle ulusdevlet oluşumunu tarihsel bir konuma oturtmaya çalışmıştır (Çavdar, 2013:361). Bu teoriler dönem itibariyle laik, Kemalist kesimlerce şiddetli bir şekilde savunulurken, ülkenin muhafazakâr kesimi yönetimin Osmanlı İmparatorluğu gelenek ve törelerini saf dışı bırakarak kendilerine bir Türk kültürü yaratma isteklerine hoş gözle bakmamış ve bu teorilere şüpheyle yaklaşmışlardır. Bu teorilere

duyulan güvenin sarsılması nedeniyle de bir müddet sonra Türk kültürüne dair olan arayışlar azalmaya başlamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'na girerken hem Türkiye'nin önceki yıllardan kalma Alman sevgisi hem de Almanya'nın dünya ülkeleri arasında sivrilmeye başlaması nedeniyle Türkiye'de faşizme yönelik bir sempati ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı esnasında Türkiye her ne kadar tarafsız davransa da, gerek hükümet gerekse ülke burjuvazisi Mihver Devletleri'ne daha yakın olmuş ve hükümetin tarafsızlığı Alman yayılmasının güneydoğu hattını emniyete alma sonucunu getirmiştir. Böylelikle Almanya SSCB'ye daha rahat ve kendisini güvende hissederek saldırabilmiştir. Bu dönemde yönetim neredeyse faşist denilebilecek uygulamalara kalkışmış ve yukarıdan dayatılan politikalarla halkı idare etmeye çalışmıştır. (Keyder, 2014:138;142). Bu duruma bağlı olarak Ahmad (2010/2014:104), tek parti döneminde özellikle gayrimüslimler için ağır sonuçları olan Varlık Vergisi'nin ideolojik boyutunun, Almanya'nın Ruslara karşı başarılı olması ve bunun sonucunda azınlıklara uygulanan sert politikaların Türkiye'ye yansısıyla alakalı olduğunu belirtmektedir. Yine bu sert politikalarından payını alan bir başka kesim de "komünist" olarak yaftalanan grup olmuştur. Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesi, Türkiye'de de büyük etki yaratmış, ülkede Nazizm ve faşizm propagandası kuvvetlenmiştir. Gazeteler, her gün Alman büyükelçiliğinden gelen bültenleri yayımlar hale gelmiş, ülkenin genç nüfusu Nazizm coşkusuyla faşizm propagandası yapmaya başlamıştır. Bu aşamada komünist olsun veya olmasın birçok kişi saldırıya uğramış, halkın gözünden düşürülmeye çalışılmış ve hükümete bildirilmiştir (Sertel, 2001:189;190).

İkinci Dünya Savaşı esnasında Türkiye'nin faşizme yönelik olan bu sempatisi, savaşın sonlanmasına yakın yerini antifaşizme bırakmaya başlamıştır. Bora ve Ünüvar'a (2015:165) göre, Türkiye'de faşizm sempatisinin yerini antifaşist söylemlere bırakmasının sebebi hükümetin "faşist" söylemleri onaylamamasından değil, Nazilerin dünya savaşını kaybetmesi ve dünyada antifaşist bir cereyanın başlayacağını anlaşılmış olmasıdır. Savaş sonrasında faşizm ve ırkçılık siyasi alanda Varel'in (2015:204) deyimiyle mağlubiyete uğramış ve Türkiye'nin de sürekli olarak dâhil olmaya çalıştığı ve bunu dillendirdiği Batılı ülkeler tarafından suç unsuru sayılarak toplumsal oluşumdan çıkarılmaya çalışılmıştır. Faşizmin yenilgisi ve dünyada demokrasinin yaygınlaşması, Türkiye'de yönetimde olan tek parti iktidarını da halka karşı savunmasız duruma getirmiştir (Ahmad, 2010/2014:105). Savaş boyunca faşizmden yana tavır alan gazetelerin ve devlet adamlarının çokluğuna

değinen Sertel (2001:216), bu gazetelerin ve devlet adamlarının savaşın bitiminden itibaren anti-faşist söylemlere yöneldiklerini, tek şef ve tek parti yönetimine son verilerek demokrasi ortamına geçilmesini savunduklarını belirtmektedir. Böylelikle faşizmin de Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Çok partili hayata geçişle birlikte Demokrat Parti'nin sivrilmesi ve halkın büyük çoğunluğunu kapsamak adına “çoğulcu” bir politika izlemeleri, partinin antifaşist söylemlere de yönelmelerini sağlamıştır. Ancak bu söylemlerle iktidara gelen parti her ne kadar alenen söylemeseler de tek parti yönetimi döneminde uygulanan faşist politikaları artırarak devam ettirmiştir. Sertel (2001:209), Celal Bayar ile ilgili bir anısında Bayar'ın “Tekrar iktidara gelirim, ilk işim vatandaşın hürriyetine yapılan bu haksız tecavüzü kaldırmak, adamların arkasına polis takılmasını yasak etmek olacaktır.” dediğini, buna rağmen iktidara geldikten sonra ilk yaptığı işin kendisinin arkasına polis koydurmak olduğunu belirtmektedir. Ülkenin polis devleti haline getirilmesi bir yana, muhalefet, basın kuruluşları, üniversiteler ve aydınlar susturularak sözde bir demokrasi uygulanmış, asıl olarak tek parti yönetimi devam ettirilmiştir. Ancak Batılı ülkelerin antifaşist tutumları nedeniyle, faşizm güzellemesine izin vermeyen yönetim, söylemlerinde sürekli olarak faşizm karşıtı olduklarına değinmiştir. Bu söylemler dönemin gazetelerinde ve özellikle yayımlanan tefrika romanlarda da açıkça görülmektedir. Yayımlanan romanların önemli bir kısmını Almanya ve faşizm karşıtı romanlar oluşturmakta, bu romanlarda Almanlar “güvenilmez, casus, zalim, vicdansız” olarak karikatürize edilmektedir. Kurgu romanların yanında İkinci Dünya Savaşı'na dair askeri şahısların harp hatıraları da sıkça yayımlanmış ve bu eserlerde de antifaşist söylem yeniden ve yeniden üretilmiştir.

2.7. 1950'li yıllarda basın

1950'li yılların tefrika romanlarında batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm bağlamında yapılan kimlik inşalarını inceleyebilmek için öncelikle bu dönemin tarihsel seyri ortaya konularak analiz edilmiştir, bu bölümde de bu dönemin basın yaşamı analiz edilecek ve gazeteler üzerinde uygulanan politikaların da kimlik inşası oluşturma anlamında önemi vurgulanmaya çalışılacaktır. Tefrika romanlar her ne kadar gazete yazılarından hem konu, yazım şekli ve içerik hem de yazar bağlamında farklılık gösterebilirler de, esas olarak gazetenin yayın politikasına bağlı olarak seçilmekte ve gazete sahiplerinin görüşleri etrafında şekillenmektedir. Bu nedenle *Zafer* ve *Ulus* Gazetelerinde yer alan tefrika romanlar

incelenmeden önce, 1950’li yılların basınının ekonomik ve siyasal özellikleri, *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinin tarihsel seyri, gazete kadrosu, genel itibariyle politik duruşları, aldıkları cezalar ve benzeri önemli özellikleri ortaya konulacaktır.

Türkiye basını, matbaanın ülkede geç dolaşıma sokulması, okur yazarlık seviyesinin yeteri kadar yüksek olmaması, kâğıt ve bütçe sıkıntısı yaşanması ve belki de en önemli unsur olarak basının sürekli olarak sansüre maruz kalması nedeniyle oluşumunu uzun bir süreç içerisinde tamamlayabilmiştir. Takvim-i Vekâyi gazetesi ile serüvenine başlayan Türkiye basını bu uzun oluşum sürecinde Şinasi, Ali Suavi, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi gibi isimlerin önemli katkılarıyla bir ilerleme göstermiş ve siyasi, ekonomik ve toplumsal zorlukların üstesinden gelebilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılış evresinden Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş aşamasına kadar birçok gazete ve dergi bazıları kısa, bazıları uzun ömürlü olmak kaydıyla faaliyet göstermişler ve özellikle döneminde toplum nazarında bu gazeteler, dergiler ve yazarları önemli bir pozisyon elde ederek algı yönetiminde rol oynamaya başlamışlardır.

Milli Mücadele dönemine kadar İstanbul merkezli olan basın, bu dönemle birlikte Ankara’ya da sıçramış ve her ne kadar gazetelerin büyük çoğunluğu Milli Mücadele’yi desteklese de, Peyam-ı Sabah ve Alemdar gibi gazeteler Milli Mücadele aleyhine yazılar yayımlamışlardır. Bu gazetelerin haricinde sol görüşlü basın da kendisini göstermeye başlamıştır. Cumhuriyetin ilanına kadar basın üzerinde şiddetli bir baskı uygulanmış, ancak Cumhuriyetin ilanından sonra bu baskılar büyük ölçüde azalmıştır. Ancak İstiklal Mahkemeleri’nin oluşturulması ve daha sonrasında çok partili hayata geçmek için bir deneme mahiyetinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması basını ikiye bölmüştür (Güz, 2008:115;186). Bu gruplaşmaların halkı da fazlasıyla etkilemesi ve Şeyh Sait İsyanı’nın ortaya çıkması 1925 senesinde uygulanan Takrir-i Sükûn Kanunu’na, sonrasında ise 1931 tarihinde uygulamaya konulan Matbuat Kanunu’na sebep olmuş, basın için fazlasıyla ağır sayılabilecek uygulamalar yürürlüğe girmiştir. 25 Temmuz 1931 tarihinde kabul edilen Matbuat Kanunu ile basın hürriyetine yönelik birçok kısıtlama getirilmiş, “vatan, Milli Mücadele, Cumhuriyet ve devrim düşmanlığı” nedeniyle hüküm giyen basın çalışanlarının gazete çıkarmaları engellenmiş, gazete sahiplerine yükseköğrenim zorunluluğu getirilmiş, ülkenin genel politikasına zarar vereceğini düşündüğü zaman Bakanlar Kurulu’na gazete kapatma yetkisi verilmiştir (Güz, 1993:134).

1940'lı yıllara kadar siyasi baskının da büyük etkisiyle basın gerektirdiği görevleri tam anlamıyla yerine getiremeyen Türkiye basını, bu yıllardan itibaren hem dünya hem de Türkiye genelinde yaşanan demokratikleşme çabalarından faydalanarak halk ile iktidar arasında bir tampon bölge yaratabilmiştir. Ancak bu süreç rahat bir şekilde işlememiş, Türkiye basını demokratikleşme uğrunda birçok zorlukla karşı karşıya bırakılmıştır. Bu dönemde dünyada İkinci Dünya Savaşı'nın hüküm sürmesi ve her ne kadar savaşa girmese de savaşın etkilerinden fazlasıyla etkilenen Türkiye, iktidarın birçok katı kararlar almasına sebep olmuş ve kararlardan basın da payını almıştır. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle gazeteler büyük bir kâğıt sıkıntısı yaşamış, dönemin en büyük gazeteleri olan Cumhuriyet, Vakit, Yeni Sabah ve Tan gibi gazeteler de dâhil olmak üzere hafta içi 4, hafta sonu ise 6 sayfa yayımlanmışlardır. Bunun yanında Başbakanlıktan ya da Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü'nden gelen direktifler doğrultusunda gazetelerde yayımlanacak olan haberlere de bir denetim getirilmiş, bazılarına çok fazla bir alan verilmemesi istenirken, bazı haberlerin yayımlanması ise yasaklanmıştır. Bakanlar Kurulu'nun gerekli gördüğü anda istediği gazeteyi veya dergiyi kapatabilme yetkisi de basın üzerinde büyük bir baskı yaratmıştır (Topuz, 2014:167;169). Bu dönemde iktidara yönelik her türlü muhalif ses bastırılarak, gazeteler sadece devlet kontrolünden geçen Anadolu Ajansı'nın haberlerini yayımlamak durumunda bırakılmışlar ve bu nedenle en büyük gazetelerin tirajı bile yirmi bini geçememişlerdir (Başgil, 2008:175).

Demokrat Parti'nin kurulması ve basın çalışanlarının da demokrasi umuduyla bu partiyi desteklemeleri, İsmet İnönü'nün basına yönelik sıkı uygulamalarda bazı hafifletmelere gitmesini sağlamıştır. Özellikle 1 Haziran 1946 tarihinde Meclisin, 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nun 50. maddesini kaldırması basın özgürlüğü bağlamında önemli bir tavır olarak görülmüştür. Bu girişimle birlikte gazete kapatma yetkisi idari makamlardan alınarak mahkemelere devredilmiş, gazete çıkarmak için gerekli olan izin ve para koşulu kaldırılmış ve 11 Haziran 1946 tarihinde ise hükümetten bağımsız bir şekilde Gazeteciler Cemiyeti'nin kurulmasına izin verilmiştir (Koloğlu, 2013:122;123). Bu dönemden itibaren gazetelerin bir nebze rahatlığa ulaşmaları daha geniş bir haber ağının oluşmasını sağlamış ve bu gazetelerin sayılarında ve tirajlarında bir artış başlamıştır (Başgil, 2008:175). Ancak hükümetin basına yönelik baskısı tam anlamıyla sona ermemiş, özellikle sol yayınlara ve sol görüşlü gazetecilere yönelik tasfiye girişimleri basının İnönü'ye olan tepkisini daha da arttırmıştır. İnönü'nün basını kendi yanına çekme adına giriştiği basını özgürleştirme

çabaları sonuç vermemiş, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde basının da büyük desteğiyle Demokrat Parti iktidara gelmiştir.

Demokrat Parti 1946 tarihinde kurulmasından itibaren basına yönelik kısıtlamalar hakkında iktidara karşı şiddetli bir muhalefet yürütmüş, Adnan Menderes, basın özgürlüğü hakkında “Yayın hürriyeti, yurttaşın şahsi ve siyasi hak ve hürriyetlerinin teminatıdır. Basın hürriyeti olmadığı yerlerde vatandaşın diğer hak ve hürriyetleri de tehlikeye düşeceği gibi, topluluk hayatı, gizliliğin, kapalılığın kırı ve pası altında bunalıp çürümeye mahkûmdur” (Topuz, 2003:185) sözlerini söylemiş ve iktidara geldikleri takdirde bu özgürlüğün sonuna kadar arkasında duracaklarını belirtmiştir. Demokrat Parti’nin özgürlük vaatleri bu dönemin birçok gazetecisinin aklını çelmiş ve bu nedenle Demokrat Partililerle yakın ilişkiler içerisine girmişlerdir. Müzehher Vâ-Nû (1997:68), bir anısında bu konuya şöyle değinmektedir:

“Bir akşam Moda’ya davet edildiğimizde, kalabalık bir sofrada tam Celal Bayar’ın karşısına düştüm. Neler dinledim, hiç aklımda kalmadı. Yalnız o gecenin çok garipsediğim bir gece olduğunu unutamadım: Halk Partisi’nin gövdesinden ayrılmış bu demokrat kolun, sol cepheye nasıl uyum sağlayabileceğini, bizde demokrasinin nemene bir rejim olacağını bir türlü kavrayamıyordum. Bence aş tutmayacak kadar kartlaşmış bir koldu o!”.

Demokrat Parti’nin iktidara gelişi, basın çalışanları arasında adeta bir bayram sevinci yaratmış ve partinin iktidarlık yıllarının ilk döneminde basına yönelik birçok iyileştirmede bulunulmuştur. Bu yıllarda basın teknolojisi alanında birçok yenilik yaşanmış, kara yolları ve demir yollarının gelişimiyle hızlanan ulaşımın gazetelerin tirajlarını artırması nedeniyle büyük gazeteler yeni makine yatırımlarında bulunmuşlardır (Kabacalı, 2000:217). Yine bu dönemde partiyi destekleyen gazeteler her türlü imkândan yararlanmışlar, parti ileri gelenlerinde basına uygulanan sert politikalarından uzak tutulmuşlar ve bu nedenle “besleme basın” tabiri ortaya çıkmıştır (Cantek, 2015:425). Bu nedenle partinin ilk dönemindeki basına yönelik icraatları, basın çalışanlarının tamamını mutlu etmese de önemli bir kısmını partinin yanına çekmiştir. Fakat basın çalışanlarına yönelik olan bu olumlu hava uzun bir süre devam ettirilememiş, İnönü devrinde şiddetle kınanan basına yönelik baskı unsurları tekrar yürürlüğe konulmuştur. 1954 seçimleri öncesinde basın ve radyo alanında yeni uygulamalara girişilmiştir. Meclise verilen bir tasarı ile yayın ve radyo yolu ile işlenen suçlar ve yaptırımları düzenlenmiş, basın vasıtasıyla itibarı zedeleyecek, şöhrete ve servete zarar verebilecek bir durumda gazeteciye altı aydan üç yıla kadar hapis ve 1.000 lira ile 10.000 lira arasında değişen ağır para cezaları uygun görülmüştür. Bu suçların resmi unvana sahip

birisine karşı işlenmesinde ise cezalar üçte birden yarıya kadar arttırılmıştır. Yine devletin siyasal ve mali itibarını sarsacak tarzda yalan haberlere bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 1.000 lira ile 10.000 lira arasında ağır para cezaları uygulanmıştır. Gazeteciler tarafından işin en zor kısmı ise, suçlananlara ispat hakkının verilmemesi olmuştur (Eroğul, 2014:128).

Gazete çıkarmak için getirilen şartlar arasında kötü ün sahibi olmamak gibi bir madde bulunmakta ve bu özelliği taşımayanların kesinlikle gazete çıkaramayacaklarına hükmedilmektedir. Yine aynı şartlar arasında beyanname verenlerin de gazete ve dergilerinin en büyük mülkiye amirinin emriyle kapatılabileceği maddesi de yer almaktadır. Böylelikle gazete kapatma işlemi çok daha kolaylaştırılmış, aksine yeni bir yayın çıkarmak ise zorlaştırılmıştır (Eroğul, 2014:26).

1954 seçimlerinde alınan oyların getirdiği rehavetle Adnan Menderes'in o dönemin gazetecilerine karşı olan davranışlarında bir değişim meydana gelmiş, bu seçimlere kadar gazetecilerin daima fikrini önemseyen Menderes artık "gazeteciler ben ne istersem onu tasdiklemek zorundalar" düşüncesi içerisine girmiştir. Bu düşüncesini de Ahmet Emin Yalman'a şu sözlerle aktarmıştır: "Şimdiye kadar ben, siz gazetecilere danışmaya değer veriyordum. Acaba ilaç diye aspirin mi, yoksa optalidon mu kullanmak münasiptir diye fikrinizi soruyordum. Halkın coşkun güveni şimdi şunu belli ediyor ki, böyle bir danışmaya ihtiyacım yoktur. Ben kendi kendime son kararı vereceğim, dilersem aspirin, dilersem optalidon kullanacağım" (Kadir Dede, 2015:452). Menderes'in ve dolayısıyla iktidar partisinin basına yönelik bu umursamaz tavrı giderek şiddetlenmiş, basına ve basın çalışanlarına İnönü döneminde gördüklerinden daha ağır ceza uygulamaları getirilmiştir. 23 Eylül 1954 tarihi gazeteciler için kara bir gün olmuş, üç gazeteciye ağır cezalar verilmiştir. 79 yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın yirmi altı ay, Cemal Sağlam altmış beş ay hapis ve 9.332 lira ağır para cezası, *Yeni Ulus*'un sahibi Nihat Erim ise 35.222 lira ağır para cezasına çarptırılmıştır. 17 Kasım 1954'te, Millet gazetesinin sahibi Fuat Arna, sekiz ay hapse mahkûm olmuş, 24 Kasım'da, Bedii Faik tutuklanmıştır (Eroğul, 2014:158). Bedii Faik (2001:257), bu dönemde ülkenin genel itibariyle baskıcı bir politikaya maruz kalmasına rağmen, halkın bu duruma yeteri kadar tepki göstermemesini şu sözleriyle açıklar:

"Hele o yaz güzelliği içinde, halkın hemen her kesimi neşe içindedir. Hele hele Demokrat Parti'yle beraber gelmiş olan, ithalat rahatlığı yalnız yeni iş alanları yaratmamış, pek çok malı pek kolay bulmanın rahatlığını da getirip halkın adeta yüreğine sokmuştur. Ama basın hürriyeti kısıtlanıyormuş, ama Halk Partisi'nin mallarına göz dikilmiş, ama grev hakkı yerin dibine sokulu, söyleme ve yazma hakkı raf diplerine tükülmüş... Halkın ne umrunda!"

1954 senesinin basın için oldukça “karanlık” sayılacak şartları, 1955 senesinde de devam etmiştir. 1955 senesinde *İstanbul Express Gazetesi*’nde Atatürk’ün evinin Yunanlılar tarafından bombalandığı haberinin basılması ve peşi sıra gelen 6-7 Eylül olayları nedeniyle sıkıyönetim uygulamasına geçilmiş ve basın bu dönemde sürekli olarak kapatma cezalarına maruz bırakılmıştır. 19 Eylül 1955 tarihinde, sıkıyönetimden faydalanarak *Ulus* süresiz, *Hürriyet* ve *Her Gün* gazeteleri ise on beş gün için kapatılmıştır (Eroğul, 2014:168). Gazetelerin aldıkları bu ağır cezalar yayın politikalarında da bazı değişimlere gitmelerine sebep olmuş, ana haber olarak ajans haberlerine yer verilirken, bu haberler dışında “etliye sütlüye dokunmayan”, magazin ve fazlasıyla tefrika roman ağırlıklı bir gazete uygulamasına geçilmiştir. 1956 senesinde de gazete sahiplerine ve sorumlularına ağır şartlar getirilmiştir. Altı aylık mahkûmiyet alan gazetecilerin (muhabirler de dâhil olmak üzere) meslekten atılmasına karar verilmiş, gazetelerinde çıkan her imzasız yazı için sorumlu müdürlere 24 saat içerisinde savcılara izahat verme yükümlülüğü getirilmiştir (Eroğul, 2014:181). 1957 senesinde sayfa ve tiraj sınırlamasına gidilirken, 1958 senesinde de ilan ve reklamların tek elden dağıtılması kararlaştırılmış ve zaten sıkıntı içerisinde olan basın iyice zora sokulmuştur (Kabacalı, 2000:216). Böylelikle Demokrat Parti iktidara gelirken büyük bir şevkle bu partiyi destekleyen gazetelerin çoğu, gördükleri baskılar ve ağır cezaların neticesinde muhalefetin sesi haline gelmiş (Birand, Dündar, Çaplı; 2016:134), besleme basın haricinde iktidarın yanında hiçbir basın kurum ve kuruluşu kalmamıştır. Son olarak 1960 Nisan’ında Tahkikat Komisyonu’nun kurulması basın ve muhalefet için en ağır ceza olmuş, CHP’nin seçim dışı yollarla, darbeyle iktidara gelmeye çalıştığı iddiasıyla kurulan on beş kişilik komisyon, tüm siyasal haberlere yayın yasağı getirmiştir. Bu bağlamda komisyon basına ve muhalefete birçok ceza vermeyi öngörmüştür ve muhalefet ile basın bu cezalara kesinlikle karşı gelemeyecektir (Birand, Dündar, Çaplı; 2016:165). Ancak 27 Mayıs 1960 darbesinin gerçekleşmesi, iktidarın bu baskı dönemini sonlandırmıştır ve basın için yeni bir dönem açılmıştır.

Basın için oldukça zorlu geçen DP iktidarı boyunca, *Ulus* ve *Zafer* Gazeteleri siyasi bağlılıkları bağlamında öne çıkmaktadır. Çalışmanın inceleme konusu olan bu gazetelerden *Ulus* Cumhuriyet Halk Partisi’nin, *Zafer* ise Demokrat Parti’nin yayın organı görevini üstlenmiştir ve bu nedenle bu iki gazete arasında yayın politikası, yazarları, seçilen haberler, bu haberlerin türlere göre ayrımı, yayımladıkları tefrika romanlar ve bu romanlar arasındaki

farklılıklar, gazetelerin aldıkları cezalar açısından birçok farklılık bulunmakta ve bu farklılıklar da dönemin tarihsel, siyasi, ekonomik ve toplumsal şartlarını yansıtmaktadır. Bu nedenle *Ulus* ve *Zafer* Gazeteleri'nin ayrıntılı olarak incelenmesi, çalışmanın konusu olan tefrika romanlarda kimlik inşasının gazeteye ve gazete sahiplerine göre değişip değişmediğini göstermesi açısından faydalı olacaktır.

2.7.1. *Ulus* Gazetesi

10 Ocak 1920 tarihinde yayımlanmaya başlayan *Hakimiyet-i Milliye* Gazetesi'nin, 1934 senesinde isim değişikliğine gitmesiyle ortaya çıkan *Ulus* gazetesi yayınlandığı süre içerisinde CHP'nin yarı resmi yayın organı görevini üstlenen bir gazete olmuştur. “Mesleği milletin iradesini hakim kılmaktır” ibaresi ile yayın hayatına başlayan *Hakimiyet-i Milliye* Gazetesi ilk olarak haftada iki gün dört sayfa olarak, 18 Temmuz 1920 tarihiyle haftada üç gün, 6 Şubat 1921 tarihinden itibaren ise Cumartesi günleri hariç haftanın her günü yayımlanmaya başlanmıştır. Gazetenin yazı işleri müdürleri konusunda ise görüşler farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmalara göre yazı işleri müdürlerini Şapolyo; Nizamettin Nazif, Hüseyin Ragıp (Baydur), Nafi Atıf (Kansu) olarak, Mustafa Nuri İnuğur; Nizamettin Nazif, Recep Zühtü, Hüseyin Ragıp (Baydur), Nafi Atıf (Kansu) ve Siya Gevher (Etili) olarak sıralamaktadırlar. Bunun yanında İ. Darendelioğlu gazetenin ilk sahibinin Recep Zühtü olduğunu, sonrasında gazeteyi Nafi Atıf'a devrettiğini belirtmektedir. Gazetenin ilk kurulduğu yılların yazı kadrosuna bakıldığı zaman ise Ağaoğlu Ahmet, Hüseyin Tevfik, Ruşen Eşref, Dr. Adnan Adıvar, Mahmut Esat Bozkurt, İzzet Ulvi, Dr. Tevfik Rüştü Aras, Yusuf Akçura gibi isimlerin öne çıktığı görülmektedir (Güz, 2008:56;58).

İlk adı olan *Hâkimiyet-i Milliye*'nin bizzat Atatürk tarafından verilmesi ve Milli Mücadele döneminde Anadolu'da kurulan “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”nin kararlarını millete duyurma amacıyla kurulması (İnuğur, 1993:353) nedeniyle temelden CHP ile bir bağlantısı bulunmaktadır. Tek parti döneminde hem CHP'nin, dolayısıyla devletin ideolojisini yayma görevini üstlenen *Ulus*, Demokrat Parti'nin iktidar oluşundan itibaren muhalefet safına geçmiş ve tiraj kaybına uğramıştır. Bu dönemde sıkça ceza alan gazete 1953 senesinde CHP'nin malları elinden alınınca kapatılmış, tekrar yayınlanacağı 1955 senesine kadar *Yeni Ulus* ve Nihat Erim yönetimindeki *Halkçı* isimleriyle yayın hayatını sürdürmüştür (Tokmakçioğlu, 2011:223). 1955 senesinde *Ulus* adıyla yayın hayatına devam eden gazete, dönemselsel olarak basının fazlasıyla sansüre maruz bırakılması nedeniyle yayın

politikasında bir değişikliğe gitmiş ve daha magazinel bir tutum izlemeye başlamıştır. Ana sayfada ajans haberlerine, Celal Bayar'ın ve Adnan Menderes'in demeçlerine sıkça yer verilirken, köşe yazarları eski sert muhalif tutumlarını yumuşatmak durumunda kalmış, bunun yanında 1953 senesine kadar günde iki ya da en fazla üç tane tefrika romana yer verilirken 1955 senesinden sonra tefrika romanların sayısında bir fazlalaşma baş göstermiş, günde beş-altı roman yayımlanır hale gelmiştir. 27 Mayıs darbesine kadar inişli, çıkışlı bir şekilde yayın hayatına devam eden gazete 1971 tarihine kadar faaliyetini sürdürmüş, sonrasında ise Yaşar Aysev ve Vedat Dalokay tarafından satın alınarak ismi “*Barış*” olarak değiştirilmiştir (Öztürk, 2007).

Gazete yayımlandığı süre içerisinde birçok önemli yazara ev sahipliği yapmıştır. 1947 tarihine kadar gazetenin başyazarlığını Falih Rıfkı Atay üstlenmiş, sonrasında ise Nihat Erim ve Hüseyin Cahit Yalçın gibi isimler bu görevi devralmışlardır. Gazeteye yazı işleri müdürlüğü yapan isimler ise; Naşid Hakkı Uluğ, Nasuhi Baydar, Faik Fenik, Münir Berik, Cemal Sağlam, İhsan Ada, İbrahim Cüceoğlu, Bülent Ecevit, Haluk Tuncalı, Nihat Subaşı ve Altan Öymen olmuştur. Bunun yanında Nurullah Ataç, Nureddin Artam, Şükrü Esmer, Burhan Belge gibi isimler çeşitli zamanlarda gazetede köşe yazarlığı yapmışlardır (Öztürk, 2007). Gazetenin DP iktidar boyunca muhalif bir tavır takınması ve aldığı cezalar bu yazar kadrosunu da etkilemiş, yazarları ve yazı işleri müdürleri (Beynah Cenkçi, Ülkü Arman, Cemalettin Ünlü gibi isimler) yargılanarak hapis cezası almışlardır (Tokmakçioğlu, 2011: 223).

Ulus gazetesi yukarıda da değinildiği gibi kurulduğu günden itibaren CHP yönetimine bağlı kalmış ve bu durumun getirdiği yararlardan ve zararlardan fazlasıyla etkilenmiştir. Tek parti döneminde basın tam anlamıyla CHP'nin insafına kalmıştır. Radyo ve Anadolu Ajansı devlet bütçesinden aldıkları paralarla yaşamakta ve gazeteler kâğıt tahsisi, makine ve malzeme ithali açısından tamamıyla iktidarın kararlarına bağlıdırlar (Koloğlu, 2013:124). Ancak bu dönemde CHP yönetimi, kâğıt ve ilan kaynaklarının önemli bir kısmını *Ulus* Gazetesi'ne aktarmıştır. *Ulus* okurları neredeyse tamamen CHP üyeleri ve yandaşlarından oluşsa ve tirajı, zaten gazete tirajlarının çok düşük olduğu ülkede 50 bini aşmasa da (Öymen, 2008:52), devlet tarafından verilen yardımlar, dağıtılan ilam ve reklamlardan aldığı paralar ile gazete kendisini rahatça idare edebilmiştir. Ancak 1950 senesinde Demokrat Parti'nin iktidara gelişi *Ulus* Gazetesi'nin elindeki bütün olanakları kaybetmelerine neden olmuştur. O döneme kadar diğer birçok gazeteden daha az satış

yapmasına rağmen iktidara yakınlığı nedeniyle en fazla ilan ve reklam parası kazanan *Ulus* Gazetesi muhalif duruma düşmüş ve artık bu gazeteye hiç ilan verilmez olmuştur. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de iktidarın yanında yer alan gazeteler var olmuştur ve *Zafer*, *Türksesi*, *Son Havadis*, *Son Posta* gibi gazeteler Demokrat Parti döneminin en fazla ilan ve reklam geliri kazanan gazeteleri olmuşlardır (Koloğlu, 2013:124;125). Bu dönemde yaşanan para ve malzeme sıkıntısını Altemur Kılıç şöyle anlatmaktadır: “Bizim alakamız yoktu kâğıtla ama biliyorum ki gümrük ve maliyede kâğıda müdahale edilirdi; bazı gazetelerin kâğıtları kesilirdi, bazılarında daha çok imkân verilirdi. Hatta bazıları aldıkları kâğıtları başka gazetelere satarlardı. Böyle bir durum vardı” (Altemur Kılıç röportajı, Türkiye Sözlü Basın Tarihi, Suat Gezgin, Veli Polat, H. Esra Arcan 2016:281). *Ulus* Gazetesi de DP iktidarıyla birlikte sert bir düşüş yaşamış ve diğer gazetelerin de muzdarip olduğu kâğıt, ilan, malzeme sıkıntısına ortak olmuştur. Ancak 27 Mayıs 1960 darbesine kadar kimi zaman hafifletse de muhalif duruşunu sürdürmüş ve aldığı cezalara karşın yayın faaliyetlerini sürdürebilmiştir.

2.7.2. *Zafer* Gazetesi

Zafer Gazetesi, *Ulus* Gazetesi'nden daha kısa ömürlü bir gazete olarak faaliyet göstermiş, 30 Nisan 1949 tarihinde ilk sayısını çıkaran gazete 27 Mayıs 1960 darbesiyle kapanmıştır. “*Zafer* demokrasininindir” sloganıyla yayın hayatına başlayan gazetenin başyazarı Mümtaz Faik Fenik, gazetenin ilk sayısında “memleketin büyük bir ıstırap ve sefalet içinde bulunduğunu ve *Zafer* Gazetesi'nin de şahsi menfaatleri kullanmadan milli menfaati, vatandaş hak ve hürriyetini korumak adına” ortaya çıkan bir oluşum olduğunu belirtir. *Zafer* Gazetesi her ne kadar bu yazıda bütün halkın menfaatini koruyacağına dair söz verse de, faaliyetini sürdürdüğü yıllar boyunca Demokrat Parti'nin yayın organı görevini üstlenmiştir. Ankara'da yayımlanan gazetenin Genel Yayın Müdürlüğü'nü Fatin Fuat üstlenmiş, Burhan Belge, Advıye Fenik, Ahmet Muhip Dranas, Bahadır Dülger, Orhan Seyfi Orhon, Fazıl Ahmet Aykaç, Samet Ağaoğlu, Fuat Köprülü, Mekki Sait Esen, Zuhuri Danışman gibi yazarlar gazetede çeşitli yazılar yazmışlardır (Tokmakçioğlu, 2011:239).

Kurulduğu günden itibaren gazete haber konusu olarak iç ve dış politikaya yer vermiş, genellikle Türk Haberler Ajansı, Anadolu Ajansı gibi ajanslar haber kaynaklarını oluşturmuştur. Gazetede yer alan haberlerde daha çok Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in demeçleri, Demokrat Partili vekillerin toplantıları üzerinde

durulmuştur. Bunun yanında *Zafer Gazetesi*'nin *Ulus Gazetesi* gibi sade bir dil kullandığı söylenebilir. Ancak *Ulus Gazetesi*'nden farklı olarak *Zafer Gazetesi*'nde magazin konulara daha çok yer verilmiş, özellikle tefrika roman yayımı dikkatle sürdürülmüştür. Gazetenin günlük tirajı ise 75.000 ile 100.000 arasında değişim göstermektedir (Öztürk, 2007). Genel olarak okurları Demokrat Partililer ve parti yandaşlarından oluşan gazetenin tirajı dönemin diğer gazetelerine göre oldukça az sayılabilir. Gazete ilk yayımlandığı dönemde halk tarafından okunsa ve Demokrat Parti'yi destekleyen basın kuruluşlarının tirajları yüksek sayılabilecek bir rakam olsa da, parti iktidarının son yıllarına doğru ülkenin içerisinde bulunduğu sıkıntılar ve bu durumun halka yansması nedeniyle *Zafer* gibi iktidar yanlısı gazetelerin tirajları toplamı 70.000'e düşerken, muhalif gazetelerin tirajları toplamı 1.500.000'e varmıştır (Aydemir, 2014:332). *Ulus Gazetesi* kadar olmasa da zaman zaman *Zafer Gazetesi* de çeşitli cezalar almış, bu cezalar genellikle para cezası olarak işlem görmüştür. Dünya Gazetesi'nin açtığı bir dava sonucunda gazetenin Yazı İşleri Müdürü Fatih Fuat 14 ay hapis cezası almıştır. Bunun dışında 1960 tarihinde sıkıyönetim kısıtlarına rağmen Menderes ile ilgili fotoğraf yayımlaması nedeniyle de bir hafta kapatma cezası almıştır (Öztürk, 2007). Aldığı cezalara rağmen *Zafer Gazetesi* sürekli olarak iktidar tarafından kayırılmış, bu gazeteye devlet bankası kredisi sağlanmış ve kâğıt ve resmi ilanlar dağıtılırken gazetenin çıkarları gözetilmiştir. Bu nedenle *Zafer Gazetesi* iktidarın mali desteğiyle ve iktidarı desteklemek üzere çıkmaya başladığı için hem muhalefet tarafından hem de Babıali çalışanları tarafından "besleme basın" olarak adlandırılmıştır (Öymen, 2008:81).

Zafer Gazetesi her ne kadar dönemin iktidarı olan Demokrat Parti'yi desteklese de, aynı DP gibi bu gazete de muhalefet dönemindeki alışkanlıklarından vazgeçememiş ve sürekli olarak İsmet İnönü ve CHP aleyhine yazılar yayımlamıştır. Bu anlamda öne çıkan gazetenin yazarlarından Zuhuri Danışman tarih öğretmenidir, aynı zamanda Demokrat Parti'nin Bolu milletvekilliğini de yapmıştır. Danışman okullar için bir tarih kitabı yazmış ve bu kitabı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yardımcı kitap olarak kabul edilmiştir. Ancak kitap içerisinde Kurtuluş Savaşı tarihi kısmından İsmet İnönü'nün adı çıkarılmış ve kitap muhalefet tarafından "Zuhuri tarihi" olarak nitelendirilmiştir (Öymen, 2008:65). Yazdığı kitabın yanında Danışman, gazetede yazdığı yazılarda da İnönü aleyhine yorumlarda bulunmuştur. Yine gazetenin başyazarı Mümtaz Faik Fenik de özellikle Celal Bayar'ın söylemlerini benimseyerek (Öymen, 2008:183), CHP ve İnönü aleyhine yorumlarda bulunmuş ve gazete politikasını bu aleyhtarlık üzerinden belirlemiştir. Daha önce Vakit,

Vatan, Tan ve Cumhuriyet gazetelerinde görev yapan ve Milliyet ile *Ulus* gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenen Fenik, 1949 senesinde *Zafer* Gazetesi'ni çıkarmasının ardından 1950-1957 seneleri arasında TBMM'de Ankara milletvekili olarak yer almış ve hem siyasi hem de gazetede yer alan tutumu nedeniyle 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra Yassıda'da yargılanarak hüküm giymiş, 1963 senesinde affa uğrayarak serbest bırakılmıştır (Tokmakçioğlu, 2011: 91).

3. *ULUS* ve *ZAFER* GAZETELERİNDE YAYIMLANAN TEFRİKA ROMANLARIN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinde incelenen tefrika eserlerde Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizme dair oluşturulan kimlik inşaları ortaya konacak ve çalışmanın birinci bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınan John B. Thompson'un ideolojinin işleyiş kiplerine göre analiz edilecektir. Thompson (2007/2013:77) ideolojinin işleyiş biçimini beş kip üzerinden tanımlar, bu kipler “meşrulaştırma”, “taslama”, “birleştirme”, “parçalama” ve “şeyleştirme”dir. Bu kipler ideolojinin inşa üretimi esnasında kullanılırlar ve dolaylı bir anlatım oluştururlar. Bu dolaylı anlatımlar kurulurken ideolojinin işleyiş kipleri bazı stratejileri de kullanıma sokmaktadır. Kipler ve kullandıkları stratejiler de sırasıyla şöyledir; meşrulaştırma – ussallaştırma, evrenselleştirme, öyküleme; taslama kipi – yerinden etme, hüsnütahirleşme, mecaz (kapsamlama, düzdeğişmece, eğretilme); birleştirme – standartizasyon, bütünü simgeleştirilmesi; parçalama – farklılaştırma, ötekinin sansüre uğraması; şeyleştirme – doğallaştırma, ebedileştirme, adlandırma/edilgenleştirme. Çalışmanın John B. Thompson'un ideolojik temellendirmesine göre analiz edilecek olmasının sebebi, Thompson'un ortaya koyduğu ideolojinin işleyiş kiplerinin hem metin üzerindeki kimlik inşasını açıklayarak anlamlandırabilecek olması hem de iki gazetenin dilinin de Türkçe olması ve Türkçe'nin ideolojinin bu kiplerini anlamlandırma açısından uygun bir dil olması olarak açıklanabilir. Örnekler üzerinden ortaya koyulan kimlik inşaları, hem Thompson'un ideolojinin işleyiş kipleri ile (meşrulaştırma, taslama, birleştirme, parçalama ve şeyleştirme) hem de tarihsel boyutlarıyla açıklanacaktır.

Çalışma için *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinin seçilme sebebi bu iki gazetenin de dönemsel olarak iktidara hizmet etmeleri ve birinin CHP'nin, diğerinin ise DP'nin yarı resmi yayın organı görevini üstlenmiş olmalarıdır. Böylelikle iki partinin de ideolojik izlenimleri, gazetelerde yayımlanan tefrika romanlarda aranacak ve bu romanlarda herhangi bir etki edip etmedikleri incelenecektir. Çalışmanın konusu olan Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm söylemsel olarak ideolojiden bağımsız ele alınamaz niteliktedir ve bu nedenle egemen ideolojiye maddi ve manevi açıdan bağımlı bu iki gazetede bu siyasal kimlik inşalarının izinin sürülmesi diğer gazeteleri incelemeye nazaran daha anlamlı bir girişim olacaktır.

3.1. *Ulus* Gazetesi'nde Yayımlanan Tefrika Romanlarda Yer Alan Siyasi Kimlik İnşalarının (Batıcılık, Antikomünizm, Antifaşizm) Analizi

Ulus Gazetesi, *Zafer* Gazetesi'ne göre oldukça köklü bir tarihe sahiptir, bir önceki bölümde de bahsedildiği gibi ilk olarak Hâkimiyet-i Milliye ismiyle 10 Ocak 1920 tarihinde Atatürk tarafından çıkarılmıştır. Ancak çalışma kapsamında gazetenin sadece 26.04.1945-27 Mayıs 1960 tarihleri arasında yayımlanan tefrika romanlar incelenmiştir. *Ulus* Gazetesi'nin *Zafer* Gazetesi'nin kuruluş tarihi olan 30.04.1949 tarihi itibarıyla incelenmemesi, dört senelik bir farkla incelenmesinin nedeni, 1945 senesindeki CHP yönetiminden, 1950 senesindeki DP yönetimine geçişte herhangi bir farklılık olup olmadığını incelemek ve bu farklılıkları ortaya koyma amacıdır. 1945-1960 yılları arasında *Ulus* Gazetesi'nde yayımlanan tefrika romanlar incelendiğinde toplamda 87 tane edebi nitelikli romanın tefrika edildiği, bu romanların 64'ünün yabancı, 23'ünün yerli olduğu tespit edilmiştir. Bu romanlar genel itibarıyla dünya klasiklerinden seçilmiştir ve aralarında Charlotte Bronte, Nikolay Vasilyeviç Gogol, Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Agatha Christie, Georges Simenon, Peyami Safa (Server Bedi), Orhan Kemal, Salah Bırsel gibi ünlü yazarların eserleri de bulunmaktadır. Gazetenin tefrika roman yayımlarken dikkat ettiği bazı hususlar vardır. *Ulus* Gazetesi tefrika romanlarının takibinin kolaylaşması için yayımlanmaya başladığı ikinci ve üçüncü gün, özet kullanmaya özellikle dikkat etmiştir. Bunun yanında daha çok siyasi kişilerin harp hatıralarına dayanan tefrikalara yer vermiş, edebi romanlar bu hatıralara göre kendine daha az yer bulmuştur. Yayımlanan edebi nitelikli eserler ise konu açısından "toplumcu" eserler olarak tanımlanabilir. "Hafif" olarak tanımlanan "cinayet, aşk, polisiye" türlerinde de eserler yayımlanmıştır ancak bu eserlerin sayısı oldukça azdır.

Tefrika eserlerin yayımlanma düzenine bakıldığında zaman ise *Ulus* Gazetesi'nin istikrarsız bir tutum izlediği gözlemlenmiştir. 46 seçim döneminde neredeyse hiç bir roman tefrika edilmemiş, hâlihazırda devam eden romanlara ise ara verilmiştir. Bunun yanında tefrika romanların sürekliliği ise oldukça sınırlıdır. Uzun bir süre devam eden romanların sebep gösterilmeksizin, herhangi bir bilgi verilmeksizin yayımının kesildiği olmuştur. Bu durum genel olarak gazetenin aldığı uzun süreli kapatma cezasının olduğu dönemlere denk gelse de, istisnai durumlar da olmuş ve birçok romanın yayımı sebepsiz yere durdurulmuştur.

1953 senesinde aldığı kapatma cezasından sonra tekrar 1955 senesinde yayın hayatına başlayan gazetenin yayın politikasında da bazı değişiklikler meydana gelmiş, siyasi yazı ve haberlerin haricinde magazinel haberlere ve köşelere daha fazla yer vermeye başlamıştır. “Perde Arkası Maceraları, Meraklı Vakalar, Sinemaskop, Gönül Hayatı” ve benzer içerikte köşelere yer vermeye başlayan gazete, o döneme kadar günde sadece iki köşe ayırdığı tefrika romanların da sayısını artırmış, bir gün içerisinde gazetede beş-altı romanın tefrika edildiği gözlemlenmiştir. Siyasi olayların yoğunluğuna göre sonrasında değişiklik gösteren bu durum, 27 Mayıs 1960 darbesine kadar devam etmiş ve tefrika romanlar *Ulus Gazetesi*’nde sıklıkla yer almışlardır.

Tefrika romanlar genel itibariyle gazete için bir sorun teşkil etmeyecek, dünyaca bilinen ya da gazetede zaman zaman yazılar yazmış gazetecilerin yazıları arasından seçilse de, *Ulus Gazetesi*’nin ceza almasına da sebebiyet vermiştir. Bu anlamda öne çıkan örnek 11 Ekim 1958 tarihinde yayımlanmaya başlayan ve Oktay Verel’in kaleme aldığı “Kuklalar” adlı eser olmuştur. Bu eser genel itibariyle Demokrat Parti’nin yaptığı haksızlıkları, yolsuzlukları konu edinmiş ve gazetenin ceza almasına sebep olacak kadar sert örneklerle yer vermiştir.

“Ev sahibi Demokrat Partiliydi. Son seçimlerde verdiği üç ziyafet sayesinde birçok açları doyurmuş, uzun zamandır et yüzü görmeyip kemik yalayanları kendine bend ederek sözüm ona siyasi bir zafer kazanmıştı. Bu herifin soyadı Döndegel’di!” (Kuklalar, 18 Ekim 1958, tefrika no: 8, sayfa no:2 Ulus Gazetesi)

“Hangi basından bahsediyorsunuz beybirader? Hani şu dördüncü kuvvet denen basından mı? Hani C.H.P.’lilerin hürriyetlerin birinci teminatı matbuattır, dedikleri nesneden mi? Yazsınlar, derhal tekzip eder, üstelik yazanları yalan neşriyattan dolayı mahkemeye vererek hapse tıktırırız! İspat hakkını niçin desteklemediğimizi bilmeyen bir idare kurulu üyesi gibi konuşuyorsunuz Burhan Bey!... Hah, hah, haaah!. Basın, bizim arzularımızın ve bizim menfaatlerimizin dışına çıktığı anda, yalnız sözde kalan hürriyetini değil, aynı zamanda hayalietini; yaşama imkanlarını da kaybeder!” (Kuklalar, 30 Ekim 1958, tefrika no: 19, sayfa no:2 Ulus Gazetesi)

“Demokrasiyi cep harçlığı yerine koyan, istedikleri zaman kullanan; istemedikleri zaman kimselere göstermeyenler, yine iktidarı kazanmışlardı! Çoğunluk muhalefeti tuttuğu halde, seçim kanunundaki aksaklıklar onları zafere...” (Kuklalar, 2 Kasım 1958, tefrika no: 22, sayfa no:2 Ulus Gazetesi)

Bu örneklerde olduğu gibi Demokrat Parti yandaşları daha fazla para kazanmak için bu partiyi destekleyen “dönek” karakterler olarak tasvir edilmiş, özellikle Demokrat Parti ve yandaşlarının basına yönelik olumsuz tutumlarına yer verilerek basın uğradığı sansüre

değinilmiştir. Son olarak Demokrat Parti'nin “demokrasiyi cep harçlığı şeklinde istedikleri zaman kullanabildikleri bir nesne olarak değerlendirmeleri”ne dair olan ve 1957 seçimlerinde partinin seçime hile karıştırdığı anlamı çıkarılan örnek nedeniyle gazete 3 Kasım 1958 tarihinden itibaren bir ay kapatma cezası almış, kapatma cezasından sonra romanda bu türde sert söylemlere rastlanamamıştır. Böylelikle tefrika romanların sadece “eğlence ve kültür sanat” amaçlı bir gazete köşesi olmadığı, aksine kimi zaman siyasi anlamda “krizlere” dahi sebep olabildiği görülmüştür. Bu çalışmada ise, çalışmanın konusu olan tefrika romanlarda Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizme dair kimlik inşaları çözümlenirken “aleni” söylemler incelenmek yerine daha gizil söylemler ve bu söylemlerin ifade ettikleri üzerinde durulacak ve Batıcılık, antikomünizm, antifaşizm ideolojileri çerçevesinde örnekler üzerinden bu inşalar açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Batıcılık

Batıcılık ideolojisi, 1800'lü yıllardan itibaren Türkiye'yi en fazla etkisi altına alan ideolojilerden birisi olmuş ve özellikle 1950'li yıllardan itibaren Batı-Türkiye yaklaşımları sonucunda bu etkinin daha da arttığı gözlemlenmiştir. 1923 tarihinde Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte Batı ülkenin ileri gelenleri için “ulaşılması gereken bir medeniyet seviyesi” olarak alımlanmış ve Batı'nın yaşam koşulları, eğitim ve kültür seviyesi, siyasi yönelimleri, toplumsal hareketleri Türkiye'yi sürekli bir takip pozisyonuna sokmuştur. Batı ile Türkiye arasındaki seviye, devleti yönetenler ve aydınlar tarafından azaltılmaya çalışılmış ve bu anlamda Türkiye siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal açıdan birçok dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşümlerin bir kısmının “zorunlu” bir şekilde topluma yansması, Batı ideolojisi hakkında toplumu üçe bölmüş, bir kısmı Batıcılığı şiddetle savunurken, bir kısmı ise tam anlamıyla bir yerelliği savunmuş, bu iki kutbun dışarısında kalan kesim ise Doğu ve Batı'nın birleştirileceği melez bir tarzı benimsemişlerdir. Bu ayrımlar siyaset, toplumsal yaşam, kültür, sanat, mimari gibi birçok alanda gözlemlenebilir. Bu alanlardan bir tanesini de edebiyat oluşturmaktadır.

Edebi eserler bir “yazar” tarafından kaleme alınsa da yazıldığı dönemin tarihsel, ideolojik, siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal koşullarından bağımsız yazılmamaktadır. Yazar yarattığı karakterleri bu çatışmalar üzerinden tanımlar ve geliştirir. Edebiyatın gazetelerdeki dizi hali olan tefrika romanlarda da, hem gazetelerin ekonomi politik durumu hem de “gündem”den bağımsız olamama özelliği nedeniyle dönemin güncel sorunlarına,

olaylarına, hareketlerine rastlamak daha kolaydır. *Ulus Gazetesi*'nin 1945-1960 dönemi arasında yayımlanan tefrika romanlarına bakıldığında da bu durum net bir şekilde görülmektedir. Bu romanlarda özellikle Batıcılık vurgusu öne çıkmakta ve inşa edilmektedir. Batıcılık genel anlamıyla Amerika, İngiltere, Fransa gibi Batı ülkeleri üzerinden şekillendirilmiş ve bu ülkelere, ülke insanlarına, bu insanların yaşam şekillerine, politik duruşlarına, ekonomik seviyelerine bir kimlik yüklenmiştir. İncelenen romanlarda sıkça ülke ve şehir güzellemesine rastlanmıştır. Fransa bir moda ikonu olarak gösterilmiş ve giyim, kuşam, güzellik, estetik ve benzeri yargılar Fransa üzerinden olumlanmış ya da olumsuz değerlendirilmiştir. Bunun yanında Fransız aydınlarını bilmek, Fransızca konuşmak, Fransızca kitaplar okumak veyahut bir karakterin bir Fransız'a benzetilmesi çok önemli olaylar olarak addedilmiş, kişinin gelişmişlik düzeyi neredeyse bu kıstaslar üzerinden tanımlanmıştır. Benzer bir şekilde İngiltere de “çağdaş” bir ülke olarak öne çıkarılmış, İngilizler “mantıklı, soğukkanlı” bireyler olarak inşa edilmiştir. Ancak üzerinde esas durulması gereken ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Amerika bir yandan “cennet” olarak konumlandırılırken, bir yandan da yukarıda da bahsedilen “tam anlamıyla Batıcı olmayan” gruplar tarafından “uzak durulması gereken, medeniyet yok edici” bir ülke olarak inşa edilmiş ve bu ayırım çeşitli örnekler üzerinden tekrar edilmiştir. Bu örnekleri kategoriler üzerinden tek tek açıklamak ve ideolojinin hangi işleyiş kipinin kimlik inşasını oluşturmak için kullanıldığını göstermek daha faydalı olacaktır.

Ulus Gazetesi'nde yer alan tefrika romanlarda Batıcılık vurgusunun en çok kültürel boyutta yapıldığı görülmüştür. Bu anlamda “moda ve eğlence, şehir ve yaşam, genel kültür” temaları üzerinden verilen örnekler ön plana çıkmaktadır. Bu örneklerde Fransa ve Paris moda ve eğlence merkezi olarak öne çıkarılmış, Londra, New York gibi şehirler “kaliteli bir yaşamın sürülebileceği” şehirler olarak konumlandırılmış, Batı ülkelerinin kültür seviyesi yüceltilerek “üst sınıf Batılı/Batı görüşlü” bir kimlik yaratılmaya çalışılmış ve Batılı ülke vatandaşlarının karakter özellikleri ülkeler üzerinden genellenerek bu ülkelere dair olumlu/olumsuz bir kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır.

Moda ve eğlence teması kapsamında en çok Fransa ve Fransa'nın başkenti Paris'in öne çıktığı görülmektedir. Fransa ve Paris tüketim ürünlerinin dünyaya yayıldığı moda ikonları olarak “şeyleştirilmiş” ve Fransızlar örnekler çerçevesinde “şık, eğlenmesini bilen kişiler” olarak resmedilmiştir. Fransa'dan sonra ise Amerikan modası ön plana çıkarılmış ve

kişilerin “çağdaş, elit” bir görünüme ulaşmak için bu modadan haberdar olmalarının gerekli olduğu algısı yaratılmıştır.

“*Ve Fransız modasına göre bir saç yaptırmıştı.*” (Jane Eyre, 9 Ağustos 1945, tefrika no:26, sayfa no: 2, *Ulus Gazetesi*)

“*Güzel bir kasım sabahı, Paris’in meşhur caddesi Rue de la Paix, Fransa’nın başkentinde her zaman olduğu gibi neşeli ve şık giyinmiş insanlarla doluydu.*” (Kaçırılan Kızlar, 13 Şubat 1949, tefrika no:1, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“*Çocuk sanki artık saadeti tamamlanmış gibi sevincinden içini çekti, zapt edemediğim bir gülümsemeyi gizlemek için başımı çevirdim, bu küçük Parisli kızın giyim hususuna gösterdiği adeta dindarca bağlılıkta gülünç olduğu kadar elim bir şey vardı.*” (Jane Eyre, 24 Eylül 1945, tefrika no:71, sayfa no: 2, *Ulus Gazetesi*)

Fransız modası romanlarda geçen örneklerle hem ussallaştırılarak meşrulaştırılmış hem de standartizasyon yöntemiyle güzellik algısı “Parisli kadınlar”ın giyim, kuşam, makyaj, saç ve benzeri unsurlarıyla tektipleştirilmiştir. Böylelikle Fransız modasını takip eden kadın veya erkek karakterler hangi ülkede, şehirde veya ortamda olurlarsa olsunlar kolaylıkla fark edilebilir ve hayranlık beslenen karakterler olarak inşa edilmişlerdir. Moda üzerinden inşa edilen karakter yanında “neşeli olmak” gibi bir özelliği de barındırmakta ve modaya uymanın insanı bir yandan da neşeli yapacağı gibi bir algı yaratılmaktadır. Bu hayranlık unsurunun yanında, Fransızların modaya bağlılığı bir “bağımlılık” olarak adlandırılmış ve olumsuzlanmıştır. Ancak bu tür olumsuz örneklerin romanlarda oldukça az yer aldığından bahsetmekte yarar vardır.

“*Geniş kenarlı panama şapkası ve spor papuçlarıyla Amerikan mislerine benziyordu.*” (Kızıma Nasıl Söylerim?, 5 Ekim 1950, tefrika no:12, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“*Amerikan modasını takip ettiğimizi öteden beri söylerim.*” (Avareler, 18 Ağustos 1955, tefrika no: 9, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Kıyafetlerin karakter tanımlamada kullanımı da Amerikan kültürel inşası kurulması bağlamında büyük bir önem teşkil etmiştir. Geniş kenarlı şapka ya da spor ayakkabı gibi

unsurlar Amerika'yı temsil edecek biçimde kapsamlama yöntemiyle birleştirilmiştir. Fransız modasından sonra takip edilmek üzere ön plana çıkarılan ülke de Amerika olmuş ve Amerikan modasını takip etmek ekonomik ve kültürel bağlamda bir seçkinliği yansıtacak biçimde inşa edilmiştir.

Şehir ve yaşam temalı örnekler incelendiğinde, Paris, Londra, Venedik, İstanbul gibi şehirlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu şehirler üzerinden moda ve eğlence temasında olduğu gibi “çağdaşlık, elitlik” olguları örneklerle inşa edilmiş, bu şehirlerde yaşayan insanların modernliği geri kalmış ülkelerin vatandaşları için bir “model” olarak sunulmuş, medeni Batı ülkeleri vatandaşlarının sahip oldukları ayrıcalıklar vurgulanarak bir “hayranlık” yaratılmaya çalışılmıştır.

Parise eğlenmek için gelmemiş miydi ve bir Amerikalı Paris'te her istediğini yapmakta serbest değil miydi? (Avareler, 20 Ağustos 1955, tefrika no: 11, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Parisliler konforu severler. (Avareler, 14 Eylül 1955, tefrika no: 34, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

İncelenen romanlarda Fransa'nın Paris şehri ile eş değer tutulduğu ve bu şehir üzerinden standartizasyon yöntemiyle genellendiği görülmüştür. Sanki Parisli olmanın getirdiği bazı yükümlülükler varmış gibi kurgulanan romanlarda Paris bir eğlence merkezi olarak konumlandırılmış, Parisliler ise konforu seven, moda işinden çok iyi anlayan kimseler olarak inşa edilmişlerdir.

“Henüz iki ay evveline gelinceye kadar Londra'da, medeniyetin göbeğinde, konforun, modern hayata bağlı zevklerin ortasında idi.” (Yalancı Dudaklar, 27 Şubat 1952, tefrika no:5, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Benzer bir şekilde Londra da Paris gibi bir medeniyetin merkezinde bir konfor şehri olarak inşa edilmiştir.

“Amerikalıların seviyesine erişmek için ya orada doğmuş olmak lazım, yahut da uzun seneler Amerika’da yaşamak.” (Ecinniler, 27 Aralık 1945, tefrika no:46, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

“Bir paket Amerikan sigarası demek, medeniyetin nimeti demek.” (Berlin’de Ölüm, 14 Mart 1949, tefrika no:11, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

İncelenen romanlar genelinde Amerika ulaşılması güç bir konum olarak belirlenmiş ve medeniyet timsalleri bu ülke ve bu ülkenin insanları üzerinden şekillendirilmiştir. Hayali bir Amerika medeniyet seviyesi tahayyül edilmiş ve bu seviye üzerinden karakterler çeşitli hayıflanmalar içerisine girmişlerdir. Mesela doğma büyüme Amerikalı olmamak ya da uzun seneler boyunca Amerika’da yaşamamak bir hayıflanma sebebi olarak inşa edilmiştir. Amerikan sigarası da hem bütünün simgeleştirilmesi hem de düzdeğişmece yöntemiyle bir medeniyet göstergesi olarak inşa edilmiştir.

“Çocuklar babalarının seyahat hatıralarını dinlemek için üst üste sualler yağdırıyordu. Amerika sahiden anlattıkları gibi orijinal bir memleket mi idi? Orası hür, neşeli, işini bilen, yaşamının tadını çıkararak, inanmadığı fikre bağlanmayan, tenkidten anlayan, görüşlere saygı duyan, düşüncelerini açık söylemekten çekinmeyen insanların vatanı mı idi?” (İhtiras, 23 Ekim 1947, tefrika no:12, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Amerika üzerinden yapılan inşalar arasında en çok “özgürlük” kıstası üzerinde durulmuştur. Diğer ülkeler için “merak uyandırıcı, egzotik” bir görünüm sergileyen Amerika, “özgür” bir ülke olması nedeniyle “hür, neşeli, yaşamdan keyif alan, işini bilen, eleştiri kaldıran, inanmadığı bir şeyi savunmayan, saygılı, düşüncelerini paylaşma konusunda açık davranan” kişilerin çokça yaygın olduğu bir ülke olarak inşa edilmektedir. Karakterlere dair bu özellikler, ülkenin hür bir görünüm sergilemesine bağlanmış ve söyleştirme kipi altında doğallaştırılmıştır, aynı zamanda bu tarz yargılarla standartizasyon yoluyla Amerikalılar kalıplaştırılmıştır.

“Bugün başladığımız latif balayı seyahatini, bu seyahati takip edecek olan mesut günleri düşündüm de... Paris’te Venedik’te, İsviçre’de, bütün bu cennet gibi yerlerde gezip dolaşırken ne kadar mesut olacağız kim bilir?” (Yalan, 8 Mart 1948, tefrika no:33, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Batılı ülkeler tarif edilirken hüsnütadırleştirme yoluyla “cennet” gibi tasvir edilmiş ve bu ülkeleri görebilmek, gezebilmek insanın hayatı boyunca ulaşabileceği en önemli

mertebelerden birisi olarak sunulmuştur. Yerli romanlarda ise İstanbul ön plana çıkarılmıştır ve Batının yerini tutmasa da Türkiye içerisinde yaşanılması gereken tek modern şehir olarak sunulmuştur.

“Neslinin birçok mensupları gibi onun da isteği ömrü boyunca, Avrupa’ya, Amerika’ya veya başka dünyalara gidemeyecekse hiç olmazsa İstanbul’dan ayrılmamaktır; fakat ne yapmalı ki insanı mektepten çıkar çıkmaz İstanbul hastanelerine mütehassıs tayin etmiyorlar.” (Maden Ocaklarında, 30 Aralık 1951, tefrika no:5, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Adam, çocuğu kollarına kabul etmek için bastonu mu sağa, yoksa paketleri mi sağa geçirmek gerekeceğini düşünürken, deminden beri yükünün ağırlığı altında bunalmış olan kadın bir an önce rahatlığa erişmek için bebeğini Avrupa görmüş adamın kollarına bıraktı.” (Dört Köşeli Üçgen, 15 Temmuz 1958, tefrika no: 18, sayfa no:4 *Ulus Gazetesi*)

“İngiliz balesi, İspanyol dansı, İtalyan sanatı hakkında onun kadar söze yetkili genç kız bulmak güçtü. Atina’yi, Roma’yi, Paris, Londra, Barselona, Flöransayı, Angardin göllerini, Norveç’in fiortlarını görmüştür.” (Gönül Yolu, 3 Temmuz 1956, tefrika no: 9, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Bir kişinin Avrupalı olması ya da Avrupa’yı görmüş, orada yaşamış olması onun güvenilir, entelektüel, kültürlü olduğu gibi bir gizli anlamı da beraberinde getirmektedir. Batılı kişilerin genel kültür özelliklerinin de incelenen romanlarda sıkça işlenen bir konu olduğu görülmüştür. Bir kişinin Batılı bir ülkenin vatandaşı olması, o kişiye “kültürlü olmak, birçok dil bilmek, çok kitap okumak, müzikten anlamak, görgülü olmak” ve benzeri gibi birçok özelliği de beraberinde getiriyormuş algısı yaratılmış ve Batılı ülkelerin vatandaşları yüceltilmişlerdir.

Ne kadar çok kitap okumuş idiler? Ne çok bilgiye sahiptiler? Sonra Fransız isimlerini, Fransız muharrirleri o kadar iyi biliyorlardı ki! (Jane Eyre, 13 Ağustos 1945, tefrika no:30, sayfa no: 2, *Ulus Gazetesi*)

Ah! Yaşasın, Fransızca, Fransızca! Hemen anladım ben, çok kibar yer burası. (Ecinniler, 6 Ocak 1946, tefrika no:53, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

“Hayretler içinde kalan Mari – Fransuvaz Ali’nin verdiği izahatı dinliyordu. İzah tarzından Fransızca’yı çok iyi bildiği anlaşılıyordu. Fransızca’yı çok iyi konuşuyorsun. Nerede öğrendin? Kılavuzun bakışlarında bir gurur ışığı parladı.” (Çöl Esiri, 20 Temmuz 1955, tefrika no:11, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

Fransızca isimleri bilmek, Fransız yazarları takip etmek standartizasyon yoluyla “kültürlü bir birey olmanın ön koşulu” olarak kurgulanmış böylelikle kişilere Fransızca bilmelerinin onları kültürlü bireyler haline getireceği algısı yerleştirilmiştir. Sadece Fransızca konuşulması bile bir mekânın kibarlığını, seçkinliğini anlamak için önemli bir unsur olarak inşa edilmiştir. Yine Fransızca bilmek ve konuşmak ortamlarda takdir edilen ve dolayısıyla gurur duyulan bir özellik olarak inşa edilmiştir.

“Bir İngiliz gibi İngilizce konuşuyor.” (Ayseli, 29 Haziran 1953, tefrika no:9, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Tahsiline gelince: hayskulda okumuştü. Çatpat İngilizce konuşur.” (Gönül Yolu, 3 Temmuz 1956, tefrika no: 9, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

“İngilizce ve Almanca’dan başka az çok Fransızca ve İspanyolca da bilirim. Bu lisanlar bir trup için her zaman işe yarar zannederim.” (Maskelerin Ters Yüzü, 26 Temmuz 1958, tefrika no: 64, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Aynı şekilde İngilizce ve diğer Batı dilleri için de benzer durum geçerlidir. Herhangi bir Batı dilini konuşuyor olmak romanlarda fazlasıyla öne çıkarılmış ve modern insanın bir özelliği olarak inşa edilmiştir.

“Lyonlu bir kız bu... Fransız sevimliliğinin müstesna bir örneği idi.” (Kızıma Nasıl Söylerim?, 2 Aralık 1950, tefrika no:69, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Babam tahsilini Paris’te yapmış modern bir insan, annem o da bugünün kadını, eh ben de malum ya Amerikan Koleji’nde yetiştim.” (Kızıma Nasıl Söylerim?, 25 Eylül 1950, tefrika no:2, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Zonguldak köylerinin bunca yıllık asil geleneklerine bağlı çocuğu Hüseyin Kazma, yüksek tahsil görmüş, Avrupa’da yaşamış da olsa, kendisine mutlak teslimiyette bağlanacak

bir kadın almalı ki mesut olsun!” (Maden Ocaklarında, 12 Şubat 1952, tefrika no:49, sayfa no:2, Ulus Gazetesi)

Roman karakterlerinin eğitim gördükleri yerler de Batılı tarzda olup olmamasına göre değerlendirilmiş, hele ki karakter yurt dışında eğitim gördüyse “aranılan modern insan” timsali inşa edilmiştir.

“Sanatçıların çoğunun birbirlerinin yazılarından başka bir şey okudukları yoktu. Bunların en kabadayıları bir iki Fransız şairiyle, üç beş divan şairinin adını biliyorlardı.” (Dört Köşeli Üçgen, 19 Temmuz 1958, tefrika no: 22, sayfa no:4 Ulus Gazetesi)

“Bilmediği sade Türk sanatı, Türk anıtlarıdır. Süleymaniye camiini bilmez, Efesi tanımaz, müzelerimizin hiçbirini gezmemiştir. Fakat modern bir Türkkızı için bunun önemi yoktu!...” (Gönül Yolu, 3 Temmuz 1956, tefrika no: 9, sayfa no:2 Ulus Gazetesi)

Yerli romanlarda, her ne kadar çoğunlukta olmasa da, Batı’yı antipatik bulan bir kesime de rastlanır. Bu antipatinin sebebi romanlar içerisinde Türkiye’nin de Batı’dan eksik olmaması, hatta Doğulu bir tarafa da açılması nedeniyle daha geniş bir kültüre sahip olması, buna rağmen ülke aydınlarının “inatla” Batı’yı öğrenmeleri ve örnek almaları, Türk kültüründen de bihaber olmaları gösterilebilir.

“Ah, şu Parisli kadınlar! Ne zerafet!Fransızlar acayip insanlar. Siyasi ihtiras yüzünden birbirlerini yerler, birbirlerine iftiralar ederler... İnsanın elinin altında bu kadar nefis kadınlar bulununca, kavga etmez, anlaşılır kuzum!” (Yalancı Dudaklar, 31 Mart 1952, tefrika no:36, sayfa no:2, Ulus Gazetesi)

“İngiliz kadını, erkek suratlı, tıpkı diğer hemcinsleri gibi, zayıf, uzun boylu, kuru bir tip idi.” (Bir Casusun Korkunç Hayatı, 4 Ağustos 1953, tefrika no:3, sayfa no:2, Ulus Gazetesi)

Fiziksel özellikler üzerinden yapılan genellemelere incelenen romanlar kapsamında oldukça sık rastlanmıştır. Karakterlerin, özellikle kadın karakterlerin, fiziksel görünümleri vatandaşı oldukları ülkeler üzerinden bütünü simgeleştirilmesi yöntemiyle inşa edilmiş,

karakterin güzelliği, çirkinliği, sempatikliği, zarıflığı ve benzeri özellikler tüm ülke insanlarına mal edilmiştir.

Fiziksel özelliklerin yanı sıra karakter özellikleri de geliştirilerek Batılı ülkelerin vatandaşlarına atfedilmiştir. Çapkınlık, azimlilik, yardımseverlik, tembellik gibi özellikler roman karakterleri üzerinden geliştirilerek Fransa, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerin tüm vatandaşları için geçerli olan özellikler olarak sunulmuştur.

“Bunları öyle büyük bir azimle, öyle kuvvetli bir iradeyle, o kadar can ve gönülden söylüyordu ki, bakışlarıyla namuslu kalmak istediğini o kadar açık anlatıyordu ki, çalışmaktan çekinen, çalışmayı asla aklından geçirmemiş olan imansız, çapkın Parisli saadetin ayağına geldiğini duydu ve tepmeğe cesaret edemedi.” (Aşk Odası, 5 Nisan 1953, tefrika no:63, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Bu örnekte de Parisli olmanın “çapkın olmak, çalışmayı sevmemek, imansız olmak” gibi özellikleri de içinde barındırdığına dair bir inşâ görülmektedir.

“Adele’in tarafımdan bakılmasına beni mecbur kılacak hiçbir bağı kabul etmiş değildim ve şimdi de değilim, çünkü esasen onun babası değilim; fakat onun ortada kaldığını haber alınca bu zavallı küçük mahluku Paris’in çirkefinden çekip çıkararak, bir İngiliz malikanesinin sağlam toprağında temiz bir şekilde yetiştirilsin diye buraya getirdim.” (Jane Eyre, 13 Eylül 1945, tefrika no:60, sayfa no: 2, *Ulus Gazetesi*)

“Paris aşüfteler memleketi. Süslü, makyajlı bir sürü aşüfte var orada. Erkekleri baştan çıkarırlar.” (Kızıma Nasıl Söylerim?, 30 Kasım 1950, tefrika no:67, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Koca Paris... Buraya toy delikanlıları tahsile göndermek kadar hatalı bir şey olamaz.” (Kızıma Nasıl Söylerim?, 2 Aralık 1950, tefrika no:69, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Tüm Batı şehirleri arasında Paris, tefrika roman yazarlarının en çok anlattığı, yücelttiği ve zaman zaman da yerdiği bir şehir olmuştur. Aşağıda yer alan örneklerde olduğu gibi Paris süslü kadınların erkekleri baştan çıkardığı “aşüfteler memleketi” olarak tanımlanmış ve genç delikanlıların bu şehre gelmesi onlar için büyük bir talihsizlik olarak değerlendirilmiştir. Çünkü Paris “çirkef” bir şehirdir, “bayağı” bir eğlence merkezidir

“Hatta Amerikan kadınlar birliğinin idare heyeti bile toplantılarını otelimizin salonlarında yaparlar. Siz de bilirsiniz ki bu kadınlar moral işlerinde bir ahlak numunesi olarak temayüz etmişlerdir.” (Maskelerin Ters Yüzü, 27 Mayıs 1958, tefrika no:6, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Yine standartizasyon yöntemiyle Amerikalı kadınlar yardımseverlik mevzularında ahlaklı olmalarıyla öne çıkarılmışlar ve bu ahlak mevzusu bütün Amerikalı kadınlar için genelleştirilmiştir.

Batıcılık üzerine incelenen romanlarda rastlanan kimlik inşaları ekonomik temelli olarak düşünüldüğü zaman Batılı ülkelerin “zengin ve bu zenginliğin verdiği güçten ötürü bütün dünyaya hükmeden” ülkeler olarak inşa edildikleri gözlemlenmiştir. Bu zenginlik inşası da türlü türlü tüketim malzemeleri üzerinden yansıtılmış ve kültürel anlamda yakalanmaya çalışılan Batı, ekonomik anlamda “ulaşılabilir” bir nokta olarak konumlandırılmıştır.

“Bugün Amerikan arabalarını gördük. Hepsi de çok güzel, ama pahalı.” (Avareler, 18 Ağustos 1955, tefrika no: 9, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“Mesela şu Paris’te veya Bistera’da gördükleri zengin İngilizlerle Amerikalılar, yılın hemen bütün aylarını seyahatlerde, lüks otellerde geçiriyorlardı.” (Yanlış Adımlar, 5 Kasım 1948, tefrika no:106, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Yukarıdaki örnekte, arabaların güzel ve pahalı olması bir metafor olarak kullanılmıştır. İncelenen romanlar itibarıyla Batının ve beraberinde getirdiği yeniliklerin, kültürün, yaşam tarzının oldukça güzel resmedilmesine karşın bu yaşama ulaşmak için belirli bir ekonomik seviyede olmanın gerekliliği “pahalı arabalar, lüks otomobiller” gibi çeşitli şekillerde inşa edilmiştir.

“Amerika’daki bazı büyük para sahiplerinin dünyaya hakim olmalarını normal görenler aramızda dolaşiyor. Hatta onlar bizden daha itibarlı kişiler oluyorlar!” (Kuklalar, 25 Aralık 1958, tefrika no: 45, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Amerika’nın diğer dünya ülkelerini böylesine etkilemesi, özellikle yerli yazarlar arasında bir asabiyete yol açmış ve zengin Amerika’nın haklı olarak bütün dünyayı etkilediğini söyleyen toplum kesimi farklılaştırılarak romanlarda karakterleştirilmişlerdir ve bu kişilerin toplum içerisinde daha fazla itibar görmeleri de yine liberalizmle bağlantılandırılarak olumsuzlanmıştır.

“İngiliz altını dostu dosta, düşmanı düşmana saldırtıyor.” (Kızıma Nasıl Söylerim?, 18 Kasım 1950, tefrika no:55, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Bu örnekte görüldüğü gibi dünyada yaşanan husumetlerin sebebi olarak İngiltere'nin zenginliği gösterilmiş ve emperyalizm bütünlüğü İngiliz adı altında simgeleştirilmiştir. Böylelikle Batının zenginliği, dünyanın geri kalan kısmının fakirliğinin esas sebebi olarak inşa edilmiş ve bu durum tehlikeli bir boyut olarak ele alınmıştır.

Ekonomik anlamda da öne çıkan Batının zenginliği ve bu durumun yarattığı tehlike, siyasal bağlamdaki örnekleri de aynı biçimde şekillendirmiştir. Fransız, İngiliz ve Amerikan siyaseti “daha fazla para kazanma uğruna savaşıyor” bir politik duruş olarak resmedilmiş ve bu ülkelerin askerleri olumsuz özelliklerle ön plana çıkarılarak genellenmiş ve kültürel ve ekonomik anlamda “ileri, üst” olarak konumlanan Batı siyasal bağlamda insanlık üzerinden aşağılanmıştır.

“Ah, şu Parisli kadınlar! Ne zerafet! Fransızlar acayip insanlar. Siyasi ihtiras yüzünden birbirlerini yerler, birbirlerine iftiralar ederler... İnsanın elinin altında bu kadar nefis kadınlar bulununca, kavga etmez, anlaşılır kuzum!” (Yalancı Dudaklar, 31 Mart 1952, tefrika no:36, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Fransızların siyaset uğruna birbirleriyle kavga etmek, birbirlerine iftira atmak gibi “küçültücü” davranışları sergilemeleri, onların genel karakter özelliklerine bağlanmış ve kapsamlama yöntemiyle bütün *ulusa* atfedilmiştir.

“Bu Amerikalı erler, gelip on yıllık karımı alayla elmas ağzından öpüp, şurasını burasını sıkıştırdılar. Bu yetmiyormuş gibi beni de bir hayli tartakladılar. Yapmadık kepezelik bırakmadılar. Herifler erkekten çok kadına benziyor. Derken sarhoş Amerikalılar coşup Rock'n Roll'a başlıyorlar. İçlerinden biri, fasulye sığına benzeyeni, güneş bataklı çok olduğu halde hala indirilmemiş olan karakol bayrağını tuttuğu gibi parçalıyor!...” (Kuklalar, 12 Aralık 1958, tefrika no: 32, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Askerlerin savaş esnasında sergiledikleri çapkınlık, sarhoşluk, taciz, tecavüz, darp ve benzeri davranışları Amerikalı olmaları ile kapsamlanmış ve bütün Amerikalı askerler tüm bu vasıfları sergiliyormuşçasına genellenmiştir. Bununla birlikte “erkekten çok kadına benzeme” yargısıyla hem kadınlar hem de Amerikalı askerler için bir nefret söylemi oluşturulmuş, erkeksi bir tavır sergilenilmesi gereken askerlik kurumuna uygun olmayan bir

Amerikalı portresi çizilmiştir. Bir Amerikalı askerin “sarhoş olarak bayrak parçalama” sahnesi ile de askerlik kurumuna yakışmayan Amerikalı inşası perçinlenmiştir.

“*Kendisi Amerika’da doğmuş olduğu halde muhafazakardı.*” (Yankee Paşa, 15 Nisan 1950, tefrika no:35, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Bir kişinin Amerika’da doğmuş olmasına rağmen muhafazakâr bir tutum izlemesi şaşılacak bir şey olarak kodlanmış ve muhafazakârın farklılaştırılması yoluyla Amerikalıların anti-muhafazakâr bir tavır sergiledikleri inşası yaratılmıştır.

“*Çünkü Bullinger, çok İngiliz olduğu için şuur harici düşünmeğe inanırdı.*” (1939 Atom Bombası Buhranı, 1 Nisan 1946, tefrika no:8, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“*Avrupalıları hayrete düşüren, karikatürcülerine mevzu sağlayan o İngiliz soğukkanlılığına doğuştan sahip olmayınca, insan bunu terbiyeden alıyor.*” (Yalancı Dudaklar, 21 Nisan 1952, tefrika no:53, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

İncelenen romanlarda Amerika ve Fransa’dan sonra ön plana çıkan üçüncü ülke İngiltere olmuştur. Bu ülke ve ülkenin vatandaşları üzerinden yaygın bir şekilde standartlaştırma yapılmıştır. İngilizler “akıl dışı düşünen, soğukkanlı” bireyler olarak karikatürize edilmişlerdir.

“*Buharlı makineleriyle Yankeeler, işlemeli kadife elbiseleri ve kurdeleli basık şapkalarıyla şaşkın Britanyalılar, Deakhobor ismini taşır bir cins Rus olan Mennonifeler, benim gibi Kanadalılar; senin gibi, fakat senden daha aptal Fransızlar, kısa pantolonlu eski dünyadan gelme İngilizler, ayrıca söyleyebilirim ki bunlar nazik insanlara benziyor; velhasıl dünyanın her ucundan, her cins millet buraya akın ediyor.*” (Bir Adam Mazisine Eğiliyor, 12 Ağustos 1947, tefrika no:3, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Standartizasyon yöntemiyle bütün Batı ülkeleri hakkında söylenegele bazı kalıp yargılar romanlarda da sıkça kendilerine yer bulmuşlardır. “Şaşkın İngiliz, aptal Fransız” ve benzeri ifadeler sıkça ülke vatandaşlarını tanımlamak için kullanılmıştır.

“*Bizim Eczacı öküzleri hiç sevmez: Bizi bitiren bu öküzler, der. Öküzün yüzünden bir türlü batılı olamadık. Bizim en iyi arkadaşımız eskiden atmış. Biz de o zaman bizmişiz. Öküzü biz Bizanslılardan almışız. Hapı da yutmuşuz.*” (Donuk Kasaba, 24 Ağustos 1958, tefrika no: 17, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Bu örnekte de Türklerin kendi öz kültürlerinden koparak (at örneği burada Türklerin eski kültürel yaşamını temsil ediyor), Batı'ya yanaşmaları (öküz); ancak kendi kültürlerinden tamamen koştukları için bir türlü Batılılaşamadıkları gibi bir gizil anlam bulunmaktadır. Böylelikle “milletlerin kendi kültürlerini korumaları gerektiği” görüşü ön plana çıkarılmış ve Türk siyasilerinin Batı'ya yanaşma çabaları küçümsenmiştir.

3.1.2. Antikomünizm

1950'li yılların Batıcılıktan sonra en yaygın ideolojisi olan antikomünizm, Türkiye'yi de fazlasıyla etkilemiş ve dönemin iktidarı olan Demokrat Parti Batı ile yaklaşmasını bu antikomünist söylemler üzerinden gerçekleştirmeye çalışmıştır. İktidarın bu tutumu halka da yansımış ve toplumsal hayatta da antikomünist tutumlar egemen olmuştur. Ancak antikomünist söylemler dönemin siyasal ortamına nazaran tefrika romanlarda kendisine oldukça sınırlı bir yer bulmuştur. Genel itibariyle komünizm Rusya üzerinden şekillendirilmiş ve ideolojinin parçalama kipiyle Rusya, Ruslar ve komünizm için farklılaştırma yoluna gidilmiştir. Bunun yanında “komünizmin ne olduğu”ndan ziyade, “toplum için nasıl bir tehlike oluşturduğu” sorunsalı üzerinde durulmuş ve çeşitli adlandırmalarla okurlar için “korkutma, iğrendirme” yoluyla antikomünist bir tutum oluşturulmaya çalışılmıştır.

“Daha doğrusu o bir haindir. Sovyetlere ajanlık yapan bir vatan haini.”(Bir Casusun Korkunç Hayatı, 24 Ağustos 1953, tefrika no:20, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Dün Aleksî Niliç'le çay içtik, dedim. Galiba Allahsızlık budalası, Şatof bitmiş olan mumun yerine bir yenisini dikerek homurdandı: -Rus zındıklığı, dedi.” (Ecinniler, 24 Aralık 1945, tefrika no:45, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

“İnsan oğullarının iyiliği için Rusları, zararlı mikroplar gibi, yok etmek lazımdı.” (Ecinniler, 14 Şubat 1946, tefrika no:76, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

Ortaya çıkan örneklerde görüldüğü gibi antikomünist inşa anlamında yoğunlukla ideolojinin şeyleştirme kipinin adlandırma yöntemi kullanılmış ve Ruslar bu bağlamda “Allahsız, tembel, dilenci, ajan, vatan haini” gibi olumsuz değerlerle nitelendirilmişlerdir.

“Dün Aleksî Niliç’le çay içtik, dedim. Galiba Allahsızlık budalası, Şatof bitmiş olan mumun yerine bir yenisini dikerek homurdandı: -Rus zındıklığı, dedi.” (Ecinniler, 24 Aralık 1945, tefrika no:45, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

“Dinsizlik” olgusu antikomünist bir tutum oluşturmak için sıkça başvurulan yöntem olmuş ve okurları bu bağlamda komünizmden uzak tutmak amaçlanmıştır. Genel itibariyle romanlara bakıldığı zaman komünizmin ne olduğundan ziyade, ne olmadığı üzerinde durulduğu ve içi boşaltılarak boş bir ideoloji gibi sunulmaya çalışıldığı görülmüştür. Batıcılık anlamında ne kadar betimleme, tanımlama yapılmışsa komünizm için de bir o kadar tanımlamalardan ve betimlemelerden uzak durulmuş, okurların eğitim seviyesi görmezden gelinerek oldukça basit düzeyde antikomünist söylemler inşa edilmiştir.

“Bu mutaassıp Rusların dinleri, hayvanları yormayı men ediyor fakat sofulukları, karılarını, analarını, kızlarını ve kız kardeşlerini hırpalamayı ve onlara en utandırıcı küfürleri savurmayı men etmiyordu.” (Bir Adam Mazisine Eğiliyor, 13 Ağustos 1947, tefrika no:4, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Yukarıdaki örnekte de olduğu gibi, herhangi bir karakterin kötü davranışı (karısını, annesini, çocuklarını, kardeşlerini hırpalamak, onlara kötü söz söylemek gibi) tamamıyla bütün bir *ulusa* mal edilmiş ve bu tür örnekler üzerinden Rusya hakkında olumsuz bir kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır.

“Güya Fransız zekasıymış. Yalan. Fransız zekasını ne diye yererler? Bizim Rus tembelliği, bizim miskinliğimiz, bir fikir sahibi olmaktaki yüz karası eksikliğimiz, sadece bu; öteki milletlerin sırtından geçinmeğe alışmışız; sadece bu, başka bir şey değil.” (Ecinniler, 14 Şubat 1946, tefrika no:76, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

Yine bu örnekte de standartizasyon yoluyla Ruslar miskin, tembel, fikir sahibi olamayacak kadar aklını kullanmayan, başkalarının sırtından geçinen asalak bir millet olarak genellenmiştir.

“İnsan oğullarının iyiliği için Rusları, zararlı mikroplar gibi, yok etmek lazımdı.” (Ecinniler, 14 Şubat 1946, tefrika no:76, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

“Mukaddes Rusya dilencilerle, tehlikelerle dolu bir ahşap kulübeler memleketidir; yüksek sınıfların dilencilerinden kurulmuştur. Büyük yığın ise, kulübelerde açlıktan ölür.”

(Ecinniler, 25 Temmuz 1946, tefrika no:135, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

Eğretileme yöntemiyle Ruslar mikroplara benzetilmiş ve aynı mikroplara yapılması gerektiği gibi Rusların da türünün yok edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. “Mikrop” benzetmesinin yanında başka bir örnekte ana unsur olarak dilencilik teması öne çıkmaktadır. Bu örnekte de Ruslar “dilencilere” benzetilmiş ve ülkenin “sefaleti” ön plana çıkarılmıştır.

“Gördüğüm kadarıyla şu hükme varıyorum ki, Rus ihtilalci fikrinin cevheri onurun inkarında mevcut bulunuyor.” (Ecinniler, 25 Temmuz 1946, tefrika no:135, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

“Rus için omur beyhude bir yükten başka bir şey değildir; her zaman için de bir yük olmuştur, bütün Rus tarihi boyunca bir Rusu “hak onursuzluğu” tanımak suretiyle cezbetmek de aynı derecede kolaydır.” (Ecinniler, 25 Temmuz 1946, tefrika no:135, sayfa no:5, *Ulus Gazetesi*)

Bir başka olumsuz karakter özelliği olarak “onursuzluk” ön plana çıkarılmış ve Rus ihtilali fikrinin işte bu onursuzluktan kaynaklandığı, zaten Rusların tarihleri boyunca onursuz bir yaşamdan hoşnut oldukları öne sürülmüştür.

“Bunu takiben harpten sonra dünyayı birbiri arkasından Rus korkusu, şahsi teşebbüsün yok olması korkusu, komünizm, faşizm korkusu hasılı akla gelebilen her nevi korku sarıp tutuşturmuştu.” (Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı, 13 Temmuz 1947, tefrika no:1, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“1914’ten 1945’e kadar, açık veya kapalı olarak devam eden Otuz Sene Harbi sona erdiği günden itibaren dünya, hep Rus tehlikesiyle meşguldü zaten.” (Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı, 15 Temmuz 1947, tefrika no:3, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

Tefrika romanların tarihsel özelliği, incelenen romanlarda da kendisini belli etmiş, yakın dönemin önemli olayları (I. ve II. Dünya Savaşları gibi) kendilerine bu romanlarda sıkça yer bulmuşlardır. Antikomünist söylemler açıklanırken de (kısmen de olsa) harp

zamanı oluşan korkular baz alınmış, komünizm esas olarak özel teşebbüse karşı bir tehdit olarak incelenmiştir.

“Muhakkak ki AngloSakson ırkı tarafından yok edilen Simra’lar bunlardan çok daha medeni idiler.” (Bir Adam Mazisine Eğiliyor, 13 Ağustos 1947, tefrika no:4, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“Buell, metodlarının yanılmazlığına bir dinmiş gibi inanan iyimser Amerikalılardan biridir. Ama Ruslar? Onlara gittiğim zaman ne ürkümüştüm.” (Berlin’de Ölüm, 2 Mart 1949, tefrika no:1, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

AngloSaksonlarca işgal edilen Nepal’in Simra kenti ve bu kentin sakinleri ile Ruslar arasında bir kıyaslamaya gidilmiş ve farklılaştırma yoluyla bu halkın Ruslardan daha medeni olduğu ileri sürülmüştür. Simra halkı ise sansüre uğratılarak AngloSaksonların yaptığı işgal ve yok etme eylemi taslama yoluyla kabullenilebilir bir durum gibi sunulmuştur. Yine benzer bir şekilde başka bir örnekte Amerikanlar ile Ruslar karşılaştırılmış ve Amerikalılar her ne kadar medeni ise Ruslar’ın da bu konuda bir o kadar ürkütücü oldukları şeklinde bir yorumla yine Ruslar farklılaştırılmışlardır.

“17 Ağustos 1918 gecesi Perm vilayetinin Ekaterinburg kasabasında Rusya Çarı Nikolay Aleksandroviç Romanov ve veliaht Aleksey ailesi ve bunlara her türlü mezalime rağmen sadık kalan diğer aileler hapsedilmiş oldukları büyük bir binanın alt salonlarında Bolşevikler tarafından hunharca öldürüldükleri gece...” (Bir Casusun Korkunç Hayatı, 21 Eylül 1953, tefrika no:40, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“... bugün Sovyet çizmesi altında inleyen vatanının ıstıraplar içinde kıvrandığını, vatandaşlarının kampalara sürüldüğünü, hepsini unutmuştu.” (Hürriyet Uğruna, 23 Temmuz 1956, tefrika no: 1, sayfa no:4 *Ulus Gazetesi*)

“Bolşevikler”, “Sovyet çizmesi” gibi terimlerle adlandırılan SSCB ordusu dünyadaki diğer askerlerden ayrıştırılarak her türlü zalimliği, işkenceyi yapan duygusuz kişiler olarak inşa edilmiştir.

3.1.3. Antifaşizm

Ulus Gazetesi'nde yer alan tefrika romanlarda antifaşizme dair kimlik inşaları incelendiğinde, gazetenin ülke politikası ile benzer bir doğrultuda hareket ettiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonucunda aldığı yenilgi öncesinde Türkiye'nin Almanya ile olan dostluğu, ülke içerisinde faşizme karşı komünizme olduğu kadar bir öfke yaratmamış, genel itibariyle Almanya'ya karşı uzlaşmacı bir tavır takınılmıştır. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı'nın neticelenmesi ile birlikte faşizm hiçbir şekilde desteklenmemiş, Batılı ülkelerin faşist yönetimlere yönelik tutumları, söylemleriyle birlikte taklit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle gazetede yer alan romanlar içerisinde yerli olanlarda antifaşist söylemlere sadece bir örnekte rastlanırken, yabancı romanlarda sıkça antifaşist söylemlerin yer aldığı görülmüştür. Bu yabancı romanlarda özellikle Almanların toplama kamplarında yaptıkları işkenceler üzerinde durulmuş ve bu tür örnekler üzerinden Almanya farklılaştırılarak sansüre uğratılmıştır.

“Köpeğimi öldürüp yediğim duyulduğu vakit, komşularımızdan bir kadın beni yamyamlık ve hayvanlıkla itham etti. Bunun insan eti yemek gibi bir şey olduğunu söyledi. Yakında belki onu da yapacağımızı söyledim. Alman toplama kamplarında bu olmamış bir şey değildi ki, fakat bu kadın ya unutmuş yahut da hiç bu gibi şeylerle tanışmamıştı.” (Newyork'ta Bir Atom Bombası Patladı, 19 Temmuz 1947, tefrika no:6, sayfa no:4, *Ulus* Gazetesi)

“Almanlar yüzünden ben de herkes kadar acı çektim. Dünyaya kundağı onlar soktular; bunca insanı onlar kestirip biçirdiler. Avrupa'yı istila etmeden önce dehşete verdiler. Ne kadar yalan söylenebilirse söylediler. Suçsuz bir kainatı tahin kurusu ezer gibi ezdiler önlerine hiçbir şey geçemedi. Karımı götürdüler, beni hapsedtiler.” (Berlin'de Ölüm, 5 Mart 1949, tefrika no:4, sayfa no:4, *Ulus* Gazetesi)

Bu örneklerde görüldüğü gibi yamyamlık, hayvanlık, vahşilik, kundakçılık, yalancılık, istilacılık ve benzeri tarzda olumsuz özellikler Alman halkının genel özellikleri olarak vurgulanmış ve bu tür söylemler üzerinden antifaşizm körüklenmiştir.

“Yemek! Doyasıya yemek! İşte karanlık çağların ve geri kalmış milletlerin tek derdi. Almanya'nın efendileri de, Avrupa'ya getire getire, yiyecek vesikaları ve boş fırınlar önünde bekleşen insan dizileri getirdiler.” (Berlin'de Ölüm, 14 Mart 1949, tefrika no:11, sayfa no:4, *Ulus* Gazetesi)

Almanya'nın ileri gelenlerinin Avrupa'yı sefalete sürüklediği inşası bu örnekte ebedileştirme yolu ile şeyleştirilmiş ve Avrupa'nın karşılaştığı tüm kötü kötü durumların faturası Almanya'ya kesilmiştir.

“Almanların ne çabuk ateş aldıklarını bilirsin.” (1939 Atom Bombası Buhranı, 23 Temmuz 1946, tefrika no:75, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Bir Alman tipi zihniyet vardır ki en olmayacak şeyi gün gibi âşikar olana tercih eder.” (1939 Atom Bombası Buhranı, 24 Temmuz 1946, tefrika no:76, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Aslında ben bu Almanların birer deli olmadıklarından şüpheliyim, dedi. Acayip demiyorum, çünkü çok metodlu insanlar. Bir takım sabit fikirler, hayaller, hayaletler içinde yaşayan deliler.” (Berlin’de Ölüm, 16 Mart 1949, tefrika no:13, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“Fakat bugün Almanlar için para hususunda fiyat diye bir şey yoktur. Onlar için binlerce insan hayatının kıymeti vardır.” (Kurtarılan Elmaslar, 30 Mayıs 1956, tefrika no: 3, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

Sinirli olmak, akıl dışı şeylere inanmak, metodlu birer deli olmak, cani olmak ve benzeri özellikler ideolojinin birleştirme kipi ve standartizasyon yöntemiyle genellenmiş, bütün Almanlar uzak durulması gereken tehlikeli bireyler olarak resmedilmiştir.

“Almanya’nın müşterek düşmanımız olduğunu, Rusya ile batı demokrasilerinin karşılıklı olarak birbirlerini mahvetmesinin en çok Almanya’yı memnun edeceğini unutup gitmiştik.” (Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı, 15 Temmuz 1947, tefrika no:3, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“Almanya, Avrupa’nın ortasında kıvrılmış yatmış bir hayvandı.” (Berlin’de Ölüm, 20 Mart 1949, tefrika no:16, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“Berbat savaş devam ediyordu. Almanlar bir ay önce Norveç ve Danimarka’yı işgal etmişler ve Hollanda’yı tehdide başlamışlardı.” (Kurtarılan Elmaslar, 28 Mayıs 1956, tefrika no: 1, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

“İkisi de Amsterdam’daki elmas stoklarının Almanların eline geçmemesi için İngiliz hükümeti emrine girmeye hazırdılar.” (Kurtarılan Elmaslar, 31 Mayıs 1956, tefrika no: 4, sayfa no:2 *Ulus Gazetesi*)

“Acaba niçin Almanlar ve Japonlar dünyanın akışının kendi vahşetleriyle uyuşmasına imkan olmadığını anlamak istemiyorlardı?” (Beni Nasıl Unuttun, 13 Aralık 1949, tefrika no:3, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Bir devlet olarak Almanya da “faşizm” bağlantısı nedeniyle Batılı ülkelerin birincil düşmanı olarak inşa edilmiş hatta bu noktada komünizm ve Rusya “tehdidi” ikinci sırada yer almıştır. Bu anlamda Almanya’nın ideolojinin parçalama kipinin farklılaştırma yoluyla ötekileştirildiği, faşist Almanya’dan Batı için birincil bir düşman yaratıldığı söylenebilir. İdeolojinin taslama kipinin eğretileme yöntemiyle Almanya “kıvrılıp yatmış bir hayvan”a benzetilmiş ve Avrupa için bir tehdit yarattığı birçok örnekte vurgulanmıştır. Yine başka bir örnekte de Almanya ve Japonya hem sansüre uğratarak hem de farklılaştırılarak “vahşi” olarak adlandırılmış ve dünya ülkeleri ile uyuşmalarına imkân olmayan bir tehdit olarak konumlandırılmışlardır.

“Çünkü kendisi Fransız değil. Sakın irkilme: Fransız olmaması şöyle dursun, hatta Alman, daha doğrusu Polonyalı.” (Haram Aşk, 21 Ekim 1952, tefrika no:10, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Bu örnekte de kişinin Alman ya da Polonyalı olması “ürkütücü” bir durum olarak inşa edilmiş ve yine Almanlar farklılaştırılmışlardır.

“Ölümü bir türlü isbat edilememiş olan Hitler’in bombaları yerleştirmiş olmasını bazılarımız mümkün görürdük.” (Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı, 15 Temmuz 1947, tefrika no:3, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

“Hitler sadece milli bir ıstırapın ürünüdür.” (Berlin’de Ölüm, 13 Nisan 1949, tefrika no:33, sayfa no:4, *Ulus Gazetesi*)

İncelenen romanlarda Hitler ile ilgili de birçok örneğe rastlanmış, Almanya’nın bir düşman olarak görülmesinin müsebbibi olarak Hitler gösterilmiş ve “milli ızdırabın ürünü” olarak adlandırılmıştır. Yine Hitler’in ölümü de romanlarda ve dönem gazetelerinde sıklıkla tartışılabilen bir mevzu olmuş ve Hitler’in ölmediği spekülasyonu üzerinden birçok olayın sorumluluğu Hitler’e bağlanmaya çalışılmıştır.

“Eğer Berchtesgaden’deki zirdeli, Hitler Almanya’sında fazla çocuk doğurulmasını istemeseydi, Mossolini İtalya’da, Mikadu Japonya’da aynı hataya düşmeselerdi 1929 harbi olmayacaktı.” (Zehir Şatosu, 22 Ocak 1951, tefrika no:29, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

“Bizde, Avrupa’da, Hitler’in avaz avaz haykırmaları, Mussolini’nin balkondan maymun gibi onu taklit etmesi, aile babalarını ipnotize ediyordu.” (Zehir Şatosu, 22 Ocak 1951, tefrika no:29, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

Faşist diktatörlüğün hüküm sürdüğü İtalya ve Japonya *Ulus Gazetesi*’nde kendisine çok fazla yer bulamamış, aşağıda yer alan iki örnekte de görüldüğü gibi Almanya’yı “taklit” eden ve dolayısıyla hata yapan ülke olarak inşa edilmiştir.

Ulus Gazetesi’nde basılan yerli tefrika eserlerde antifaşist söylemlere rastlanmamış, Almanya’ya karşı genellikle uzlaşmacı bir tavır takınıldığı görülmüştür.

“Memlekete döndükleri zaman Almanya teslim olmuş, dünya sözümlerine ona sulha kavuşmuştu.” (Kadınlar Merdiveni, 16 Eylül 1955, tefrika no: 96, sayfa no:2, *Ulus Gazetesi*)

İncelenen romanlarda geçen tek örnek Sezai Solelli’nin Kadınlar Merdiveni adlı romanında yer almakta, bu örnekte de dünyada yaşanan antifaşizm dalgası ironik bir dille eleştirilmiştir. Bu nedenle bu gazetede yer alan romanlarda CHP ve DP hükümetlerinin Almanya’ya karşı yürüttükleri tarafsız politikanın izini sürmenin mümkün olduğu söylenebilir.

3.2. Zafer Gazetesi’nde Yayımlanan Tefrika Romanlarda Yer Alan Siyasi Kimlik İnşalarının (Batıcılık, Antikomünizm, Antifaşizm) Analizi

Zafer Gazetesi 30 Nisan 1949 tarihinde yayımlanmaya başlamış ve 27 Mayıs 1960 darbesiyle birlikte gazetenin yayın faaliyetleri sona ermiştir. Demokrat Parti’nin yarı resmi yayın organı görevini üstlenen gazete, kurulduğu ilk günden itibaren tefrika roman yayımlamaya dikkat etmiş ve günde en az iki tane olmak üzere kapandığı tarih olan 27 Mayıs’a kadar bu yayınları sürdürmüştür. On senelik yayın hayatı boyunca gazetede toplamda 85 edebi nitelikli tefrika roman yayımlanmıştır, bunların 45 tanesini yabancı eserler, 40 tanesini ise yerli eserler oluşturmaktadır. *Ulus Gazetesi* ile karşılaştırıldığında

Zafer Gazetesi'nin tefrika romanlara daha fazla yer ayırdığı görülecektir. Yine *Ulus* Gazetesi'nde yabancı eserler daha fazla iken, *Zafer* Gazetesi'nde yerli ve yabancı roman yayımı arasında neredeyse bir eşitlik olduğu görülecektir. Bu durumun en önemli sebebi *Zafer* Gazetesi'ne düzenli olarak yazan Necdet Asi, Zuhuri Danışman, Münir Müeyyet Bekman gibi yerli yazarların varlığıdır. Yabancı yazarlar arasında ise Ayn Rand, Agatha Christie, Georges Simenon gibi yazarlar bulunmaktadır. *Ulus* Gazetesi daha çok klasik eserlere yer verirken, *Zafer* Gazetesi “aşk, cinayet, casusluk” konulu eserlerin yayımlanmasına ağırlık vermiştir. Yine *Ulus* Gazetesi'nden farklı olarak *Zafer* Gazetesi tefrika romanların takibini kolaylaştıran özet kullanımına yer vermemiş; ancak tefrika romanları düzenli yayımlama konusunda daha istikrarlı davranmıştır. Genellikle 2. ve 4. sayfalarda yayımlanan tefrika romanlar, neredeyse her gün düzenli olarak yayımlanmış, yayımlanmadığı günler için ise gazetede özür metni yer almıştır. *Ulus* Gazetesi'nde olduğu gibi *Zafer* Gazetesi'nde de bir anda yayımına son verilen tefrika romanlar olmuştur ancak bu romanlar oldukça sınırlıdır.

Zafer Gazetesi Demokrat Parti'yi desteklediği için bu durumdan fazlasıyla faydalanmış, *Ulus* Gazetesi'nin gördüğü cezalara maruz kalmamıştır. *Ulus* Gazetesi'nde yayımlanan “Kuklalar” romanında iktidar aleyhine söylemler yer alırken, *Zafer* Gazetesi'nde de “Esentepe” isimli romanda muhalefet aleyhine söylemler yer almış, ancak gazete bu söylemlerden ötürü herhangi bir ceza görmemiştir. Bu romanda Kurtuluş Savaşı döneminden Demokrat Parti dönemine kadar uzanan bir Türkiye portresi çizilmiş ve İsmet İnönü Atatürk'ten sonra hükümeti idare edemeyen, Atatürk'le boy ölçüşemeyecek bir kişilik olarak tasvir edilmiştir. Bu romanda İnönü ve İnönü CHP'si aleyhine geçen söylemler aşağıdaki örneklerde açıklanmaya çalışılacaktır:

“Gerçi biz İkinci Dünya Harbine katılmadık ve yurdumuzun yakılıp yıkıldığını görmedik. Ama, harbin bütün ıstıraplarını, dögüşen milletler kadar, biz de çektik. Hatta, kıtlığın ve sefaletin acılarını, belki de onlardan fazla tattık.” (Esentepe, 21 Ağustos 1951 tefrika no:88, sayfa no:2, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte olduğu gibi İnönü döneminde hükümetin 2. Dünya Savaşı'na girmemek için uyguladığı sert kanunlar ve halkın yaşadığı kıtlık, karaborsa gibi olumsuz durumlar eleştirilmiştir.

“Atatürk’e halef olan bizim yeni Cumhurbaşkanımız da, devrin modasına uymaktan geri kalmadı. Memleketi, tam bir müstebit diktatör tarzında idareye başladı. Kendisine <<Milli Şef>> ünvanını taktırdı.”(Esentepe, 23 Ağustos 1951 tefrika no:90, sayfa no:2, Zafer Gazetesi)

İsmet İnönü 1940’lı yıllarda dünya genelinde yayılan faşizm modasına uyan bir siyasi lider olarak gösterilmiş ve dünya genelindeki faşist diktatörlere benzetilmiştir.

“Bu zavallı halk, otobüs parası bulamazken, Cumhur Başkanı köşkünü en son model tam otuz beş otomobili vardı.” (Esentepe, 24 Ağustos 1951 tefrika no:91, sayfa no:2, Zafer Gazetesi)

“Ortada dönen rivayetlere göre Parti, türlü dalavere ve hokkabazlıkla memlekette tam bin iki yüz binaya sahip olmuştu. Bunların çoğu zorla ve cebirle Partiye teberru edilmiş gösteriliyordu.” (Esentepe, 3 Eylül 1951 tefrika no:101, sayfa no:2, Zafer Gazetesi)

“Memleket gençliği için birer kültür merkezi olduğu ilan edilen Halkevlerine ise yalnız Partililer alınıyor ve orada sadece Parti propagandası yapılıyordu.” (Esentepe, 3 Eylül 1951 tefrika no:101, sayfa no:2, Zafer Gazetesi)

CHP yolsuzluk yapmak, Halkevleri gibi halka ait olan binaları kendi zimmetine geçirerek buralarda parti propagandası yapmakla suçlanmıştır.

“Nihayet beklenen gün geldi. Ve babamla birlikte yirmi milyon insan, ecdadının barındığı ve torunlarının da dünya durdukça barınacağı bu vatan toprakları üzerinde, hakiki hürriyetin, demokrasinin kurulduğunu gördü.” (Esentepe, 13 Eylül 1951 tefrika no:111, sayfa no:2, Zafer Gazetesi)

Demokrat Parti’nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 seçimleri ise bütün ülke tarafından hasretle beklenen bir gün olarak inşa edilmiş ve bu tarihle birlikte ülkenin “gerçek” demokrasiye kavuştuğu söylemine yer verilmiştir. Böylece İnönü devrinin “zalim” uygulamaları sona ermiş, Demokrat Parti ülkeyi büyük bir refaha sokmuştur. Bu noktada Ahmet Hamdi Tanpınar’ın (2008:21) Saatleri Ayarlama Enstitüsü isimli kitabında geçen bir paragrafi kullanmak yerinde olacaktır:

“Ben bu kadar kendi zıddı ile beraber gelen ve zıtların altında kaybolan nesne görmedim. Kısa ömrümde 7-8 defa memleketimize geldiğini işittim. Neyin? Hürriyetin... Bir kere bile kimse bana gittiğini söylemediği halde 7-8 defa geldi. Ve o geldi diye biz sevincimizden davul-zurna sokaklara fırladık. Bu hürriyeti sımsıkı yakalayamadığımızı göre, demek ki kimsenin ona ihtiyacı yok.”

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi hem *Ulus* hem de *Zafer* Gazetelerinde Türkiye siyasetiyle ve Türkiye tarihi ile ilgili güncel romanlar yayımlanmıştır. Ancak yerli romanlar içerisinde Demokrat Parti dönemi ile ilgili olan romanlar sadece bahsedildiği gibi *Ulus* Gazetesi’ndeki “Kuklalar” ve *Zafer* Gazetesi’ndeki “Esentepe” isimli romanlar olmuş, bunların haricinde yerli romanlarda siyasi olaylara Atatürk ve Atatürk öncesi dönem haricinde yer verilmemiştir. Ancak yabancı romanlarda güncellik ve gündem korunmaya çalışılmış, genel itibariyle dünyada yaşanan gelişmeleri konu edinen romanlar yayımlanmaya çalışılmıştır. Bu örnekler de gerekli başlıklar altında açıklanacaktır.

3.2.1. Batıcılık

Zafer Gazetesi’nde yer alan tefrika romanlarda Batıcılık ideolojine yönelik yapılan kimlik inşaları incelendiğinde, *Ulus* Gazetesi’nde yer alan örneklerden çok farklı bir tutumun ortaya çıkmadığı görülmektedir. Bu gazetede de Batılı ülkeler yüceltilerek “medeniyet için ulaşılmaması gereken bir nokta” olarak konumlandırılmışlar, Batılılar ise gerek giyim kuşamları gerekse yaşam tarzlarıyla genellemeler yoluyla “kültürlü, üst sınıf” insanlar olarak karikatürize edilmişlerdir. Batıcılık ideolojisi adı altında incelenen örnekler aynı *Ulus* Gazetesi örneklerinde olduğu gibi kategorilere ve temalara ayrılarak, dönemsel bilgilerle beraber açıklanacaktır.

Moda ve eğlence temalı örnekler incelendiğinde, *Ulus* Gazetesi’ndeki örneklere benzer olarak Fransa ve Paris’in ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak *Ulus* Gazetesi’nden farklı olarak *Zafer* Gazetesi’nde yayımlanan eserlerde Amerikan ve İngiliz sinemasının etkileriyle de incelenen romanlarda karşılaşmıştır.

“Fransanın eğlenceli havasını tercih ederek İngiltereye seyrek gittiği ve İngilizceyi de o nisbette az konuştuğu için kelimeleri bulmakta müşkülât çekiyor ve kesik kesik konuşuyordu.” (Derbi Sahtekarı, 13 Ağustos 1952, tefrika no:4, sayfa no: 3, *Zafer* Gazetesi)

“Bergen’li avukat Niels Olink,

-Paristen mi geliyorsunuz?

-Evet, Paris'ten.

-Ah! Paris.

-... Hele 1900 Paris'i!... Her akşam içip eğlenme, Monmartre'da şampanya, Hal'lerde soğanlı çorba..." (Şimal Kızları, 4 Nisan 1953, tefrika no:2, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Fransa ve özellikle Paris bir eğlence merkezi olarak öne çıkarılmış ve bu ülkenin ve şehrin eğlenceli olmasının arkasında yatan ekonomik, siyasal sebepler göz ardı edilerek sadece kültürel boyuta yoğunlaşarak durum doğallaştırılmıştır.

"Bizi tanıyan ahabplar, Nuran'ın muhteşem bir güzellikle açıldığını, Paris'ten getirdiği şık elbiseler içinde, Erenköy'ün en güzel kadını olduğunu söylüyorlardı." (Dirilen Sevgili, 23 Eylül 1957, tefrika no:59, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Paris "eğlence şehri" olma özelliği anılmakla birlikte asıl olarak moda merkezi bağlamında temellendirilmiş ve romanlarda orta - üst sınıf karakterler temsil edilirken muhakkak Paris'ten veya Paris modasına göre giyinmelerine umumiyetle dikkat edilmiştir.

"Kumral saçları, gür kirpikli yeşil gözleriyle herkes onu, İngiliz sinemacılığının yetiştirdiği meşhur yıldız Jean Simmons'a benzetirdi." (İki Gönül Arasındakiler, 15 Kasım 1951, tefrika no:3, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

"Amerikan sinema yıldızları gibi, mütenasip bacaklarını göstermek için eteklerini dizlerine kadar çeken kadın Eddie'yi sabit nazarlarla süzdükten sonra, ağdalı bir Newyork şivesini ortaya koyan pürüzsüz bir Almanca ile birtakım sorular sormaya başladı." (Şerefli İhanet, 3 Ocak 1955, tefrika no:13, sayfa no: 5, Zafer Gazetesi)

Hollywood etkisi öyle bir hale gelmiştir ki, herhangi bir kişinin güzelliğini, çirkinliğini, fiziksel anlamda öne çıkan bir özelliğini tanımlamak için başvurulan ilk kaynak konumuna yükselmiş ve tefrika romanlarda da bu davranışın izlerine sıkça rastlanılmıştır.

Zafer Gazetesi'ndeki tefrika romanlarda batıcılığın inşası sıklıkla kültür-sanat teması üzerinden şekillendirilmiş ve bu Batıcılık daha çok Amerika ve Fransa ülkelerini kapsamıştır. 1945 sonrasında Amerika ile Türkiye yakınlaşması, özellikle Amerika'nın tüm kültürel ürünlerini Türkiye'de de yavaş da olsa dolaşıma sokması yerli tefrika romanlarda

da karşılaşılan öğeler olmuşlardır. Kültür sanat anlamındaki bu değişim romanlarda daha çok müzik alanında kendisini belli etmiş, değişen müzik beğenileri yazarlar ve yarattıkları karakterler bağlamında da ayak uydurulmaya çalışılan bir mecra haline gelmiştir.

“Yemeğin sonlarına doğru, Hüsrevle beraber, dansetmek için Bostancı gazinosuna gideceklerini haber verdi. Orada, davulun başında bir zenci varmış, müthiş bir adammış! Trampeti çalmıyor adeta konuşturuyormuş.” (Numaracı, 23 Ocak 1950, tefrika no:3, Zafer Gazetesi)

Yukarıdaki örnekte gazinoda bir zencinin trompet çalması ile Amerika'nın simgeleştirildiği görülmektedir. Amerikan müziğinin Türkiye beğenilerine hitap etmesi bir yana, Amerika'nın etnik ve kültürel bir öğesi olan zencilerin de ülkede müzik icra etmeye başlaması, Amerikan popüler kültürün kısmen değil bütünlüklü bir sistemle çalıştığını ortaya koymaktadır.

“Son yıllarda çıkan Fransızca ve İngilizce polis romanından ve mecmualarından çoğunu alıyor, okuyorum.” (Ayın Ondördü, 18 Kasım 1954, tefrika no:21, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Başka bir örnekte Batı kültürünün popüler edebiyat ürünleri olan polisiye eserlerin Türkiye'de de yaygınlaşmasına dikkat çekildiği görülmektedir. Refik Halid Karay'ın kaleme aldığı Ayın Ondördü isimli romanında başkarakterin Fransız ve İngiliz polisiye edebiyatını takip etmesi değişen zevklerin küçük bir örneğini teşkil etmektedir.

“Refet iğneyi değiştirerek eski gramofona Weber'in “Dansa Davet” valsini koydu”. (Tükenmez Merdiven, 16 Ağustos 1952, tefrika no:30, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Bir istasyon, Roma, Schubert'in<<Bitmemiş Senfoni>>sini çalıyordu. Kendine geniş ve rahat bir koltuk seçti, kuruldu.” (Şüphe, 18 Şubat 1952, tefrika no:14, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Nevin dikkatini tamamen romana verdi. Sinclair Lewis onu Amerikadan aldı Kanadaya, çamlar ve göller diyarına götürdü.” (Şüphe, 10 Şubat 1952, tefrika no:5, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Mürüvvet yıldızlı göğe bakarak pes sestem Fransızca bir şanson okuyor.” (Ayın Ondördü, 24 Aralık 1954, tefrika no:84, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“(Arnavutköy’de bir köşk, Nazikeda hanım)

- Okuduğu Fransızca romanların tesiri altındaydı o an.
- Parmaklarını hırçın hırçın tuşların üzerinde gezdiriyor... Bethoven’in mehtap sonatını dile getiriyor.” (Katibim, 1 Haziran 1955, tefrika no:1, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Türk edebiyatına vukufu nisbetinde, Fransız edebiyatına da yabancı değildir.” (Katibim, 30 Temmuz 1955, tefrika no:60, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Piyano çalıyor, Fransızca konuşuyordu. Hususi bir hoca, edebi bilgisini derinleştirmişti. Mükemmel bir kızdı! Tam, bana göre...” (Dirilen Sevgili, 9 Ağustos 1957, tefrika no:19, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Yine yerel romanlarda yer alan karakterlerin Batı kültürünü sindirmeleri üzerinden şekillenen” elit” zevkleri ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu elit zevkler klasik müzik, resim, opera, tiyatro gibi dallarda kendisini göstermekte ve genellikle takdir edilen bir özellik olarak inşa edilmektedir. Bu anlamda Batı kültürünün evrenselleştirildiği ve Türkiye’de “üst kesim” bir birey olabilmek için gerekliliği vurgulanmaktadır.

Yerli romanlarda görülen Batı etkisi, yabancı romanlarda da varlığını sürdürmektedir. Yine aynı şekilde kültür sanat öğeleri bu romanlarda sıkça yer almakta, kişinin kültürlü olması Batıyı bilmesinden ileri gelmektedir. Ancak bu etki yerli romanlarda olduğundan daha az hissedilmekte ve daha az örnekte karşımıza çıkmaktadır.

“Genç kız ona astronomi talebesi olduğunu, Lousanne’da Miss Regina’nın pansiyonunda bir sene kaldığını; burada İngilizce düşünülerek Fransızca konuşma öğretildiğini, bir hafta geçirdiği Paris’te Rotonde’daki İskandinavyalı sanatçıların kendisine argo ve apaş dansı öğrettiklerini, Amerikan musikisini sevdiğini; A daughter of the snows’u ezbere bildiğini; Fransız romanına alaka göstermediğini; çünkü bu romanlarda erkeklerle kadınların birbirine azap çektirdiklerini, daima birinin diğerini ağlattığını, hele ağlayan erkek olunca bunun korkunç bir şey olduğunu birer birer anlattı.” (Şimal Kızları, 5 Nisan 1953, tefrika no:3, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Orkestra ağır bir Viyana valsine başladı. Strauss’un o harikulade müziği ile dönmeye başladık.” (Onun Karısı, 12 Eylül 1956, tefrika no:37, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

“Ve düşünüyordu ki, Uni yalnız Amerikan romanlarını ve şiddetli sporları sevmekle kalmıyor, astronomi de öğreniyordu; olgunluk imtihanından beri unutmış olduğu bu ilmi biraz gözden geçirmesi kendisi için iyi olacaktı.” (Şimal Kızları, 21 Nisan 1953, tefrika no:19, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Bu örneklerde yabancı romanlarda yer alan Batıcılık ideolojisi, yerli romanlardaki örneklerin aksine “zaten yapılması gereken/bilinmesi gereken bir zorunluluk” olarak ele alınmış ve karakterlerle yoğurulmuştur.

Yerli romanlarda her ne kadar Batı oldukça olumlu bir inşa sürecine girse de, Batı'nın ülkeyi etkilemesinden ve ürünlerini ülke içerisinde dolaşıma sokmasından özellikle Hollywood ürünlerinden rahatsızlık duyan bir kesim de vardır, dolayısıyla olumlu örnekleri kadar çok olmasa da bir kaç romanda bu olumsuz duygulara yer verilmiş ve Batı'dan duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir.

“Ressam Zeki, aradığını bulan bir insanın sevincini duyuyordu. Herkesin Avrupa'dan, moda haline gelen Amerika'dan bahsettiği devirde bir genç kızın, bir fakülte öğrencisinin yerli resim üzerinde çalışmasından adeta heyecan duymuştu:

Hep yabancı ressamlardan bahsederler... Yok Picasso, yok Rubens, yok bilmem kim... Ama kimse düşünmez ki bu toprağın da kendine göre yetiştirdiği adamlar var.” (Hayaller ve Hakikatler, 12 Ocak 1959, tefrika no:19, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte moda olarak tabir edilen Amerikan ve Avrupa etkisinden rahatsızlık duyan karakter, ülkenin gençlerinin yerli sanatı çok iyi bilmemesinden ve bilmek istememesinden yakınır ve bu durumu verdiği örnek üzerinden ussallaştırır.

Hollywood sineması da yerli romanlarda sıkça incelenen bir mecra olmuş ancak genel itibariyle fazla hafif bulunarak eleştirilmiştir. Özellikle Necdet Asi'nin romanlarında sıkça Hollywood eleştirisine rastlanmış ve Amerikan sineması ile birlikte gelen kültürün yaygınlaşmasına tepki gösterilmiştir.

“Kainatları Holivud dedikodularıyla, kotra sefası ve poker partilerinden ibaret bir takım genç bunakların arasına zorla karıştırıldım.” (Numaracı, 31 Ocak 1950, tefrika no:11, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“*Dekolte kadın resimleriyle Holivud dedikoduları bulunmayan bir fikir mecmuası çıkaracağım diye tutturmuş, işin sonunda top atmıştı.*” (Hayırdır İnşallah, 23 Ağustos 1949, tefrika no:2, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“*Holivud film endüstrisi bizde hazırlop bir umumi efkar yetiştiriyor.*” (Göz Göre Göre, 8 Ağustos 1950, tefrika no:10, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“Necid:

- *Amerikada çevirdikleri müstesna, diye itiraz etti. Holivut, birçok kabiliyetleri harcadığı gibi, onu da harcadı. Kendisine mevzuları zayıf, alelade aşık filmleri oynatıldı. Halbuki Fransa’da çevirdikleri gayet güzeldi.*” (Kadınlar Arasında, 3 Eylül 1953, tefrika no:48, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Hollywood’a dair dedikoduların fazla ilgi çekmesi ve bu dedikodulara yer vermeyen mecmuaların yayın hayatını sürdürememesi, bu filmlerde gösterilen hayat şartlarının kişileri kendi yaşam standartları hakkında bir sorgulamaya ve neticesinde bir üzüntüye sürüklemesi ve genel olarak Hollywood sinemasının birçok yeteneği sinema sektörüne kazandırırken bir o kadarını da bu uğurda harcaması eleştiri noktaları olmuştur. Bu bağlamda Hollywood sineması üzerinden Amerika’nın da farklılaştırıldığı söylenebilir.

İncelenen romanlarda öne çıkan bir başka unsur herhangi bir “Batı” dilini iyi bilmek ve konuşmaktır. Kültür sanat örneklerinde olduğu gibi bu örneklerde de dil bilmenin kişiyi “bir üst sınıfa taşıyacağı”, dil bilen kişilerin “akıllı, kültürlü, elit” oldukları gibi inşalar yer almış ve bu tarz örnekler üzerinden Batı yine olumlanmıştır.

“*Muhayyelesi çok geniş ufuklara açılırdı. Lise tahsilini bitirmişti. İngilizce bilirdi*” (İki Gönül Arasındakiler, 15 Kasım 1951, tefrika no:3, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“*Rayiha iki ecnebi lisanını mükemmel bilir, Fransızca ve İngilizce.*” (Aynı Ondördü, 10 Kasım 1954, tefrika no:13, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“*Arkadaşım Fransızca’yı bir Fransız kadar mükemmel konuşur, zaman zaman Fransız sahnelerinde temsiller verirdi.*” (Salıpazarındaki Ev, 8 Nisan 1954, tefrika no:31, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

“Bu suretle esasen çok esash bildiğim Fransızcama iki sene içinde fena denmeyecek kadar İngilizceyi de ilave ettim.” (Onun Karısı, 10 Eylül 1956, tefrika no:35, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Yerli romanlarda yer alan bu örneklerde herhangi bir Batı diline hâkim olabilmek ve bu dilde konuşabilmek, konuşulanları anlamak büyük bir meziyet olarak sunulmuştur. Özellikle bu romanlarda yer alan kadın karakterlerden, bildikleri dil ölçüsünde yüceltilerek “çağdaş bir kadın temsili” yaratılmaya çalışılmıştır.

“Hanımlar, derdi, siz yarının şefkatli kadınları, genç analarısınız... Salonlara girecek, yavrularınızı büyük birer adam olarak yetiştireceksiniz. Bunun için de Fransızca bilmek şarttır.” (Tükenmez Merdiven, 5 Eylül 1952, tefrika no:46, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Benzer bir örnekte annelerin üst düzey “salonlara girip büyük adam olacak” çocuk yetiştirmek için Fransızca bilmelerinin muhakkak gerekli olduğu algısı doğallaştırılarak inşa edilmiştir. Bu anlamda neden Fransızca öğrenmenin gerekliliği, Fransızcanın bu denli yaygınlaşmasının altında yatan emperyalizm ve sömürü gibi sebepler göz ardı edilerek sadece kültürel ve eğitim boyutu üzerinde durulmuştur.

“İngilizceyi o kadar iyi konuşuyorsunuz ki. Avrupalıların lisana aşına olduklarını duymuştum. Şimdi bunun doğru olduğuna inanıyorum.” (Karanlıkta Döğüş, 3 Kasım 1953, tefrika no:6, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte bir karakterin İngilizceyi iyi derecede konuşabilmesi Avrupalı olması ve Avrupalıların lisan öğrenmeye meyilli olmaları gibi bir varsayıma dayandırılmış ve hüsütabilirleştirilerek Avrupalılara dil öğrenme konusunda sadece varsayıma dayanan bir bilgelik taslanmıştır.

“Duydun mu Jorj, bak kime sorsam İngilizce biliyor. Halbuki sen hala bu lisanı öğreneceksin.” (Gözlüklü Adam, 4 Nisan 1955, tefrika no:2, sayfa no: 5, Zafer Gazetesi)

“Henrik Krog, Jerome’la tanıştığından dolayı pek memnun olduğunu ve yüreğinden taşan iyi duyguları Fransızca ifade edemediğinden dolayı pek mahcup olduğunu hal ve tavrı ile anlattı.” (Şimal Kızları, 13 Nisan 1953, tefrika no:11, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

İngilizce ve Fransızca dillerinin yaygın kullanımı, bir zorunluluk olarak ele alınarak, bu dilleri bilmeyenler romanlarda dahi ayıplanmış ve farklılaştırılmışlardır.

Yine benzer bir şekilde öğrenimini Batıda görmek veya sürdürmek de olumlanan özellikler arasında yer almıştır. Bu bağlamda Batıdaki eğitimin neden daha iyi olduğu veya Batıda bir eğitim almanın gerçekten gerekli mi olduğu yoksa moda nedeniyle mi bu kadar revaçta olduğu sorunsalları geri plana itilmiştir.

“Yüksek tahsil, Avrupa tahsili için kurduğu sürü sürü hayaller yıkılmıştı.” (Çalışan Kızlar, 6 Mart 1955, tefrika no:27, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Acaba bir kere olsun Arthur’un muaffakiyetinin sebeplerini hiç düşündüler mi? Arthur hayata şanslı olarak gelmişti. Tahsilini İngiltere Lyon’da yaptı.” (Güneşli Ada, 27 Haziran 1958, tefrika no:15, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

“Metin Falih tahsilini Pariste yapmış, bu fikir ve ilim şehrinde her bakımdan çok istifade etmişti.” (Karanlığa Açılan Kapı, 13 Haziran 1954, tefrika no:29, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Bu örneklerde olduğu gibi bir karakteri tanımlarken eğitimini yurtdışında aldığını vurgulamak, bu karakterin “üst düzey, kültürlü, elit” bir kişi olduğunu anlatabilmek için başvurulan bir durum olmuş ve böylelikle “yurt dışında eğitim gören her bireyin kültürlü, seçkin bir birey” olacağı inşası kurulmuştur.

Romanlarda Batı etkisiyle birlikte şehirler ve mekânsal özellikler de öne çıkmış, özellikle Paris şehri birçok romanda çeşitli benzetmeler ile birlikte yine bir üst sınıf mekânı olarak ele alınmıştır. *“Seni ben İstanbul’da değil de, Paris’te görseydim yine aşık olurum.”* (Terzi Nilüfer Eligüzel’in Hikayesi, 30 Ekim 1952, tefrika no:36, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

İstanbul’la karşılaştırılan Paris çok daha güzel bir şehir olarak ele alınmış, keza içinde yaşayan insanlar da buna göre değerlendirilmiştir. Bu örneğin dışında benzetmeler öne çıkmaktadır.

“Paris, akşam tuvaletini yapmağa hazırlanan gizli bir kadını hatırlatıyordu.”
(Katherin, 7 Ağustos 1957, tefrika no:17, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

“Hem Paris tövbekar bir sarhoş için ideal bir şehir!” (Katherin, 2 Kasım 1957, tefrika no:74, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

Eğretileme yoluyla Paris “akşam tuvaletini yapmaya hazırlanan gizli bir kadın”a benzetilmiş ve böylelikle romantik bir atmosfer oluşturulmaya çalışılmıştır. Diğer örnekte ise Paris şehrinin eğlence, sefahat ile anılmasının bir rahatsızlık olarak ele alınması sonucu Paris bir “tövbekâr sarhoş” için ideal bir şehir olarak inşa edilmekte ve Paris şehrinin bütünlüğü bu “tövbekar sarhoş” örneği üzerinden simgeleştirilmektedir.

Benzer şekilde New York kenti de, Paris kadar çok olmasa da, romanlarda karşılaşılan bir diğer şehirdir.

“Bütün Newyork kentinde onun içinde oturmağa layık tek bir adam bile mevcut değildir.” (İçimizdeki Cevher, 27 Şubat 1950, tefrika no:72, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Bu örnekte de New York hüsnütahirleştirilerek mükemmel bir şehir olarak ele alınmış ve içinde yaşayan hiçbir insanın bu mükemmelliğe yaraşamayacağı algısı yaratılmıştır.

Amerika ile ilgili ise dekorun önemi göze çarpmaktadır.

“-Hanımlar, dedi. Evvela Amerikan barda birer bira içelim. Ondan sonra da salona geçeriz! Amerikan bar!.. Filiz, bunu da duymuş, bunu da sinema şeritlerinde görmüştü.” (İki Gönül Arasındakiler, 14 Aralık 1952, tefrika no:31, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“Biraz önce Agah’la, otelin Amerikan barında idik.” (Bahar Gözlü Kadın, 18 Mart 1954, tefrika no:40, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Yerli romanlarda “Amerikan bar” gibi Amerika’ya ait mekansal özelliklerin kullanımı, bu özelliklerin Türk kültürüne yerleştiğine dair bir örnek teşkil etmektedir.

“Kendisi Amerikan sigarası içmek istemişti; onu almak için az evvel eve gitmişti.”
(*Aydın Öndördü, 3 Kasım 1954, tefrika no:6, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi*)

Yine yerel romanlarda “Amerikan sigarası” gibi ürünlerin dolaşıma sokulması da, Amerikan ürünlerinin ülke kültürüne yerleşmesine dair başka bir örneği oluşturmaktadır.

Batı halkları üzerinden inşa edilen veya hâlihazırda zaten kullanılan kalıp yargılara da incelenen romanlarda sıkça rastlanmıştır. Her ne kadar kalıp yargılar insanların karar verme aşamasını kolaylaştırır da konu hakkında bilgisi olmayanları yönlendirmesi nedeniyle bir inşa oluşturma görevini de üstlenirler. Bu nedenle Batı halklarının birçok sıfatla, özelliklerle tanımlanması sadece yazarın bir görüşü olarak ele alınmamalı, okurlarını da etkileyeceği bilgisiyle okunmalıdır. Bu anlamda İngilizler, Amerikalılar ve Fransızlar belirli sıfatlarla, özelliklerle gerçekçi ya da akıl dışı denilebilecek adlandırmalar üzerinden tanımlanmışlar ve bu adlandırmalar yoluyla Batı'nın ne kadar da harika insanlara kucak açtığı, onları beslediği veyahut bu insanların “güzel” özelliklerinden beslendiği inşası kurulmuştur.

İncelenen romanlar arasında en çok Amerikalılara dair çıkarımlara ve kalıp yargılara rastlanmıştır.

“Limanda Omaha adlı Amerikan harp gemisi yatıyordu. Sahilde herkes onun duruşuna, rengine, büyük Amerikan bayrağına ve tertemiz, sıhhatli, beyaz dişlerini göstererek hep gülen bahriyelilerine hayrandı.” (Kırık Bir Kalple, 28 Nisan 1950, tefrika no:19, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Amerikalılara has bir temizliği, gerçekçiliği, Amerikalılara has pratik bir hayat görüşü vardı.” (Kırık Bir Kalple, 23 Mayıs 1950, tefrika no:42, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Amerikalı bir kızın üstüne kız bulunacağını pek zannetmiyorum ben.” (Renk Renk Kağıtlar, 12 Aralık 1951, tefrika no:8, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“<<Yarabbi, şu Amerikalı erkekler ne harikulade şeyler.>> diye düşündü.” (Renk Renk Kağıtlar, 2 Şubat 1952, tefrika no:60, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“En iyisi sen otur da Amerikan kadınlarının merhametsizliği hakkında ilmi bir eser yaz.” (Romeo ve Juliet 1954, 31 Ekim 1954, tefrika no:3, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Yalnız muhakkak ki Amerikalı olmasa idiniz, bana darılmayın ama çok daha iyi olacaktı.” (Romeo ve Juliet 1954, 3 Kasım 1954, tefrika no:6, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Yolunu henüz tayin edememiş toy bir çocuk, ayrıca tecrübesi de yok; ne yapmak istediği hakkında müsbet bir karara varamamış! Amerika’da bu Boyeur tipindekilere adım başına rast gelinir.” (Güneşli Ada, 23 Haziran 1958, tefrika no:11, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

“Amerikalılar cin peri hikayelerine bayılırlardı.” (Güneşli Ada, 16 Eylül 1958, tefrika no:78, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Amerikan askerleri “temiz, sıhhatli, gülyüzlü”, Amerikan kadınları “eşsiz özelliklere sahip, merhametsiz”, Amerikan erkekleri” harikulade insanlar”, genel olarak Amerikalılar ise olumlu olarak “temiz, gerçekçi, pratik”, olumsuz olarak ise “tecrübesiz, yolunu bulamayan, kararsız ve doğaüstü fikirlere inanan (cahil)” şeklinde adlandırılmışlardır.

“-Her İngiliz gibi sakın ve soğukkanlı görünüyordu; fakat öyle inatçı idi ki.” (İki Cisimli Kadın, 30 Ekim 1953, tefrika no:2, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“İhtiyar İngiliz gülmeğe başlamıştı. İri yarı vücudu, beyaz saçları, kırmızı suratu ve arkasındaki (tweed) elbisesi ile onun mensup olduğu milleti anlamamağa imkan yoktu.” (Gözlüklü Adam, 6 Nisan 1955, tefrika no:4, sayfa no: 5, Zafer Gazetesi)

“Bir kadının bir erkeğe işaret edip onu çağırması, genç İngilizin havsalasının almayacağı bir şeydi.” (Gözlüklü Adam, 31 Mayıs 1955, tefrika no:56, sayfa no: 5, Zafer Gazetesi)

“Karısı da numune bir zevce... Tam bir İngiliz leydisi...” (Salıpazarındaki Ev, 10 Nisan 1954, tefrika no:33, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

İngilizler ise “soğukkanlı, sakın, iri yarı, kırmızı suratlı, ahlaklı” olarak tanımlanmış ve kadınlarının “zarif, güzel” olduklarına dair örnekler verilmiştir. Bu nedenle İngilizlerin şeyleştirilerek kurgulandığı söylenebilir.

“Ah! Fransızlarda gösteriş var, ahlak yok, sadece gösteriş.” (Şimal Kızları, 10 Mayıs 1953, tefrika no:38, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Kadın milleti... Hepsi kötüdür (küfür içeriği nedeniyle değiştirilmiştir). Kaledonyalı hemen atıldı: - Ama Fransa'dakilerin hepsi değil, dedi.” (Paraşütçü Taburu, 16 Aralık 1952, tefrika no:4, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Fransızlar da “gösterişli, ahlaksız” olarak adlandırılarak farklılaştırılmışlar, Fransız kadınları ise “güzellikleri ve zerafetleri” nedeniyle dünyadaki diğer kadınlardan sıyrılan kadınlar olarak resmedilmişlerdir.

Romanlardaki Batıcılık ideolojine dair ekonomik bağlamdaki kimlik inşaları incelendiğinde *Ulus* Gazetesi'ndeki örneklerden farklı olarak Batı ülkelerinin zenginliğinin bir imrenme unsuru olarak ön plana çıkarıldığı görülmektedir. *Ulus* Gazetesi'nde yer alan örneklerde bulunan “kızgınlık”, *Zafer* Gazetesi'nde yerini “hayranlığa” bırakmış ve Batı ülkelerinin zenginliği haklı bir zenginlik olarak inşa edilmiştir. Bu durum da Demokrat Parti'nin Batı hayranlığı ile örtüşmektedir.

“Bir adam İngiliz mi, yahut İngiliz tebaası, yabancı memleketlerde sarfetmeme yasağıyla birlikte beş İngiliz lirasıyla yola çıkmayı göze aldı mı, istediği diyara gitmekte serbesttir.” (Üçüncü Adam, 20 Şubat 1950, tefrika no:2, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Her hudutta, küçük bir ücretle geçinmeye çalışan memurların, bu Amerikan vizesi karşısında, durakladıklarını, daldıklarını ve kendi kendilerini kemirdiklerini gördüm.” (Kırık Bir Kalple, 9 Nisan 1950, tefrika no:1, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Ah bilseler Amerikalılar, Amerika bizim için neler ifade eder...” (Kırık Bir Kalple, 3 Mayıs 1950, tefrika no:24, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Bu örnekler esas olarak birbirlerine benzemektedir. Örneklerde İngiliz parasının ve Amerikan vizesinin iki ülkenin refah boyutunda ileri olmalarından ötürü zengin olmayan

lkeler arasında “kiskanıldıkları, imrenildikleri” imajı yaratılmaktadır. Buna göre İngiltere ve Amerika dışındaki Batılı veya Doğulu ülkelerde insanlar buldukları ekonomik düzeyden ve refah koşullarından rahatsızdırlar ve herhangi bir Amerikan, İngiliz imgesiyle karşılaştıkları zaman iten içe bir kiskanma yaşamaktadırlar.

Zafer Gazetesi’ndeki siyasal anlamda yapılan kimlik inşalarına bakıldığında da ekonomik bağlamdaki örneklere benzer bir tutumun yer aldığı görülmektedir. Batı lkeleri siyasal ve askeri anlamda “imrenilen” ülkeler olarak konumlandırılmış ve bu ülkelerin siyaseti için “onurlu” bir portre çizilmiştir. Genel olarak Batılı ülkelerin yine yüceltildiği ve hsntabirleştirildiği görülmektedir.

“İngiliz ordusu, tehlike ne kadar büyük olursa olsun, bir asker kaçağına saflarında yer vermek istemiyordu.” (şerefli İhanet, 28 Aralık 1954, tefrika no:7, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

“Zira Amerikan komutasında bir emrin hemen yerine getirilmesi bir zaruret iken, İngilizler bir emri, komutanlar arasında müzakere edilecek bir esas kabul etmekte idiler.” (Bradley’in Harp Hatıraları, 15 Ekim 1951, tefrika no:5, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

İngiliz ordusu “bünyesinde asker kaçağına yer vermeyen, emirleri sorgulayabilen açık görüşlü” özellikleriyle ycetilirken, Amerikan ordusu ise “katı, disiplinli” olma özellikleri ile takdir edilmişlerdir.

“Bir İngiliz diplomatının bu kadar budala olacağını havsalaları kabul etmiyordu.” (Güneşli Ada, 6 Ekim 1958, tefrika no:93, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

İngiliz diplomatları yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi oldukça zeki olarak inşa edilmiş, tersi bir durum karakterler arasında şaşkınlığa yol açmıştır.

“Burası Amerikadır dostum, imkanlar memleketidir.”(Bellamy Cinayeti, 22 Nisan 1950, tefrika no:8, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

Yaşasın Amerika! Yaşasın hürriyet!” (*Casuslar Harbi*, 10 Ocak 1959, tefrika no:4, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

Amerika “imkânlar ve hürriyetler” memleketi olarak adlandırılarak şeyleştirilmiş ve diğer dünya ülkelerinden farklılaştırılmıştır.

“Artık Amerikan ve İngiliz siyasetine ayak uydurmamız, onlarla birlikte hareket etmemiz lazımdı.” (Esentepe, 5 Eylül 1951, tefrika no:103, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“Amerikan ve İngiliz siyaseti diğer dünya ülkelerinin örnek alması, ayak uydurması gereken bir mecra haline getirilmiş ve bu örnek üzerinden Amerika ve İngiltere’de gelişkin bir siyaset sahnesi olduğu doğallaştırması yapılmıştır.

“Birleşik Amerika Cumhurreisinden tutun da, çöp tenekelerini toplayan insanlara kadar herkesi alakadara edecek yegane şey cinayetten başka ne olabilir?” (Bellamy Cinayeti, 17 Nisan 1950, tefrika no:3, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

Amerika’nın Cumhurbaşkanı önem açısından dünya sıralamasında birinci sıraya oturtulmuş ve karşılaştırmalar bu kişi üzerinden şekillendirilmiştir.

“Biz Fransızlar, çok büyük bir milletiz.” (Katherin, 25 Kasım 1957, tefrika no:89, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

“Normandiya’ya yapılan müttefik çıkarmasından iki ay sonra Amerikan kuvvetleri Bretayne’e vasil oldukları zaman eyalet temizlenmişti. Karşılarında silahlı kuvvet olarak yalnız kendilerine hoş geldin diyen ve izzet ve ikram eden Fransız paraşütçüleri buldular.” (Paraşütçü Taburu, 28 Ocak 1953, tefrika no:41, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

Fransızlar ise çok büyük bir millet olarak tanımlanarak, hoşgörülü, samimi, arkadaş canlısı bir halk olarak inşa edilmişlerdir.

Siyasal anlamda incelenen örnekler içerisinde Amerika hakkında olumsuz yargıya sahip bir örnekle karşılaşmıştır.

“Kimdi içindikiler?”

Amerikalılar... Çadır da götürüyorlardı, kamp kuracaklarmış.

...

Kovboy bozuntusu yahut gangster torunu birkaç sivri akıllıdır onlar! Gençken harpte Okinava muharebelerinin tadı damaklarında kalmıştır. Eza ve ceşaya hasret kalmışlardır. Konforlu hayat bir yerlerine batmıştır da gölden kova ile su taşıyıp odun ateşi yakarak dedelerinin ruhlarını şadettmeye gitmişlerdir. Bırak, şu terelellileri! Kendime numune diye bu şımarık çocukları mı alacağım?” (İki Cisimli Kadın, 4 Kasım 1953, tefrika no:7, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Refik Halit Karay'ın romanında geçen bu örnekte Türkiye'ye tatil yapmak için gelen ve kamp kuran Amerikalılar için “terelelli, şımarık, sivri akıllı, kovboy bozuntusu, ganster torunu” şeklinde bazı adlandırmalar yapılmış ve bu özellikler üzerinden Amerikan tarihi ve Amerikalılar yerinden edilerek farklılaştırılmıştır.

3.2.2. Antikomünizm

Antikomünizm inşası adı altında daha çok Rusya “tehdidi” üzerinde durulmuş ve “antikomünizm” temellendirilmeyerek, sadece ideolojinin parçalama kipi ile farklılaştırıcı, sansüre uğraticı öğeler üzerinde durulmuştur. Ruslar “Bolşevik, kızıl, komünist, dinsiz, Allahsız, idam edilmesi gereken zalim” karakterler olarak inşa edilmişler ve komünizm/solculuk “hadımlık” benzeri temelsiz iddialarla açıklanmaya çalışılmıştır.

“F. Nietzsche'nin “Uebersch” teorisine, Hitler'in şahsına, kaz adımlarıyla askeri geçit resimlerine derin bir sempati besliyor, mamañih o, “Hürriyet zaruretin anlaşılmasıdır” diyen Marx'ı da beğeniyordu ve sosyal meseleleri kendisine sorun edindiği için sosyalist görünen Nasyonel sosyalizmin ergeç cihana hakim olacağına inanıyordu. Bu son defa ışıldayan beşer iradesinin, üst insanın, çürümüş parlamentarizme ve kokmuş demokrasiye karşı ilahi zaferiydi.” (Erik Dalları Altında, 10 Ekim 1949, tefrika no:9, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte Marx ve Hitler'in ideolojileri karşılaştırılmış, gelecek “nasyonel sosyalizm”de görülmüş ve ussallaştırma yöntemiyle bu fikirler açıklanmaya çalışılmıştır. Sonrasında bu düşüncelere sahip olan karakterin “kendini bilmez, her türlü ideolojiye gönül veren” bir kişi olarak anılması ile de antikomünizm inşası tamamlanmıştır.

“Bizler, bir ömür içinde iki cihan harbi gören nesil, şaşırmış durumdayız. Cennet Amerika mı? Rusya mı?” (Erik Dalları Altında, 10 Kasım 1949, tefrika no:38, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Amerika'nın liberal ideolojisi ile Rusya'nın komünizm ideolojisi ve halk arasında hangi düşünceye yanaşılacağına dair yaşanan çelişkiler (her ne kadar komünizm bir tehdit olarak görülsün ve bu nedenle halk arasında bu ideolojiye inanıp inanmama konusunda büyük bir çelişki yaşanmasa da göz ardı edilemeyecek bir kesimin kafasını karıştırması söz

konusudur) dönemin güncel bir sorunudur ve tefrika romanlarda da bu çelişki kendisine yer edinmiştir.

“Marx’lar, Bakunin’ler on dokuzuncu yılda yaşayıp öldüler. Fakat bugün hala, onların nazariyelerini realiteye aynen tatbik kalkan serseriler var.” (Erik Dalları Altında, 12 Kasım 1949, tefrika no:40, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Komünizm ideolojisinin sadece Marx ve Bakunin gibi düşünürlerin varlığı süresince konuşulabileceği, onların yoklukları esnasında bu ideolojiyi gerçekleştirme düşüncesinin ütopyik bir hal aldığı ve bu ideolojiyi gerçekleştirmeye çalışanların “serseri” olarak adlandırılmaları antikomünist söylemin ana savunularından birisi olagelmiş ve romanlarda da kendisine belli bir yer edinmiştir.

“Avrupa’da iki yüz milyon insan vardır ki duygusuzdur, yeniden doğmak diler. Endüstri onları köylülerin dilinden ve duygusundan ayırarak, siyah vagonlarla, demir parçaları ile dolu muazzam garları andıran karanlık, gürültülü bir yere kapamıştır. Bu insanların hepsi, işçi mahallelerinin, işçi şehirlerinin karanlığından kurtulmak, tekrar doğmak, tekrar yaşamak diler.” (Yerle Gök Arasında, 24 Ocak 1950, tefrika no:52, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte Doğu Avrupa sınırları içerisinde yaşanan sosyalist gelişmelere atıfta bulunulmuş ve insanların işçi mahallelerinden ve işçi sınıfından sıkıldığı söylenerek gizli bir şekilde liberalizm övgüsü yapılmıştır. Çünkü liberalizm söylemlerinde eğlence vardır, işçi sınıfının ve mahallesinin yanında insanların dâhil olabileceği başka sınıflar ve mahalleler vardır, fakir bir insan bir anda milyoner olabilir. Böylelikle antikomünizm ussallaştırma yöntemiyle güzellenmiştir.

“Atlı karıncaları, büyük çarkları, salıncakları, cambazhaneleri, binbir eğlencesiyle o ünlü Prater, Rus bölgesinde şimdi ezik, yıkık, mahzun, yabani ot fişkaları içinde, metruk yatıyor.” (Üçüncü Adam, 18 Şubat 1950, tefrika no:1, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Buradaki örneğe göre Ruslar işgal ettikleri şehirdeki bütün eğlenceyi sömürmüş, neşeli, renkli kent meydanlarından geriye sadece yabani bir görüntü kalmıştır. Prater şehri, “ezik, yıkık, mahzun, yabani ot fişkaları içinde, metruk yatıyor” şeklinde tanımlanarak düz değişmece yapılmış ve anlatım güçlendirilmiştir.

Ruslar birçok yerde Bolşevikler kelimesiyle kullanılmış ve Bolşevikler olumsuz manaları içerecek biçimde romanlara konu edilmişlerdir.

“Fakat asıl ve daha garibi, karşısındaki kadının bolşeviklerin elinden hayatını utanılacak şekilde kurtarmış olmasını düşünürken duyduğu ızdıraptı.” (İhanet Gecesi, 6 Temmuz 1950, tefrika no:42, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Zarar yok! Sana Bolşevik demekteki sebep liberalsin de ondan.” (Katherin, 24 Eylül 1957, tefrika no:59, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

Bolşevikler “insanlara türlü eziyet eden, asi, dinsiz, idam edilmesi gereken, vatan haini, liberal” gibi terimlerle kaynaştırılmış, ve bütün Bolşevik davranışları standartizasyon yoluyla kalıplaştırılarak Ruslar farklılaştırılmışlardır.

Burada Muvaffak İhsan Garan’ın Esentepe isimli romanına değinmekte fayda vardır. *Zafer Gazetesi*’nde CHP’ye ve *Ulus Gazetesi*’ne karşı yazılan bu romanda dönemin yakın tarihi üzerine eğilinmiş ve İsmet İnönü devri kötülenirken, Adnan Menderes döneminde halkın refaha kavuştuğuna dair çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu romanda Atatürk dönemi de yer almış ve bu dönemde Atatürk’e ve Cumhuriyet’e karşı olan karakterler de incelenmiştir.

“Bu bigünah müslümanların ve evlâd-ı vatanın katline sebep olanlar, hep Ankaradaki Bolşevik asilerdir. Halbuki İngilizlerle hoş geçinmek, emirlerine mutavaat eylemek veya Amerika devletinin Manda namı altında himayesini talep etmekle, bu felaketlerden kendimizi vikaye ederdik.” (Esentepe, 10 Haziran 1951, tefrika no:19, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“Ankaradakiler dinsiz Bolşeviktir. Onlara yardım etmek şöyle dursun, hepsini yakalayıp ipe çekmek gerektir.” (Esentepe, 22 Haziran 1951, tefrika no:31, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“Mustafa Kemal bolşeviktir. Vatan hainidir. Onu yakalayın ve öldürün.” (Esentepe, 25 Ağustos 1951, tefrika no:92, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Örneklerde Ankarada Cumhuriyeti kurmak için çabalayanlar bu karakterler tarafından “Bolşevik” olarak adlandırılmışlar ve Mustafa Kemal Atatürk de dâhil olmak üzere hepsinin öldürülmesi gerektiği söylenmiştir. Böylelikle yazar, antikomünist dalganın nedenli veya nedensiz birçok kişinin başına olumsuz işler açmasına, egemen görüşten ayrılanların dönemselsel olarak Bolşevik, dinsiz olarak yaftalanmasına değinerek romanında

bu güncelliği korumuş ve kimlik inşasının toplum içerisinde nasıl yedirildiğini gözler önüne sermiştir.

“Solcular hadım mıdır? Diye ortaya bir sual attı. Kocası: Galiba, dedi.” (Göz Göre Göre, 16 Eylül 1950, tefrika no:18, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Sosyalist tefsirlerden nefret ederim. Bana göre dünyanın en kocaman aptallığı fertler arasında eşitlik tahakküm etmektir. Beş parmağın beşi de bir mi?” (On Üç Kişi, 19 Ekim 1951, tefrika no:28, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Oldukça hoşlandım ama ne söylediğini bilmiyorum... Sözlerinin ne başı var ne sonu... Komünist gibi bir hali var.” (Renk Renk Kağıtlar, 26 Şubat 1952, tefrika no:84, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Antikomünizmin dayanağını oluşturmak için romanlarda çeşitli argümanlar ortaya atılmıştır. Bu argümanlar “beş parmağın birbirinden farklı olması”ndan, solcuların “hadım” olmasına kadar çeşitlilik göstermektedir. Komünistler ne söylediğini bilmeyen, kafası karışık insanlar olarak inşa edilmişler ve standartize edilmişlerdir.

“Hem de Sovyet ihtilalinden bu yana yetişen ideal Rus ailesine hiç benzemiyen, hala birbirini sevmesini, birbiri için yaşamasını bilen insanlar...” (Romeo ve Juliet 1954, 12 Aralık 1954, tefrika no:44, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Sovyet rejimi içerisinde yaşayan aileler de “birbirlerini sevmeyen, birbirleri için yaşamak istemeyen” karakterler olarak olumsuzlanmışlardır.

“Bunun üzerine komünist hükümet, daha evvel Çankayşek idaresi tarafından vergisi alınmış olan 1949 Ekim hasadına ikinci ve iki misli ağır bir vergi daha koydu.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 25 Kasım 1952, tefrika no:1, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Zira, memlekette yiyecek namına ne varsa hepsi komünist idarenin ve komünist ordunun elinde idi.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 29 Kasım 1952, tefrika no:4, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Komünist hatiplerin, emperyalistlerden asla tehlike gelmeyeceğine dair ileri sürdükleri bu iddialara rağmen, ben, halka, emperyalistlerin adamı ve Çin için büyük bir tehlike olarak ilan edildim. Sebep de şu: <<Dikiş makinesi ile atom bombası imal ediyordum.>>” (Kızıl Çin Ülkesinde, 29 Kasım 1952, tefrika no:4, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Akşam olunca, halk, aynı iş yerinde çalışıyorlarsa çalışma ekipleri halinde, yahut sokak ve mahalle tasnifine göre toplanıyor ve o günün muhasebesi yapılıyordu. Bu toplantıları bir kereden fazla kaçırınlar ağır cezalara çarptırılıyorlardı.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 30 Kasım 1952, tefrika no:5, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Komünizm ve komünist yönetimler içleri boşaltılarak sadece “halka daha ağır vergiyi şart koşan, bütün yiyeceği elinde tutarak kıtlık yaratan, halkı küçük sebeplerden dolayı veya sebepsiz yere ağır cezalara çarptıran” yönetimler olarak ele alınmış ve dünya ideolojilerinden bu “zalimliği” nedeniyle farklılaştırılmıştır.

“İnsanları birbirine dost etmek iddiasıyla ortaya çıkan komünist rejim, büsbütün aksi bir yoldan giderek onları zamanla birbirlerinin hasmı canı, casusu, katili yapmaktadır.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 1 Aralık 1952, tefrika no:6, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Yukarıdaki örneklerdeki benzer bir iddiayla komünist rejimin başlarda insanları dost yapma ideolojisiyle yola çıktığı, sonrasında halkı birbirine kırdırdığı yazılmış ve komünist rejimin iddiaları yerinden edilmişlerdir.

Antikomünist söylemi oluşturmanın en güvenli yolu olan dinsizliğe dem vurmak romanlarda sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur.

“Penceremin hemen dibinde bir hatip açmış ağzını, yummuş gözünü, dine, Allaha sövüp sayıyordu. Komünist stajyerler de hiç ses çıkarmadan dinliyorlardı.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 2 Aralık 1952, tefrika no:7, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Pekala bilirsiniz ki komünizm Allahsızdır ve bu bakımdan Katolik mezhebi ile gayri kabili teliftir.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 7 Aralık 1952, tefrika no:11, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Komünistler Allah'a sövüp sayan, dinsiz karakterler olarak inşa edilerek farklılaştırılmış ve bu dinsizlik olgusu romanlar vesayetiyle halk arasında daha da güçlendirilmeye çalışılmıştır.

“Medeniyet için tek büyük tehlike olarak ayakta kalan komünist Rusya da, biraz enerjik hareketle sindirilir ve zararsız bir hale konulursa, artık hiçbir millet, hiçbir zümre; şahıs hürriyetini ve insanlık haklarını tehdit etmek cesaretini kendinde bulamayacaktı.” (Esentepe, 4 Eylül 1951, tefrika no:102, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Komünist Rusya medeniyet olarak gösterilen Batının en büyük düşmanı olarak resmedilmiş ve yenilmesi halinde kişisel hürriyetler, insan hakları gibi konular üzerinde hiçbir tehdit kalmayacağı iddiasında bulunulmuştur. Böylelikle komünizmin yenilmesi gereken bir ideoloji olduğu görüşü “tehdit ediliyoruz” algısıyla ussallaştırılmıştır.

“Soly Koff ise bütün Avrupada tanınmış olmakla öğünebilir. Çünkü, Rus-Japon harbi esnasında Ruslara güve yemiş elbiseler, namlusu karıncalanmış tüfekler satmak ve buna benzer birçok işler yapmak suretiyle, hakikaten kendisini Avrupada tanıtmıştı.” (Derbi Sahtekarı, 20 Ağustos 1952, tefrika no:11, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Ruslara yapılan kötü muameleler (güve yeniği olan elbise dağıtmak, namlusu karıncalanmış tüfek satmak gibi) karakterlerin kendilerini Batıda tanıtmaları için garanti bir yol olarak gösterilmiş ve yine Ruslar farklılaştırılmışlardır.

“Siz Ruslar pekala sempatik insanlarsınız yalnız şahsen benim tutmadığım tarafınız memleketinizde tahkik ettiğiniz rejimdir.” (Romeo ve Juliet 1954, 3 Kasım 1954, tefrika no:6, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte de Ruslar her ne kadar “sempatik” insanlar olarak adlandırılrsa da, rejimin (sosyalizmin) olumsuzlanması yine bir antikomünist söylem oluşturmuştur.

“Kızılların üste çıkmasını istemiyorsak arkadan dayanmaya mecburuz.” (Renk Renk Kağıtlar, 26 Şubat 1952, tefrika no:84, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“... benim kızıl ajanlığa geçişimin beşinci senesinin doluşudur.” (Casuslar Harbi, 16 Ocak 1959, tefrika no:7, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Kızıl ajan meşhur tilki (XP) nin sağ kolu mesafesinde çok tehlikeli bir dişi yılan olduğu, bütün ajanlarımızca tesbit edilmiş bulunmaktadır.” (Casuslar Harbi, 26 Ocak 1959, tefrika no:12, sayfa no: 5, Zafer Gazetesi)

“Demirperde uçak servislerinde hosteslik yaparak rejim aleyhindeki vatanperverleri kovalamakta, tesbit edebildiklerini, hain ruhlu şefine rapor ederek, bu zavallıların asit banyolarında erimelerine sebep olmakta ...” (Casuslar Harbi, 26 Ocak 1959, tefrika no:12, sayfa no: 5, Zafer Gazetesi)

“Filimleri kızıl ajana uzatan binbaşı:

<< Şansınız varmış. Sizi gaz odasına veya elektrik sandalyesine götürecektir bir suç delili bulamadık. >>” (Casuslar Harbi, 11 Şubat 1959, tefrika no:21, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Romanlarda Ruslara hitap etmek için en sık kullanılan terimlerden birisi de “kızıl” sözcüğü olmuştur. Kızıllar “ajan, tehlikeli, hain, zalim” karakterler olarak inşa edilmişler ve başarılı olmaları kesinlikle istenmeyen bir durum olarak açıklanmıştır. Kızılların işkence yöntemi olarak ise “hainlikle suçladıkları kişileri asit banyolarında eritmeleri” örnek olarak gösterilmiş ve kızılılar/komünistler bir korku ögesi haline getirilmeye çalışılmıştır.

İncelenen örnekler arasında komünizm/sosyalizme dair en açıklayıcı bilgiye sahip olan örnekte, sosyalizmin işçiye gücünü ve kuvvetini hatırlatmaya çalışan bir ideoloji olduğu mesajı verilmiştir.

“Sosyalist cereyanlar işçiye kuvvet ve kudretlerini idrak ettirmeğe çalışıyorlardı. Eski Fransa dev adımlarla sosyalizme doğru ilerliyor, buna mukabil grev modası iktisadi ilerleyişe bir hayli sekte vurmaktan geri kalmıyordu.” (Katherin, 28 Ağustos 1957, tefrika no:29, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Ancak bu örnekte de grevin bir “moda” olarak ele alınması ve bu modanın iktisadi açıdan ele alınarak olumsuzlanması yine komünizm/sosyalizm karşıtı bir anlatı oluşturmuştur.

3.2.3. Antifaşizm

İncelenen romanlarda antifaşist söylemlerin, her ne kadar Türkiye 1900'lü yılların başından itibaren Almanya ile yakın ilişkiler içinde olsa da, oldukça fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda *Zafer Gazetesi*'nin *Ulus Gazetesi*'nden daha sert bir tutum izlediği söylenebilir. Gazetede tefrika romanlarda yer alan örneklerde antikomünist söylemlerde olduğundan daha yoğun olarak nefret yüklü ifadelerle rastlanmış ve özellikle yabancı eserlerde sıkça hakaret boyutuna varan kelimelerle karşılaşmıştır. Bu durumun sebebi de Demokrat Parti'nin dünya genelinde başlayan bir demokratikleşme furyasıyla iktidara gelmesi ve İsmet İnönü CHP'si döneminde yapılan uygulamaları, partinin Demokrat Parti'yi iktidara getirmemek için uyguladığı seçim politikalarını "faşist" olarak nitelemesi, böylece etrafına antifaşizm düşüncesindeki insanları toplaması ile açıklanabilir. Böylelikle iktidar faşizme karşı bir direnç oluşturmuş ve antifaşist söylemlerle kendisini destekleyen bir grup insan bulmuştur. Bu grubu kaybetmemek uğruna da, çoğu zaman kendi politikalarında da faşizan bir tutum izleyen, parti antifaşist söylemlerini devam ettirmiş ve kendilerinin "demokrat" bir parti olduğuna dair halkı inandırmaya çalışmıştır.

Öncelikle antifaşist söylemlere sahip romanlarda tarihselliğin ön plana çıktığı söylenebilir. Verilen tarihler, o tarihlerde yaşanan olaylar ve bu olayların neticeleri romanlarda belge olarak kullanılmış ve yargılar bu bilindik olaylar üzerinden tasdik edilmeye çalışılmıştır. *"1939 yılının Eylülü... Alman orduları Polonya'ya yürüdü."* (Gençliğimin Rüzgarı, 31 Mayıs 1954, tefrika no:18, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

"O senenin başlarında, Avrupa'nın üzerinde kara bulutlar toplanmıştı. 1939 senesinin Mart ayının on dördünde Alman orduları Çekoslavakya'nın hududunu geçtiler. Aynı senenin Nisan ayının yedisinde de İtalyanlar Arnavutluğu işgal ettiler." (Katherin, 16 Ekim 1957, tefrika no:71, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

"O anda Alman tankları Avrupayı çiğnemeye başlamışlardı." (Kırık Bir Kalple, 22 Nisan 1950, tefrika no:13, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

"Alman bombalarından çekinen arkadaşları Paris'i terk etmişlerdi." (Katherin, 14 Kasım 1957, tefrika no:82, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

“Ben Amerika’da asker olmaya geldim, Almanlarla harbedeceğim.” (Gizli Proje, 12 Eylül 1949, tefrika no:18, sayfa no: 4, *Zafer Gazetesi*)

Bu anlatımlarda ideolojinin taslama kipinin mecaz yöntemiyle de anlatım kuvvetlendirilmiştir. “Alman tanklarının Avrupa’yı çiğnemesi”, “Alman bombalarından çekinen insanlar”, “Alman ordularının Polonya’ya yürümesi” gibi örneklerde düzdeğişmece yoluyla benzetme amacı güdülmeksizin sözcükler birbirlerinin yerlerine kullanılmışlardır.

Aşağıdaki örneklerde tam anlamıyla olmasa da faşizmin ne olduğunun ve gerekçelerinin anlatılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir.

“Birkaç Yahudi kapı dışarı edildi, yahut Almanya Polonya ve Çekoslavakya’yı istedi diye bütün dünya harbe girer mi? Bugün ufak bir çocuk bile Almanların bizden daha kuvvetli olduğunu biliyor. Ne diye onlarla döğüşmeye kalkalım?” (Katherin, 31 Temmuz 1957, tefrika no:11, sayfa no: 3, *Zafer Gazetesi*)

Bir örnekte faşizm Almanların güçlü olmasına bağlanmış ve bir Fransız karakterin ağzından Yahudilerin sınır dışı edilmelerinin, Almanya’nın Polonya ve Çekoslovakya’yı işgal etmesinin çok da büyütülecek mevzular olmadığı şeklinde bir cümle kurdurularak olaylar hafifletilmiş, yerinden edilmiştir.

“Herkes bilir ki, Alman milleti Hitler’i alkışladıysa, bunu zor altında ve korkudan yapmıştır.” (Kızıl Çin Ülkesinde, 5 Aralık 1952, tefrika no:10, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Bir başka örnekte faşizm dalgasının bu denli yayılmasının sebebi Hitler’in kurduğu baskı hükümetine ve dolayısıyla halkın bu baskı karşısında yaşadığı çaresizliğe bağlanmakta ve faşizm bu söylem üzerinden ussallaştırılmaktadır.

“F. Nietzsche’nin “Uebermensch” teorisine, Hitler’in şahsına, kaz adımlarıyla askeri geçit resimlerine derin bir sempati besliyor, mahaşih o, “Hürriyet zaruretin anlaşılmasıdır” diyen Marx’ı da beğeniyordu ve sosyal meseleleri kendisine sorun edindiği için sosyalist görünen Nasyonel sosyalizmin ergeç cihana hakim olacağına inanıyordu. Bu son defa ışıldayan beşer iradesinin, üst insanın, çürümüş parlamentarizme ve kokmuş demokrasiye karşı ilahi zaferiydi.” (Erik Dalları Altında, 10 Ekim 1949, tefrika no:9, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

Antikomünizm bölümünde de yer alan bu örnekte karakterin Hitler’e bir hayranlık beslemesi ve faşizmi sosyal meseleleri kendisine dert edinen bir ideoloji olarak tanımlayarak

geleceği faşizmde görmesi, bununla birlikte faşizmde yer alan “üst insan” kavramsallaştırmasını da olumlama nedeniyle bu örneğin faşizmi öven bir tarafı olduğu söylenebilir. Böylelikle faşizm hüsnütaberleştirilerek olumlu görülen tarafları ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Antikomünizm örneklerinde sıkça karşılaşılan, alakalı alakasız herkese Bolşevik, komünist terimlerinin yapıştirılması antifaşizm örneklerinde de karşımıza çıkmaktadır.

“Bu niyetle, ilk iş olarak müfrit particilikleri ve koyu Faşist fikirleri ile tanınmış cebir ve şiddet taraftarı kimselerden mürekkep bir terör kabinesi kurdu.” (Esentepe, 9 Eylül 1951, tefrika no:107, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Faşist zihniyetli istibdat heveslileri, bozuk ve keyfi gidişlerini düzeltmek mecburiyetinde kaldılar.” (Esentepe, 10 Eylül 1951, tefrika no:108, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Esentepe isimli romanda İsmet İnönü ve CHP hükümetinin dönemsel politikaları terör kabinesi olarak adlandırılmış ve bu kişiler “istibdat heveslileri” olarak tanımlanmışlar, bu örnekler üzerinden de faşizm olumsuzlanmıştır.

Faşizm denilince akla gelebilecek olan ilk hükümdar Hitler romanlara sıklıkla konu olmuş, o dönemin bir diğer diktatörü olan Mussolini ise aynı popülerliği yakalayamamıştır.

“Hitler de bir gangster sayılırdı.”(Gizli Proje, 26 Ağustos 1949, tefrika no:2, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“İlah nazariyle baktıkları bu mevcudiyetin (Hitler) fani bir insandan başka bir şey olmadığını ve kendilerini felaketten felakete, hüsrandan hüsrana sürüklediklerini gördükleri zaman acaba ne yapacaklardı?” (Gizli Proje, 18 Ekim 1949, tefrika no:52, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Ne iyi günlerdi o eski günler. Hitler, kendini Allah diye tanıtmadan önce, arasıra aramıza karışıyordu.” (Karanlıkta Döğüş, 25 Kasım 1953, tefrika no:28, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Bilhassa bir senedir önlenmesi için yapılan türlü toplantılar, konferanslar, Çemberlay’ın Münich’e uçması, Hitler’in ihtirasına yem olan Avusturya, Sudet Bölgesi, Çekoslavakya ve nihayet zavallı Polonya... Tarihi boyunca komşuları tarafından paylaşılmış, istiklali kaç kere elinden alınmış, ölümsüz Şopen’in vatanı.” (Gençliğimin Rüzgarı, 5 Haziran 1954, tefrika no:21, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Genel itibariyle Hitler’in olumsuz yargılarla inşa edildiği söylenebilir. Örnekler üzerinden gidecek olursak Hitler “gangster, Almanları felakete sürükleyen, kendisini Tanrı katına koyan, yükselme meraklısı, ihtiraslı” bir karakter olarak tanımlanmış ve adlandırılmıştır.

“Müzeyyen Hanım dünyayı birdenbire ateşe veren Hitlere atıp tutuyor:

Ne olacak? Duvarcı imiş, boyacı imiş diyorlar. Bu kadar çok yükselmeği hazmedebilir mi? Elbette bu parlak mevki başına vurur. Koskoca dünyayı avcunun içine almak istiyormuş. Bütün dünyaya hükmedecekmiş, laf... Allah mı bu ayol, Allah mı?” (Gençliğimin Rüzgarı, 1 Haziran 1954, tefrika no:19, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Bu örnekte Müzeyyen Hanım’ın Hitler’e ve dolayısıyla faşizme kızgınlığı aristokrat bir anlatı üzerinden gerçekleştirilmiş, Hitler’in bu kadar baskıcı ve ihtiraslı olmasının sebebi “duvarcı, boyacı” gibi alt seviye bir meslekten gelerek tüm dünyaya hükmetmek istemesine dolayısıyla mevkiler arasındaki bu yükselmeyi hazmedememesine bağlanmış ve sınıf ayrımı üzerinden bir farklılaştırma yapılmıştır.

Faşizme yönelik nefret söylemi incelenen eserlerde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır; Almanlar üzerinden yapılan genellemeler ve Alman askeri hakkında verilen hükümler.

“Sen Alman değil misin? Alman veya boş aynı şeydir.” (Papaz Çayırı, 5 Aralık 1949, tefrika no:14, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Almanları, Alman olmanın büyüklüğüne ve Beethoven’ın ırkdaşı olmanın şerefine inandırmak. En mütevazi en bilgisiz vatandaşın bile bu telkinlerle başını döndürmek kolaydır. Güç olan şey o mütevazi vatandaştan bir Beethoven çıkarabilmektir.” (Yerle Gök Arasında, 24 Ocak 1950, tefrika no:52, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

“Ben Almanları yakinen tanırım. Gösterişe çok ehemmiyet verirler.” (Güneşli Ada, 6 Eylül 1958, tefrika no:71, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Genel olarak Almanya ve Almanlar için birçok olumsuz yargı kullanılmış, Almanlar “boş, bilgisiz, gösteriş meraklısı” olarak adlandırılmışlar ve genellenmişlerdir.

“Ben Alman fikriyatından, Alman düşünce tarzından nefret ettiğim için buradayım.” (Paraşütçü Taburu, 20 Aralık 1952, tefrika no:5, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Sonra da, şunun için ki Almanları sevmem.” (Paraşütçü Taburu, 16 Aralık 1952, tefrika no:1, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Size, zayıf, kısa boylu, yüzü kalp şeklinde olan Marcel Dupois'yu takdim ediyoruz. Kendisi her Fransız gibi temiz, pak giyinmektedir. Kıyafetinden, boy boşundan, onun tam Fransız olduğu, kanında mezleklik diye bir şey bulunmadığı anlaşılmaktadır. Önünde, Almanlar hakkında konuşulduğu zaman, gözleri sert bir ifade alır, dudaklarını ısırmağa başlar. Her hareket ve sözünden, Almanlardan son derece nefret ettiği, onlara karşı derin bir kin beslediği anlaşılmaktadır.” (Karanlıkta Döğüş, 11 Kasım 1953, tefrika no:14, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Genel itibariyle karakterler Almanları sevmemekte, fakat bu duygularını da temellendirmemektedirler. Bir örnekte karakter Alman fikriyatını, düşünce tarzını sevmediğinden bahseder. Bu örnek dışında karakterlerin Almanları sevmemeleri sebepsiz bırakılmıştır.

“Ama hiç olmazsa Almanların eline düşmeyelim!” (Paraşütçü Taburu, 3 Ocak 1953, tefrika no:18, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Aynı gün öğleden sonra Alman Generaline diğer Alman subayları da müteakip oldu. Mağlubiyetten rencide olan gururlarını arttırmak için, muazzam Mercedes-Benz kurmay otomobilleriyle gelmişler, en acayip üniformalarını giymişlerdi ve otomobilleri bagajlarla dolu idi. Onların gelişini bana anlatan Harmon: <<Piçler, dedi, sanki bir düğün evine gelmişler gibi idiler.>>” (Bradley’in Harp Hatıraları, 14 Ekim 1951, tefrika no:4, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Alman askerleri ile ilgili olan örneklere bakıldığında, antifaşist söylemlerin daha belirgin olduğu ve hakaretler üzerinden şekillendirildiği görülmektedir. Alman askerinin eline düşmek diğer ülkelerin hiç de istediği bir durum değildir. Alman askerleri “zalim, piç, tecavüzcü, kasap” olarak adlandırılmışlardır.

“Anası, kendisine tecavüz eden bir Alman askerinin gözünü parmağı ile oyduktan sonra, aynı asker tarafından öldürülmüştü.” (Karanlıkta Döğüş, 1 Kasım 1953, tefrika no:4, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Demek Rahim bir Landru, ismini hatırlayamadığım şu Alman kasabı yahut ne idi o, öbür Alman, hani Paris civarındaki köşkünde genç kızları enselerinden tabanca ile vururdu.” (Ayn Ondördü, 2 Aralık 1954, tefrika no:35, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Bu gelen Alman askerlerinin ne küçük çocukları süngüleri takıp vahşi danslar edeceği ne de evleri basıp genç kadınları götüreceklerine ve hatta ne de paraya pula tama edip etrafı yapmaya kalkacaklara benzemediği az bir zaman zarfında kulaktan kulağa yayılınca halk rahat bir nefes aldı ve bir müddet sonra da adada normal hayat başladı.” (Şerefli İhanet, 29 Aralık 1954, tefrika no:8, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Bu örneklerde Alman askerlerinin yaptıkları türlü zalimliklerden açıkça bahsedilmekte ve bu tür şiddet olayları sanki sadece Almanlara has şiddet eylemleriymişcesine farklılaştırılmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinden verilen örneklerle antifaşist söylem güçlendirilmeye çalışılmıştır.

“İki oğlumu da öldürdüler, diyordu, önce Arthur’u, sonra da Maxwell’i. İlkinin ölümüne sebep Almanlar olmuştu. Onun için onların şehirleri bombardıman olduğu zaman kılım bile kıpırdamamıştı. Bunu hak etmişlerdi, çünkü harbe onlar sebep oldu.” (Güneşli Ada, 30 Kasım 1958, tefrika no:127, sayfa no: 3, Zafer Gazetesi)

Savaş sonunda Almanya’nın bombalanması ve diğer ülkelerin bu duruma üzülmemeleri daha öncesinde yaşanan şiddet dolu eylemlere bağlanarak meşrulaştırılmış ve bu vurdumduymazlık doğallaştırılmaya çalışılmıştır.

Alman askerleri romanlarda “Nazi ve SS” olarak da geçmektedir.

“Nazi mezalimi hakkında çok şey okumuştum. Bu mezalime uğrayacaklardan biri olacağım besbelli idi.” (Gizli Proje, 17 Eylül 1949, tefrika no:23, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Nazi mikrobu herhalde meş’um bir şeydi.” (Gizli Proje, 26 Ekim 1949, tefrika no:60, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Avluya bir kamyon gelmişti. SS’ler tekmelerle, dipçiklerle değirmenciye, karısını, sekiz on yabancıyı, Brendoz’u, paraşütçüleri ve Bertha’yı bu kamyonu doldurdular.” (Paraşütçü Taburu, 23 Ocak 1953, tefrika no:36, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Naziler de “zalim, mikrop, şiddete eğilimli” karakterler olarak inşa edilmişler ve farklılaştırılmışlardır.

“İngiltere’de insan çok şey söyler, fakat, başı hiçbir zaman belaya girmezdi. Ama Nazi Almanyasında çenesini tutması lazım geliyordu.” (Bu Ses Beni Ele Verecek, 24 Mayıs 1959, tefrika no:5, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Nazi Almanyası da “söylenen her kelimenin bir önem teşkil ettiği ve insanın bu nedenle ağzını kapalı tutmasının lazım geldiği, yoksa en ufak bir sebepten vatan hainliğiyle suçlanabileceği” bir ülke olarak tanımlanmıştır ve İngiltere ile karşılaştırılmıştır. Liberal İngiltere’de her türlü düşünce özgürlüğüne yer varken, faşist Almanya’da böyle bir durum yoktur. Bu örnek üzerinden de ussallaştırma yoluyla antifaşist bir anlatının kurulduğunu söyleyebiliriz.

Antifaşist söylemler bazı örneklerde de Almanya’yı ve Almanları küçümseme yoluyla oluşturulmuştur.

“Büyük Alman şairimizin dediği gibi darlanıyorum. Evet tabir Shakespeare’nindir! Dedi. Kendisinin Alman olduğundan zerre kadar şüphe caiz değildir. Bunun aksini iddia eden o küstah İngilizlerdir.” (Gizli Proje, 17 Eylül 1949, tefrika no:23, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

“Anladığıma göre Carl, ne olduğu belirsiz bir siyasi fırkaya mensupmuş. Bu fırkanın üyeleri her yerde dolaşıp Almanya’nın son büyük harpte mağlup edilmemiş olduğunu ve bunu ispat için de bugünlerde yeni harbe atılacağını söyler dururlarmış.” (Gizli Proje, 25 Ağustos 1949, tefrika no:1, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Bu örneklerde Almanların Shakespeare’in Alman olduğunu iddia etmeleri ve İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanya’nın mağlup edilmediğini dile getirmeleri, Almanlara

“olmayan şeyleri olmuş gibi gösterme özelliği” atfetmiş ve “bilgisiz oldukları” savını güçlendirmeye çalışmıştır.

Almanya ve Türkiye siyasetinin gerilimi *Zafer Gazetesi*'nde yayımlanan yerli tefrika romanlarda karşımıza çıkmakta ve tarihsel gelişimi ile birlikte okura verilmektedir.

“Yalnız, Almanlara güvenip bir harbe girdiğimizi ve bir sürü talihsizlikten sonra da yenildiğimizi biliyordum.” (Esentepe, 24 Mayıs 1951, tefrika no:2, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“İngilizlerin en büyük gayeleri Türk – Alman siyasi münasebetlerini bozmaktı ve bunun için ilk adım atılmıştı. Bunun için de Türkiye'nin ne harbe karışmasını ne de Bulgaristan gibi Almanlar tarafından istilaya uğratılmasını istiyor ve böyle bir ihtimal dahilinde olacıklara karşı tedbir için kararlar alıyordu.” (Çiçeron Ankara Casusu, 20 Ağustos 1951, tefrika no:21, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

“O günlerde Türkiye'nin dış siyasetinde alacağı mühim bir karardan bahis açıldı. Almanyaya karşı harp ilan edilecekti.” (On Üç Kişi, 28 Eylül 1951, tefrika no:7, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

2. Dünya Savaşı esnasında Türkiye ile Almanya arasında yaşanan gerilim, Birinci Dünya Savaşı esnasında ülkenin Almanlara güvenerek savaşa girmesi ve sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı hezimet, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin kimden yana tavır alacağına dair yaşadığı çelişki, bu çelişkiye bağlı olarak kararsız bir tavır alması ve neticesinde Almanlarla arasının bozulması gibi çeşitli örneklerle okura aktarılmıştır.

İtalya ve İtalya'da yaşanan faşizm romanlarda kendisine Almanya'dan sonra ikincil bir yer bulabilmiştir ve Almanlar için her ne kadar “zalim, kurnaz, lider” bir imaj oluşturulmuşsa, İtalyanlar için de bir o kadar “Almanların oyununa gelen, durumundan hoşnutsuz, zayıf” bir imaj çizilmiştir.

“Garın göz kamaştırıcı ışıkları altında, zengin, yakışıklı, , şık insanlar, harikulade zarif kadınlarla her dilden konuşup gülüşürlerdi. Halbuki bu akşam, bu garda ancak ve ancak sıksa ve sünepe İtalyan askerleri var.” (Kırık Bir Kalple, 11 Nisan 1950, tefrika no:3, sayfa no: 2, *Zafer Gazetesi*)

İtalyan askerleri “sıska ve sünepe” olarak tabir edilerek faşizmin etkisi kırılmaya çalışılmış ve İtalya’da yaşanan faşizmin yıkıcı etkileri sansüre uğratılmıştır.

“Senelerden beri Avrupa memleketlerinde yaptığım seyahatler bana, bilhassa İtalyanların Amerikaya can atıklarını öğretmişti. Bu hususta Almanlar ikinci sırada geliyorlar. Onlar da Amerikalılara hayran ama, İtalyanlar derecesinde değil. İtalyan garsonlar kendi memleketlerinde kalmaktan adeta müteessirler.” (Kırık Bir Kalple, 12 Nisan 1950, tefrika no:4, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Biz İtalyanlar, turistlerden aldığımız paralarla geçinirdik. Halbuki şimdi turist de gelmiyor. Ne İngilizler geliyor, Ne de Amerikalılar... Yalnız Almanlar geliyor” (Kırık Bir Kalple, 12 Nisan 1950, tefrika no:4, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

İtalyanların faşist uygulamalardan memnun olmadıkları, liberal bir politika istedikleri yargısı da romanlarda sıkça yer alan bir ifadedir. Bu yargıyı temellendirmek için de “İtalyanların Amerika hayranlığı, faşizm nedeniyle ülkeye az turist gelmesi ve bu sebeple bozulan ekonomi” gibi sebepler öne sürülmüştür.

İtalya’nın ünlü diktatörü Mussolini de incelenen romanlarda antifaşist söylemler içerisinde kendisine yer bulmuştur, ancak Hitler’e göre bu örnekler oldukça sınırlı kalmıştır.

“Portekizliler harbe girmeyecekler, dedi. Onların akli başında bir diktatörleri var. Bizim İtalya’da olduğu gibi değil.” (Kırık Bir Kalple, 28 Nisan 1950, tefrika no:19, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

“Dünyada benden başka garsonlar da var. Mesela memleketinin düşman çizmesinden kurtulmasına çalışan Fransız garsonları. Führer’in zaferine inanan ve bunun için çalışan Alman garsonları veya garson ırkından olan ve bu ırkın reisi sayılan Mussolini’yi alkışlayan İtalyan garsonları.” (Karanlıkta Döğüş, 7 Kasım 1953, tefrika no:10, sayfa no: 4, Zafer Gazetesi)

Bu örneklerde Mussolini, “aklı başında olmayan, garson ırkının reisi” gibi yargılarla yaftalanmıştır.

“Pis İtalyan diye haykırdı, seni adam bozması melez seni, ben de seni pişman etmezsem bana da adam demesinler.” (Onun Karısı, 30 Mart 1956, tefrika no:37, sayfa no: 2, Zafer Gazetesi)

Hakaret boyutuna varan nefret söylemine bakıldığı zaman ise yine bir önceki örnekte görülen İtalyanların “garson millet” olarak, bir başka örnekte de “pis, adam bozması melezi” olarak adlandırılmaları öne çıkmaktadır.

3.3. *Ulus ve Zafer Gazeteleri'nin Karşılaştırılması*

Ulus ve Zafer Gazeteleri'nde yayımlanan tefrika romanlarda yer alan kimlik inşaları bu iki gazeteye ve gazetelerin ideolojik tutumuna göre karşılaştırıldığında iki gazetenin de Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine yönelik çok farklı bir tutum içerisinde olmadığı görülmektedir. Bu durumun esas sebebi Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi içerisinden çıkma bir oluşum olması ve dolayısıyla Batılılaşma ve Batılılaşmanın beraberinde getirdiği bir zorunluluk olarak antikomünist ve antifaşist ideolojilerin uygulanmasının her iki parti için de geçerli olmasıdır. Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması üzerine oluşan yeni bir ülkedir ve dolayısıyla değişen dünya düzeni ile birlikte dünya düzeninden bağımsız bir hareket içerisinde bulunamamıştır. Batılı ülkelerin dünyaya egemen olmaları ve dünya düzeninin bu ülkelere göre şekil alması Türkiye'yi ve doğal olarak CHP ve DP'yi de etkilemiştir. Bu nedenle iki parti arasında, parti yöneticilerinin karakteristik farkları ve uygulamaya koyduğu bazı politikalar haricinde dış ideolojilere yönelik tutumlarında zorunlu bir uyum bulunmaktadır. Bu durum CHP'nin yayın organı olan *Ulus Gazetesi*'nde ve DP'nin yayın organı olan *Zafer Gazetesi*'nde yer alan tefrika romanlardaki siyasi kimlik inşalarına da sirayet etmiştir. İki gazetede yer alan tefrika romanlardaki siyasal kimlik inşalarında genel anlamda bir benzerliğin yer almasının dışında özel olarak bazı farklılaşmalar bulunmaktadır. Bu nedenle öncelikle Batılılaşma, antikomünizm ve antifaşizme dair iki gazetenin benzer tutumları incelenecek, sonrasında ise bu özel farklar ortaya konacaktır.

Her iki gazetede yayımlanan tefrika romanlarda Batıcılık ideolojisi desteklenmiş ve Batı ülkeleri moda, eğlence, genel kültür, yaşam tarzı anlamında “hayran olunması gereken ülkeler” olarak konumlandırılmışlardır. Bu anlamda özellikle Fransa ve Fransa'nın başkenti olan Paris şehrine yönelik güzellemelere rastlanmış ve bu ülkenin insanları “eğlenmesini bilen, şık, seçkin” insanlar olarak tanımlanarak bir rol modeli olarak sunulmuşlardır. Benzer bir şekilde Amerikalılar ve İngilizler de “sağlıklı, neşeli, soğukkanlı, akıllı, eğitilmiş” ve benzeri gibi “imrendirici” özelliklerle yüceltilmişler ve olumlu bir tutumla inşa edilmişlerdir. Bunun yanında her iki gazetede de yayımlanan yerli tefrika romanlarda “Batı medeniyeti

seviyesine ulaşmak için muhakkak bir Batı dili öğrenmenin gerekliliği ve Batıda eğitim görmenin şart olduğu”na dair bir algı yaratılmış ve Batı dilini bilen, Batıda eğitim gören karakterlere “aydın, kültürlü, seçkin, nazik” gibi özellikler yüklenmiştir.

Antikomünizme yönelik örnekler incelendiğinde, her iki gazetede tefrika romanlarda yer alan kimlik inşalarının antikomünist tutumu destekleyecek özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu anlamda her iki gazetede de komünizmi açıklayan örnekler yer almazken, “neden komünizm karşıtı bir tutum izlenmeli” sorusunun cevabını kısmen verebilecek, “Komünizm Allahsızdır, saçmadır, ülkenin her vatandaşı çalışmalıdır” şeklindeki kalıp yanıtlara sıkça rastlanmıştır. Komünistler, bütün Ruslar’ı kapsayacak biçimde kullanılarak “Bolşevik, kızıl, Allahsız, dinsiz, zalim” ve benzeri özelliklerle farklılaştırılmıştır. Bunun dışında Ruslar “onursuz, aile birliğini yitirmiş, tembel” bir halk olarak tanımlanmış ve ötekileştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş’ın etkisi ile romanlarda Rusya’ya ve komünizm rejimine yönelik bir “korkutma, iğrendirme” politikası yürütülmüş ve bu rejimin beraberinde “açlığı, sefaleti, düşmanlığı” getireceği algısı yaratılmıştır.

Antifaşizme yönelik ise iki gazetede de Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı esnasında uyguladığı şiddet kınanmış, Alman askerleri “zalim, acımasız, çabuk sinirlenen” ve benzeri olumsuz özelliklerle standartize edilmişlerdir. Savaş esnasında Almanya’nın diğer halklara yaşattığı sefalet, kıtlık, yoksulluk gibi olumsuz durumlar üzerinde durulmuş ve savaşın yıkıcı etkileri ön plana çıkartılarak antifaşist söylem desteklenmiştir. Bunun dışında Hitler, İkinci Dünya Savaşı’nın ana sorumlusu olarak ön plana çıkartılmış ve “akıl sağlığı yerinde olmayan, baskıcı, ülkesini felakete sürükleyen faşist bir lider” olarak tanımlanmış ve hakkında olumsuz bir kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır.

Genel benzerliklerin yanında her iki gazetede yayımlanan tefrika romanlarda yer alan siyasal kimlik inşaları arasında bazı önemli farklar da bulunmaktadır. Batılılaşma anlamında ön plana çıkan en önemli fark, yayımlanan romanlarda Batıcılığın siyasal ve ekonomik bağlamda farklı konumlandırılmasıdır. *Ulus* Gazetesi’nde yayımlanan romanlarda Batılı ülkelerin sahip olduğu ekonomik genişlik, kızgın bir söyleme dâhil edilerek dünya üzerinde ekonomik bağlamda yaşanan eşitsizliğe vurgu yapılmış ve Batı dışarısında kalan ülkelerin fakirliğinin esas sebebi olarak Batılı ülkelerin bu zenginliği gösterilmiştir. *Zafer* Gazetesi ise bu tür söylemleri üretmenin aksine, “Batılı ülkelere imrenen” bir portre çizerek, “Batının

zenginliğinin zaten hak edilen bir durum” olduğu algısını yaratmıştır. *Zafer* Gazetesi, yerli romanlara daha fazla yer verdiği için *Ulus* Gazetesi’nden daha farklı örnekler ortaya çıkmıştır. Bu romanlarda genel itibariyle “zengin, varlıklı” karakterler yer almış ve Adnan Menderes’in “Her mahallede bir milyoner yaratarak Türkiye’yi küçük Amerika haline getirme” ideali bir nevi bu romanlarda gerçekleştirilmiştir. Benzer bir şekilde yayımlanan yabancı romanlarda da karakterlerin varlıklı kişiler olmaları, gazeteyi toplumcu bir tavır takınan *Ulus* Gazetesi’nden ayırmaktadır.

Bunun dışında *Zafer* Gazetesi Batıcılık ideolojisi altında daha çok Amerikan tesirine yer verirken, *Ulus* Gazetesi Fransa’yı ön plana çıkarmıştır. Böylelikle *Zafer* Gazetesi’nin bu çerçevede gündemi daha iyi takip ettiği söylenebilir. Fransa özellikle moda anlamında sürekli olarak dünya ülkelerini etkileyen bir ülke olmuştur, ancak 1950’li yıllardan itibaren Amerikan etkisi bariz bir şekilde kendisini göstermeye başlamıştır. Hollywood sinemasının yaygınlaşması, Hollywood yıldızlarının hayatlarına olan merak gazetelere konu, hatta köşe olmuş, Amerika’nın yaşam tarzı bir moda haline gelmiştir. *Zafer* Gazetesi’nde yayımlanan tefrika romanlarda bu etkinin izleri oldukça belirgindir. Özellikle yerli romanlarda Amerikan etkisi hem hayranlık duyulan bir durum olarak ele alınmış, hem de toplum içerisinde de önemli bir kısmı temsil eden “Amerikan etkisi bizi yozlaştırır” düşüncesine yer vermiştir. *Ulus* Gazetesi’nde de Amerikan etkisine yer verilmiş, ancak bu etkiyi anlatım oldukça sınırlı kalmıştır.

Antikomünizm ve antifaşizm inşalarına bakıldığında zaman ise *Ulus* Gazetesi’nin *Zafer* Gazetesi’ne göre nispeten daha soğukkanlı, uzlaşmacı bir tavır aldığı görülmektedir. *Ulus* Gazetesi’nde yayımlanan romanlarda komünizm ve faşizm rejimleri farklılaştırılmış, ötekileştirilmiş ve “uzak durulması gereken” rejimler olarak ele alınmışlardır. Bu bağlamda komünistler ve faşistler “zalim, kötücül” kişiler olarak karikatürize edilmişlerdir. *Zafer* Gazetesi de *Ulus* Gazetesi ile aynı doğrultuda bu rejimleri ötekileştirmiş ve farklılaştırmıştır; ancak bunu yaparken daha saldırgan bir tutum izlemiştir. Özellikle faşizme ve faşistlere yönelik olumsuz bir algı yaratılmış, hatta İsmet İnönü önderliğindeki CHP de “faşist” olarak nitelendirilerek bu algıdan payını almıştır.

Ulus ve *Zafer* Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanlarda üretilen siyasal kimlik inşalarına dair oluşan bu farklılaşmaların sebebi, iki gazetenin de destekledikleri partilerle ve bu partilerin siyasal konumlarıyla yakından ilişkilidir. *Ulus* Gazetesi’nde yayımlanan

romanlarda Batıcılık ideoloji hem olumlu hem de olumsuz özellikleriyle ele alınmış, antikomünizm ve antifaşizme yönelik ise gazete “durması gerektiği kadar sert” durarak bu noktada abartıya kaçmamayı yeğlemiştir. Bu durumun sebebi ise CHP’nin iktidardaki yerini DP’ye bırakarak muhalefet safına geçmesidir. Muhalefet konumuna alışkın olmayan CHP bir yandan iktidar olduğu dönemdeki ideolojik yönelimlerini devam ettirmiş, bir yandan ise azınlıkta kalan Batı karşıtı, sol ve milliyetçi görüşlü grupları kazanmak adına eleştirilere de yer vermiştir.

Demokrat Parti ise iktidara geldiği andan itibaren Batılı ülkelere, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’ne yakın olmaya çalışan bir politika izlemiştir. İktidara gelme aşamasında CHP’nin ortaya çıkardığı zorluklar (baskıcı tutumu, seçim tarihini erkene alması gibi) DP’yi “faşist” olarak konumladığı CHP’den ve dolayısıyla faşizmden uzaklaştırmış, böylelikle hâlihazırda Batılı ülkelerin Türkiye’den beklediği antifaşist tutumu gösterme konusunda saldırgan bir tutum izlemiştir. Aynı durum komünizme yönelik tutumunda da geçeli olmuş, dünyada yükselen antikomünizm dalgası DP’ye de yansımış ve komünizm için gereğinden daha fazla bir tepki oluşturulmuştur. Bu nedenle *Zafer* Gazetesi’nin antikomünizme ve antifaşizme yönelik saldırgan tutumu, dönemin iktidarı ve gazetenin yayın organlığını yaptığı Demokrat Parti ile bir okunmalıdır.

4. SONUÇ

Bu çalışmada *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinde yayımlanmış olan tefrika romanlarda “Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm” olmak üzere siyasi kimlik inşaları incelenmiştir. Çalışma esnasında *Ulus* Gazetesi’nden 87, *Zafer* Gazetesi’nden ise 85 roman incelenmiştir. *Ulus* Gazetesi’nin yabancı romanlara daha çok ağırlık verdiği görülürken, *Zafer* Gazetesi’nin ise yerli ve yabancı romanlar arasında bir eşitlik gözettiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanlarda Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine dair siyasi kimlik inşalarının yoğunlukla kullanıldığı görülmüştür.

İncelememizin bulgularına göre, *Ulus* ve *Zafer* Gazeteleri yayımladıkları tefrika romanları kendi ideolojik konumlarına göre seçmişlerdir. Bu anlamda iki gazetenin de bu romanları seçerken özgür iradelerini kullandıkları düşünülmemelidir. Gazeteler yapıları gereği öncelikli olarak ticari yapılardır ve esas olarak devletin yapacağı yardımlara, devletten alacakları ilan parası, reklam ve benzeri oluşumlara ihtiyaç duyarlar. Dolayısıyla *Ulus* ve *Zafer* Gazeteleri devlet politikası çerçevesinde kendi ideolojik konumlarını belirlemiş ve yayımlanan tefrika romanlar da bu durumdan nemalanmıştır. Yine iki gazetenin de tefrika roman yayımlarken sürekli olarak ne yayımlayacaklarını düşündükleri ve bu romanları bir eleme işlemine tabi tuttıkları anlaşılmamalıdır. Böylesi bir işlem oldukça vakit almaktadır ve süreli yayınların bu tür işlemleri gerçekleştirmesi oldukça zordur. Ancak çalışmanın kapsamı gereğince incelenen güncel ve siyasi içerikli romanlarda bu tür bir seçme işleminin gazetenin kendi ideolojik konumuna göre yapıldığı söylenebilir.

Yapılan çalışmayla 1950’li yılların birbirine muhalif iki gazetesi olan *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinde yayımlanan tefrika romanlar incelendiğinde, bu dönemin siyasi atmosferine damga vuran ideolojik unsurların bu romanlarda da yer aldığı ve bu ideolojik unsurlar üzerinden kimlik inşası kurulduğu tespit edilmiştir. Siyasi kimlik inşaları hem Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojileri üzerinden dış ülkelerle ilişkilendirilmiş, hem de ülke içerisindeki siyasi liderler üzerinden kurgulanmıştır.

Bu bağlamda *Ulus* Gazetesi Demokrat Parti aleyhine, *Zafer* Gazetesi ise İsmet İnönü dönemi CHP’si aleyhine söylemlerin yer bulduğu tefrika romanlar yayımlamışlardır. Yayımlanan iki romanda da partiler için ağır ithamlarda bulunduğu görülmüş, *Zafer*

Gazetesi'nde CHP "faşist", "devleti ve milleti yıkıma uğratan", "halk yoksullaşırken kendi refahını düşünen", "devlet görevini haksız kazanç sağlamak için kullanan" bir parti olarak inşa edilirken *Ulus* Gazetesi'nde ise DP "dönek", "antidemokratik", "basın hürriyetini kısıtlayan" bir parti olarak kurgulanmıştır. Dolayısıyla *Ulus* Gazetesi ve *Zafer* Gazetesi bu romanlar üzerinden Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti kimliği oluşturmuşlardır. Böylelikle gazetelerin tefrika roman yayımlarken bu romanların bu gazetelerin ideolojik kimliklerine göre seçildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında tefrika romanlarda güncel olaylara da yer vererek okuyucunun ilgisinin çekilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Batıcılık ideolojisinin tefrika romanlarda kullanımına bakıldığında *Ulus* ve *Zafer* Gazeteleri arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar olduğu görülmektedir. Dönemsel olarak Türkiye'nin Batılılaşmanın etkilerine fazlasıyla maruz kalması nedeniyle her iki gazete de yayımladıkları tefrika romanlarda Batıcılık vurgusuna sıkça değinmişlerdir. Yayımlanan romanlarda Batılı ülkeler için "medeni, varlıklı, iyi görünümlü, eğlenmesini bilen, akıllı" ve benzeri olumlu nitelermeler kullanılmış ve Batı "ulaşılması gereken bir medeniyet" olarak inşa edilmiştir. Batılı ülkeler arasında özellikle Amerika ve Fransa üzerinde durulmuş, Amerika "özgürlükler ülkesi" olarak inşa edilirken Fransa ise "eğlencenin ve modanın merkezi" olarak kurgulanmıştır. Bunun yanında Batılı ülkelerin vatandaşları için de bazı kalıp yargılar oluşturulmuştur. Fransızlar "eğlenmesini bilen, modayı takip eden, kaliteli" insanlar olarak, Amerikalılar ve İngilizler de "sağlıklı, neşeli, sağduyulu" bireyler olarak inşa edilmişlerdir. Batılı ülkelerin gelişmişliği üzerinde durularak, Batı medeniyetlerinin seviyesine ulaşabilmek için "muhakkak bir Batı dilini bilmek, bu dilde konuşulanları anlayabilmek ve bu dili akıcı bir şekilde konuşabilmek" gerekliliği üzerinde durulmuş ve herhangi bir Batı ülkesine gitmek, bu ülkede eğitim almak "gelişmişlik, medenilik" olarak kurgulanmıştır. Bu bağlamda *Ulus* ve *Zafer* Gazetelerinin yayımladıkları tefrika romanlarda güncel ideolojiyi, yani 1950'li yıllarda Türkiye üzerinde fazlasıyla etkili olan Batılılaşma ideolojisini gözettikleri söylenebilir. Dönemsel olarak Türkiye'nin Batının, özellikle Amerikan kültürünün etkilerine fazlasıyla açık olması tefrika edilen romanlarda da açıkça görülmektedir.

İki gazete genel anlamda Batı'yı ve Batılıları olumlu anlamda inşa ederken, bazı noktalarda birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir. İki gazete de Batı'nın "eğlence, eğitim, gelişmişlik" seviyesinde benzer tutuma sahipken, siyasi ve ekonomik bağlamda Batı'yı konumlandırırken farklı noktalara temas etmişlerdir. *Ulus* Gazetesi'nde yayımlanan

tefrika romanlarda Batılı ülkelerin zenginliği “haksız bir zenginlik” olarak inşa edilmiş ve bu ülkelerin zenginliğinde gelişmemiş ülkelerin de payı olduğu, bu ülkelerin sömürü düzeni ile zenginleştiği üzerinde durulmuştur. Bu noktada bu inşaların CHP yönetiminin özellikle ekonomik alandaki devletçi anlayışıyla bir benzerlik taşıdığı görülmektedir. *Zafer* Gazetesi’nde yayımlanan tefrika romanlarda ise Batılı ülkelerin zenginliği kafa kurcalaması gereken bir durum olarak ele alınmamış, aksine bu ülkelerin zenginliğinin “çalışkanlıktan, akıllılıktan, hak etmekten” kaynaklandığı vurgulanmıştır. Bu durumun da Demokrat Parti’nin liberal anlayışıyla örtüştüğü anlaşılmaktadır. Demokrat Parti halka iktidara gelme aşamasında ve iktidara geldikten sonra da “her mahallede bir milyoner yaratma” vaadi sunmuş ve bu noktada Türkiye’ye rol modeli olarak Amerika’yı örnek göstermiştir. Ekonomide serbestleşmeyi savunan ve buna yönelik adımlar atan partinin politikaları da *Zafer* Gazetesi’nde yer alan tefrika romanlarda sıkça vurgulanmıştır.

Ekonomik anlamdaki farkın yanında iki gazetenin Batıcılık anlamında ön plana çıkardığı ve rol modeli olarak sundukları ülkelerde de bir farklılık olduğu görülmektedir. DP’nin yarı resmi yayın organı görevini üstlenen *Zafer* Gazetesi, iktidarın dış politikalarından şaşmamış ve yayımladığı tefrika romanlarda Amerikan etkisini ön plana çıkararak Batının gelişmişliğini Amerika Birleşik Devletleri’nin üzerine yüklemiştir. Bu anlamda ortaya çıkan örneklerde saf bir Amerikancılık görülmektedir. *Ulus* Gazetesi ise Amerika’yı sonradan gelişen ve basit bir kültüre sahip bir ülke olarak kodlarken, yayımladığı tefrika romanlarda daha çok Fransa üzerinde durmuştur. Özellikle Fransa’yı moda, eğlence temaları üzerinden olumlarken, Fransızca dilini, Fransa kültürünü gelişmişlik simgesi olarak inşa etmiştir. 1950’li yıllarda Fransa etkisi Türkiye üzerinde hala etkilidir. Almanya ile benzer bir şekilde Türkiye’nin arası Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselme devrinden itibaren kapitülasyonlar, askeri ve eğitimsel anlamda yapılan alışverişler nedeniyle Fransa ile iyi olmuş ve ülkenin üst düzey kişileri, askerleri, bürokratları, aydınları Fransa’da eğitim görerek Fransız Batılılaşmasının gerekliliğini öngörmüşlerdir. Ancak 1940’lı yıllardan itibaren öngörülemez bir şekilde Amerikan etkisi ülkede baş göstermiş ve *Ulus* Gazetesi’nde yayımlanan tefrika romanlarda Amerikancılık “eski köye yeni adet” olarak ele alınırken, Amerikan kültürünün Türkiye üzerinde bu denli etkili olması “yozlaşma” olarak nitelendirilmiştir.

Antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine yönelik tefrika romanlarda yer alan kimlik inşaları incelendiğinde, bu ideolojilerin Batıcılık ideolojisinden daha az yer aldığı

anlaşılmalıdır. Dönem itibariyle Türkiye’de antikomünist söylemler her ne kadar fazla olsa da, bu söylemler gazetelerde genel olarak yabancı eserlerde vurgulanmış, yerli eserlerde ise antikomünizm ve antifaşizm üzerinde çok fazla durulmamıştır.

Antikomünist ideolojiye yönelik kimlik inşaları incelendiğinde, her iki gazetenin de şiddetli bir şekilde komünizmi yediği görülmüştür. İki gazetede de komünizmin “ne olduğundan” ziyade “neden insanlar için bir tehdit oluşturduğu” üzerinde durulmuştur. İki gazetede yer alan tefrika romanlarda da komünizm Rusya ile birleştirilmiş ve komünistler “kızıl, Allahsız, dinsiz” ve benzeri olumsuz kelimelerle nitelenmişlerdir. Komünizmle birlikte “insanların bütün manevi değerlerini yitirdiği, aile kavramının ortadan kalktığı ve komünist rejimde yaşayan insanların giderek zalimleştiği” algısı yaratılmıştır. Bununla birlikte yerli romanlarda yaratılan komünizm imajında sol görüşe sahip karakterler “kafası karışık, zengin, ne yaptığını ve ne söylediğini bilmeyen” kişiler olarak inşa edilmişler ve bu nedenle incelenen romanlarda bu karakterlere yönelik öfkeden ziyade “küçümseme” algısının yaratıldığı görülmüştür.

Antifaşist ideolojiyle ilgili incelenen tefrika romanlarda yapılan kimlik inşalarına bakıldığında konu olarak daha çok İkinci Dünya Savaşı üzerinde durulduğu görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı’nın dünya üzerinde yarattığı yıkım üzerinde yoğunlaşarak, bütün savaşın yükü faşizme bağlanmış ve genel olarak bu yıkımdan ve faşist ideolojiden Almanya sorumlu tutulmuştur. Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı esnasında uyguladığı politikalar ve şiddet kınanmış ve “zalim” bir Almanya inşası kurulmuştur. Alman askerleri de “zalim, acımasız” karakterler olarak kurgulanmış ve faşizm hakkında olumsuz bir kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır. İtalya’daki faşist yönetim ise her iki gazetede de kendisine oldukça az bir yer bulabilmiş, bu inşalarda da İtalyanlar için “fakir, garson ırkından gelen, körü körüne Almanya’yı takip eden, halinden hiç hoşnut olmayan, liberal uygulamalara ve Batılı ülkelere hayranlık besleyen” bir imaj yaratılmıştır.

Ulus Gazetesi’nde ve *Zafer Gazetesi*’nde yayımlanan tefrika romanlardaki antikomünist ve antifaşist söylemler incelendiğinde iki gazetenin de birbirine benzer tutumlar içinde olduğu anlaşılmalıdır. Ancak bu benzerliklerin yanında bazı küçük farklılıklar da ortaya çıkmıştır. *Ulus Gazetesi*’nde yayımlanan tefrika romanlarda komünizm ve faşizm ideolojilerine yönelik daha tarafsız bir tutum izlenirken, *Zafer Gazetesi*’nde yayımlanan tefrika romanlarda daha saldırgan bir tutumun izlendiği görülmüştür. Bu durum da yine

ideolojiyle temellendirilebilir. Demokrat Parti'nin komünizme ve faşizme yönelik tepkilerine bakıldığında yine benzer bir saldırgan tutuma sahip olduğu görülecektir. Batılılaşma adına, Batı'nın isteklerini yerine getirmekte tereddüt etmeyen DP, şiddetli bir şekilde komünizm ve faşizm aleyhtarlığı yapmıştır. Bu nedenle partinin ideolojisinin partinin yayın organı olan gazetede de tasdiklenmesi şaşılacak bir durum olmamıştır. CHP ise, özlemini çektiği iktidar için DP'nin seçimleri kazandığı ilk yıllarda alışamadığı muhalefet görevini yerine getirmek için azınlıkları dolayısıyla sol ve faşist görüşteki kişileri de kaybetmemek için tarafsız bir tavır takınmaya çalışmış ve gerekli olan tepki haricinde komünizme ve faşizme yönelik sert bir tavır takınmamıştır. *Ulus Gazetesi*'nin bu ideolojilere yönelik tarafsız tavrı da CHP'nin politikalarıyla örtüşmektedir.

Ulus ve *Zafer* Gazetelerinin tefrika roman yayımlamaya yönelik politikaları incelendiğinde de iki gazete arasında bazı farkların yer aldığı görülmüştür. *Ulus* Gazetesi tefrika roman yayımlarken daha düzensiz davranmış ve genel itibariyle *Zafer* Gazetesi kadar tefrika roman yayımlamamıştır. *Ulus* Gazetesi 1945-1960 yılları arasında toplamda 87 tane tefrika romana yer vermiştir ve bu romanların 64 tanesini yabancı eserle oluştururken 23 tanesini yerli eserler oluşturmuştur. Çoğunlukla yabancı eserlere yer veren *Ulus* Gazetesi bu eserleri genellikle dünya klasikleri arasından seçmiştir.

Zafer Gazetesi ise 1949-1960 yılları arasında toplamda 85 tane tefrika romana yer vermiştir. *Ulus* Gazetesi'nden farklı olarak *Zafer* Gazetesi yerli eserler ile yabancı eserler arasında bir eşitlik sağlamaya çalışmıştır. Bunun dışında *Ulus* Gazetesi daha çok dünya klasiklerine ve siyasi romanlara yer verirken *Zafer* Gazetesi'nde aşk ve cinayet temalı romanlar yer almıştır. Bir başka farklılık olarak *Ulus* Gazetesi tefrika romanların takibini kolaylaştırmak adına romanın yayımlanmasından itibaren bir kaç gün boyunca özet kullanımına dikkat ederken, *Zafer* Gazetesi özet metinlerine fazla yer vermemiştir.

Bir başka unsur olarak tefrika romanların içerdiği güncel göndermeler nedeniyle siyasi cezalara da neden olduğu görülmüştür. *Zafer* Gazetesi iktidarı desteklediği için yayımladığı romanlardan ötürü herhangi bir cezaya maruz bırakılmazken, *Ulus* Gazetesi Demokrat Parti aleyhine yayımladığı bir roman nedeniyle kapatma cezası almıştır. Böylelikle tefrika romanların sadece edebi boyutta ele alınmamasının gerekliliği de anlaşılmaktadır. Tefrika romanlar gizil ideolojik yerleştirmelere yer verirken, alenen siyasi oluşumlar için kanaat oluşturmak adına da kullanılmışlardır.

Genel anlamda bir değerlendirme yapıldığında *Ulus Gazetesi*'nde ve *Zafer Gazetesi*'nde dönemin politik yaklaşımlarına bağlı olarak Batıcılık, antikomünizm ve antifaşizm ideolojilerine yönelik kimlik inşalarının sıkça yer aldığı görülmüştür. İki gazete de bu ideolojileri konumlandırırken benzer tutumlar içinde olsa da CHP ve DP'nin yürüttüğü politikalar ekseninde farklılaşmaların yer aldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle yapılan çalışma itibariyle tefrika romanların ideolojik bir boyutunun da olduğu ve okurlar üzerinde kanaat oluşturma adına kimlik inşalarını sıkça kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte incelenen iki gazetenin de bağlı oldukları ideolojik yaklaşımlara göre tefrika roman yayımlamaya dikkat ettikleri anlaşılmaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda tefrika romanların ideolojiyi yayma ve kimlik inşası kurma sürecinde etkin bir rol oynadıkları görülmüştür. Bu nedenle tefrika romanlara yönelik yapılacak olan çalışmalarda, yazar ve eser bazında çalışmanın dışında bütünlüklü bir çalışmanın yapılmasının, tefrika romanların yayımlandığı gazetelerin ekonomik ve ideolojik yapılarının araştırılmasının, karşılaştırmalı olarak gazetelerde yer alan tefrika romanların incelenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

KİTAP

- Adıvar, H. E. (2009). *Türkiye’de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri*. İstanbul: Can Yayınları, 273 – 321.
- Ağaoğlu, S. (2016). *Arkadaşım Menderes*. (İkinci Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 25 – 55.
- Ahmad, F. (2011). *Modern Türkiye’nin Oluşumu* (Çev. Y. Alogan). (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Kaynak Yayınları. (Eserin orijinali 1995’te yayımlandı), 128 – 138.
- Ahmad, F. (2014). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*(Çev. S. C. Karadeli). (Beşinci Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınevi. (Eserin orijinali 2010’da yayımlandı), 104 – 114.
- Akşin, S. (2014). *Kısa Türkiye Tarihi*. (On Sekizinci Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 10 – 273.
- Althusser, L. (2015). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (A. Tümertekin). (İkinci Baskı). İstanbul: İthaki Yayınları. (Eserin orijinali 1995’te yayımlandı), 11 -81.
- Anderson, B. (2009). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (Çev. İ. Savaşır). (Beşinci Baskı). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1983’de yayımlandı), 50 – 157.
- Aron, R. (1976). *Demokrasi ve Totalitarizm* (Çev. V. Hatay). İstanbul: Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri. (Eserin orijinali 1969’da yayımlandı), 66, 289.
- Avcıoğlu, D. (1969). *Türkiye’nin Düzeni Dün - Bugün - Yarın* (Çev. C. Aydın). (İkinci Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi. (Eserin orijinali 1968’de yayımlandı), 249 – 276.
- Aydemir, Ş. S. (2011). *İkinci Adam*. (On Birinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 69– 480.
- Aydemir, Ş. S. (2014). *Menderes’in Dramı*. (On Beşinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 91 – 359.
- Bağcı, H. (2001). *Türk Dış Politikasında 1950’li Yıllar*. (İkinci Baskı). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı yayıncılık ve İletişim A. Ş. – METU PRESS – Yayınları, 9 – 37.
- Balibar, E., Wallerstein, I. (2013). *İrk, Ulus, Sınıf - Belirsiz Kimlikler* (Çev. N. Ökten). (Beşinci Baskı). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1991’de yayımlandı), 30 – 119.

- Başgil, A. F. (2008). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Yağmur Yayınevi, 4, 175.
- Baudrillard, J. (1991). *Sessiz Yiğınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu* (Çev. O. Adanır). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1978’de yayımlandı), 12, 28.
- Berkes, N. (2002). *Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*. (İkinci Baskı). İstanbul: Kaynak Yayınları, 18 – 161.
- Berkes, N. (2005). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. (Yirminci Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 15.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. Ankara: Aşına Kitaplar, 11 – 218.
- Birand, M. A., Dünder, C., Çaplı, B. (2016). *Demirkırat*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 134, 165.
- Bora, T. (2014). *Türkiye’nin Linç Rejimi*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Birikim Yayınları, 14, 24.
- Bora, T., Ünüvar, K. (2015). Ellili Yıllarda Türkiye’de Siyasi Düşünce Hayatı. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 159 – 165.
- Boratav, K. (2015). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009*. (Yirminci Baskı). Ankara: İmge Yayınevi, 96 – 113.
- Bozdoğan, S., Kasaba, R. (2014). *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 34.
- Börekçi, Ü. A. O. (2014). *Muhaliif Aydın (Romanlar Üzerinden Zihniyet Okuması)*. Ankara: İmge Yayınevi, 70 – 95.
- Briggs, A., Burke, P. (2011). *Medyanın Toplumsal Tarihi Gutenberg’den İnternete* (Çev. Ü. H. Yolsal ve E. Uzun). İstanbul: Kırmızı Yayınları. (Eserin orijinali 2002’de yayımlandı), 27 – 140.
- Burke, P. (2005). *Tarih ve Toplumsal Kuram* (Çev. M. Tunçay). (Üçüncü Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Eserin orijinali 1992’de yayımlanmıştır), 26 - 57
- Cantek, F.Ş. (2015). Ellili Yıllar Türkiye’inde Basın. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 425 – 446.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi Toplum ve Kültür İkinci Cilt: Kimliğin Gücü* (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (Eserin orijinali 1997’de yayımlandı), 12, 13.
- Cem, İ. (2014). *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*. (Altıncı Baskı). İstanbul: Türkiye

İş Bankası Kültür Yayınları, 258 – 297.

- Coşkun, G. B. (2014). 1950-1960 Demokrat Parti İktidarı: Demokratikleşme/ Otoriterleşme İkilemi ve Siyasal Şiddet. Güney Çeğin, İbrahim Şirin (editörler). **Türkiye’de Siyasal Şiddetin Boyutları**. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 129 – 135.
- Çavdar, T. (2013). **1950’den Günümüze Türkiye’nin Demokrasi Tarihi**.(Beşinci Baskı). Ankara: İmge Yayınevi, 17 - 458.
- Dede, K. (2015). Forum Dergisi. Mete Kaan Kaynar (editör). **Türkiye’nin 1950’li Yılları**. İstanbul. İletişim Yayınları, 452.
- Eagleton, T. (2011). **İdeoloji** (Çev.M. Özcan). (Üçüncü Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1991’de yayımlandı), 14 – 28.
- Eagleton, T. (2012). **Edebiyat Olayı** (Çev. B. Yüce). İstanbul: Sel Yayıncılık. (Eserin orijinali 2012’de yayımlandı), 35 – 160.
- Eco, U. (2003). **Yorum ve Aşırı Yorum** (Çev. K. Atakay). (Üçüncü Basım). İstanbul: Can Yayınları. (Eserin orijinali 1992’de yayımlandı), 34 – 74.
- Erdem, E. E. (2015).Türkiye - ABD İlişkilerinin Zirve Noktası: Celal Bayar’ın ABD Ziyareti. Mete Kaan Kaynar (editör). **Türkiye’nin 1950’li Yılları**. İstanbul. İletişim Yayınları, 135.
- Erikson, H. E. (1994). **Identity, Youth and Crisis**. New York, London: W. W. Norton & Company. (Eserin orijinali 1968’de yayımlandı), 24.
- Eroğul, C. (2014). **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**. İstanbul: Yordam Kitap, 4 – 243.
- Evin, A. Ö. (2004). **Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi** (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı. (Eserin orijinali 2004’te yayımlandı), 10 – 68.
- Faik, B. (2001). **Matbuat Basın derkeen... Medya 2. Cilt**. İstanbul: Doğan Kitap, 257.
- Gerger, H. (1999). **Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası “Soğuk Savaş”tan “Yeni Dünya Düzenine”**. (İkinci Baskı). İstanbul: Belge Yayınları, 64, 92.
- Kılıç, A. (2016).Altumur Kılıç., Suat Gezgin, Veli Polat, H. Esra Arcan (editörler). **Türkiye Sözlü Basın Tarihi Cilt 1**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 281
- Giddens, A. (2010). **Modernite ve Bireysel Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum** (Çev. Ü. Tatlıcan). İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 1991’de yayımlandı), 114.

- Girginov, G., Mshvenieradze, V. (1978). *Günümüzde Anti-Sovyetizm Anti-Komünizm* (Çev. K. Nural). İstanbul: Bilim Yayınları. (Eserin orijinali 1978'de yayımlandı), 7, 57.
- Gleason, P. (2014). Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih. *Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik, Farklılık*. Ankara: Doğubatu Yayınları, 23, 34.
- Gökhan, H., Mouhidine, T. (2000). *Türk Edebiyatında Paris*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 11.
- Göktürk, A. (1997). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 13, 14.
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri* (Çev. K. Somer). İstanbul: Onur Yayınları. (Eserin orijinali 1948'de yayımlandı), 73.
- Güngör, N. (2013). *İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar*. (İkinci Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi, 127 – 271.
- Güvenç, B. (1991). *İnsan ve Kültür*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 220 – 233.
- Güz, N. (1993). *Serbes Cumhuriyet Fırkası Sonrası Basında Muhalefet ve 1931 Matbuat Kanunu*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 4 – 134.
- Güz, N. (1995). *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri*. Ankara: Bilge Yapım, 9, 10.
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 14 – 16.
- Güz, N. (2008). *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri*. (İkinci Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi, 56 – 186.
- Hall, S. (2014a). İdeoloji ve İletişim Kuramı. Süleyman İrvan (editör). *Medya Kültür Siyaset*. Üçüncü Baskı. Ankara. Pharmakon Yayınları, 75, 92
- Hall, S. (2014b). Kimliğe İhtiyaç Duyan Kim. *Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik, Farklılık*. Ankara: Doğubatu Yayınları, 282 – 285.
- Hall, S. (2010). Anlamlandırma, Temsil, İdeoloji: Althusser ve Post Yapısalcı Tartışmalar. Erol Mutlu (editör). *Kitle İletişim Kuramları*. İkinci Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi, 363 – 393.
- Iggers, G. G. (2012). *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*(çev. G.Ç. Güven). (Beşinci Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.(Eserin orijinali 2000'de yayımlandı), 44, 59.
- İnuğur, M. N. (1993). *Basın ve Yayın Tarihi*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Der Yayınevi, 353.

- Jeanneney, J. N. (1998). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi* (Çev. E. Atuk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Eserin orijinali 1996'da yayımlandı), 95, 102.
- Kabacalı, A. (2000). *Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*. İstanbul: Literatür Yayınları, 16, 217.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2012). *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 14, 205.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve Dil*. (On Sekizinci Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları, 11, 28.
- Kara, U. Y. (2014). *Kimlik Oyunu Video Oyunları, Yeni Medya ve Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları, 40.
- Karatepe, Ş. (2001). *Tek Parti Dönemi*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık, 11 – 95.
- Karpat, K. (2009). *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*. (İkinci Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları, 17 – 263.
- Kaynar, M. K. (2015). Türkiye'nin Ellili Yılları Üzerine Bazı Notlar. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye'nin 1950'li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 15 – 38.
- Kerestecioğlu, İ. Ö. (2014). Korku ve Siyaset: Türk Sağının Ezberlerini Çözümlemek. İnci Özkan Kerestecioğlu, Güven Gürkan Öztan (editörler). *Türk Sağı, Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 29.
- Keyder, Ç. (2014). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*. (On Dokuzuncu Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 42 – 142.
- Kirby, F. (2015). *Türkiye'de Köy Enstitüleri* (Çev. N. Berkes). (Altıncı Baskı). İstanbul. Tarihçi Kitabevi. (Eserin orijinali 1962'de yayımlandı), 103, 493.
- Koca, B. (2015). Ellili Yıllarda Merkez Sağ: Demokrat Parti'nin Özgürlük ile İstismar Arasındaki Dini Politikaları. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye'nin 1950'li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 295, 306.
- Koçak, M. H. (2015). Ellili Yıllarda Emek Rejimi ve Emek Hareketi. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye'nin 1950'li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 71 – 82.
- Koloğlu, O. (2013). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları, 123 – 125.
- Korat, G. (2012). *Dil, Edebiyat, İletişim*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 30 – 187.
- Küçük, Y. (2007a). *Türkiye Üzerine Tezler*. İstanbul: Salyangoz Yayınları, 207.
- Küçük, Y. (2007b). *Türkiye Üzerine Tezler*. İstanbul: Salyangoz Yayınları, 233.

- Küçükömer, İ. (2010). *Batılulaşma Düzenin Yabancılaşması*. (İkinci Baskı). İstanbul: Profil Yayıncılık, 25, 97.
- Lukacs, G. (2014). *Roman Kuramı* (Çev. C. Soydemir). (Dördüncü Baskı). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1971’de yayımlandı), 50, 64.
- Maigret, E. (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*(Çev. H. Yücel). (Dördüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları. (Eserin orijinali 2003’te yayımlandı), 88 – 192.
- Mardin, Ş. (2015). *İdeoloji*. (On yedinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 22 – 129.
- Marx, K., Engels, F. (2012). *Alman İdeolojisi* (Çev. S.Belli).(İkinci Baskı). İstanbul: Eriş Yayınları. (Eserin orijinali 1924’te yayımlandı), 24.
- Mert, N. (2007). *Merkez Sağın Kısa Tarihi*. (İkinci Baskı). İstanbul: Selis Kitaplar, 7 – 137.
- Mollaer, F. (2014). Kimlik: Can Alıcı Bir Mesele ve Banalleşen Bir Kelime. *Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik, Farklılık*. Ankara: Doğubatı Yayınları, 8, 9.
- Moran, B. (2011). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1 - Ahmet Mithat’tan A. H. Tanpınar’a*. (Yirmi Üçüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 11 – 55.
- Mumcu, U. (2014). *40’ların Cadı Kazanı*. (Yirmi İkinci Baskı). Ankara: UM:AG Yayınları, 74.
- Ortaylı, İ. (2013). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. (Otuz Dördüncü Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları, 274, 307.
- Ortaylı, İ. (2014). *Yakın Tarihin Gerçekleri, Osmanlı’nın Çöküşünden Küllerinden Doğan Cumhuriyete*. (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları, 146, 148.
- Örnek, C. (2015). *Türkiye’nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı (Antikomünizm ve Amerikan Etkisi)*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 30 – 188.
- Öymen, A. (2008). *Öfkeli Yıllar*. İstanbul: Doğan Kitap, 52 – 275.
- Özbudun, E. (2011). *Türkiye’de Parti ve Seçim Sistemi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 29 – 36.
- Özcan, G. (2015). Ellili Yıllarda Dış Politika. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 100.
- Özcan, F. C. (2015). Ellili Yıllarda Türkiye Ekonomisi. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 39.
- Özdalga, E. (2014). *Kimlik Denklemleri - Türkiye’nin Sosyo-Kültürel Anlam Haritası Üzerine* (Çev. S. Tuncel). İstanbul: İletişim Yayınları, 41, 111.

- Özman, A., Yakın, A.Y. (2014). Anti-komünist Fanteziler: Doğa, Toplum, Cinsellik. İnci Özkan Kerestecioğlu, Güven Gürkan Öztan (editörler). *Türk Sağı, Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 109.
- Özön, M. N. (2009). *Türkçede Roman*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 17, 141.
- Öztan, G. G. (2014a). ‘Ezeli Düşman ile Hesaplaşmak: Türk Sağında Moskof İmgesi. İnci Özkan Kerestecioğlu, Güven Gürkan Öztan (editörler). *Türk Sağı, Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 79 – 86.
- Öztan, G. G. (2014b). *Türkiye’de Militarizm Zihniyet, Pratik ve Propaganda*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 100.
- Öztan, T. (2014). Öfkeyi Çizmek: Miliyetçi Tahayyülde Düşman Portreleri. İnci Özkan Kerestecioğlu, Güven Gürkan Öztan (editörler). *Türk Sağı, Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 139, 145.
- Özyurt, C. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma*. (İkinci Baskı). İstanbul: Açılım Kitap, 96, 124.
- Parla, J. (1993). *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 9 – 84.
- Parekh, B. (2014). Kimliğin Mantığı. *Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik, Farklılık*. Ankara: Doğubatu Yayınları, 53, 75.
- Said, E. W. (1998). *Kültür ve Emperyalizm - Kapsamlı Bir Düşünsel ve Siyasal Sorgulama Çalışması* (Çev. N. Alpay). İstanbul: Hil Yayın. (Eserin orijinali 1995’te yayımlandı), 115 – 127.
- Sen, A. (2006). *Kimlik ve Şiddet Kader Yanılsaması*(Çev. A. Kardam). İstanbul: Türk Henkel Yayınları. (Eserin orijinali 2006’da yayımlandı), 21.
- Sertel, Z. (2001). *Hatırladıklarım*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 190 – 216.
- Smith, A. D. (2014). *Milli Kimlik* (Çev. B. S. Şener). (Yedinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları. (Eserin orijinali 1991’de yayımlandı), 32 – 35.
- Smith, P., Riley, A. (2016). *Kültürel Kurama Giriş* (Çev. S. Güzelsarı, İ. Gündoğdu). Ankara: Dipnot Yayınları.(Eserin orijinali 2009’da yayımlandı), 215 – 221.
- Tanilli, S. (2007). *Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi, 55 – 59.
- Tanilli, S. (2014). *Uygurluk Tarihi*. (Yirmi Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 107 – 112.

- Tanpınar, A. H. (2008). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. (On İkinci Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları, 21.
- Tanpınar, A. H. (2014). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. (Yirmi Üçüncü Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları, 52 – 223.
- Therborn, G. (2013). Frankfurt Okulu. H. Emre Bağce (editör). *Frankfurt Okulu*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Doğubatı Yayınları, 52.
- Timur, T. (2002). *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*. (İkinci Baskı). Ankara: İmge Kitabevi, 13 – 306.
- Thompson, J. B. (2013). *İdeoloji ve Modern Kültür - Kitle İletişimi Çağında Eleştirel Toplum Kuramı* (çev. İ. Çetin). Ankara: Dipnot Yayınları. (Eserin orijinali 2007’de yayımlandı), 13 – 210.
- Tokmakçioğlu, E. (2011). *Türk Basın Tarihi*. Ankara: İsim Yayınları, 91 – 239.
- Topuz, H. (2014). *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 169 , 185.
- Uçan, H. (2003). *Edebiyat Bilimi ve Eleştiri*. Ankara: Hece Yayınları, 18.
- Va-Nu, M. (1997). *Bir Dönemin Tanıklığı*. (İkinci Baskı). İstanbul: Sosyal Yayınları, 68.
- Varel, A. (2015). Ellili Yıllarda Muhalefet: Hükümete Yönelik Temel Eleştiriler ve DP Karşısında CHP’nin İdeolojik Konumlanması. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 204, 211.
- Varol, S. F. (2016). *Temsil, İdeoloji, Kimlik*. İstanbul: Varlık Yayınları, 108, 179.
- Woodward, K. (2004). Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity. Kath Woodward (editör). *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*. (İkinci baskı). London: The Open University, 6.
- Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Dipnot Yayınları, 94 – 132.
- Yetkin, Ç. (2008). *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu*. İstanbul: Salyangoz Yayınları, 271.
- Yıldırım, S. (2014). Nefretin ve Korkunun Rengi: Kızıl. İnci Özkan Kerestecioglu, Güven Gürkan Öztan (editörler). *Türk Sağı, Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 52 – 54.
- Yıldırım, S. (2015). Köylüler ve Kentliler: Ellili Yılların Dönüşen Yeni Sosyo-ekonomik ve Kültürel Coğrafyası. Mete Kaan Kaynar (editör). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul. İletişim Yayınları, 542.

Zürcher, E. J. (2014). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*(Çev. Y. Gönen).(Yirmi Dokuzuncu Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları. (Eserin orijinali 2004'te yayımlandı), 305 – 347.

SÜRELİ YAYIN

Akşin, T. (1999). Söylem Üstüne Söylemlere Dair. *Doğu Batı – Söylem Üstüne Söylem*, 3 (9), 10.

Alver, K. (2006). “Edebiyat ve Kimlik”. *Bilgi*, 2006 (13), 32-42.

Çıkla, S. (2009). “Tanzimat’tan Günümüze Gazete-Edebiyat İlişkisi”. *Türkbilig*, 2009 (18), 34-63.

Dağtaş, B. (1999). “İngiliz Kültürel Çalışmalarında İdeoloji”. *Kurgu Dergisi*, 1999 (16), 335-357.

Kılıçbay, M. A. (2003). Kimlikler Okyanusu. *Doğu Batı - Kimlikler*, 6 (23), 161.

Kurtuluş, H. (2003). Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul’da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekansal Ayırışmanın Bazı Boyutları. *Doğu Batı – Kimlikler*, 6 (23), 81.

Oskay, Ü. (1980). “Popüler Kültür Açısından “İdeoloji” Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 1980 (35-1), 197-253.

Uzun, T. (2003). *Ulus*, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine. *Doğu Batı - Kimlikler*, 6 (23), 138, 139.

TEZ

Başaran, G. (2004). “Türk Ulusal Kimliğinin İnşası ve Medyada Popüler Tarih Söylemi: Tefrika Tarihi Romanlar (1928-1938)”, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Demirkol, G. (2009). “Türkiye’de Tefrika Polisiye Romanlarda Siyasal Kültür Motiflerinin İrdelenmesi: ‘Ümit Deniz’ Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Günay, Ö. (2010). “Kemal Tahir’in Tefrika Halinde Kalmış Romanları Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kanoğlu, M. E. (2006). “Tahrir-i Sükun Döneminde Türk Modernleşmesinin Tefrika Romanlara Yansımalarına Analitik Bakış”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, O. (2007). “Demokrat Parti Döneminde Basın Rejimi ve *Zafer* Gazetesi (1957-1960) *Ulus* Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

SÖZLÜK

Çağbayır, Y. (Ed). (2007). *Orhun yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük 4*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

BİLDİRİ

İnternet: Önenerk, Ö. (Ağustos, 2016). “Zafer Gazetesi’nde Yer Alan Tefrika Romanlar ve Kimlik İnşası: Batılılaşma, Antikomünizm, Antifaşizm”. DOI: dx.doi.org/10.12658/TLCK.5.4.B006. Web: <http://www.tlck.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/TLCK.5.4.B006.pdf> adresinden 22.06.2017’de alınmıştır.

GAZETELER

Ulus Gazetesi

- Amboise, C. (1955, 20 Temmuz). Çöl Esiri. *Ulus Gazetesi*, s.5, tefrika no:11.
- Benoit, P. (1952, 21 Ekim). Haram Aşk. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:10.
- Birsel, S. (1958, 15 Temmuz). Dört Köşeli Üçgen. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:18.
- Birsel, S. (1958, 19 Temmuz). Dört Köşeli Üçgen. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:22.
- Bristow, G. (1949, 13 Aralık). Beni Nasıl Unuttun. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.
- Bronte, C. (1945, 9 Ağustos). Jane Eyre. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:26.
- Bronte, C. (1945, 13 Ağustos). Jane Eyre. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:30.
- Bronte, C. (1945, 13 Eylül). Jane Eyre. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:60.
- Bronte, C. (1945, 24 Eylül). Jane Eyre. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:71.
- Cloete, S. (1947, 13 Temmuz). Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:1.
- Cloete, S. (1947, 15 Temmuz). Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:3.
- Cloete, S. (1947, 19 Temmuz). Newyork’ta Bir Atom Bombası Patladı. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:6.
- Decourcelte, P. (1953, 5 Nisan). Aşk Odası. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:63.
- Dekobra, M. (1951, 22 Ocak). Zehir Şatosu. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:29.
- Dekobra, M. (1952, 27 Şubat). Yalancı Dudaklar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:5.
- Dekobra, M. (1952, 31 Mart). Yalancı Dudaklar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:36.

- Dekobra, M. (1952, 21 Nisan). Yalancı Dudaklar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:53.
- Dostoyevski, F. (1945, 24 Aralık). Ecinniler. *Ulus Gazetesi*, s.5, tefrika no:45.
- Dostoyevski, F. (1945, 27 Aralık). Ecinniler. *Ulus Gazetesi*, s.5, tefrika no:46.
- Dostoyevski, F. (1946, 6 Ocak). Ecinniler. *Ulus Gazetesi*, s.5, tefrika no:53.
- Dostoyevski, F. (1946, 14 Şubat). Ecinniler. *Ulus Gazetesi*, s.5, tefrika no:76.
- Dostoyevski, F. (1946, 25 Temmuz). Ecinniler. *Ulus Gazetesi*, s.5, tefrika no:135.
- Erdi, Ö. S. (1950, 25 Eylül). Kızıma Nasıl Söylerim. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:2
- Erdi, Ö. S. (1950, 5 Ekim). Kızıma Nasıl Söylerim. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:12.
- Erdi, Ö. S. (1950, 18 Kasım). Kızıma Nasıl Söylerim. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:55.
- Erdi, Ö. S. (1950, 30 Kasım). Kızıma Nasıl Söylerim. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:67.
- Erdi, Ö. S. (1950, 2 Aralık). Kızıma Nasıl Söylerim. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:69.
- Fairlie, G. (1949, 13 Şubat). Kaçırılan Kızlar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:1.
- Földi, M. (1948, 5 Kasım). Yanlış Adımlar. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:106.
- Frederix, P. (1949, 2 Mart). Berlin'de Ölüm. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:1.
- Frederix, P. (1949, 5 Mart). Berlin'de Ölüm. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:4.
- Frederix, P. (1949, 14 Mart). Berlin'de Ölüm. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no: 11.
- Frederix, P. (1949, 16 Mart). Berlin'de Ölüm. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:13.
- Frederix, P. (1949, 20 Mart). Berlin'de Ölüm. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:16.
- Frederix, P. (1949, 13 Nisan). Berlin'de Ölüm. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:33.
- Güçlü, M. (1958, 24 Ağustos). Donuk Kasaba. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:17.
- Hurk, P. V. D. (1958, 27 Mayıs). Maskelerin Ters Yüzü. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:6.
- Hurk, P. V. D. (1958, 26 Temmuz). Maskelerin Ters Yüzü. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:64.
- Marshall, E. (1950, 15 Nisan). Yankee Paşa. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:35.

- Nicholson, H. (1946, 1 Nisan). 1939 Atom Bombası Buhranı. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:8.
- Nicholson, H. (1946, 23 Temmuz). 1939 Atom Bombası Buhranı. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:75.
- Nicholson, H. (1946, 24 Temmuz). 1939 Atom Bombası Buhranı. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:76.
- Salard, S., Widal, P. (1956, 23 Temmuz). Hürriyet Uğruna. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:1.
- Samat, J. T. (1953, 4 Ağustos). Bir Casusun Korkunç Hayatı. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.
- Samat, J. T. (1953, 24 Ağustos). Bir Casusun Korkunç Hayatı. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:20.
- Samat, J. T. (1953, 21 Eylül). Bir Casusun Korkunç Hayatı. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:40.
- Sedes, S. İ. (1953, 29 Haziran). Ayselî. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:9.
- Sedes, S. İ. (1956, 3 Temmuz). Gönül Yolu. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:9
- Sevengil, R. A. (1951, 30 Aralık). Maden Ocaklarında. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:5.
- Sevengil, R. A. (1952, 12 Şubat). Maden Ocaklarında. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:49.
- Sim, G. (1955, 18 Ağustos). Avareler. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:9
- Sim, G. (1955, 20 Ağustos). Avareler. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:11
- Sim, G. (1955, 14 Eylül). Avareler. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:34
- Solelli, S. (1955, 16 Eylül). Kadınlar Merdiveni. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:96.
- Su, M. K. (1947, 23 Ekim). İhtiras. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:12.
- Varoğlu, H. (1948, 8 Mart). Yalan. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:33.
- Verel, O. (1958, 18 Ekim). Kuklalar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:8.
- Verel O. (1958, 30 Ekim). Kuklalar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.
- Verel O. (1958, 2 Kasım). Kuklalar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:22.
- Verel O. (1958, 12 Aralık). Kuklalar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:32.

- Verel O. (1958, 25 Aralık). Kuklalar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:45.
- Walker, D. E. (1956, 28 Mayıs). Kurtarılan Elmaslar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:1.
- Walker, D. E. (1956, 30 Mayıs). Kurtarılan Elmaslar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.
- Walker, D. E. (1956, 31 Mayıs). Kurtarılan Elmaslar. *Ulus Gazetesi*, s.2, tefrika no:4.
- Weyer, M. C. (1947, 12 Ağustos). Bir Adam Mazisine Eğiliyor. *Ulus Gazetesi*, s.4 tefrika no:3.
- Weyer, M. C. (1947, 13 Ağustos). Bir Adam Mazisine Eğiliyor. *Ulus Gazetesi*, s.4, tefrika no:4.

Zafer Gazetesi

- Aruoba, M. (1957, 9 Ağustos). Dirilen Sevgili. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.
- Aruoba, M. (1957, 23 Eylül). Dirilen Sevgili. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:59.
- Asi, N. (1949, 23 Ağustos). Hayırdır İnşallah. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:2.
- Asi, N. (1949, 10 Ekim). Erik Dalları Altında. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:9.
- Asi, N. (1949, 10 Kasım). Erik Dalları Altında. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:38.
- Asi, N. (1949, 12 Kasım). Erik Dalları Altında. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:40.
- Asi, N. (1950, 23 Ocak). Numaracı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.
- Asi, N. (1950, 31 Ocak). Numaracı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:11.
- Asi, N. (1950, 8 Ağustos). Göz Göre Göre. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:10.
- Asi, N. (1950, 16 Eylül). Göz Göre Göre. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:18.
- Asi, N (1951, 28 Eylül). On Üç Kişi. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:7.
- Asi, N (1951, 19 Ekim). On Üç Kişi. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:28.
- Asi, N. (1952, 10 Şubat). Şüphe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:5.
- Asi, N. (1952, 18 Şubat). Şüphe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:14.
- Asi, N. (1952, 16 Ağustos). Tükenmez Merdiven. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:30.
- Asi, N. (1952, 5 Eylül). Tükenmez Merdiven. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:46.
- Asi, N. (1953, 3 Eylül). Kadınlar Arasında. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:48.

- Asi, N. (1952, 30 Ekim). Terzi Nilüfer Eligüzel'in Hikayesi. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:36.
- Beeding, F. (1949, 25 Ağustos). Gizli Proje. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:1.
- Beeding, F. (1949, 26 Ağustos). Gizli Proje. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:2.
- Beeding, F. (1949, 12 Eylül). Gizli Proje. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:18.
- Beeding, F. (1949, 17 Eylül). Gizli Proje. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:23.
- Beeding, F. (1949, 18 Ekim). Gizli Proje. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:52.
- Beeding, F. (1949, 26 Ekim). Gizli Proje. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:60.
- Bekman, M. M. (1951, 15 Kasım). İki Gönül Arasındakiler. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.
- Bekman, M. M. (1951, 14 Aralık). İki Gönül Arasındakiler. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:31.
- Bekman, M. M. (1954, 18 Mart). Bahar Gözlü Kadın. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:40.
- Bekman, M. M. (1955, 1 Haziran). Katibim. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:1.
- Bekman, M. M. (1955, 30 Temmuz). Katibim. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:60.
- Belirtilmemiş. (1950, 6 Temmuz). İhanet Gecesi. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:42.
- Belirtilmemiş, (1958, 23 Haziran). Güneşli Ada. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:11.
- Belirtilmemiş, (1958, 27 Haziran). Güneşli Ada. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:15.
- Belirtilmemiş, (1958, 6 Eylül). Güneşli Ada. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:71.
- Belirtilmemiş, (1958, 16 Eylül). Güneşli Ada. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:78.
- Belirtilmemiş, (1958, 6 Ekim). Güneşli Ada. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:93.
- Belirtilmemiş, (1958, 30 Kasım). Güneşli Ada. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:127.
- Bradley, B. O. (1951, 14 Ekim). Bradley'in Harp Hatıraları. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:4.
- Bradley, B. O. (1951, 15 Ekim). Bradley'in Harp Hatıraları. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:5.
- Chase, J. S. (1959, 24 Mayıs). Bu Ses Beni Ele Verecek. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:5.

- Çeviren: B. B. (1956, 30 Mart). Onun Karısı. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:37.
- Çeviren: B. B. (1956, 10 Eylül). Onun Karısı. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:35.
- Çeviren: B. B. (1956, 12 Eylül). Onun Karısı. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:37.
- Çeviren: Baydar, N. (1953, 4 Nisan). Şimal Kızları. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:2.
- Çeviren: Baydar, N. (1953, 5 Nisan). Şimal Kızları. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.
- Çeviren: Baydar, N. (1953, 13 Nisan). Şimal Kızları. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:11.
- Çeviren: Baydar, N. (1953, 21 Nisan). Şimal Kızları. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.
- Çeviren: Baydar, N. (1953, 10 Mayıs). Şimal Kızları. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:38.
- Cheney, P. (1953, 1 Kasım). Karanlıkta Döğüş. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:4.
- Cheney, P. (1953, 3 Kasım). Karanlıkta Döğüş. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:6.
- Cheney, P. (1953, 7 Kasım). Karanlıkta Döğüş. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:10.
- Cheney, P. (1953, 11 Kasım). Karanlıkta Döğüş. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:14.
- Cheney, P. (1953, 25 Kasım). Karanlıkta Döğüş. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:28.
- Exupery, A. S. (1950, 24 Ocak). Yerle Gök Arasında. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:52.
- Fedumann, R. (1954, 31 Ekim). Romeo ve Juliet 1954. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:3.
- Fedumann, R. (1954, 3 Kasım). Romeo ve Juliet 1954. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:6.
- Fedumann, R. (1954, 12 Aralık). Romeo ve Juliet 1954. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:44.
- Fletche, J. S. (1954, 8 Nisan). Salıpazarındaki Ev. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:31.
- Fletche, J. S. (1954, 10 Nisan). Salıpazarındaki Ev. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:33.
- Garan, M. İ. (1951, 24 Mayıs). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:2.
- Garan, M. İ. (1951, 10 Haziran). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.
- Garan, M. İ. (1951, 22 Haziran). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:31.
- Garan, M. İ. (1951, 21 Ağustos). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:88.
- Garan, M. İ. (1951, 23 Ağustos). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:90.

- Garan, M. İ. (1951, 24 Ağustos). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:91.
- Garan, M. İ. (1951, 25 Ağustos). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:92.
- Garan, M. İ. (1951, 3 Eylül). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:101.
- Garan, M. İ. (1951, 4 Eylül). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:102.
- Garan, M. İ. (1951, 5 Eylül). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:103.
- Garan, M. İ. (1951, 9 Eylül). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:107.
- Garan, M. İ. (1951, 10 Eylül). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:108.
- Garan, M. İ. (1951, 13 Eylül). Esentepe. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:111.
- Gaver, V. (1952, 25 Kasım). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:1.
- Gaver, V. (1952, 29 Kasım). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:4.
- Gaver, V. (1952, 30 Kasım). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:5.
- Gaver, V. (1952, 1 Aralık). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:6.
- Gaver, V. (1952, 2 Aralık). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:7.
- Gaver, V. (1952, 5 Aralık). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:10.
- Gaver, V. (1952, 7 Aralık). Kızıl Çin Ülkesinde. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:11.
- Greene, G. (1950, 18 Şubat). Üçüncü Adam. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:1.
- Greene, G. (1950, 20 Şubat). Üçüncü Adam. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:2.
- Habo, H. (1957, 31 Temmuz). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:11.
- Habo, H. (1957, 7 Ağustos). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:17.
- Habo, H. (1957, 28 Ağustos). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:29.
- Habo, H. (1957, 24 Eylül). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:59.
- Habo, H. (1957, 16 Ekim). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:71.
- Habo, H. (1957, 2 Kasım). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:74.
- Habo, H. (1957, 14 Kasım). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:82.
- Habo, H. (1957, 25 Kasım). Katherin. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:89.

Karay, R. H. (1953, 30 Ekim). İki Cisimli Kadın. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:2.

Karay, R. H. (1953, 4 Kasım). İki Cisimli Kadın. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:4.

Karay, R. H. (1954, 3 Kasım). Ayın Ondördü. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:6.

Karay, R. H. (1954, 10 Kasım). Ayın Ondördü. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:13.

Karay, R. H. (1954, 18 Kasım). Ayın Ondördü. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:21.

Karay, R. H. (1954, 2 Aralık). Ayın Ondördü. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:35.

Karay, R. H. (1954, 24 Aralık). Ayın Ondördü. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:84.

Kazmaz, S. (1955, 6 Mart). Çalışan Kızlar. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:27.

Kazmaz, S. (1959, 12 Ocak). Hayaller ve Hakikatler. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.

Kessel, J. (1952, 16 Aralık). Paraşütçü Taburu. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:4.

Kessel, J. (1952, 20 Aralık). Paraşütçü Taburu. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:5.

Kessel, J. (1953, 3 Ocak). Paraşütçü Taburu. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:18.

Kessel, J. (1953, 23 Ocak). Paraşütçü Taburu. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:36.

Kessel, J. (1953, 28 Ocak). Paraşütçü Taburu. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:41.

Molnar, F. (1950, 9 Nisan). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:1.

Molnar, F. (1950, 11 Nisan). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:3.

Molnar, F. (1950, 12 Nisan). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:4.

Molnar, F. (1950, 22 Nisan). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:13.

Molnar, F. (1950, 28 Nisan). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.

Molnar, F. (1950, 3 Mayıs). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:24.

Molnar, F. (1950, 23 Mayıs). Kırık Bir Kalple. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:42.

Moyzisch (1951, 20 Ağustos). Çiçeron Ankara Casusu. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:21.

Hart, F. N. (1950, 17 Nisan). Bellamy Cinayeti. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:3.

Hart, F. N. (1950, 22 Nisan). Bellamy Cinayeti. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:8.

- Owen, F., Fraenkel, H. (1954, 28 Aralık). Şerefli İhanet. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:7.
- Owen, F., Fraenkel, H. (1954, 29 Aralık). Şerefli İhanet. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:8.
- Owen, F., Fraenkel, H. (1955, 3 Ocak). Şerefli İhanet. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:13.
- Rand, A. (1950, 27 Şubat). İçimizdeki Cevher. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:72.
- Saim, H. (1954, 13 Haziran). Karanlığa Açılan Kapı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:29.
- Simenon, G. (1955, 4 Nisan). Gözlüklü Adam. *Zafer Gazetesi*, s.5, tefrika no:2.
- Simenon, G. (1955, 6 Nisan). Gözlüklü Adam. *Zafer Gazetesi*, s.5, tefrika no:4.
- Simenon, G. (1955,31 Mayıs). Gözlüklü Adam. *Zafer Gazetesi*, s.5, tefrika no:56.
- Su, M. K. (1954, 31 Mayıs). Gençliğimin Rüzgarı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:18.
- Su, M. K. (1954, 1 Haziran). Gençliğimin Rüzgarı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:19.
- Su, M. K. (1954, 5 Haziran). Gençliğimin Rüzgarı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:21.
- Sungur, T. (1959, 10 Ocak). Casuslar Harbi. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:4.
- Sungur, T. (1959, 16 Ocak). Casuslar Harbi. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:7.
- Sungur, T. (1959, 26 Ocak). Casuslar Harbi. *Zafer Gazetesi*, s.5, tefrika no:12.
- Sungur, T. (1959, 11 Şubat). Casuslar Harbi. *Zafer Gazetesi*, s.4, tefrika no:21.
- Wallace, E. (1952, 13 Ağustos). Derbi Sahtekarı. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:4.
- Wallace, E. (1952, 20 Ağustos). Derbi Sahtekarı. *Zafer Gazetesi*, s.3, tefrika no:11.
- Winsor, K. (1951, 12 Aralık). Renk Renk Kağıtlar. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:8.
- Winsor, K. (1952, 2 Şubat). Renk Renk Kağıtlar. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:60.
- Winsor, K. (1952, 26 Şubat). Renk Renk Kağıtlar. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:84.
- Zevako, M. (1949). Papaz Çayırı. *Zafer Gazetesi*, s.2, tefrika no:14.

EKLER

EK-1. Ulus Gazetesi'nde 1945-1960 yılları arasında yayımlanan tefrika romanların künyesi

Eser adı	Yazarı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	Tefrika No	Sayfa No
1. Taras Bulba	Nikola Gogol	22.02.1945	26.04.1945	77	4
2. Çile	Muazzez Aruoba	21.06.1945	13.07.1945	22	2
3. Kopan Kolye	Cope Cordin Merrel	21.06.1945	16.10.1945	101	5
4. Jane Eyre	Charlotte Bronte	15.07.1945	30.12.1945	138	2
5. Ecinniler	Dostoyevski	17.10.1945	05.11.1946	200	5
6. Atlı Adam (Diktatörün Romanı)	Drieu La Rochelle	10.01.1946	22.03.1945	62	2
7. 1939 Atom Bombası Buhranı	Harold Nicholson	24.03.1946	14.08.1946	92	2
8. Nereye gidiyoruz	Sumner Welles	16.12.1946	15.04.1947	67	3
9. Casuslar arasında	Rodolphe Von Borries	08.06.1947	01.08.1947	42	3
10. Newyork'ta Bir Atom Bombası Patladı	Stuart Cloete	13.07.1947	20.07.1947	7	4
11. Bir Adam Mazisine Eğiliyor	M. Constantin Weyer	10.08.1947	04.10.1947	46	4
12. İhtiras	Mükerrem Kamil Su	12.10.1947	16.12.1947	61	4
13. Şen Dul	Rosamond Marshall	09.11.1947	27.01.1948	76	3
14. Aşk Uğruna	Selwyn Jepson	18.01.1948	13.04.1948	75	4
15. Yalan	Hamdi Varoğlu	01.02.1948	28.05.1948	76	2
16. Barbaros Hayrettin Geliyor	Feridun Fazıl Tülbentçi	15.04.1948	07.10.1948	130	3
17. Yanlış Adımlar	M. Földi	06.06.1948	?	?	4
18. Değişen Senfoni	Robert Burget-Palleron	01.1949	02.02.1949	30	4
19. Kaçırılan Kızlar	Gerard Fairlie	13.02.1949	12.04.1949	59	2
20. Berlin'de Ölüm	Pierre Frederix	02.03.1949	22.04.1949	41	4
21. Jennie'nin Portresi	Robert Nathan	24.04.1949	19.05.1949	28	2
22. Yaşayan Ölü	?	30.05.1949	27.07.1949	52	4
23. Erkekler İşte Böyledir	Maysie Greig	24.06.1949	20.08.1949	58	2
24. Üvey Surat	Marcel Aymé	08.08.1949	06.10.1949	51	4
25. Karanlıktaki Genç Kız	J. D. Carr	21.08.1949	24.09.1949	35	2
26. Aşk Çılgınlıkları	Mihail Drumeş	03.10.1949	05.12.1949	63	2
27. Beni Nasıl Unuttun	Gwen Bristow	11.12.1949	22.01.1950	41	2
28. Hemşire Nimet	Azmiye Hami Güven	29.01.1950	16.04.1950	76	2
29. Uçan Gölgeler	Server Bedi	12.03.1950	03.06.1950	72	2
30. Yankee Paşa	Edison Marshall	12.03.1950	05.07.1950	112	4
31. Aşk İfriti	Julien Green	04.06.1950	12.08.1950	70	2
32. Tiyatrodaki Cinayet	Queen Ellery	06.08.1950	15.09.1950	35	4
33. Zümrüt Yüzük	Muazzez Aruoba	13.08.1950	19.09.1950	38	2
34. Kızıma Nasıl Söylerim	Ö. S. Erdi	24.09.1950	19.12.1950	86	2

35. Can Pazarı	Forguson Findley	22.10.1950	01.12.1950	36	4
36. Zehir Şatosu	Maurice Dekobra	24.12.1950	20.03.1951	84	2
37. İtircik	Azmiye Hami Güven	18.03.1951	17.06.1951	91	2
38. Barbara Hutton	Jacques Stainville	13.05.1951	26.05.1951	13	4
39. Dördünden Hangisi	Agatha Christie	27.05.1951	16.07.1951	46	4
40. Üç Katlı Ev	Yusuf Ziya Ortaç	24.06.1951	13.08.1951	51	2
41. Alev Duruğu	Orhan Rami Gökçe	26.08.1951	18.12.1951	112	2
42. Broadway Bakiresi	Louis Bull	16.09.1951	27.10.1951	37	4
43. Gece Randevusu	Jacques Decrest	18.11.1951	25.12.1951	31	4
44. Maden Ocaklarında	Refik Ahmet Sevengil	26.12.1951	18.02.1952	55	2
45. Yalancı Dudaklar	Maurice Dekobra	24.02.1952	01.05.1952	69	2
46. Kleopatra'nın Burnu	Lord Bernes	04.05.1952	07.06.1952	31	2
47. Elem Şatosu	?	08.06.1952	10.08.1952	58	2
48. Beyaz Cehennem Cingöz Recai'nin Harikaları	Server Bedi	10.08.1952	08.10.1952	58	2
49. Haram Aşk	Pierre Benoit	12.10.1952	15.12.1952	52	2
50. Caniler Sendikası	Burton B. Turkus	21.12.1952	29.01.1953	29	2
51. Aşk Odası	Pierre Decourcelte	01.02.1953	24.04.1953	87	2
52. Kaybolan Kızlar – İpek Çorap Cinayetleri	John Evans	26.04.1953	12.06.1953	47	2
53. Ayseli	Selami İzzet Sedes	21.06.1953	04.08.1953	42	2
54. Bir Casusun Korkunç Hayatı	J. T. Samat	02.08.1953	10.10.1953	64	2
55. Güzel Gözlü Yosma	Pierre Decourcelle	11.10.1953	14.12.1953	63	2
56. Kadınlar Merdiveni	Sezai Solelli	?	?	?	2
57. Hoş geldin Hüzün	Françoise Sagan	?	10.07.1955	30	4
58. Fonten Sokağının Esrarı "Maigret"	Georges Simenon	?	12.07.1955	30	6
59. Çöl Esiri	Clauded'Amboise	10.07.1955	09.08.1955	28	5
60. Avareler	George Sim	10.08.1955	13.09.1955	35	4
61. Ağla Güzelim Ağla	John Evans	14.09.1955	?	?	4
62. Yedi Kızlar	Georges Simenon	18.03.1956	05.05.1956	39	2
63. Mukaddes Azap	Lloyd C. Douglas	15.05.1956	01.08.1956	75	4
64. Kurtarılan Elmaslar	David E. Walker	28.05.1956	?	?	2
65. Gönül Yolu	Selami İzzet Sedes	24.06.1956	20.09.1956	86	2
66. Hürriyet Uğruna	S. Salard – P. Widal	23.07.1956	06.08.1956	15	4
67. İmansız Kavga	Arthur Koestler	14.10.1956	14.01.1957	91	2
68. Bir Cinayet Oyunu	Agatha Christie	14.10.1956	13.12.1956	60	4
69. Saman Yüklü Kağı	Fikret Otyam	26.01.1957	14.02.1957	20	2
70. Devlet Kuşu	Orhan Kemal	24.02.1957	24.05.1957	84	2
71. Ölen Adam	D. H. Lawrence	24.02.1957	27.03.1957	31	4
72. Arsen Lüpen Kibar Hırsız	Alain Sergent	02.04.1957	13.04.1957	12	4
73. Yasak Aşk	W. Somerset Maugham	14.04.1957	12.05.1957	26	4

74. Frederik	Walter Von Mold	14.04.1957	02.07.1957	71	4
75. Kiralık Bisikletler	Sabahattin Batur	02.06.1957	12.06.1957	11	2
76. Eşyalar Görür	Edouard Estaunier	04.07.1957	06.10.1957	82	4
77. Son Uyku	Raymond Chandler	21.11.1957	03.01.1958	40	2
78. Karapürçek	M. Sunullah Arısoy	17.02.1958	17.05.1958	72	2
79. Maskelerin Ters Yüzü	Paul Van Der Hurk	22.05.1958	04.08.1958	73	2
80. Dört Köşeli Üçgen	Salah Bırsel	23.06.1958	28.07.1958	30	4
81. Donuk Kasaba	Mehmet Güçlü	08.08.1958	05.10.1958	58	2
82. Kuklalar	Oktay Verel	11.10.1958	09.04.1959	147	2
83. Çalar Saat	Erle Stanley Gardner	12.04.1959	?	?	2
84. Bella'nın Ölümü	Georges Simenon	25.07.1959	25.09.1959	62	2
85. Kumsalda	Nevil Shute	28.09.1959	23.01.1960	128	2
86. Smokinli Ölü	Georgette Beyer	29.01.1960	20.04.1960	76	2
87. Billur Köşk	Elizabeth Caddell	21.04.1960	?	?	2

EK-2. Zafer Gazetesi'nde 1949-1960 yılları arasında yayımlanan tefrika romanların künyesi (30.04.1949-12.11.1952 tarihleri arasında yayımlanan romanların bilgisi Özge Önenerk'in 2006 tarihli bildiri yayımından alınmıştır.)

Eser adı	Yazarı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	Tefrika No	Sayfa No
1. İlkbahar	Sigrid Undset	30.04.1949	21.08.1949	102	2
2. Evrenos Meyhanesi	Georges Simenon	30.04.1949	02.06.1949	34	2
3. Tehlikeli Adam	James Hilton	03.06.1949	22.08.1949	75	2
4. Hayırdır İnşallah	Necdet Asi	22.08.1949	26.09.1949	36	2
5. Gizli Proje	Francis Beeding	25.08.1949	21.11.1949	85	4
6. Erik Dalları Altında	Necdet Asi	02.10.1949	09.12.1949	65	2
7. Fatih Sultan Mehmed	Zuhuri Danışman	12.11.1949	10.07.1950	239	3
8. Papaz Çayırı	Mişel Zevako	21.11.1949	25.02.1950	96	2
9. Yerle Gök Arasında	A. S. Exupery	21.11.1949	26.01.1950	54	3
10. Numaracı	Necdet Asi	21.01.1949	12.02.1950	23	2
11. Üçüncü Adam	Graham Greene	18.02.1950	03.04.1950	43	2
12. Arzu	B. Valmer	27.02.1950	11.04.1950	40	
13. Kırık Bir Kalple	Frenc Molnar	09.04.1950	14.06.1950	63	2
14. Güzel Fiyorenda	Mişel Zevako	15.04.1950	15.08.1950	105	2
15. Bellamy Cinayeti	Frances Noyes Hart	15.04.1950	?	?	4
16. İhanet Gecesi	Belirtilmemiş	15.06.1950	27.08.1950	60	2
17. Göz Göre Göre	Necdet Asi	30.08.1950	17.10.1950	49	2
18. Lale Sultan	Zuhuri Danışman	30.08.1950	?	?	3
19. Genç Kız Kalbi	Ş. Taylan	20.10.1950	13.12.1950	52	2
20. İçimizdeki Cevher	Ayn Rand	08.12.1950	21.06.1951	160	2
21. Fatih İstanbul'da	Zuhuri Danışman	29.12.1950	15.06.1951	139	3
22. Esentepe	Muvaffak İhsan Garan	23.05.1951	21.09.1951	119	2
23. Genç Osman Faciası	Zuhuri Danışman	08.07.1951	13.02.1952	189	3
24. Çiçeron Ankara Casusu	Moyzisch	20.07.1951	?	?	3
25. On Üç Kişi	Necdet Asi	22.09.1951	18.11.1951	58	2
26. Bradley'in Harp Hatıraları	Omar N. Bradley	11.10.1951	?	?	3
27. Renk Renk Kağıtlar	Kathleen Winsor	05.12.1951	21.04.1952	136	2
28. Kafkas Arslanı Şamil	Tarık Mümtaz	07.02.1952	?	?	4

29. Kastamonulu Ali Pehlivan	Celal Davut Arıbal	17.03.1952	23.05.1952	45	4
30. Gözlerimi Kapa	Muazzez Aruoba	22.04.1952	16.07.1952	83	2
31. Dağlar Delisi	Abdullah Ziya Kozanoğlu	01.06.1952	?	?	4
32. Tükenmez Merdiven	Necdet Asi	17.07.1952	20.09.1952	61	2
33. Derbi Sahtekarı	Edgar Wallace	10.08.1952	01.10.1952	43	3
34. Terzi Nülüfer Eligüzel'in Hikayesi	Necdet Asi	25.09.1952	12.11.1952	49	2
35. Fetihten Sonra	Zuhuri Danışman	29.10.1952	?	?	3
36. Kızıl Çin Ülkesinde	Van Gaver	25.11.1952	10.12.1952	12	2
37. İki Gönül Arasındakiler	Münir Müeyyet Bekman	13.11.1952	04.02.1953	84	2
38. Paraşütçü Taburu	Joseph Kessel	16.12.1952	28.01.1953	41	4
39. Şüphesiz	Necdet Asi	05.02.1953	30.03.1953	54	2
40. Şimal Kızları	Çev. Nasuhi Baydar	03.04.1953	25.05.1953	52	2
41. Benzeyenler	Necdet Asi	26.05.1953	14.07.1953	53	2
42. Kadınlar Arasında	Necdet Asi	15.07.1953	12.09.1953	57	2
43. Memnu Meyve	Necdet Asi	15.09.1953	27.10.1953	43	2
44. İki Cisimli Kadın	Refik Halit Karay	29.10.1953	04.02.1954	97	2
45. Karanlıkta Doğuş	Peter Cheney	29.10.1953	15.12.1953	46	4
46. İmzasız Mektupların Esrarı	Agatha Christie	01.01.1954	?	?	3
47. Bahar Gözleri Kadın	Münir Müeyyet Bekman	07.02.1954	13.05.1954	94	2
48. Salıpazarındaki Ev	J. S. Fletche	06.03.1954	03.05.1954	55	4
49. Gençliğimin Rüzgarı	Mükerrem Kamil Su	14.05.1954	28.08.1954	102	2
50. Karanlığa Açılan Kapı	Hikmet Saim	14.05.1954	09.10.1954	40	2
51. Ayın Ondördü	Refik Halit Karay	29.10.1954	21.01.1955	83	2
52. Romeo ve Juliet 1954	ReinhardFedumann	29.10.1954	17.12.1954	49	4
53. Derya Kabadayları	Sadi Karsel	29.10.1954	29.04.1955	152	5
54. Şerefli İhanet	F. Owen – H. Fraenkel	19.12.1954	02.03.1955	63	4
55. Ateşten Nehir	FrancoisMauriac	01.02.1955	11.03.1955	35	2
56. Çalışan Kızlar	Süleyman Kazmaz	01.02.1955	30.04.1955	80	2
57. Gözlüklü Adam	G. Simenon	03.04.1955	08.06.1955	64	5
58. Feleğin Çemberi	GermaineBeumont	03.04.1955	07.08.1955	121	5
59. Katibim	Münir Müeyyet Bekman	01.06.1955	06.10.1955	124	2
60. Karanlıkta Dans edenler	GilBrewer	19.06.1955	07.09.1955	64	5
61. Hayat Bir Kasırga	Çev. Sadi Karsel	08.09.1955	17.02.1956	153	5
62. Üç Ruhlu Kadın	Margaret Millar	25.09.1955	08.02.1956	100	4

63. Gün Görmiyen Sokak	Şahap Sıtkı	16.10.1955	18.01.1956	64	2
64. Onun Karısı	Çev. B. B.	09.02.1956	09.07.1956	99	2
65. Ölmeden Evvelki Puşe	B. B.	05.08.1956	13.10.1956	57	2
66. Hayat Zehirleri	Galip Yöney	05.08.1956	18.09.1956	42	3
67. Özlediğim Kadın	Mükerrem Kamil Su	29.10.1956	11.03.1957	114	3
68. Aşktan Ölüm	Çev. Sadi Karsel	29.10.1956	09.10.1957	65	5
69. Varolmak	İlhan Tarus	17.03.1957	02.06.1957	69	2
70. Beyaz Cehennem	Clinton Secley	17.03.1957	20.05.1957	47	3
71. Dirilen Sevgili	Muazzez Aruoba	21.07.1957	12.10.1957	71	2
72. Katherin	HansHabo	21.07.1957	?	?	3
73. Misket	Münir Müeyyet Bekman	05.01.1958	28.04.1958	100	2
74. Lekeli Zambak	Çev. B. Bekdik	05.01.1958	09.04.1958	64	5
75. Güneşli Ada	?	13.06.1958	16.12.1958	138	3
76. Hayaller ve Hakikatler	Süleyman Kazmaz	25.12.1958	23.05.1959	120	2
77. Ölüm Gecesi	WhitMasterson	25.12.1958	14.02.1959	49	3
78. Casuslar Harbi	Tevfik Sungur	06.01.1959	?	?	4
79. Napolyon'un Gölgesinde	E. G. Waldeck	15.03.1959	09.08.1959	114	3
80. Bu Ses Beni Ele Verecek	J. H. Chase	19.05.1959	10.09.1959	82	4
81. Büyük Kumar	Thomas B. Costain	20.09.1959	31.12.1959	103	2
82. Kibar Aileler	M. Duruon	20.09.1959	15.02.1960	167	3
83. Korkunç Sır	Y. A. Cook	29.10.1959	31.12.1959	60	5
84. Venedik Casusu	Hadlev Chase	01.01.1960	13.03.1960	72	2
85. Karanlıktaki Kadın	Frank Slanghter	03.04.1960	?	?	2

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı: CENGİZ, Özge

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 11.11.1990 – Kartal

Medeni Hali: Evli

Telefon: 05555720931

Faks:

e-posta: ozgeonenerk@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik	Devam Ediyor
Lisans	Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümü	2013
Lise	Kandilli Kız Lisesi	2008
İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2012	İki Eylül Gazetesi	Muhabir

2014- devam ediyor

Gazi Üniversitesi

Araştırma Görevlisi

Yabancı Dili

İngilizce

Yayınlar

1. Yıldız, A., Önenerk, Ö. (2016). Online Alışveriş Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu: Markafoni ve Trendyol Örneği. B. Arık, F. Alver. (Editörler). *Yeni Medya ve Görsel Kültür*. Antalya. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, s. 640-655.
2. Önenerk, Ö. (2016). Zafer Gazetesi'nde Yer Alan Tefrika Romanlar ve Kimlik İnşası: Batılılaşma, Antikomünizm, Antifaşizm. 5. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi - Bildiriler Kitabı IV*, 101-120. Doi: [dx.doi.org/10.12658/TLCK.5.4.B006](https://doi.org/10.12658/TLCK.5.4.B006)
3. Neumayer, C., Stald, G. (2016). Sokak Protestolarında Cep Telefonu - Mesaj Yollama, Tweetleme, Takip Etme ve İzleme (Çev. Özge Önenerk). İçinde: *Yeni Medya Kullanıcının Yükselişi*, 256-279. Ankara: Ütopya Yayınları. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 2014).
4. Cengiz, Ö., Cengiz, C. (2017). Independent area toilet: The analysis of the writing the toilet door in distinction between men and women. *Recent Developments in Sociology and Social Work - International Association of Social Science Research (IASSR)*, 275-283. ISBN 978-83-943963-5-0 (E-book)
5. Cengiz, C., Cengiz, Ö. (2017). Sosyal Medya ile Veda Edenler: İntihar Öncesinde Sosyal Medya Dolayımıyla Yapılan Paylaşımların Analizi. *Yeni Medya Çalışmaları III. Ulusal Kongre'de sunuldu*, Ankara.

Hobiler

Müzik tarihi hakkında araştırma yapmak, gerilim romanları okumak, kara mizah hikayeleri yazmak, botanik.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR.

Handwritten text, possibly a signature or title, in a cursive script, located in the lower-middle section of the page.

